

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦЕНТР
ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

НАУКОВІ РОЗРОБКИ, ПЕРЕДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ

**Збірник наукових праць та тез наукових доповідей
за Матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції**

06-08 травня 2019

**Прага
2019**

УДК 330:336
ББК 65
Н 34

Наукові розробки, передові технології, інновації [матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції]. — Nemoros s.r.o., - Prague, - 2019. — 336 с.

Рецензенти:

Земан З., доктор економічних наук, професор, Голова Науково-експертної ради Східноєвропейського центру фундаментальних досліджень, професор Університету Святого Іштвана (м. Геделле, Угорщина).

Сцатмарі П., доктор історичних наук, професор, член Науково-експертної ради Східноєвропейського центру фундаментальних досліджень, ректор Університету Короля Сигизмунда (м.Будапешт, Угорщина).

Редакційна колегія:

Ігнат'єва І.А., доктор економічних наук, професор;
Кучеренко Д. Г., кандидат економічних наук, доцент;
Чаграк Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент.

© Copyright by
Eastern European Center of the
Fundamental Researchers,
Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1

ISBN 978-611-01-1506-3

Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1
Czech Republic, 2019

ОРГКОМІТЕТ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ “НАУКОВІ РОЗРОБКИ, ПЕРЕДОВІ ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ”

Співголови Оргкомітету:

Россі Р. — почесний доктор, Президент Східноєвропейського центру фундаментальних досліджень (м. Прага).

Лентнер Ч. — професор, доктор економічних наук, Голова Вченої ради Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку, завідувач кафедрою публічних фінансів факультету публічного адміністрування Національного університету громадського управління (м. Будапешт).

Члени Оргкомітету:

Аранчій В.І. — кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавської державної аграрної академії МОН України;

Дмитриченко М.Ф. — доктор технічних наук, професор, ректор Національного транспортного університету;

Сиченко В.В. — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри освітнього менеджменту, державної політики та економіки, ректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Кучеренко Д.Г. — кандидат економічних наук, доцент, директор Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку, член Науково-експертної ради Східноєвропейського центру фундаментальних досліджень;

Бондар Н.М. — доктор економічних наук, доцент, декан факультету економіки та права, Національний транспортний університет;

Москалець М.М. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічного управління та права, проректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»;

Славінська О.С. — доктор технічних наук, професор, декан факультету транспортного будівництва, Національного транспортного університету;

Маркіна І.А. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Полтавської державної аграрної академії, член Вченої ради Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Ігнат'єва І.А. — доктор економічних наук, професор, заступник директора з інноваційної роботи Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку, член Вченої ради Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Шевченко Н.О. — доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та права, КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», член Вченої ради

Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Савенко В.Я. — доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри транспортного будівництва та управління майном, Національний транспортний університет;

Шевченко О.О. — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського;

Чаграк Н.І. — кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, член Вченої ради Науково-дослідного інституту соціально-економічного розвитку;

Дячков Д.В. — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Полтавської державної аграрної академії;

Тадля О.М. — заступник декана факультету івент-менеджменту, фешн і шоу-бізнесу, старший викладач кафедри шоу-бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв.

ЗМІСТ

НАУКОВІ СТАТТІ ТА ДОПОВІДІ

<i>Grigorenko A.</i> Review on Anatoly Trembitsky monography «Family dynasty of Sitsian-Chekhivski-Sichinski-Shandorians: prospographic portrait (XVIII - XXI century)»	10
<i>Huryna K.O.</i> Advertising platforms as means of an enterprise's marketing communication.	16
<i>Лавицкая М.И.</i> Форма высказывания клеветнических сведений: значение и специфика установления при рассмотрении уголовных дел о клевете (ст. 128.1 ук рф)	20
<i>Отришко М.А.</i> Культурна політика України: законодавчі засади	27
<i>Павлик В.П.</i> Інноваційне забезпечення в управлінні підприємствами	33
<i>Памбук Х.Д., Метіль Т.К.</i> Проблема вибору, оцінки та розробки стратегії підприємства	42
<i>Савельев А.В., Метіль Т.К.</i> Розробка системи моніторингу кризових явищ підприємства	47
<i>Руженський М.М., Гришко О.П.</i> Інноваційний процес як фактор управління інформаційним забезпеченням ринку праці	52
<i>Aranchiy V., Markina I.</i> Financial planning mechanism at enterprises	59
<i>Вовк М.О.</i> Внутрішні ризики реалізації процесу технологічної реструктуризації підприємства агропродовольчої сфери	64
<i>Горб-Гаврильченко І.В.</i> Інтерактивні методи навчання, як елемент професійної підготовки студента-стоматолога	71
<i>Лопушинська О.В.</i> Науково-методичні підходи до оцінки ефективності управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком підприємства	76
<i>Ясніцький Д.В.</i> Інноваційні методи в процесі управління персоналом	83
<i>Лісневська Ю.О., Демура А.Л.</i> Державно-громадське управління закладами освіти	91
<i>Майданенко С.В.</i> Організація методичної роботи в новій українській школі.	94
<i>Мартиненко О.М., Ткаченко В.П., Рибкіна С.О.</i> Основи управління інноваційним розвитком закладу освіти	100
<i>Марчишинець С.М.</i> Реалізація інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сучасних підприємств	106
<i>Овчарук О.М.</i> Зовнішні та внутрішні фактори кризових ситуацій на підприємствах агропродовольчої сфери	111
<i>Сиченко В.В., Хитько М.М.</i> Особливості стратегічного планування в освіті як інструментарію державного управління	117
<i>Соколовська І.О.</i> Розвиток готельно-ресторанної справи України в умовах	

глобалізації	122
<i>Шевченко Н.О., Сичова М.О.</i> Світові тенденції кооперації та перспективи її розвитку	128
<i>Шевченко О.О., Руденко Ю.О.</i> Проблеми розвитку сільського туризму в індустріальному регіоні	135
<i>Лозинська Т.М.</i> Оцінка вигід і втрачених можливостей розвитку міст обласного значення в процесі децентралізації управління	140
<i>Rubinska V.I.</i> The choice of pedagogical situations for the formation of methodological competence of students of philology	149
<i>Шаповалова Н.В., Панченко Л.Л., Свистун А.С.</i> Розвиток понять проєктивної геометрії в неперервній математичній освіті майбутнього учителя	156

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

<i>Загородня Н.П.</i> Сучасні вимоги щодо регулювання ринку праці	163
<i>Баранець І.М.</i> Проблеми управління соціальними проєктами в аспекті зацікавлених сторін	166
<i>Іванова Н.Ю.</i> Класифікація методів розвитку креативного мислення	169
<i>Kaluzhnaia E.N.</i> An anxiety as phenomenon and indicator of adaptive psychological functioning of personality	171
<i>Лутай Л.А.</i> Основні напрями організаційно-управлінського механізму регулювання ринку праці	173
<i>Назаренко Ю.О.</i> Інвестиції в людський капітал	176
<i>Родинський О.Г., Родинська Г.О., Василенко А.М., Василенко Т.А., Василенко В.В.</i> Механізми взаємодії інтернейронів та мотонейронів спинного мозку на сегментарному рівні за умов експериментальної гіпоестрогенемії	180
<i>Адамов Д.В.</i> Податковий облік в умовах цифровізації економіки	186
<i>Бондарчук Л.В.</i> Стратегії профілактики синдрому вигорання у кар'єрних радників - співробітників служби зайнятості	189
<i>Горюлько К.О.</i> Застосування симетрії в комп'ютерній графіці.	192
<i>Ivakhniuk T., Makarenko O.</i> Experimental using of Lactobacillus spp. and Bifidumbacterium spp. autobiotic strains on the model of antibiotic-induced dysbiosis in old rats.	196
<i>Ivakhniuk T., Dovgan R., Makarenko O.</i> Biological properties of the indigenous intestinal microflora of the patients with Alzheimer's disease	199
<i>Коротіч Г.В.</i> Розуміння свободи І. Берліном	202
<i>Кузнєцова Т.К.</i> Промисловість, вища освіта та інформаційні технології	204
<i>Ляшенко Д.О.</i> Сучасні тенденції розвитку технологій в галузі	

геоматики	207
<i>Меліхов А.А.</i> Управління економікою підприємства в умовах децентралізації	210
<i>Гриценко О.І.</i> Практики корпоративної соціальної відповідальності Credit Agricole	213
<i>Павлик В.П.</i> Інноваційний метод контролю результатів господарювання підприємств	217
<i>Шаповалова Н.В., Бублик А.С., Рижик О.П.</i> Використання властивостей геометричних перетворень при створенні орнаментів та мозаїк	219
<i>Руженський М.М.</i> Державне регулювання трудової еміграції населення України	222
<i>Тадля О.М.</i> Організація діяльності студентського клубу у закладах вищої освіти	225
<i>Козарчук І.А.</i> Оцінка рівня диверсифікації як стратегії забезпечення перманентного розвитку підприємства	230
<i>Аверіна О.І.</i> Застосування технології Аджайл в освіті на прикладі створення дипломного проекту	232
<i>Барат С.П.</i> Електронне урядування на рівні g2c: визначення проблем цифрової нерівності громадян України	234
<i>Гришко О.П.</i> Розвиток інформаційного забезпечення українського ринку праці на інноваційних засадах	237
<i>Кондрашихін А.Б.</i> Наукові обґрунтування у завданнях сталого управління бюджетами й фінансами	240
<i>Кучеренко Д.Г.</i> Напрями розвитку якості людських ресурсів	243
<i>Сербенівська А.Ю., Мархель Ю.С.</i> «Управління життєвим циклом туристичного підприємства»	246
<i>Ігнат'єва І.І., Сербенівська А.Ю.</i> Трансформація мотиваційних стратегій у сучасному бізнесі	249
<i>Панченко Л.Л., Шаповалова Н.В., Варцаба В.Г.</i> Розвиток поняття «вектор» в університетських курсах геометрії	252
<i>Рябченко О.С.</i> Особливості розробки конкурентної стратегії в маркетинговому агентстві	256
<i>Славінська О.С., Харченко А.М.</i> Проблеми управління догостроковими контрактами з експлуатаційного утримання автомобільних доріг	259
<i>Соколова Н.М.</i> Державно – приватне партнерство у сфері екологічної інфраструктури	260
<i>Савон Д.О.</i> Формування ефективної інвестиційної стратегії підприємства	263
<i>Савенко В.Я., Загорняк О.В., Усиченко О.Ю.</i> SWOT аналіз Державної цільової програми розвитку доріг України на 2018 - 2022 роки	266
<i>Аксюк Я.А.</i> Обґрунтування маркетингової діяльності зернопереробних підприємств в умовах глобалізації	269

<i>Бондаренко Л.П., Бубела А.В.</i> Прогнозування динаміки цін на ринку житлової нерухомості м. Києва на основі методів кореляційно-регресійного аналізу	271
<i>Вараксіна О.В.</i> Якість як ключовий чинник конкурентоспроможності підприємств національної економіки	273
<i>Гавриленко Т.В., Балак М.Т.</i> Інноваційні інструменти digital-маркетингу та їх практична роль в діяльності підприємств.	275
<i>Гавриленко Т.В., Кобилінський М.Є.</i> Система моніторингу кризи, як інструмент антикризового управління.	279
<i>Дюкарев Д.С.</i> Особливості конкуренції між аутсорсинговими компаніями.	282
<i>Замикула О.В.</i> Моделювання механізму управління енергозбереженням підприємства агропродовольчої сфери	284
<i>Вараксіна О.В., Іськович А.А.</i> Проблеми інноваційної діяльності сучасного машинобудування аграрної галузі	287
<i>Кобченко М.Ю.</i> Формування та використання систем землеробства з екологічно спрямованими елементами	290
<i>Мазіленко С.С.</i> Продовольча безпека як складова національної безпеки країни	293
<i>Мареніченко В.В.</i> Дослідження світового досвіду процесу прийняття управлінських рішень	295
<i>Мартинюк О.В.</i> Сучасні фактори та тренди освітньої міграції	298
<i>Вараксіна О.В., Михатіло В.В.</i> Зміст та значення маркетингового забезпечення конкурентоспроможності.	301
<i>Москалець М.М., Шапран Л.О.</i> Особливості управління закладами освіти в сучасних умовах	304
<i>Стеценко М.О.</i> Впровадження системи екологічного менеджменту в підприємствах агропромислового комплексу	307
<i>Ткаченко В.І.</i> Кадрова безпека як елемент економічної безпеки підприємства	310
<i>Сербенівська А.Ю., Звонікова Г.В.</i> Епатажний маркетинг як інноваційний метод просування продукції підприємства.	313
<i>Горб-Гаврильченко І.В.</i> Біохімічні маркери кісткового метаболізму в оцінці ефективності лікування генералізованого пародонтиту.	316
<i>Ищенко А.А., Какарека Д.Л.</i> Применение композитного материала при восстановлении металлургического оборудования	319
<i>Чаграк Н.І.</i> Психологічні засади навчальної діяльності людей похилого віку.	321
<i>Шаповалова Н.В., Панченко Л.Л., Свистун А.С.</i> Розвиток понять проективної геометрії в неперервній математичній освіті майбутнього учителя.	324
<i>Юхненко М.А.</i> Облікова політика державних установ в умовах	

децентралізації	330
<i>Яковенко Н.Л.</i> Партнерські ініціативи північноатлантичного альянсу з «контактними країнами»	333

НАУКОВІ СТАТТІ ТА ДОПОВІДІ

REVIEW ON ANATOLY TREMBITSKY MONOGRAPHY «FAMILY DYNASTY OF SITSIAN-CHEKHIVSKI- SICHINSKI-SHANDORIANS: PROSPOGRAPHIC PORTRAIT (XVIII - XXI CENTURY)»

Grigorenko A.,

Doctor of Historical Sciences, Professor

***Annotation.** The review analyzes the monograph by Anatoly Trembitsky «The Family Dynasty of the Sitsinskii-Chekhov-Sichinsky-Shandors: the Propographic Portrait (XVIII - XXI centuries)», in which the scientific problem concerning the creation of a collective (prosopographic) portrait of well-known representatives of the Ukrainian family, symbolic in the life of Ukraine and the Ukrainian diaspora of Germany, Slovakia, the USA, France, and the Czech Republic.*

***Key words:** history, culture, Ukrainian diaspora, family, dynasty, monograph, Anatoly Trembitsky.*

The development of domestic historical science at the present stage requires the creation of modern historical portraits of the entire dynasty of prominent scholars or prominent Ukrainian figures in the context of the historical and cultural development of the Ukrainian community in the places where the family lives and works, that is, the creation of generalizing works on the role and the place of historical personalities in the historical and cultural heritage of the Ukrainian people, which are designed not only to systematize and adequately represent outstanding figures (personalities), but also Ukrainian dynasties in the space-time dimension and in the field of personal and individual continuum.

Anatoliy Trembitsky's monograph on the outstanding figures of the Sitsinsk-Chekhov-Sichinsky-Sandor dynasty, which was forbidden for many decades, is organically fit into this series as a project carried out at a proper scientific level, filling one of the important sectors of fundamental knowledge about personification of Ukrainian history, about the historical role of family members as the generic Ukrainian elite and the role of each of the significant personalities in a certain historical time. Due to the political engagement of the official Soviet historiography, special generalized studies of life and activity of the best representatives of this glorious Ukrainian family were not conducted. Since the family, which lived and worked for more than 300 years in many regions of Ukraine, for more than a century, in the Ukrainian diaspora of the Czech Republic, Slovakia, Germany, the United States and France, the totalitarian Soviet and Czechoslovak regimes imposed an ideological stamp «Ukrainian bourgeois nationalists».

The monograph consists of an introduction, six sections (22 subdivisions), conclusions, list of sources used. Its structure is determined by the goal and

tasks set by the author, as well as by the methodological approaches chosen for their achievement. The author's subdivisions are balanced in volume, logically complement each other and, in general, provide a comprehensive approach to covering the history of life and diverse activities of many family members during the XVIII - XXI centuries.

The author in Section 1 «Historiography of the problem, sources and theoretical and methodological foundations of the study» is fully justified sharing the historiographic process for four main periods: the first - 60-ies. XIX - early. The twentieth century, which laid the foundations for historiography of the problem; the second - 20-40-ies of the twentieth century, which formed the historiographic principles of studying the life, activities and creativity of members of this family; the third - the 50's and 80's of the twentieth century, which testified that the scientific world of the world undeniably recognized the significant merits of family members in many branches of Ukrainian science, their great role in the state and social life of the Ukrainian people, and created the grounds for their return and scientific rehabilitation in Ukraine; fourth - 90th years XX - beg. XXI centuries. He summed up the results of studying and forming the foundations of a new vision and assessments of diverse activities and studying the contribution of family members to world and Ukrainian history and culture, in the state, social, educational and religious and church life of the Ukrainian people.

In the monographic study, the theoretical and methodological tool for the creation of a family of prozopografic portraits played a particularly important role. The author analyzes, compares and concretizes different, largely contradictory methodological concepts - Soviet historiography of different time periods, western, diaspora, modern foreign and modern Ukrainian, highlighting the most valuable in each of them and applying a set of basic general, interdisciplinary and special-historical methods of cognition (biographical, hermeneutical, historical-typological, cultural, comparative-historical, problem-chronological, prosopographic, systemic-historical First, statistically, social, etc.) created by reconstructing life, multifaceted creative activities and achievements of social portrait of the famous dynasty Sitsinsky-Chekhov-Sichynskyi Sandor, to include:

1) Volodymyr Chehovsky (*19.07.1876 - †03.11.1937), an outstanding socio-political (deputy of the First State Duma of the Russian Empire from the Kyiv region, a member of the Revolutionary Party of Ukraine and the Ukrainian Social-Democratic Labor Party, chairman of the Odessa Committee and a member of the Central Committee USDLP, one of the organizers of the Labor Congress in Kamyanets-Podilsky, active participant of the Ukrainian community, member of the Podillya and Odessa «Prosvita», chairman of the Kherson provincial council of united non-governmental organizations, member of the Board of Elders of the Ukrainian Club in Kamyanets-Pod Ilya and Kyiv), the State Secretary (member of the Central Council, the vice-speaker of the Odessa City Duma, the chairman of the Odessa Revolutionary Committee, the political commissar of Odessa, a member of

the All-Russian Constituent Assembly, the head of the propaganda and enlightenment department of the Chief Territorial Commissioner of Ekaterinoslavschyna, Tavria and Khersonschiny, the Director of the Department of Confessions with the Rights of the Minister in the Hetman's Government, the Chairman of the Committee for the Protection of the Republic, the Prime Minister and the Minister for Foreign Affairs of the Directorate of the Ukrainian People's Republic) and the religious action Cha New Ukrainian History, one of the founders and reformers of the Ukrainian National Church (member and chairman of the Cyril and Methodius Brotherhood, advisor to the Metropolitan of the UAOC, Father Basil Lipkivsky, member of the First (1921) and chairman of the Second (1927) All-Ukrainian Orthodox Church Councils of the UAOC), theologian (blagovysnyk and head of the ideological commission of the UAOC, founder of the «Brotherhood of the Workers of the Word» at Holy Sophia, author of about thirty theological works), a historian of the church (author of about fifty scientific works), a teacher (assistant to the inspector of the Podolsky and Kyiv seminary, the teacher of the Russian language at the Cherkasy Spiritual School, teacher history of literature and the theory of literature at the Cherkasy male gymnasium, director of the Mikhail-Semeniv orphanage of the Charitable Society, the teacher of the literature of the Electrotechnical School of Gadyatsky, the Polytechnic School of Doyne, the private gymnasium of Ginkulova-Göfen and the mill technical school (commercial school) in Odessa, the district the inspector of the Odessa School Board during the Central Rada, the head of the Odesa branch of the All-Ukrainian Teachers' Union, acting head of the provincial commissar of public education Khersonschin and, a teacher of the history of Ukrainian literature at short-term courses for the clergy in Kamyanets-Podilsky, Chairman speakers Kamenetz-Podolsk Ukrainian People's University professor of history of Ukrainian culture and education foundations Vinnitsa Teachers Institute, teacher and teachers 'socio-economic courses in Kyiv, organizer and teacher UAOC pastoral courses - Theological Academy UAOC founder of Ukrainian teachers' union with the Divine Sofia), professor of history of Ukraine and Ukrainian culture of the Kyiv medical and polytechnic institutes, a scientific employee of the historical and philological department of Sun the Ukrainian Academy of Sciences, the editor of the newspaper «Ukrainian Word» and co-editor of the weekly - «Free Life» (Odessa);

2) Olena Chekhivska (virgin Sitsinska) (*26.02.1882 - †10.11.1969), active participant of the Ukrainian national-church movement, delegate of the First (1921) and the Second All-Ukrainian Orthodox Church Councils of the UAOC (1927), co-founder and member of the Board of the unification of Ukrainian women in Germany (1947-1949), a member of the World Federation of Ukrainian Women's Organizations, the Commission for the collection of material for the Ukrainian Encyclopedia of Ukrainian Studies, the Union of Ukrainian Women of America, the Ukrainian Orthodox Brotherhood named after them. Metropolitan Vasyl Lipkivsky and the Podilan Association at the Ukrainian Free Academy of Sciences (USA), historian of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, author and co-author

of nearly one hundred and seventy articles-slogans for several encyclopedias of the Ukrainian diaspora;

3) Volodymyr Sichynsky (*24.06.1894 - †June 25, 1962), a well-known researcher and creator of Ukrainian architects, Ukrainian sacral and applied art, temple architecture and graphics, ethnographer, ethnographer, art historian, delegate to the Congress of plastic art figures in Kyiv, a member of the Literary and Art Society (Kharkiv) and the Podilsky Church Historical and Archaeological Society, a true member of the Ukrainian Society of Architects, the secretary and chairman of the Kamianets-Podolsky Ukrainian Society Prosvita, editor of the prospect the Tchaikovsky newspaper «Podillya Life», the courier of the Ukrainian Republican chapel, the doctor of philosophy and the professor of the Ukrainian Free University and the Ukrainian studio of plastic art (Prague), the Ukrainian Technical Economic Institute (Prague-Regensburg) and the Ukrainian Technical Institute (New York) Parents Committee at the Gymnasium in Rzhvynitsy and Modrzhan, one of the founders of the Association of Independent Ukrainian Artists and Secretary of the Society of Ukrainian Art Workers in Lvov, member and expert-art critic Ha the Ukrainian National Museum of Archives at the Ukrainian Institute for Civic Studies in Prague, one of the founders and active members of the Museum of the Liberation Movement of Ukraine (Prague), the Director of the Ukrainian Studies University at the Ukrainian Free Academy of Sciences in the USA (New York), a current member of the UWAN and the Historical- the artistic section of the NTS (Lvov, New York), the member of the German society J. Gutenberg, the Literary and Art Club in New York, the Association of Ukrainian Artists in America (OMUA), a member of the Association of Researchers of the Soviet theory and law Nationalities Issues (Munich) and a dozen other public education and science and art societies, author of almost seven hundred works, articles, reviews, and more than six hundred architectural projects;

4) Yaroslav Sichynskyy (*02.08.1924 - †28.08.2015), a well-known architect, creator and researcher of Ukrainian sacred architecture, one of the founders, leaders and member of the Cabinet of Research of Podillya named after Efim Sichynsky, subsequently the Association of Podillians at the Ukrainian Free Academy of Sciences (USA), and the Society of Ukrainian Engineers of America, author of more than two dozen architectural projects;

5) Vikentiya Shandora (*12.10.1907 - †11.08.2003), Doctor of Law, a prominent state-political and socio-cultural figure of Transcarpathia of the twentieth century, representative of the Government of the Carpatho-Ukraine under the Czechoslovak government in Prague, founder of the reading room «Prosvita» in Baranyntsi (1930), honorary member of the Transcarpathian Regional Cultural and Educational Society Prosvita, co-founder and long-time chairman of the Assistance Fund of the Carpathian Union. Major Ivan Shpontak, Administrative Officer of the Secretariat of the Pan-American Ukrainian Conference (PAUC), Deputy Chairman of the Licensing Body of the State Center of the Ukrainian People's Republic, a member of

the publication and information commission of the Ukrainian Congress Committee of America (UCCA), a member of the NTSh and the Ukrainian Bar Association in the United States, professors International Law and Political Science of the Ukrainian Technical Institute (New York), a member of the UN Secretariat on Slavic Countries, the author of Transcarpathian history, memoirs and bi she hundreds of research papers and essays on legal, political and historical themes, editor of «Legal Bulletin», an honorary doctorate from Uzhgorod National University;

6) L'ubica Babota (*04.09.1944), a well-known philologist-ukrainian, a teacher, a candidate of art studies, a professor at the University of Toronto (Canada), an associate professor of the Department of Ukrainian Language and Literature (now - the Department of Ukrainian Studies), a protodeacane for the foreign cooperation of the Faculty of Philosophy and Director of the Institute Russian Studies, Ukrainian Studies and Slavic Studies of the University of Prišov (Slovakia), Honorary Doctor of Uzhhorod National University, Prize winner of the Golden Fortune, a well-known researcher, author of monographs and more than three hundred scientific and popular scientific articles, essays and articles, and slogans for encyclopedic reference and local history books about the culture and literature of Transcarpathia XIX - XX centuries. and Ukrainian-Czech-Slovak literary connections, translator, secretary of the Association of Ukrainian Studies of Slovakia.

The monograph is characterized by the multiplicity of disturbed problematic thematic lines and plots that allowed the author to perform a theoretical synthesis and a new solution to the scientific problem associated with the creation of a collective (prozopographic) portrait of the Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandor family from different angles. So, in Chapter 2, Family Relations and Personal-Individual Potential of Family Members, Anatoly Trembitsky disclosed the affinity of members of the famous Ukrainian family of Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandors, having taken as one of the most prominent members of the dynasty, a well-known Ukrainian historian, archpriest Yevfimiy Sitsinsky. The author analyzed and detailed the personality-individual potentials of Volodymyr and Helen Chekhovsky, Volodymyr and Yaroslav Sichinsky, Viktoria Shandora, and Lyubitsa Baboti, who made a significant contribution to the development and preservation of the history and culture of the Ukrainian people, made generators, creators and defenders of the Ukrainian national idea, for that almost all of them were persecuted and repeatedly repressed by the tsarist (Vladimir Chekhovsky), Soviet (Euphemius Sitsinsky, Volodymyr and Mykola Chekhsky), the Magyarist-fascist (Volos ymyr Sichynskyi Baboty Margaret and Nicholas, Michael Sandor), Czechoslovak (Vincent Sandor) and Slovak (Margaret and Nicholas Baboty) security services.

In part, the author highlighted the personal and individual potentials of such family members as Victor, Nikolai and Oleksa Chekhsky, Mikhail (Mikhail) Sichyns'ka (Virgin Orisik), Margareta Babotova (vir. Shandor). He also provided brief biographical information and data on the activities of other nationally conscious family members: Nikolai and Sergei Sitsinsky, Zinaida Ovcharuk

(Belysadovskaya), Andriy, Nina, Maria and Mikhailina Sichinsky, Maria Orisik and Sofia Zhivar (Virgin Orisik), Bogdan, Ivan, Oksana Shandorov, Anastasia, Andrew, Boris, Victor, Nicholas, Moses and Oleks Chekhsky, Galina Verkhivska, Zinaida Kurchinsk, Margaret and Mykola Baboti, Roksolana Patika, which in general gave the opportunity to build a solid story, that is, to create a dissertation (collectives one) portrait of the family through a consistent reconstruction of the life and activities of these individuals.

In Chapter 3, «The contribution of family members to the study of Ukrainian history,» the author of the monograph devoted considerable attention to highlighting the family members of common aspects of Ukrainian history, showed the problems of studying them in regional history and elaboration by representatives of the family of Ukrainian historical biography, which in general described the ways of life and the various activities of one and a half hundred famous Ukrainian artists and figures from Ukraine and the remains of Ukrainian emigration.

The fourth chapter «Ukrainian culture in the scientific heritage of relatives» was devoted to the definition and substantiation of the common aspects of creation and research by members of the Ukrainian culture family. He worked out, analyzed and synthesized the directions of studying and creating of their monuments of Ukrainian architecture, temple buildings in the Ukrainian architectural style, Ukrainian graphic art, engraving and painting, opened the place of the Ukrainian dynasty in world and Ukrainian history and culture, discovered their contribution to ethnographic study of Ukrainians, their traditions, customs, crafts and crafts.

In Chapter 5, «Educational, pedagogical, scientific and religious-theological activities of family members», the author showed that the family members acted as initiators and organizers of scientific, educational, educational and cultural institutions, historical and ethnographic and professional centers of Ukrainian emigrants, carried out a colossal work, concerning creation and development of the centers of Ukrainian free science and education in Ukraine and in the places of their settlement. In addition, the author highlighted their pedagogical and educational activities during the XX - the beginning of the XXI century. in secular state, public and private educational institutions of Canada, Germany, Slovakia, the USA, Ukraine, Czechoslovakia; art studies and pedagogical work in educational and artistic institutions of Germany, the USA, Ukraine, Czechoslovakia; as well as religious and educational work in religious schools, religious-preaching and religious-educational institutions in Ukraine. The author also described the contribution and role of the members of the dynasty in the creation and development of a Ukrainian museum, library, publishing, encyclopaedic, bibliographic and memorial affairs at their places of residence.

Section 6 «Public-state and public-educational activities» Anatoliy Trembitsky devoted to the disclosure of the members of the Ukrainian Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandor dynasty to the creation and establishment of the Ukrainian state by public-educational and social-state activities. He highlighted their role as

initiators and organizers of cultural and artistic institutions and diverse professional centers. He also disclosed the contribution and role of Volodymyr, Mykola and Olena Chekhsy as active Ukrainian church-religious activists in the process of creation, establishment and activity of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in the 20-30's of the 20th century.

A. M. Trembitsky's monograph is the first special thorough research on integrated comprehensive study of the famous Ukrainian families of Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandorov in the national and cultural life of Ukraine and the diaspora during the long chronological period of the XVIII - XXI centuries. The author created a collective (prosopographic) portrait of a sign in the multifaceted scientific-cultural, state, social, educational, religious and religious life of Ukraine and the Ukrainian diaspora of Germany, Slovakia, the USA, France and the Czech Republic, the Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandor families, the members which were not just observers or event holders, but as leading figures of the Ukrainian national revival took an active part and were in the epicenter of historical events of the second half of the nineteenth and early twentieth century Art.

References:

1. Trembitsky A. M. The family dynasty of Sitsinsk-Chekhov-Sichinsky-Shandorov: a prosopographic portrait (XVIII - XXI centuries): a monograph. Khmelnytsky: FOP Strihar A. M., 2019.

ADVERTISING PLATFORMS AS MEANS OF AN ENTERPRISE'S MARKETING COMMUNICATION

Huryna K.O.,

National University «Kyiv-Mohyla Academy»

Annotation. *The term 'advertising platform' and its main features are defined. The platforms for the companies in the highly competitive market are analyzed. The research points out the potential of creating new platforms as sub-projects of the brand to raise the brand awareness and engagement.*

Key words: *advertising platforms, marketing communication, social media marketing, digital marketing, social networks.*

A number of technological developments have contributed to the alteration of the society, as well as to the transfer of the communication to the digital space. The Internet has become a new priority place of interaction with the consumers for most of the brands. Though, the digital space is an innovation for a lot of advertisers, many users

already consider it a constant. Brands need to be creative and track the opportunities of the evolving markets inside the digital space called advertising platforms.

Advertising platform can be defined as an online space used as means of marketing communication for promotion or selling goods and services. Such giants as Facebook, Instagram, Google etc. – are advertising platforms. However, not many people think of other platforms, while building their communication strategies. There are two grand options how to carry on competitive marketing communication in the Internet: seek the booming new platforms with the smaller number of advertisers or create the new platform with a new market.

The main factors to consider while choosing the new platform for promotion are:

1. The platform's idea and features. It is crucial to understand what the consumers use the platform for, to provide them with the most native advertising. A company cannot advertise a flower boutique portfolio on a game streaming platform Twitch, but should promote geek goods, movies, new games, entertaining centers, Comic Cons, etc.

2. The audience of the platform. This is a crucial factor while working with Influencers, whose blogs are, in fact, advertising platforms. The advertiser should know the audience of the blogger, not only the influencers themselves.

3. Advertising features. Some campaigns need remarketing, and working with the audience after the conversion to insure the full acquisition of a customer.

4. Platform's statistics. Just one indicator isn't enough to do the analysis properly. The website can have a large traffic, but the bounce rate will be high, which is not effective. The 2 indicators give a better understanding of the platform's quality.

The company should seek not the biggest options, but the most fitting ones, considering the audience and the cost per its acquisition. The emerging markets usually work best. We have looked through several booming projects in the last 3 years:

1. TikTok - a social network used to create short videos, and live broadcasts (52,45M visits monthly, +56% since 09/2018) [1]. The audience are teens, and the platform is a trendsetter for much grander networks: YouTube and Instagram. There are yet not many advertisers as the platform has been closed to paid ads until the late February of 2019. It is not a place for fancy commercials. Anyone can advertise there, even a private college, but they should be creative and funny.

2. Twitch - a video streaming service specializing in computer games (856.17M visits monthly, + 4% since 09/2018) [2]. The platform has its own influencers. This platform is suitable for advertising games, tech, male products. The advertiser should be native and not publish there any grand commercials. The ad should be short not to interrupt the stream for too long, and should ask for the attention of a viewer.

3. Tinder – an application for romantic dating (60,67M visits monthly, +14% since 09/2018) [3]. The interests of its audience are social life, networking, the adult websites and support. Not many companies go to Tinder to promote their services. The platform offers display ads, banners with video or photo material in the feed

of the user. Tinder is effective for promotion of local restaurants, which people can visit on their date, psychology courses and support, even recruitment. Its key is to appeal to emotions.

4. Reddit – is a platform for discussions (1,56B visits monthly, +4% since September 2018) [4]. The audience of the platform is mainly men (74,53%), aged 22-38 and interested in the Internet, international news, movies and memes. [4]. Reddit gives its advertisers detailed targeting. Advertising news, creating black PR campaigns for the brand, discussing the product – all of it can be done on the platform.

Table 1

Traffic share in Ukraine. April 2019 [1], [2], [3], [4]

	Service	Traffic Share	Monthly users	March - April	Country Rank	Visit Duration
1	TikTok	1,06%	557 K	+ 19,89%	# 3418	00:04:30
2	Twitch	1,41%	12 M	+ 5,62%	# 63	00:08:02
3	Tinder	0,69%	419 K	- 2,74%	# 1821	00:08:26
4	Reddit	0,35%	5,5 M	+ 5,32%	# 135	00:06:31

Ukrainian advertisers do not use mentioned platforms to promote their goods. TikTok in Ukraine takes 1% in the world share, growing unbelievably rapidly almost +20% in one month. These are the possibilities a marketer shouldn't neglect while choosing the advertising platform.

Second aspect is creating the new advertising platform, and it shouldn't mean the next Facebook. The most well-known examples are when brands create their profiles in social media platforms and start growing the audience, posting the news and relevant information. However, in a highly competitive market, a small business doesn't always reach its communicational goals with the help of existing company's social pages, in this case the brand should consider creating something new.

Table 2

Instagram projects in the digital industry [6], [7], [8], [9], [10]

Instagram name	Idea behind the project	Followers
@world_record_egg	The most liked post in the Instagram – a picture of an egg.	8,9 M
@lil_miquela	A virtual influencer, that works in partnership with famous brands like Prada and Gucci to promote their clothing.	1,5 M
@louise.delage	Fake Instagram of a woman with alcohol on all her photos, used to bring awareness to the invisible alcoholism in the society.	150 K
@eva.stories	Instagram Stories the real diaries of the 13 years old Jewish girl in the times of Holocaust.	1,6 M
@shudu.gram	World's First Digital Supermodel advertises other brands.	180 K

Simply because the brand wants to create a sub product, increase the awareness,

they create a new platform, from which the traffic is transferred back to the company in future. One of the most popular platforms in the Internet is Instagram (3.057B monthly unique visits as of April 2019) and a lot of agencies create their advertising platforms inside of the Instagram to increase personal outreach and awareness. [5]

It is not yet a popular way of self-promotion in the Internet, though some companies succeed in performing this type of projects, which can be commercialized, as well as socially responsible. The market eagerly consumes these projects.

Conclusions. A definition to a term ‘advertising platform’ has been given. We have developed a solution for communication of the enterprises with the help of advertising platforms, defined factors to consider when choosing the platform, selected promising ones for promotions in the Ukrainian market and selected the examples of the new platforms, created by companies to grow their engagement and brand awareness.

References:

1. SimilarWeb: Website Performance:tiktok.com [Электронный ресурс] – 2019: <https://pro.similarweb.com/#/website/worldwide-overview/tiktok.com>.
2. SimilarWeb: Website Performance:twitch.tv [Электронный ресурс] – 2019: <https://pro.similarweb.com/#/website/audience-geography/twitch.tv>.
3. SimilarWeb: Website Performance:tinder.com [Электронный ресурс] – 2019: <https://pro.similarweb.com/#/website/audience-geography/tinder.com>.
4. SimilarWeb: Website Performance:reddit.com [Электронный ресурс] – 2019: https://pro.similarweb.com/#/website/audience-geography/reddit.com/*999/3m.
5. SimilarWeb: Website:instagram.com [Электронный ресурс] – 2019: https://pro.similarweb.com/#/website/audience-geography/instagram.com/*999/3m
6. Instagram profile: world_record_egg [Электронный ресурс] – 2019: https://www.instagram.com/world_record_egg/.
7. Instagram profile: lilmiquela [Электронный ресурс] – 2019: <https://www.instagram.com/lilmiquela/>.
8. Instagram profile: shudu.gram [Электронный ресурс] – 2019: <https://www.instagram.com/shudu.gram/>.
9. Instagram profile: eva.stories [Электронный ресурс] – 2019: <https://www.instagram.com/eva.stories/>.
10. A. Natividad, AdWeek. What’s Next for Louise Delage [Электронный ресурс] – 2017: <https://www.adweek.com/creativity/whats-next-for-louise-delage-instagramms-most-fascinating-fraud/>

ФОРМА ВЫСКАЗЫВАНИЯ КЛЕВЕТНИЧЕСКИХ СВЕДЕНИЙ: ЗНАЧЕНИЕ И СПЕЦИФИКА УСТАНОВЛЕНИЯ ПРИ РАССМОТРЕНИИ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ О КЛЕВЕТЕ (СТ. 128.1 УК РФ)

Лавицкая М.И.,

*доктор исторических наук, доцент,
профессор кафедры теории права и сравнительного правоведения,
Российский государственный гуманитарный университет*

***Annotation.** The article discusses the importance of the form of information submission for the recognition of information as defamatory. The author comes to the conclusion that the establishment of the negative nature of the information and its falsity is sufficient to recognize the information as such only in conjunction with the form of statements (statement of facts), which, in turn, is determined by the possibility of verification (verification of compliance with reality). When analyzing controversial statements in libel cases, one should take into account not the existence of an assessment in the statement itself, the fairness or fallacy of such an assessment, but the possibility of verifying the factual component of information through analysis based not on formal features, but on its substantive aspect.*

***Key words:** slander, personal dignity, honor, business reputation, defamatory information, linguistic expertise.*

Достоинство человека как абсолютное благо защищается на разных уровнях российского законодательства. Уголовно-правовая форма защиты чести, достоинства и деловой репутации гражданина предусмотрена Уголовным кодексом Российской Федерации (ст. 128.1). По смыслу описательной диспозиции данной статьи УК РФ, клевета состоит в распространении заведомо ложных сведений, порочащих честь и достоинство другого лица или подрывающих его репутацию. Понятие «порочащие сведения» конкретизируется в Постановлении Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 24 февраля 2005 г. № 3 «О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц» [1], однако там представлен открытый перечень сведений, в отношении которых может быть установлен их порочащий характер, но все они должны быть конкретными и проверяемыми. Как справедливо указал С.В. Хмелевский: «Сообщение о ком-то, что он, дескать, «трудный», «плохой», «неадекватный», «нехороший», «непорядочный», «опасный», «хитрый» человек, явно недостаточно для признания этих утверждений уголовно наказуемой клеветой» [2].

При рассмотрении дел о распространении порочащей информации как в рамках гражданского, так и в рамках уголовного законодательства немаловажное, а во многих случаях – важное значение имеет форма подачи информации. Высказывания в любой форме, не относящейся к утверждениям

о фактах, расцениваются судами как обстоятельство, служащее оправданию обвиняемого. На сегодняшний день сложилась практика установления формы высказывания в рамках проведения судебной лингвистической экспертизы, основным объектом которой является устное высказывание или письменный текст, который анализируется и соотносится с соответствующей статьёй уголовного законодательства.

На необходимость проведения экспертиз или привлечения специалиста в уголовном процессе обращается особое внимание высшей судебной инстанцией в Постановлении Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 21 декабря 2010 г. № 28 «О судебной экспертизе по уголовным делам» [3]. Как показывает анализ правоприменительной практики, отсутствие лингвистического экспертного исследования при рассмотрении дел о клевете зачастую приводит к ошибкам при анализе высказываний либо может послужить основанием для апелляции по делу, когда отказ суда в проведении экспертного исследования по ходатайству одной из сторон трактуется этой стороной как нарушение права на равный доступ к правосудию, «вместе с тем, необоснованный отказ в производстве судебной экспертизы может свидетельствовать о нарушении требования «тщательного расследования», которое означает, что власти должны всегда предпринимать серьезные попытки выяснить, что произошло, и не должны ссылаться на поспешные или необоснованные выводы» [4]. Факты отказа от проведения лингвистической экспертизы в ходе рассмотрения дел о клевете свидетельствуют о справедливости выводов исследователей.

Этот вид экспертиз получил активное развитие в России в 90-е годы XXв. Проведение лингвистических экспертиз с того времени поручалось, в основном, вузовским преподавателям-лингвистам, не являющимися государственными экспертами. Данный вид экспертиз как самостоятельный включен в Перечень родов (видов) судебных экспертиз, выполняемых в федеральных бюджетных судебно-экспертных учреждениях Минюста России [5] в 2006 г. С того времени судебно-лингвистические экспертизы стали выполнять государственные эксперты. Экспертной организацией Гильдия лингвистов-экспертов по документационным и информационным спорам (ГЛЭДИС) для обозначения различных форм высказываний был разработан понятийный аппарат, активно используемый и другими экспертами в своей деятельности.

Эксперты акцентируют внимание на том, что противопоставление (утверждение о факте / мнение, оценочное суждение) в языке выражается в наличии двух, отличных по природе, подсистем языковой информации, которая отождествляется с понятием «сведения» и представляет собой «совокупность языковых высказываний о мире, событиях и о положении дел, об отношении отправителя информации к этим событиям» [6, С. 137]. Выделяют следующие частные виды информации: фактическая – о конкретных ситуациях,

происшествиях, поступках или поведении физического лица, о деятельности лица юридического; этически оценочная – о качествах и поступках людей, о ситуациях, которые в какой-либо картине мира, в какой-либо ценностной системе описываются как хорошие или плохие; а также обобщающая; концептуальная; директивная [6, С. 137]. При этом по характеру сообщаемого информация может быть: а) нейтральной, содержащей сведения, которые в стандартной картине мира не описываются в ценностных категориях (к такой информации не применимы оценки «хорошо» или «плохо») [6, С. 137], б) положительной (позитивной), содержащей сведения, которые в системе ценностей конкретного общества или на основании социально и культурологически обусловленных местных стереотипов восприятия и реагирования считаются хорошими, похвальными, благоприятными для данного общества [6, С. 138], в) негативной (отрицательной), содержащей отрицательные характеристики юридического или физического лица или его деятельности, а также поступков физического лица с точки зрения здравого смысла, морали или с правовой точки зрения (в той мере, в которой об этом может судить любой дееспособный гражданин, не имея специальных познаний в области юриспруденции) [6, С. 137-138].

Только негативная информация является предметом рассмотрения по данной категории дел. Но именно фактическая информация, представленная в форме утверждения о фактах может быть признана клеветнической в случае ее несоответствия действительности: установления негативного характера информации недостаточно для признания сведений клеветническими, поскольку такая информация «может носить как обобщающий характер (негативная оценка лица, его качеств или деятельности в целом), так и характер фактической (говорящий сообщает сведения о конкретных действиях, поступках лица, которые отрицательно его характеризуют)» [6, С. 137-138].

В теории лингвистической экспертизы при установлении формы высказывания учитывается ряд факторов, но фактор верификации (реальной возможности проверки на соответствие действительности) по определению Пленума Верховного Суда РФ является самым значимым при установлении формы высказывания. Признаками утверждения являются форма повествовательного предложения (как невосклицательного, так и восклицательного), а также отсутствие маркеров мнения, неуверенности, предположительности и т.д., «в зависимости от характера выражаемой информации утверждение может быть утверждением о фактах (например, Иван имеет рост 1 м 80 см), оценочным суждением – субъективным мнением (Иван высок), в том числе негативно окрашенным (Иван - дылда), обобщающим утверждением – выводом (столбы обычно высоки) и т.д.» [6, С. 145]. Как видим, утверждение о фактах выделяется как отдельный вид утверждения и оно всегда основано на знаниях, которыми обладает говорящий [6, С. 145]. Отметим, что под знаниями здесь подразумеваются как истинные

знания, так и ошибочные или основанные на домыслах говорящего, поэтому именно верификация ставится во главу угла при разрешении дел о клевете, в том числе, и при определении формы высказывания.

В отношении второй стороны противопоставления следует отметить, что мнение, оценочное суждение выделяются по признаку субъективности. Мнение представляет собой выражение личного отношения к кому-либо или чему-либо, субъективную точку зрения, при этом «мнение в отличие от утверждения о фактах, не может соответствовать или не соответствовать действительности, так как отражает не реальную действительность, а ее восприятие человеком, не мир, но чью-то личную картину мира, однако оно может подтверждаться или не подтверждаться фактами, событиями объективной действительности. Мнение может опираться на факты, этим оно отличается от домысла, и содержать оценку фактов и их комментарии, в этом его отличие от знания» [6, С. 140]. Формальным показателем мнения являются слова и выражения, включаемые в высказывание, с целью подчеркнуть статус высказывания именно как выражения точки зрения (по моему мнению, думается и др.).

Разновидность мнения – предположение, которое используется, когда автор хочет подчеркнуть предварительный характер высказываемых доводов или собственную неуверенность в их достоверности, предположение также содержит специальные маркеры предположительности – «слова, обороты и грамматические средства, выражающие неуверенность, сомнение, вероятность происхождения того или иного события, одну из ряда возможных версий (например, может быть, вероятно, по-видимому, как представляется, думается, использование грамматических форм будущего времени)» [6, С. 142-143]. Наличие маркеров предположительности не обязательно при отнесении информации к данной форме, вывод о предположительном характере высказываний может основываться и на собственно содержании текста, например, суд не нашёл состава преступления в следующем случае: мировой судья пришел к выводу об отсутствии состава преступления по ст. 128.1 УК РФ в данном случае, с чем согласился суд апелляционной инстанции и, отдельно отметив, что было выдвинуто только предположение о якобы возможном варианте действий заявителя (при этом намек на требование денег обращение не содержит) [7].

В целом категория оценочности лежит в основе объединения понятий «мнение» и «оценочное суждение»: оценочное суждение собственно представляет собой «суждение, содержащее субъективное мнение в определенной форме. Выражение оценки распознается в тексте по наличию определенных оценочных слов и конструкций, в том числе эмоционально-экспрессивных, в значении которых можно выделить элементы «хороший / плохой» или их конкретные разновидности (добрый, злой и др.)» [8]. Отметим, что само по себе противопоставление фактических и оценочных

высказываний не является корректным, хотя на сегодняшний день в экспертной практике достаточно распространен кваликативный подход, когда как оценочные суждения рассматриваются любые высказывания, в которых присутствуют оценочные конструкции, и вся информация, содержащаяся в таких высказываниях, признается субъективной [9]. Но утверждения о фактах, негативно характеризующих лицо, уже в силу своего содержания содержат оценку. При анализе спорных высказываний по делам о клевете следует учитывать не собственно наличие оценки в высказывании, справедливость или ошибочность такой оценки, а возможность верификации фактологического компонента информации, как и рекомендует Верховный суд РФ, в противном случае возможна ошибочная квалификация высказываний как оценочных суждений, что подтверждает судебная практика. Так, по нашему мнению, ошибочно были квалифицированы высказанные гр. А.М. Огородниковым слова «руководитель ОПГ» и «крыша», несмотря на явно фактологический характер сведений, подтверждаемый, в том числе, и показаниями самого А.М. Огородникова [10].

Таким образом, указанные разновидности представления информации (в форме утверждения о фактах либо в форме мнения и его разновидностей) соотносятся между собой на основе представления информации о реалиях объективной или субъективной форме, различающихся по цели и результату [11].

Разграничение рассмотренных форм представления информации представляет сложность не только в связи с субъективным представлением о данных формах, сложившимся как в научной среде, так и в судебной практике, но и в возможности недобросовестного использования возможностей языка для сокрытия истинной цели автора текста, когда автор использует формальные маркеры мнения (такие как: по моему мнению, думается, как представляется) для исключения сообщаемой порочащей информации из ряда утверждений о фактах. С другой стороны, критики повторной криминализации статьи о клевете, которая, по их мнению, активно используется в качестве инструмента расправы с неудобными, справедливо обращают внимание на то, что объективным следствием применения закона с такой целью станет применение представителями СМИ и журналистами выражений, напоминающих «эзопов язык», не позволяющий с формальной точки зрения квалифицировать высказывание как клеветническое утверждение, сообщаемое сведения о фактах применительно к конкретному человеку, а только как сообщенные сплетни о человеке, якобы «похожем на...». Думается, что в таких случаях можно говорить о злоупотреблении субъектами конституционным правом на свободу в выражении и распространении собственного мнения, взглядов, убеждений, что может привести к пагубным последствиям в виде свертывания гласности и ухудшению качественных характеристик журналистского корпуса.

Итак, при рассмотрении уголовных дел о клевете немаловажное значение для признания сведений клеветническими имеет форма подачи

информации. Вопрос о формах представления информации весьма значим в связи с рядом факторов: с субъективным представлением о данных формах, сложившимся в научной среде, с отсутствием единообразия в судебной практике, с возможностью недобросовестного использования средств языка для сокрытия истинной цели автора текста. Единственным верным решением в данном вопросе может стать единообразный подход к оценке информации, основанный не на формальном, а на содержательном ее анализе. Поскольку данное обстоятельство тесным образом связано с анализом двух подсистем языковой информации, наиболее эффективно такая форма устанавливается в рамках проведения судебной лингвистической экспертизы, в связи с чем отказ в удовлетворении ходатайства о проведении экспертизы зачастую справедливо становится поводом к обжалованию приговора.

При рассмотрении вопроса о форме подачи информации можно применить различные классификационные критерии к информации: по частным разновидностям (фактическая, обобщающая, этически оценочная, концептуальная, директивная), информация по характеру сообщаемого (нейтральная, положительная, негативная) и отметить, что установление негативного характера информации и ее ложности достаточно для признания сведений клеветническими только в совокупности с формой высказывания – утверждение о фактах, которая, в свою очередь, определяется возможностью верификации (проверки на соответствие действительности). Выделяемые по признаку субъективности мнение / оценочное суждение отражают не реальную действительность, а личное восприятие человеком и не могут трактоваться как клевета, однако при анализе спорных высказываний по делам о клевете следует учитывать не собственно наличие оценки в высказывании, справедливость или ошибочность такой оценки, а возможность верификации фактологического компонента информации.

Литература:

1. О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц / Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 24 февраля 2005 г. № 3. URL: <http://lawru.info/dok/2005/02/24/n74827.htm> (дата доступа: 15.03.2019).
2. Хмелевский С.В. «Клевета»: проблемы правоприменительной практики // Социально-политические науки. – 2013. – № 1. – С. 134-139.
3. О судебной экспертизе по уголовным делам / Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 21 декабря 2010 г. № 28 URL: <https://rg.ru/2010/12/30/postanovlenie-dok.html> (дата доступа: 17.08.2018).
4. Иванов А.В. Основные нарушения прав человека при назначении и производстве судебных экспертиз на досудебной стадии // Адвокат. – 2015. – № 10. – С. 35-46. URL: <http://advokativanov.com/text-public/osnovnye->

narusheniya-prav-cheloveka-pri-naznachenii-i-proizvodstve-sudebnyh-ekspertiz-na-dosudebnoy-stadii/ (дата доступа: 07.06.2018).

5. Перечень родов (видов) судебных экспертиз, выполняемых в федеральных бюджетных судебно-экспертных учреждениях Минюста России (утвержден приказом Минюста России от 27.12.2012 № 237, внесены изменения приказом Минюста России от 29.10.2013 № 199). URL: <http://www.sudexpert.ru/files/norms/237.pdf> (дата доступа: 07.06.2018).

6. Бельчиков Ю.А., Горбаневский М.В., Жарков И.В. Методические рекомендации по вопросам лингвистической экспертизы спорных текстов СМИ - М.: ИПК «Информкнига», 2010. – 208 с.

7. Апелляционное постановление № 10-76/2017 от 28 июня 2017 г. по делу № 10-76/2017. URL: <http://sudact.ru/regular/doc/ubSGupqR9Cхg/> (дата обращения: 15.10.2017).

8. Как провести лингвистическую экспертизу спорного текста? Памятка для судей, юристов СМИ, адвокатов, прокуроров, следователей, дознавателей и экспертов / Под ред. проф. М.В. Горбаневского. - М., 2006 – 112 с.

9. Карагодин А.А. Лингвоэкспертная квалификация оценочных высказываний. URL:http://siberia-expert.com/publ/konferencii/konferencija_2012/lingvoehkspertnaja_kvalifikacija_ocenochnykh_vyskazyvanij_a_a_karagodin/10-1-0-274 (дата доступа: 12.08.2018).

10. Приговор № 10-19/2017 10-АП-19/2017 от 7 июля 2017 г. по делу № 10-19/2017. URL: <http://sudact.ru/regular/doc/0PsFc7nrNgHk/> (дата обращения: 03.10.2018).

11. Южанинова А.Л. Психолого-юридические критерии унижения чести и достоинства граждан и социально-психологическая судебная экспертиза URL: http://siberia-expert.com/publ/satti/stati/psikhologo_juridicheskie_kriterii_unizhenija_chesti_i_dostoinstva_grazhdan_i_socialno_psikhologicheskaja_sudebnaja_ekspertiza_a_l_juzhaninova/4-1-0-136 (дата доступа: 13.01.2019).

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ

*Отрішко М.А.,
здобувач КНУКіМ*

***Annotation.** Culture of European Union development countries as the important element of policy formation attracts attention of leaders of the most states. Ukraine isn't an exception. It's revealed that small towns are the centers of concentration of cultural potential and stable development of country. The public initiatives are important for perfect cultural policy realization. The 21st century is the period of revealing of society initiatives, emerging of innovative cultural programs (projects), cooperation of Ukraine with European Union within cultural programs that promotes to improve of administrative systems in cities for Ukraine.*

***Key words:** small town, cultural cooperation, programs of international cultural cooperation, legislative base.*

Культурна політика України спрямовує свій розвиток у напрямку стандартів Європейського Союзу, відповідно вдосконалюючи законодавство і систему державного управління. Завдяки євроінтеграції відбуваються важливі зміни не лише на національному, а й на місцевому рівнях, зокрема, покращується культурний обмін та система управління сферою культури.

Серед законодавчої бази, яка здійснює реалізацію і контроль державної політики у сфері культури України слід визначити такі: «Конституція України», Договір про функціонування Європейського Союзу (Лісабонський договір), «Хартія основоположних прав Європейського Союзу», Маастрихтська угода, «Урочиста Штутгартська декларація» (Договір про Європейський союз), Договір про заснування Європейської Спільноти, Європейська «Хартія місцевого самоврядування», «Лейпцизька хартія розвитку сталого європейського міста», «Європейська культурна конвенція», Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні».

Важливими для реалізації досконалої культурної політики є й громадські ініціативи. Так, Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» надає право місцевим державним адміністраціям регулювати питання законності та охорони прав й інтересів громадськості, територіального контролю соціально-економічного розвитку, фінансування, будівництва, транспорту, державної регуляторної політики сфер культури, освіти, науки для усіх категорій населення; охорони навколишнього середовища, соціального захисту, використання земельних ділянок (ст. 13). [5].

Ст. 22 контролює державну політику в культурній галузі, шляхом запровадження

регіональних програм та проведення заходів щодо її ефективності, збереження мережі закладів культури, ініціативи стосовно ефективної роботи визнання місцевості як курортної території.

Так, провідними завданнями «Лісабонського договору» є доповнення культурної політики держав-учасників, що передбачає налагодження співробітництва між культурними інституціями країн, збереження культурної спадщини, покращення творчої діяльності. У ст. 3 приділяється значна увага культурі та передбачається гідне ставлення ЄС до власного культурного різноманіття; визначаються засоби контролю та допомоги країнам-членам у розбудові культурного сектору, розробляються принципи реалізації культурної політики в ЄС; заохочується співпраця між членами ЄС та країнами третього світу.

Обов'язковим є дотримання принципів «Хартії основоположних прав Європейського Союзу», яка визначає мистецтво та наукові дослідження як цінності, що не мають бути обмежені, а, навпаки, як культурне різноманіття, мають поважатися ЄС.

Культура розвинених країн ЄС, будучи важливим елементом формування політики, викликає зацікавлення управлінців більшості держав. Зокрема, культурна політика Європейського союзу почала свій розвиток на основі Маастрихтської угоди (ст. 128) 1992 р., де зазначається, що саме громадськість є рушійною силою стрімкого розвитку культур держав-членів шляхом збереження культурного різноманіття та культурної спадщини останніх [12]. ЄС спрямовує свою культурну політику на збереження культурної спадщини, формування загальноєвропейської ідентичності, удосконалення культурних обмінів, розповсюдження знань про культуру та розвиток мистецтва, аудіовізуального сектору й літератури.

Ефективність дії «Маастрихтської угоди» ЄС можна проаналізувати на основі запровадження низки культурних програм, серед яких: «Аріан», «Калейдоскоп», «Креативна Європа», «Культура-2000», «Леонардо», «Медіа», «Рафаель», «Творча Європа», що діють на конкурсній основі із подальшим отриманням грантів.

Так, 2012 р. відзначається початком дії програми «Творча Європа», що відома як найбільша система грантів та має на меті стимулювання розвитку економіки держав-учасників за рахунок розвитку індустрії мистецтв шляхом інвестування ЄС 4,5% ВВП у художні напрямки. Завдання програми полягають у сприянні культурного і мовного різноманіття, зміцненні міжнародного співробітництва, формування конкурентоспроможності культурного і творчого секторів.

Європейська «Хартія місцевого самоврядування» призначена задля встановлення та реалізації загальноєвропейських стандартів місцевого управління в Європі. Варто зазначити, що документ працює за принципом субсидіарності, що полягає у вирішенні питань місцевого значення на нижчих рівнях управління, а не навпаки, передачі проблемних ситуацій найвищим

органам управління. Це є свідченням того, що місцеве самоврядування виступає важливим елементом демократії, а державне управління зводиться до мінімального, що зменшує корупцію та сприяє розвитку громадянської відповідальності.

«Хартія місцевого самоврядування» визначає принципи, наявність або відсутність яких надає можливість охарактеризувати існуючу систему місцевого самоврядування, серед основних – правова, адміністративна і фінансова самостійність органів місцевого самоврядування, принцип реальності місцевого самоврядування [4].

У відповідному напрямку працює і Конгрес «Новий урбанізм». Будучи міжнародною неприбутковою організацією, метою конгресу є робота над створенням громад, які наділені правом вибору щодо покращення свого навколишнього середовища. Організація працює за кредом «Ми будемо міста людям» [13].

Стратегічна політика конгресу об'єднує та надає можливість професіоналам, лідерам, громадянам створювати місця, де люди відчуватимуть себе комфортно, а бізнес, стрімко набираючи обертів, стане успішним. Конгрес «Новий урбанізм» керує розбудовою міст із стабільним соціально-культурним розвитком, при цьому зберігаючи історичні властивості та традиції міста. Також організація працює над відновленням міських центрів, об'єднанням передмість в громади та райони, зберігаючи природні умови території.

Серед основних принципів діяльності Конгресу: «загальнодоступність громадських просторів та установ, різноманітність районів, облаштування територій, обов'язкова наявність архітектури та ландшафтного дизайну у межах публічних просторів та місцях масового скупчення людей» [13]. «Новий урбанізм» націлений на формування сприятливої атмосфери у навколишньому середовищі жителів міста шляхом залучення до діяльності лідерів державного та приватного секторів, громадських активістів, залучення міських жителів до планування дизайну територій, що є свідченням побудови тісних взаємозв'язків між громадянами та владними структурами [13].

Вчені наголошують на тому, що потрібно зацентувати увагу на важливості моделей розвитку, які б не затьмарювали провінційні території, а навпаки розвивали та робили інвестиції в депресивні райони, керувалися у процесі розбудови міст історичними зразками планування кордонів країни.

Метою проекту «Street Fight» є підвищення мобільності та безпечності вулиць. Завдання полягають у створенні функціонального дизайну, дієвої транспортної розв'язки, розширення пішохідних площ та велодоріжок. Як відомо, Саддик-Хан Ж., будучи прихильницею велосипедизації, за період з 2007 р. по 2013 р. досягла значних напрацювань, зокрема, у Нью-Йорку збудовано шістьсот км велодоріжок та більше шістьдесяти пішохідних площ. Наразі відомо, що подібний план покращення міст запозичують такі міста як Бостон, Чикаго, Сан-Франциско, Буенос-Айрес. Саддик-Хан Ж. зазначає,

що міста, де розвивається велоінфраструктура, функціонують краще, але суспільство не може швидко зрозуміти, що звичні для кожного вулиці можуть виглядати інакше завдяки змінам у дизайні [11].

Розглядаючи оптимальні шляхи реформації культурної політики, Пахлова С. наводить приклад транскордонного співробітництва, важливість якого полягає у реалізації культурних проєктів спільно з адміністраціями, приватним сектором та громадськими організаціями країн-сусідів [10]. До прикладу, заслуговує уваги проєкт «Національний Конвент України щодо ЄС», метою якого є формування загальнонаціональної думки учасників проєкту стосовно Конституції ЄС. Завдання «Національного Конвенту України щодо ЄС» полягають у:

- створенні дискусійної платформи задля запровадження євроінтеграційної стратегії;

- наданні політичних рекомендацій стосовно реалізації позитивної стратегії управління культурною сферою;

- узаконенні структурованих дебатів між управлінськими органами [9].

Проте, загалом культурна політика України, зокрема законодавча база та державне управління, значно поступаються європейським досягненням розвитку культурного сектору.

1954 р. відомий підписанням «Європейської культурної конвенції», що має на меті досягнення єдності та взаєморозуміння народів Європи шляхом співробітництва в культурній галузі країн-учасників Ради Європи за умов збереження культурної спадщини, традицій та цінностей народів Європи.

1994 р. Україна ратифікувала Європейську культурну конвенцію та є її повноправним учасником. Цілями конвенції є дотримання політики спільних дій, спрямування на залучення держав-учасників до вивчення культури, історії, мови інших країн. Зокрема, ст. 1, 2 «Європейської культурної конвенції» наголошують на важливості дотримання країнами-учасниками заходів збереження і примноження свого національного надбання, створення громадянам умов для вивчення культури, мови та історії інших країн, надання можливостей населенню країн-учасників конвенції вивчати свою мову, культуру та історію на території інших держав. Ст. 3 сприяє активізації взаємних консультацій, які є основою спільних заходів між країнами та зацікавлюють громадськість. Ст. 4 передбачає розгляд предметів, які мають культурну цінність та можливі заходи для їх збереження й обміну [3].

Пахлова С. виокремлює позитиви щодо культурної політики України, які можна простежити у ХХІ ст.: виявленні ініціативи громадськості; появі інноваційних культурних програм (проєктів); співробітництві України з ЄС у межах культурних програм [10].

Із 2016 р. Україна є учасником конкурсу «Лейпцизька премія інтегрованого міського розвитку», що реалізується на основі «Лейпцизької хартії розвитку сталого європейського міста» й контролюється Німецьким товариством міжнародної співпраці [7]. Мета конкурсу полягає у підтримці соціально-

культурного розвитку міст, районів, громадських просторів шляхом реалізації проектів, які покращують життя громадськості у місті.

Зокрема, у 2016 р. на конкурс від України подано дев'яносто п'ять проектів, з яких призові місця посіли: урбаністично-культурний проект «Майстерня міста 2016», «Urban Space 100»: громадський ресторан «Тепле місто», Фестиваль кіно та урбаністики «86» м. Славутич. Заохочувальні відзнаки присвоєно проектам, серед яких: ГО «Барви проти сірості», ГО «Регіональна рада підприємців» Херсонської обл., інтегрована концепція розвитку м.Чернівці, серія міждисциплінарних літніх шкіл «Міські літні школи: візії та досвіди», сквер Небесної сотні ГО «Місто-сад», розвиток промислового туризму м. Кривий Ріг, стратегія розвитку м. Біла Церква до 2025 р. ГО «ГОУЛОКАЛ», школа «CANactions» БО БФ «КЕНЕКШНС» [2].

Починаючи з 2007 р. міністерство культури України діє за концепцією цільової програми культури і мистецтва, яка спрямована на формування пріоритетів державної культурної політики шляхом розбудови мовно-культурного простору з національним культурно-мистецьким продуктом; популяризацію та збереження культурної спадщини із подальшим її перетворенням у чинник прибутку і розвитку регіону; забезпечення суспільства культурними послугами, відповідно до потреб населення; розвиток народного мистецтва, національних культурних індустрій; популяризацію культури як основи іміджу України на світовій арені. Проте, через недостатнє фінансування, вона не була реалізована у повній мірі, що є свідченням байдужості владних структур до розбудови культурної сфери.

Завданнями «Державної цільової програми підтримки культури і мистецтва на період до 2012 р.» є: розвиток мистецьких закладів; активізація участі країни у конкурсах та грантах щодо підтримки культурних проектів; розвиток фестивальної діяльності; підтримка творчих ідей культурного розвитку молоді;

- виявлення культурного потенціалу міста та його популяризація як чинника економічного зростання [6].

Вакулєнко В. й Орлатий М. вважають, що міста є генераторами загальнодержавних процесів соціально-економічної стабілізації та розвитку, відображаючи загальні структурні зміни в економічній сфері країни, формуванні соціальних потреб суспільства, задаючи темпи й напрями покращення соціально-культурної сфери [1]. Водночас, слід зазначити, що проблеми, які зосереджені у сучасних містах, є результатом неефективної системи управлінської діяльності, зокрема, місцевого самоврядування.

Здійснене дослідження дозволяє стверджувати, що центрами концентрації культурного потенціалу та осередками сталого розвитку країни є малі міста. Україною ратифіковано програми міжнародного культурного співробітництва, серед яких: «Культура», «Культурна столиця Європи», «Креативна Європа», «COMUS», регіональні програми «Київська ініціатива» та «Інтеркультурні

міста».

Вдосконалити управлінську систему у містах можливо завдяки запровадженню і розробці дієвих механізмів та інструментів керівництва міським господарством. Зокрема, впровадження культури стратегічного планування на місцевому рівні, підтримка місцевих ініціатив владних структур та жителів міст.

Література:

1. Вакуленко В. Управління сучасним містом: підручник [Електронний ресурс] / за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, 2008. С. 3-50. Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/NMKD/library_nadu.
2. Гошук І. Майстерня міста [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://maisterniamista.org.ua/about-project>.
3. Європейська культурна конвенція 1954 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_213.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf.
5. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
6. Концепція державної цільової програми підтримки культури і мистецтва на період до 2012 року [Електронний ресурс] / Міністерство культури України. Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article.
7. Лейпцизька премія. Центр міської історії Центрально-Східної Європи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lvivcenter.org/uk/chronicle/news/?newsid=2293>.
9. Лупацій В. Національний конвент України щодо ЄС. Рекомендації робочих груп [Електронний ресурс] / В. Лупацій, Ю. Тищенко. Режим доступу: <http://www.ucipr.org.ua>.
10. Пахлова С. Європейські тенденції в культурній політиці України [Електронний ресурс] / С. С. Пахлова. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua>.
11. Пішохідні зони замість автомобілів: досвід Нью-Йорка [Електронний ресурс] // Платформа розвитку міст. Режим доступу: <http://urbanua.org/eksperty/zakordonni-eksperty>.
12. Савелова М. Опыт реализации культурной политики в Европейском союзе [Електронний ресурс] / М. А. Савелова // Вестник ПАГС. 2014. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-realizatsii-kulturn>.
13. Хартія нового урбанізму [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.cnu.org/who-we-are/charter-new-urbanism>.

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Павлик В.П.,

*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

***Annotation.** The management of enterprise was improved on basis innovation provide of new management decisions with develop information-analytical models that to define relationship between economic indexes enterprise activity.*

***Key words:** management, marketing, enterprises, system.*

Мета статті – удосконалення управління підприємств на основі інноваційного забезпечення, нових управлінських рішень з розроблення інформаційно-аналітичних моделей, які визначають взаємозв'язок між економічними показниками господарської діяльності.

Методика дослідження. Розрахункові дані господарювання підприємств залежно від умов ринку, вибору його для вигідної реалізації продукції одержано на основі моделювання ринкових механізмів, пропозиції, попиту, рівноважної ціни. Узгодження між трудовими, земельними, фінансовими ресурсами підприємств та ринковими механізмами пропозицією, попитом, рівноважною ціною досягнуто за допомогою системного підходу.

Результати дослідження. На основі моделювання варіантів господарювання сільськогосподарських виробників, дослідження процесів виробництва й реалізації продукції визначено вигідність того чи іншого її ринку.

Охарактеризована ефективність системи управління підприємствами менеджмент – маркетинг виходячи з порівняння варіантів господарювання різних виробників сільськогосподарської продукції при відмінних ринкових умовах.

Елементи наукової новизни. Наукову новизну складає узгодженість економічних показників виробництва й ринку продукції на основі якої можливо забезпечити функції менеджменту і маркетингу, що дає змогу розкрити систему управління підприємствами менеджмент - маркетинг, спрогнозувати та змоделювати господарську діяльність різних виробників сільськогосподарської продукції та є відмінністю від відомих систем управління підприємством.

Практична значущість. Запропоновано регулювання ресурсів підприємства залежно від ринкових механізмів в управлінні сільськогосподарських виробників, що дає змогу визначитися з вигідними умовами реалізації продукції, і передбачати сумарні обсяги виробництва й реалізації продукції на ринку, її рівноважну ціну, визначати бажані організаційно-економічні взаємовідносини між різними виробниками.

Постановка проблеми. Основною вимогою до системи удосконалення

управління підприємствами є дослідження як виробництва, так і ринку продукції, використовуючи наявну інформацію про їх господарювання, здійснювати за допомогою менеджменту й маркетингу обробку та аналіз економічних показників, надавати необхідні рекомендації щодо прийняття ефективних управлінських рішень, подальшого розвитку.

Відомі системи різняться між собою своїм призначенням, інформацією, що обробляється, аналізується та використовується у певному обсязі відповідно з вимогами часу та запитам користувачів. Так вчені [1] розглядають маркетингову інформаційну систему її елементи, структуру без відображення менеджменту підприємства, хоч вона й ґрунтується на запитах користувачів, базі даних, можливості використовувати різні методи, моделі призначені для прийняття управлінських рішень і безумовно могла б бути універсальною. Проте на нашу думку неможна відокремлювати маркетинг від менеджменту, як частину одного цілого процесу управління підприємством.

Проблема ефективності систем управління підприємством полягає у недостатньому урахуванні вимог виробництва й ринку, забезпеченні основних функцій менеджменту і маркетингу як одного цілого у прийнятті управлінських рішень. Для розв'язання вказаної проблеми пропонується система менеджменту й маркетингу, яка дасть змогу удосконалити систему управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю інноваційного забезпечення у регулюванні трудових, земельних, фінансових ресурсів підприємств у процесі виробництва й реалізації продукції залежно від умов ринку.

Проблема інноваційного забезпечення підприємств полягає у відсутності системного підходу в основі якого є послідовний розгляд управлінських функцій – мотивації працівників, планування, контролю, організації та регулювання їх господарської діяльності у певній системі.

Для розв'язання зазначеної проблеми пропонуються теоретико-методологічні засади удосконалення управління підприємств, які ґрунтуються на розробленні інформаційно-аналітичних моделей у вигляді системи, що визначає взаємозв'язок трудових, земельних, фінансових ресурсів підприємства з відповідними критеріями оцінки його господарської діяльності – рівнем рентабельності, повною собівартістю, одержаним від реалізації продукції прибутком й дає змогу цілеспрямовано використовуючи управлінські функції здійснювати регулювання економічних показників, що їх характеризують залежно від умов ринку.

Серед відомих моделей, методів аналізу, обробки, використання економічної інформації щодо господарювання підприємств слід відзначити ті, що побудовані за допомогою апарату матричної алгебри, функція В. Леонтьєва [10], лінійного програмування, моделі Л.В. Канторовича [2], регресійного аналізу. Однак як стверджує Г.Б. Клейнер, методи не універсальні відносно

вигляду функції, критерію оцінки, стадії розрахунків. Найкращого результату можливо досягти шляхом організації людино-машинних процедур оцінки параметрів [3, с. 165]. Важливим стає ідентифікація моделі, її відповідність умовам господарювання підприємств та способи інтерпретації, можливості використання їх властивостей.

З огляду на це запропоновані моделі зосереджені на досягненні узгодженості між ресурсами підприємства та критеріями оцінки його господарювання, що визначатиме ідентифікацію залежно від ресурсів, а інтерпретацію від встановлених критеріїв. Система удосконалення управління сільськогосподарськими підприємствами побудована на використанні апарату матричної алгебри як у функції В. Леонтєва, проте у ній замість розгляду секторів національної економіки, сегментів різної продукції вказано ресурси підприємства як у моделях Л.В. Канторовича, таким чином на вході є ресурси, а на виході обсяг реалізованої продукції, відношення виходу до входу відповідає певному критерію господарювання, що дає змогу здійснювати регулювання процесів виробництва й реалізації продукції.

Виклад основних результатів дослідження. Відзначимо послідовність розроблення системи управління підприємством. На першому етапі [9] було схематичне відображення взаємодії елементів системи виробництво, ринок, підприємство, інформація про його господарювання. Для аналізу стану системи запропоновано використовувати теорію автоматичного управління, зокрема визначення загальної її передавальної функції. На другому етапі [8] була проведена оцінка економічних критеріїв ефективного управління сільськогосподарським підприємством. Запропоновані рівняння, що визначають взаємозв'язок ціни одиниці реалізованої продукції, її собівартість, рівень рентабельності господарювання підприємства. На третьому етапі [6] для аналізу згаданої системи управління підприємством запропоновано математичні рівняння із застосуванням матричної алгебри. Вказані рівняння відображали виробництво, ринок, інформацію про господарювання підприємства, критерієм оцінки була ціна реалізованої продукції. На четвертому етапі [7] для аналізу системи управління підприємством також використовується матрична алгебра, проте рівняння вже описують залежність трудових, земельних, фінансових ресурсів підприємства від обсягу реалізації продукції, критеріями оцінки його господарювання прийнято рівень рентабельності виробництва й реалізації продукції, її собівартість, одержаний прибуток, пропозиція, попит, рівноважна ціна. При цьому на основі методу прогнозування зазначені ресурси підприємства досліджуються персоналом з відділів менеджменту, а їх регулювання залежно від ринкових механізмів, пропозиції, попиту, рівноважної ціни продукції аналізується працівниками задіяними у відділах маркетингу, що дає змогу за рахунок їхньої взаємодії удосконалити управління підприємствами. Даний етап найбільше розкриває можливості системи менеджмент – маркетинг у вигляді формули (1), розробити

інформаційно-аналітичні моделі регулювання ресурсів підприємства залежно від ринкових механізмів, пропозиції, попиту, рівноважної ціни, які наведено у вигляді формул (3, 4, 5).

Зазначимо, що призначенням системи менеджмент – маркетинг є підвищення ефективності управління підприємствами виходячи з регулювання цілоспрямованої зміни їх трудових, земельних, фінансових ресурсів залежно від умов ринку. При цьому виділимо наступні економічні показники, що характеризують трудові, земельні, фінансові ресурси підприємства:

Опр – оплата праці працівників, тис. грн; З – використання землі, га; С – повна собівартість продукції, тис. грн. Критерієм оцінки господарювання підприємства прийнято П – прибуток, тис. грн.

$$\begin{cases} (Q_p / O_{opr}) - 1 = \Pi; \\ (Q_p / Z) - 1 = \Pi; \\ (Q_p / C) - 1 = \Pi, \end{cases}$$

де Q_p – обсяг реалізованої продукції, тис. ц. $Q_p = (Q_v - Y) * N_b / N_c$;

Q_v, Y – обсяги виробництва, нереалізованої продукції, тис. ц; N_b, N_c – відповідно кількість виробників, споживачів на ринку.

Підставивши Q_p у формулу (1), зазначену систему рівнянь наведемо у вигляді:

$$\begin{cases} [Q_v * N_b / (O_{opr} * N_c)] - [Y * N_b / (O_{opr} * N_c)] - 1 = \Pi; \\ [Q_v * N_b / (Z * N_c)] - [Y * N_b / (Z * N_c)] - 1 = \Pi; \\ [Q_v * N_b / (C * N_c)] - [Y * N_b / (C * N_c)] - 1 = \Pi. \end{cases}$$

Приклад розв'язання вказаної системи рівнянь (2) наведено у публікації [7].

Інформаційно-аналітична модель регулювання ресурсів підприємства залежно від пропозиції:

$$\begin{cases} (Q_p / O_{opr}) - 1 = Q_v; \\ (Q_p / Z) - 1 = Q_v; \\ (Q_p / C) - 1 = Q_v. \end{cases}$$

Інформаційно-аналітична модель регулювання ресурсів підприємства залежно від попиту:

$$\begin{cases} (Q_p / O_{np}) - 1 = Q_p; \\ (Q_p / Z) - 1 = Q_p; \\ (Q_p / C) - 1 = Q_p. \end{cases}$$

Інформаційно-аналітична модель регулювання ресурсів підприємства залежно від рівноважної ціни продукції:

$$\begin{cases} (Q_p / O_{np}) - 1 = Ц; \\ (Q_p / Z) - 1 = Ц; \\ (Q_p / C) - 1 = Ц, \end{cases}$$

де Ц – рівноважна ціна продукції грн/ц.

Економічний ефект досягається регулюванням трудових, земельних, фінансових ресурсів, яке досліджується персоналом, що організує менеджмент залежно від певних умов ринку, кількості виробників, споживачів продукції, нереалізований її обсяг від виробленого, що аналізується працівниками, які займаються маркетингом. Таким чином у самій системі рівнянь закладено взаємодію менеджменту і маркетингу підприємства.

Вважаємо, що важливим є вибір виробником самого ринку продукції, від якого залежить вигідність її реалізації, ефективність господарювання.

Тому пропонується дослідити організаційно-економічні відносини між виробниками сільськогосподарської продукції на основі розроблених інформаційно-аналітичних моделей, що регулюють ресурси підприємства залежно від ринкових механізмів – обсягів виробництва й реалізації продукції, її ціни для досягнення ефективності в управлінні, економічного ефекту від вигідної реалізації продукції.

В процесі досліджень виявлено причини та наслідки невідповідної реалізації продукції сільськогосподарськими виробниками, зокрема відсутність в управлінні системного підходу у визначенні механізмів формування загальної пропозиції, попиту, рівноважної ціни продукції для певного ринку виходячи від господарської діяльності одного виробника до певної їх кількості та навпаки, враховуючи певну кількість виробників перейти до одного з них. Зазначене значно стримує розв'язання проблеми ефективного функціонування виробників-конкурентів в умовах ринку. Встановлено, що в основі організаційно-економічних відносин між підприємствами є їх взаємодія на ринку, який характеризують сумарні витрати (повна собівартість продукції), прибутки, рівень рентабельності господарювання, взаємодію підприємств можна розглядати як їх інтеграцію [5], тільки на відміну від неї головна увага приділяється не площі землі, задіяній у виробництві, яка додається, а обсягам виробництва й реалізації продукції, її рівноважній ціні.

Наведені у табл. 1 - 3 розрахункові дані за інформаційно-аналітичними моделями

дали змогу визначити результати господарювання різних підприємств при реалізації пшениці озимої, їх взаємодії на відповідному ринку, економічний ефект від ефективної реалізації виробниками пшениці озимої у наслідок знаходження вигідного її ринку становить 123,92 - 792,317 грн.

Таблиця 1

Результати господарювання різних виробників пшениці озимої

Показ-ник, од. виміру	Значення показника залежно від обсягу реалізації продукції					
	виробник I	I ринок продукції I(5)	виробник II	II ринок продукції II(4)	виробник III	III ринок продукції III(2)
Qв, тис. ц	12,732	63,662	13,8336	55,334	23,375	46,75
Qр, тис. ц	8,081	54,155	9,01	45,836	16,283	29,375
Y, тис. ц	9,5	42	10,23	37	16,862	35
Ц, грн/ц	173,08	180	176,16	180	183,74	204
Nв	3	15	3	13	5	11
Nс	1	6	1	5	2	4
Опр, тис. грн	117,76	588,81	196,771	787,084	235,523	471,046
Зпр, тис. грн	1,636	1,636	1,64	3,526	3,271	3,271
m, працівників	9	45	15	60	9	18
З, га	245,336	1226,68	298,135	1192,54	563,797	1127,595
С, тис. грн	909,583	4547,917	1087	4348	2391,565	4783,13
П, тис. грн	489,08	5199,98	500,02	3902,48	600,28	1200,566
Р, %	53,77	114,3	46	89,75	25,1	25,1

Позначення: Зпр – зарплата одного працівника за рік; m – чисельність працюючих; E – економічний ефект на одного виробника продукції; I ринок продукції I(5) – власний ринок виробників продукції Київської області у кількості 5 одиниць; II ринок продукції

II(4) – власний ринок виробників продукції Сумської області у кількості 4 одиниць; III ринок продукції III(2) – власний ринок виробників продукції Черкаської області у кількості 2 одиниць; виробник I, II, III – відповідно виробники продукції Київської, Сумської, Черкаської області.

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг. (За 2012 рік, товариства) [4].

Позначення: IV ринок продукції I(5) + III(2) – ринок продукції Київської області за участю виробників Київської області у кількості 5 одиниць та виробників Черкаської області у кількості 2 одиниць; V ринок продукції II(4) + I(5) – ринок продукції Сумської області за участю виробників Сумської області у кількості 4 одиниць та виробників Київської області у кількості 5 одиниць; VI ринок продукції III(2) + II(4) – ринок продукції Черкаської області за участю виробників Черкаської області у кількості 2 одиниць та виробників Сумської області у кількості 4 одиниць.

Таблиця 2

Результати взаємодії різних виробників на ринку пшениці озимої

Показ-ник, од. виміру	Значення показника залежно від взаємодіючих підприємств на ринку		
	IV ринок продукції I(5) + III(2)	V ринок продукції II(4) + I(5)	VI ринок продукції III(2) + II(4)
Qв, тис. ц	110,41	119	102,1
Qр, тис. ц	69,924	77,5	71,15
У, тис. ц	82,44	87,998	73,64
Ц, грн/ц	250	255,8	264,23
Nв	27	28	24
Nс	11	11	10
Опр, тис. грн	1021,2	1692,62	1028,6
Зпр, тис. грн	2,026	2,015	1,648
т, працівників	63	105	78
З, га	2500	2564,55	2500
С, тис. грн	7887,7	9350,36	10444,5
П, тис. грн	9593,3	10475,24	8355,6
Р, %	121,6	112	80

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-ст. (За 2012 рік, товариства) [4].

Таблиця 3

Економічний ефект від використання виробниками вигідного ринку пшениці озимої

Показ-ник, од. виміру	Значення показника залежно від взаємодіючих підприємств на ринку					
	IV ринок продукції I(5) + III(2)	III ринок продукції III(2)	V ринок продукції II(4) + I(5)	I ринок продукції I(5)	VI ринок продукції III(2) + II(4)	II ринок продукції II(4)
Qв, тис. ц	110,41	46,75	119	63,662	102,1	55,334
Qр, тис. ц	69,924	29,375	77,5	54,155	71,15	45,836
У, тис. ц	82,44	35	87,998	42	73,64	37
Ц, грн/ц	250	204	255,8	180	264,23	180
Nв	27	11	28	15	24	13
Nс	11	4	11	6	10	5
Опр, тис. грн	1021,2	471,046	1692,62	588,81	1028,6	787,084
Зпр, тис. грн	2,026	3,271	2,015	1,636	1,648	3,526
т, працівників	63	18	105	45	78	60

З, га	2500	1127,595	2564,55	1226,68	2500	1192,54
С, тис. грн	7887,7	4783,13	9350,36	4547,917	10444,5	4348
П, тис. грн	9593,3	1200,566	10475,24	5199,98	8355,6	3902,48
Р, %	121,6	25,1	112	114,3	80	89,75
Е, тис. грн	770,2		123,92		416,98	

Позначення: III ринок продукції III(2) – власний ринок продукції Черкаської області за участю її виробників у кількості 2 одиниць; I ринок продукції I(5) – власний ринок продукції Київської області за участю її виробників у кількості 5 одиниць; II ринок продукції II(4) – власний ринок продукції Сумської області за участю її виробників у кількості 4 одиниць.

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг. (За 2012 рік, товариства) [4].

Продовження табл. 3

Показ-ник, од. виміру	Значення показника залежно від взаємодіючих підприємств на ринку					
	IV ринок продукції I(5) + III(2)	I ринок продукції I(5)	V ринок продукції II(4) + I(5)	II ринок продукції II(4)	VI ринок продукції III(2) + II(4)	III ринок продукції III(2)
Qв, тис. ц	110,41	63,662	119	55,334	102,1	46,75
Qр, тис. ц	69,924	54,155	77,5	45,836	71,15	29,375
У, тис. ц	82,44	42	87,998	37	73,64	35
Ц, грн/ц	250	180	255,8	180	264,23	204
Nв	27	15	28	13	24	11
Nс	11	6	11	5	10	4
Опр, тис. грн	1021,2	588,81	1692,62	787,084	1028,6	471,046
Зпр, тис. грн	2,026	1,636	2,015	3,526	1,648	3,271
т, працівників	63	45	105	60	78	18
З, га	2500	1226,68	2564,55	1192,54	2500	1127,595
С, тис. грн	7887,7	4547,917	9350,36	4348	10444,5	4783,13
П, тис. грн	9593,3	5199,98	10475,24	3902,48	8355,6	1200,566
Р, %	121,6	114,3	112	89,75	80	25,1
Е, тис. грн	330,48		188,3		792,317	

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг. (За 2012 рік, товариства) [4].

З наведених у таблицях (1-3) даних встановлено, що відмінним умовам виробництва й реалізації продукції відповідають різні ринкові механізми –

пропозиція, попит, рівноважна, ринкова ціна продукції.

Економічний ефект на одного виробника-учасника ринку залежить від різниці сумарних величин прибутків, одержаних в процесі реалізації продукції з урахуванням кількості її виробників на відповідному ринку. З таблиці 3 видно, що при реалізації пшениці озимої виробниками Черкаської області на ринку цієї продукції у Київській області досягається економічний ефект на одного виробника у розмірі - 770,2 тис. грн. Водночас виробники Київської області на власному ринку мають економічний ефект на одного виробника – 330,48 тис. грн.

Зазначеними розрахунковими даними у таблицях доведено, що в основі організаційно-економічних взаємовідносин між виробниками сільськогосподарської продукції є взаємозв'язок їх трудових, земельних, фінансових ресурсів з пропозицією, попитом, рівноважною, ринковою ціною продукції.

Узгодженість трудових, земельних, фінансових ресурсів виробників продукції з ринковими механізмами досягнуто за допомогою розроблених інформаційно-аналітичних моделей їх регулювання.

Висновки. Запропоновано інноваційне забезпечення з регулювання трудових, земельних, фінансових ресурсів підприємств залежно від ринкових механізмів, які дають змогу визначитися з вигідними умовами реалізації продукції, передбачати сумарні обсяги виробництва й реалізації продукції на ринку, її рівноважну ціну, визначати бажані організаційно-економічні взаємовідносини між різними виробниками, економічний ефект від яких вказує на вигідність реалізації продукції того чи іншого виробника при певних умовах його господарювання.

Подальші дослідження можливо спрямувати на розробку рекомендацій з передбачення організаційно-економічних взаємовідносин різних виробників у процесі їх господарювання, самоврядування та кластер кооперування.

Література:

1. Дихтль Е., Хершген Х. Практический маркетинг : учеб. пособие ; пер. с нем. А. М. Макарова ; под ред. И. С. Минко. – М. : Высш. шк., 1995. – 255 с.
2. Канторович Л.В. Экономический расчёт наилучшего использования ресурсов. Издательство Академия наук СССР. – М. 1960. – 347 с.
3. Клейнер Г.Б. Производственные функции: теория, методы, применение. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 239 с.
4. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік / Стат. бюл. Відповід. за вип. О.М. Прокопенко, Державна служба статистики України. – К., 2013. – 88 с.
5. Павлик В.П. Використання моделювання в управлінні сільськогосподарськими

підприємствами. Економіка АПК. – 2018. - № 4. – С. 70 – 78.

6. Павлик В.П. Економіко-математичне забезпечення інноваційного управління сільськогосподарськими підприємствами. Економіка АПК. – 2017. № 2. – С. 45-49.

7. Павлик В.П. Ефективність інформаційно-аналітичної моделі регулювання господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. – 2017. –№ 10. – С. 64 – 69.

8. Павлик В.П. Оцінка економічних критеріїв ефективного управління сільськогосподарським підприємством. Економіка АПК. - 2015. - № 12. - С. 72-76.

9. Павлик В. П. Система автоматизованого управління сільськогосподарським виробництвом. Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 37 – 42.

10. Leontief Wassily Input-Output Economics. New York Oxford. Oxford University Press, 1986. – 436 p.

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ, ОЦІНКИ ТА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Памбук Х.Д.,

*магістрантка 5 курсу ф-ту управління,
адміністрування та інформаційною діяльністю,*

Метіль Т.К.,

*к.е.н., доцент кафедри управління підприємницькою
та туристичною діяльністю,*

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

***Annotation.** the article deals with the problem of choosing, evaluating and developing a strategy for a modern enterprise. The main types of strategies used in enterprises of different spheres of activity are investigated. The basic approaches of development of the company development strategy are determined. The competitive advantages in strategic management are described and the strategic potential of the enterprise is described.*

***Key words:** strategy, competitive advantages, strategic management, strategic potential, factor of Alman.*

В умовах ринкових відносин забезпечити підприємству ефективне функціонування і конкурентні переваги може лише ефективна система управління його виробничою діяльністю. Сьогодні підприємство саме має визначати і прогнозувати параметри зовнішнього середовища, асортимент продукції і послуг, ціни, постачальників, ринки збуту і багато іншого, вміти швидко, а головне правильно реагувати на будь-які зміни у зовнішній і внутрішньому середовищі, і відповідно до них коригувати свою діяльність. А

це означає, що керівництво підприємства завжди має шукати нові оригінальні ходи в управлінні.

Аналіз та вибір стратегії вважається важливим кроком на шляху до ефективного стратегічного управління. За допомогою спеціальних методів організація визначає, як вона досягне своїх цілей і реалізує свою місію. Крім того, визначення стратегії для фірми принципово залежить від конкретної ситуації, в якій знаходиться фірма. Однак існують деякі загальні підходи до формулювання стратегії, в яких стратегія відповідає [1, с. 46].

При визначенні стратегії керівництво компанії стикається з трьома основними питаннями, пов'язаними з позицією компанії на ринку: який бізнес зупинити; який бізнес продовжувати; в якому бізнесі виробляти.

Перша сфера пов'язана з лідерством у мінімізації виробничих витрат. Друга сфера розвитку стратегії пов'язана зі спеціалізацією у виробництві продукції. Третя сфера визначення стратегії стосується фіксації певного сегмента ринку та концентрації зусиль фірми на обраному сегменті ринку.

Різноманітність стратегій, які комерційні та неприбуткові організації демонструють у реальному житті - це різні модифікації декількох основних стратегій, кожна з яких ефективна за певних умов і в стані внутрішнього та зовнішнього середовища, тому важливо враховувати причини, чому організація вибирає одну, а не іншу стратегію. Розглянемо основні стратегії.

Стратегія обмеженого зростання використовується більшістю організацій, що розвиваються, зі стабільними технологіями. Завдяки цій стратегії цілі розвитку ставляться «з досягнутого» і пристосовуються до мінливих умов.

Стратегія зростання найчастіше використовується в динамічно розвиваються, швидко мінливих технологіях. Характеризується встановленням щорічного значного перевищення рівня розвитку над рівнем попереднього року.

Стратегія скорочення обирається організаціями найменш часто. Вона характеризується цілями, які встановлені нижче рівня, досягнутого в минулому. Стратегія скорочення застосовується тоді, коли ефективність організації стає стійкою тенденцією до погіршення, і жодні заходи не змінюють цю тенденцію.

Комбінована стратегія являє собою будь-яку розглянуту комбінацію альтернатив - обмежений ріст, зростання та скорочення. Комбіновані стратегії зазвичай слідує великим організаціям, які діють у ряді галузей. Базові стратегії служать варіантами загальної стратегії організації, наповнюючись в процесі доведення конкретним зміст [2, с.25].

М. Портер вважає, що існують три основні підходи вироблення стратегії розвитку фірми [3, с.125].

Перший підхід пов'язан з лідерством у мінімізації витрат виробництва. Даний тип стратегії пов'язаний з тим, що компанія домагається найнижчих витрат виробництва і реалізації продукції і в результаті може визначати більш низькі ціни на аналогічну продукцію. Це дозволяє домогтися завоювання

більшої частки ринку. Фірми, що реалізують такий тип стратегії, повинні мати гарну організацію виробництва і постачання, саму оптимальну технологію і хорошу систему розподілу продукції [1, с. 45].

Другий підхід вироблення стратегії пов'язан зі спеціалізацією у виробництві продукції. У цьому випадку фірма здійснює високо-спеціалізоване виробництво і маркетинг для того, щоб стати лідером в області вузькоспеціалізованої продукції, розрахованої на певну, конкретну групу споживачів. Це призводить до того, що покупці вибирають цю марку, навіть якщо її ціна досить висока. Фірми, що реалізують цей тип стратегії, мають високий потенціал для проведення НДДКР, видатних дизайнерів, налагоджену систему забезпечення якості і розвинену систему маркетингу.

Третій підхід визначення стратегії відноситься до фіксації певних сегментів ринку і концентрації зусиль фірми на обрану стратегію.

Вибір стратегії рекомендується здійснювати по заходам ФОСТИС при відпрацюванні тактики поведінки нового товару на ринку [2, с. 89]:

1. Де вперше, стосовно до стадій життєвого циклу товару, що випускається фірмою, повинен з'явитися торговий прибуток? При аналізі цієї інформації рекомендується здійснювати побудову стратегії масового виробництва нового.

2. Які закономірності зростання прибутку фірми від реалізації товару:

а) темпи зростання обсягу продажів вище, ніж темп зростання маси прибутку;

б) темпи зростання прибутку і обсягу продажів збігаються або близькі;

в) темпи зростання продажів нижче, ніж темп зростання маси прибутку.

Вказані відмінності залежать від розмірів поточних витрат на такі складові маркетингу, як стимулювання продажів, реклама, вибір каналів збуту, організації процесу доставки, післяпродажного сервісного обслуговування та ін.

3. На якій стадії життєвого циклу нового товару прибуток від його реалізації досягає свого максимального значення?

При побудові маркетингових стратегій з використанням цінових інструментів можуть бути розглянуті доводи як якісного, так і кількісного порядку на користь того чи іншого варіанта досягнення локального максимуму прибутку виходячи з аналізу поведінки конкурентів, готовності освоєння випуску нового товару і т.д.

4. Як знижується прибуток виходячи з аналізу ситуації, що ринкової ситуації та обраної тактики маркетингу (підтримуючий маркетинг в частині підбадьорення ринку з використанням цінового механізму або зняття товару з виробництва, тобто відхід з ринку)?

Процедура формулювання стратегії і вибору альтернатив складається з наступних етапів: оцінка існуючої стратегії; власне фаза формулювання; планування ризику; вибір стратегічних альтернатив.

Існує безліч різних стратегій підприємства. Але в основі будь-якої стратегії повинні лежати конкурентні переваги. Стратегічне управління

можна визначити як управління конкурентними перевагами.

Конкурентні переваги можна визначити як високу компетентність підприємства в якій-небудь області, яка створює найкращі можливості долати вплив конкуренції, залучати споживачів і зберігати їх прихильність товарам фірми. Конкурентні переваги забезпечують пропозицію споживачам такого продукту, який представляє для них відому цінність і за який вони готові платити гроші.

Конкурентні переваги визначаються насамперед ресурсами підприємства. Іншим важливим джерелом конкурентних переваг будь-якого підприємства, його сильними або, навпаки, слабкими сторонами можуть бути окремі функціональні напрямки його діяльності. Це виробництво, збут, наукові розробки, маркетинг, фінанси, управління персоналом і т.д.

Визначення і оцінку стратегічних ресурсів підприємства можна проводити на основі кількісних і якісних показників, наведених у додатку 1. На основі зазначених даних можна оцінити існуючий і необхідний в перспективі стратегічний потенціал підприємства.

Під стратегічним потенціалом організації розуміється сукупність наявних ресурсів і можливостей для розробки та реалізації розробленої стратегії.

Аналіз потенціалу організації охоплює практично всі сфери її діяльності: управління, НДДКР, виробництво, маркетинг, фінанси, кадри. Щоб уникнути суб'єктивних оцінок корисно залучати до проведення управлінського аналізу сторонніх фахівців.

Як уже зазначалося, конкурентні переваги створюються унікальними відчутними і невідчутними активами, якими володіє організація, а також тими стратегічно важливими для даного бізнесу сферами діяльності, які дозволяють перемагати в конкурентній боротьбі. Основою конкурентних переваг, таким чином, є унікальні активи підприємства чи особлива компетентність в сферах діяльності, важливих для даного бізнесу. Конкурентні переваги, як правило, реалізуються на рівні стратегічних одиниць бізнесу і складають основу ділової стратегії організації.

Конкурентні переваги можуть мати різноманітні форми в залежності від специфіки галузі, товару і ринку. При визначенні конкурентних переваг важливо орієнтуватися на запити споживачів і переконатися в тому, що ці переваги сприймаються ними як такі. Інакше може виявитися, наприклад, що компанія вважає себе відомою на місцевому ринку і не витрачає коштів на рекламу, а споживачі не мають про неї інформації. Така ситуація характерна для багатьох російських підприємств.

Конкурентні переваги мають різні форми прояву, які можна класифікувати відповідно до визначених критеріїв. Найбільш важливий критерій класифікації - джерело конкурентної переваги, заснований на економічних факторах.

До даної групи належать шість основних видів конкурентних переваг.

Конкурентні переваги, засновані на економічних факторах, визначаються [4, с. 75]:

1) стан ринків, на яких діє підприємство, нормі прибутку, невеликих термінах окупності капітальних вкладень, сприятливій динаміці цін, високому

рівні наявного доходу на душу населення, відсутності неплатежів, інфляційних процесів і ін.;

2) стимулювання попиту: більша і зростаюча місткість ринку, невисока чутливість споживачів до зміни цін, слабка циклічність і сезонність попиту, відсутність товарів-замінників та ін.;

3) ефектом масштабу виробництва. Важливе значення мають доступність позикового капіталу при більш низьких процентних ставках і пільгових умовах кредитування, зроблені раніше вкладення в рекламу продукції і розвиток збутової мережі;

4) ефектом масштабу діяльності, який проявляється в можливості задовольняти найрізноманітніші запити споживача, встановлюючи при цьому високі ціни на кінцевий продукт за рахунок його комплексного характеру;

5) ефектом досвіду навчання, який виражається в більшій ефективності праці внаслідок спеціалізації за видами і методам роботи, технологічних інновацій у виробничих процесах, оптимального завантаження обладнання, більш повного використання ресурсів, впровадження нових концепцій товарів.

6) економічним потенціалом підприємства. Економічний потенціал підприємства в значній мірі визначає можливість компанії забезпечити свою стратегічну гнучкість, яка, в свою чергу, залежить від багатьох факторів, і в тому числі від здатності фірми швидко знаходити і ефективно використовувати джерела фінансування .

Головним критерієм оцінки є досягнення фірмою поставлених цілей. Поряд з цією оцінкою, оскільки реалізація вибраних стратегій здійснюється в умовах ризику, необхідно визначити його рівень, для чого можна рекомендувати скористатися формулою Z - фактора Альтмана [5, с. 127]:

$$Z\text{-фактор} = 1,2 \times X_1 + 1,44 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + X_5,$$

де X_1 - відношення вартості оборотних фондів до суми активів підприємства;
 X_2 - відношення нерозподіленого прибутку до суми активів підприємства;
 X_3 - відношення прибутку до сплати податків і відсотків до суми активів підприємства;
 X_4 - відношення ринкової вартості статутного капіталу (число акцій, помножене на поточну котирування) до бухгалтерської вартості всіх пасивів (позикового капіталу);
 X_5 - відношення обсягу продажів до суми активів. Якщо $Z\text{-фактор} > 2,99$ - ризик провалу мінімальний. Якщо $Z\text{-фактор} \leq 1,81$ - ризик провалу високий.

Отже, вироблення стратегії організації - це складна і трудомістка робота, і вона набуває сенсу, тільки в тому випадку, якщо стратегія надалі успішно реалізується. Стратегічне управління передбачає не тільки ретельне опрацювання всіх його напрямків, що само собою стає очевидним, але обов'язкову участь в її розробці менеджерів всіх рівнів управління.

Для того, щоб домогтися оптимального функціонування, підприємство повинне вибрати обгрунтовану стратегію, яка повинна будуватися на сильних позиціях і використанні можливостей. Вибір стратегії фірми здійснюється

керівництвом на основі аналізу ключових факторів, що характеризують стан фірми. Також вибір стратегії багато в чому залежить від стилю організаційної поведінки.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление. Под ред. Л.И. Евенко. М.: Экономика, 1989. 560 с.
2. Голубков С.П. Маркетинг: стратегії, плани, структури. М.: Справа. 1995. 450 с.
3. Портер М. Международная конкуренция. Международные отношения. 2004. 350 с.
4. Саєнко М.Г. Стратегія підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 390 с.
5. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: КНЕУ, 2004. 699 с.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ПІДПРИЄМСТВА

Савельєв А.В.,

*магістрант 5 курсу ф-ту управління,
адміністрування та інформаційною діяльністю,*

Метіль Т.К.,

*к.е.н., доцент кафедри управління підприємницькою
та туристичною діяльністю,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

***Annotation.** the article deals with the concept of monitoring and development of a system for monitoring the crisis phenomena of the enterprise. The category of monitoring methodology is described, the main methods of modern monitoring of the enterprise are described. The directions of detection of crisis phenomena in modern market conditions are determined.*

***Key words:** monitoring, monitoring system, monitoring methodology, anti-crisis monitoring.*

Термін «моніторинг» походить від латинського «monitor», який вказує на того, хто постійно наглядає та попереджає.

Це заслуговує уваги на визначення поняття, що вивчається, наведене у

фінансово-економічному словнику, в якому зазначається, що моніторинг - це як безперервний процес постійного моніторингу ринку, на якому суб'єкт господарювання діє, безпосередньо суб'єктом господарювання (підприємством, банком), фондової біржі або будь-якої іншої економіко-фінансової структури), її виробничо-фінансової діяльності, а також реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та їх реалізації в реальність [1, с. 538].

Система моніторингу є особливим механізмом для постійного моніторингу найважливіших поточних показників та визначення деталей економічної діяльності об'єкта в умовах постійної ринкової ситуації з урахуванням впровадження інновацій, методів моделювання, прогнозування та систематичного аналізу. економічні події і процеси, пошук залежностей, виявлення аномалій.

Сучасні підходи до врегулювання кризових ситуацій соціально-економічних об'єктів передбачають залучення інформаційних технологій високого рівня, створення автоматизованих систем моніторингу та моніторингу реалізації тактичних та стратегічних програм розвитку підприємств, галузей та економіки країни в цілому. Системи моніторингу економічних об'єктів покликані забезпечити управління інформаційними системами для прийняття оперативних рішень з врегулювання криз, планування стабілізаційних програм, розвитку підприємств різних галузей і форм власності. Моніторинг підтримує зворотний зв'язок між системою управління та об'єктом управління шляхом постійного та комплексного моніторингу основних параметрів його функціонування.

Відмінність між «моніторингом», «аналізом», «оцінкою», «діагностикою» та «скануванням» має бути розрізняється. Особливе місце займає контролінг, досить близький до моніторингу відповідно до його методологічних положень. Її основною функцією є використання інформації про прийняття рішень про відхилення від загальної продуктивності, порівняння планових показників з фактичними. Ядро концепції контролінгу, тобто в процесі прийняття управлінських рішень, є першочерговим по відношенню до самої системи управління. Для моніторингу управлінське рішення є вторинним □ акт реагування на інформацію, отриману через систему моніторингу. Крім того, на відміну від контролінгу, система моніторингу охоплює більш широкий спектр об'єктів спостереження.

Методи організації моніторингу в умовах кризового менеджменту - це як мікроекономічні, так і макроекономічні аспекти. Навіть якщо об'єктом моніторингу є окреме підприємство, цілі моніторингу можуть також охоплювати інші підприємства або економічну ситуацію.

Система моніторингу повинна базуватися на використанні таких методологічних принципів:

- прибутковість для забезпечення високого рівня якісних характеристик з мінімальними витратами на побудову та функціонування системи моніторингу;

- ефективність, яка задовольняє інформаційні потреби системи управління суб'єктом господарювання;
- керованість, що передбачає своєчасне реагування системи моніторингу на зміну умов її функціонування;
- дотримання рівня інформаційних процесів та ефективності системи моніторингу;
- узгодженість системи моніторингу та управління економічним об'єктом;
- використання в системі моніторингу сучасних інформаційних технологій, що впливають на ефективність системи, включаючи технічне обладнання та програмне забезпечення.

Для нормального функціонування системи моніторингу, що обслуговує великомасштабний об'єкт, необхідно забезпечити його складові підсистеми безпеки, а саме: методологічні, наукові, математичні, інформаційні, технічні, програмні, організаційні, кадрові, правові та метрологічні.

Методологія моніторингу - це серія аналогічних вимірювань досліджуваного об'єкта та подальшого аналізу, оцінки, порівняння результатів з метою виявлення певних закономірностей, тенденцій [1, с. 564]. Класифікація методів моніторингу наведено на рис. 1.

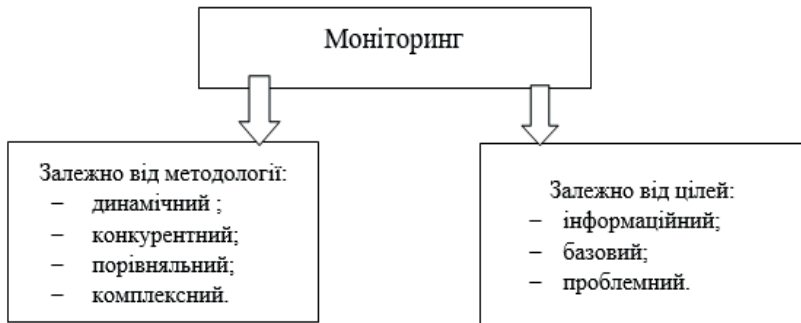

Рис.1 Класифікація методів моніторингу

При використанні методу динамічного моніторингу аналізуються дані про динаміку розвитку або зміни об'єкта, явища або певні характеристики. Це найпростіший метод, що використовується для аналізу відносно простих систем: цін, доходів і витрат населення, зайнятості громадян тощо. Основною метою цього дослідження є виявлення тенденцій, а не виявлення їх причин і передумов.

Конкурентний шлях характеризується паралельними дослідженнями на одній, декількох або менш ідентичних або подібних системах, а також дозволяє оцінювати і порівнювати продуктивність системи, виявляти відмінності між ними, визначати переваги і недоліки [2, с. 256].

Метод порівняльного моніторингу використовується при порівнянні індивідуальних показників або результатів більш складних досліджень, проведених за ідентичними критеріями, декількома системами одного рівня або вищою і нижчою системами. Такий підхід дає можливість ранжувати показники, виявляти причини, що збільшують або зменшують різницю між ними.

Комплексний поєднує в собі методи дослідження, що використовуються в різних видах моніторингу, а інформація полягає у структуруванні, накопиченні та поширенні інформації.

Базовий (фон) - виявляє нові проблеми, небезпеки, тенденції, перш ніж вони дізнаються на управлінському рівні. Об'єкт моніторингу організовує безперервний моніторинг з періодичними вимірюваннями показників.

Проблемний присвячений з'ясуванню закономірностей, процесів, небезпек, проблем, які вже відомі, розуміння, усунення й коригування яких є важливим з погляду управління.

З метою виявлення ранніх симптомів кризи здійснюється постійний моніторинг фінансового стану підприємства. Такий моніторинг організований як частина загального моніторингу як незалежного підрозділу для виявлення ранніх ознак можливої фінансової кризи і включає наступні кроки.

I. Декоративно-методологічна стадія, що передбачає впровадження покрової заходи:

- 1) визначення об'єкта та суб'єктів антикризового моніторингу;
- 2) виявлення та вибір проблем підприємства;
- 3) формулювання мети та завдань антикризового моніторингу.

II. Інформаційний етап, основними завданнями якого є:

- 1) спостереження за об'єктом антикризового моніторингу;
- 2) збір даних як зовнішніх, так і внутрішніх;
- 3) накопичення інформації;
- 4) формування вхідної інформаційної бази дослідження.

III. Діагностична стадія. На цьому етапі є:

- 1) обробка даних;
- 2) проведення експрес-аналізу загрози кризових явищ на підприємстві.

Для того, щоб швидко виявити фінансову кризу, визначити її причини та розробити антикризові заходи на підприємствах, доцільно запровадити систему раннього попередження та реагування (СРПР). Система виявляє та аналізує інформацію про приховані обставини, які можуть призвести до загрози для бізнесу або втрати потенційних шансів. Першочерговим завданням системи раннього попередження є своєчасне виявлення кризи на підприємстві, тобто ситуації прямої чи опосередкованої загрози її існуванню. У той же час, використовуючи таку систему, для суб'єкта визначаються додаткові шанси.

IV. Розрахунково-аналітичний етап. Містить набір методів, які складають

його спеціальний науковий апарат.

У вітчизняній практиці аналізу діяльності суб'єкта господарювання існують такі методи аналізу показників, які визначаються інформацією фінансової звітності:

- горизонтальний (тимчасовий) аналіз - визначає абсолютні і відносні відхилення значень за звітний період, а також в динаміці протягом декількох років і дозволяє здійснити якісну характеристику виявлених змін;
- вертикальний (структурний) аналіз - передбачає вивчення частки структурних показників в цілому, а також оцінку змін, що відбуваються в структурі;
- аналіз тренда - визначення тенденції для інформації декількох періодів, тобто основна тенденція в динаміці показників;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - розрахунок співвідношення між окремими позиціями однієї або декількох форм звітності та визначення взаємозв'язку між показниками [3, с. 78-86].

Отже, розрахунково-аналітичний етап передбачає

- 1) розрахунок розрахункових показників на підставі коефіцієнтів, індексу та сукупності підходів;
- 2) проведення ретроспективного, порівняльного аналізу показників;
- 3) проведення фундаментального аналізу ймовірності виникнення кризових явищ на основі мультиплікативного дискримінаційного аналізу.

V. Етап прогнозу. На цьому етапі здійснюється наступне:

- 1) інтерпретація даних та оцінка наслідків кризи;
- 2) детальний аналіз зобов'язань компанії з метою визначення вартості чистих активів підприємства та визначення ймовірності неплатоспроможності за ініціативою кредиторів;
- 3) визначення ринкової та ліквідаційної вартості підприємства та з цією метою прогнозування суми грошей на погашення зобов'язань [3, с. 78].

VI. Потенційно-дослідна стадія, основними завданнями якої є:

- 1) визначення факторів, що підвищують стійкість економічного розвитку;
- 2) проведення матричного SWOT-аналізу підприємства та ресурсних передумов для його виживання;
- 3) аналіз і оцінка реальних можливостей відновлення платоспроможності підприємства [4, с. 45].

VII. Прийняття управлінських рішень. На цьому етапі слід враховувати попередній аналіз. За цей час слід усунути суб'єктивні чинники, які не впливають на об'єкт моніторингу, вивчення причин і наслідків виявлених відхилень. Згодом керівники відповідного рівня узагальнюють та розробляють заходи для вдосконалення компанії або підтримання курсу її сталого розвитку.

Виходячи з вищезазначеного, слід зазначити, що моніторинг є ефективним інструментом управління підприємством, формуванням стратегії його розвитку та контролем факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Таким чином, антикризовий моніторинг дозволяє своєчасно виявляти та усунути

загрози сталому розвитку підприємства і вирішує не тільки мікроекономічні проблеми, але й економіку в цілому.

Література:

1. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник К.: Знання, 2007. 1072 с.
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К.: Київський національний торгово-економічний університет, 2001. 580 с.
3. Стельмашук Ю.А. Методи діагностики фінансового стану і схильності підприємства до банкрутства. Економіка АПК. 2007. № 2. С.78-86.
4. Сокол О.Г. Методичні засади проведення моніторингу економічної стійкості сільськогосподарських підприємств . Економіка АПК. 2009. № 9. С. 45-48.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЯК ФАКТОР УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РИНКУ ПРАЦІ

Руженський М.М.,

д.е.н., професор кафедри менеджменту,

Гришко О.П.,

аспірант кафедри менеджменту,

Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

***Anotation.** The article investigates state of the information provision for the Ukrainian labor market and gives reasons for implementation of innovative approaches to its regulation, based on crisis management.*

***Key words:** asymmetry of the labor market, public employment service, innovative strategy, information provision, information environment, innovative process, private labor market mediator, labor market.*

Постановка проблеми. Ринок праці України перебуває під впливом недовготривалого економічного піднесення, яке змінювалось падінням темпів суспільного виробництва. За таких умов значна кількість соціально-економічних проблем в нашій державі не вирішувалась, а тільки збільшувалась. Серед них – зростання деструктивних процесів і явищ на ринку праці. Останнє породжене не тільки перманентним кризовим станом вітчизняної економіки, а й значною мірою відсутністю системного підходу до інформаційного забезпечення функціонування й розвитку одного з її провідних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних засад інформаційного забезпечення менеджменту внесли вітчизняні та зарубіжні вчені Р.Акофф, К.Шенон, В.Глушков, В.Тронь та ін.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади досліджували українські науковці А.Дегтяр, Н.Діденко, Р.Коваль, В.Мороз, Н.Нижник, та ін. Вирішення проблем, пов'язаних із дослідженням ринку праці, в тому числі з огляду на роль і зміст інформаційної функції вивчали С.Бандур, Д.Богиня, Б.Ворвинець, Б.Данилишин, Т.Заяць, Ю.Краснов, Е.Лібанова, І.Марченко, Ю.Маршавін, І.Петрова, Т.Петрова, В.Петюх, М.Руженський, І.Юрчик та ін.

Однак досі інформаційне забезпечення регулювання ринку праці не досліджувалося з позиції формування інноваційної ресурсної системи, яка здатна здійснити комплексне інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування ринку праці. Тому виникає потреба у науковому обґрунтуванні змін у розвитку інформаційного забезпечення ринку праці, перегляду його джерел, структури і впливу на тенденції розвитку.

Метою статті є дослідження стану інформаційного забезпечення ринку праці, аналіз об'єктно-суб'єктної взаємодії джерел ринку праці і їх роль для споживачів цієї інформації, а також визначення основних інноваційних напрямків удосконалення інформаційного забезпечення з метою результативного регулювання ринку праці.

Виклад результатів дослідження. Сучасний стан вітчизняного ринку праці характеризується посиленням розбалансованості між попитом і пропозицією робочої сили, надмірною пропозицією освітніх послуг при їх невідповідності кількісним і якісним параметрам попиту, зниженням мотивації працездатних осіб до продуктивної легальної зайнятості в межах України. Водночас, критичних меж досягла трудова еміграція, зменшуючи чисельність зайнятого населення в нашій країні.

Ринок праці функціонує під впливом дії законів товарного виробництва, і як ринкова система потребує державного регулювання. Сучасний механізм регулювання ринку праці поєднує елементи саморегулювання з державним впливом на процеси зайнятості. І. Петрова вважає, що обмежуватися лише ринковими саморегуляторами у сфері соціально-трудових відносин недоцільно. Ринковий механізм сам по собі не може забезпечити повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості, як цього вимагає Конституція та Закон України «Про зайнятість населення України» [7, с. 43]. Цього можна досягти цілеспрямованим впливом на ринок праці через відповідний механізм, що дозволить забезпечити використання національного трудового потенціалу для досягнення національного економічного зростання та суспільного добробуту [2, 463].

Особлива роль держави у регулюванні ринків аргументується тим, що вона як економічний суб'єкт забезпечує собі роль активного учасника ринку, виступаючи на ньому як споживач, продавець, власник, менеджер, роботодавець, суб'єкт створення й споживання публічних благ тощо. Саме тому вона зацікавлена в сприятливих та ефективних умовах функціонування

ринкових інститутів і закріпленні кращих бізнес-моделей [10, с. 10]. До цього слід додати, що регуляторний вплив на систему ринків держава здійснює за допомогою нормативно-правових актів, якими визначаються «правила гри» суб'єктів господарювання.

Регуляторний вплив держави на процеси і явища на вітчизняному ринку праці ґрунтується на інформації, результати аналізу якої використовуються при прийнятті відповідних управлінських рішень.

Наразі, офіційне і законодавчо-визначене оприлюднення характеристик стану і тенденцій на вітчизняному ринку праці значною мірою забезпечене інформацією Державної служби статистики України, державної служби зайнятості України, Міністерства освіти і науки України тощо. Інформація державної служби зайнятості України дає уявлення про стан та тенденції на фіксованому (реєстрованому) ринку праці. Тенденцією останніх років на цьому ринку стало зменшення звернень до державної служби зайнятості з питань працевлаштування. За даними держслужби зайнятості кількість зареєстрованих безробітних щороку зменшується. Так, станом на 01.01.2015 було зареєстровано 512.2 тис.осіб, на 01.01.2016 – 490.8, на 01.01.2017 – 390.8, на 01.01.2018 – 354.4, на 01.01.2019 – 341.7 тис.осіб. Така тенденція притаманна і поведінці роботодавців. На 01.05.2019 року у великих містах кількість зареєстрованих роботодавцями вакансій лише на одному інтернет-сайті work.ua у декілька разів перевищує кількість поданих до служби зайнятості відповідно: Київ – 20.9 і 12.4 тис.од., Дніпро – 5.1 і 2.5 тис.од., Запоріжжя – 1.8 і 0.5 тис.од. [3] За даними рейтингу порталу bigmir.net станом на 01.05.2019 зареєстровано 116 інтернет-сайтів з пошуку роботи і персоналу [8].

Отже, інформація яка сьогодні офіційно оприлюднюється державною службою зайнятості не віддзеркалює реального стану ринку праці, оскільки на ньому крім державної служби зайнятості функціонують приватні посередники. Станом на 01.01.2019 здійснювали працевлаштування 984 суб'єкти господарювання [3]. Крім цього, в останні роки відбулось переміщення користувачів послуг з пошуку роботи і персоналу до віртуального середовища – відповідних інтернет-сайтів і соціальних мереж та інших приватних посередників ринку праці, що підтверджує вищезазначена динаміка зменшення звернень до державної служби зайнятості.

Поряд з інформацією, яку оприлюднює і використовує державна служба зайнятості, приватні посередники на ринку праці формують на свій розсуд власне інформаційне середовище, яке намагаються максимально використовувати, в першу чергу з метою отримання власної вигоди та реалізації бізнес інтересів. Інформація про робочі місця на приватних сайтах не завжди є достовірною, а відповідальність за коректність несе суб'єкт, який її зареєстрував, що посилює її асиметричність.

Таким чином, характерною рисою інформації, яка використовується при наданні послуг з працевлаштування, прийнятті управлінських рішень є її

асиметричність. Ми поділяємо думку О. Мельниченко, що фундаментальним підґрунтям виникнення будь-яких кризових явищ є принцип асиметрії [6, с. 20], оскільки асиметрія інформації вже тривалий час притаманна вітчизняному ринку праці.

Сучасну ситуацію на ринку праці українські вчені та дослідники вважають кризовою і такою, що продукує трудову бідність, зниження економічної активності працездатного населення, розширення вимушеної праці, розшарування населення на соціально-вразливі групи, неузгодженість із ринком освітніх послуг, і, відповідно, зниження якості трудового потенціалу та мотивації до продуктивної діяльності [11, с. 109].

На формування ознак кризового стану вітчизняного ринку праці певний вплив має інформаційне забезпечення, формування програм, реалізація яких передбачає здійснення регуляторного впливу посередників на процеси і явища на вітчизняному ринку праці. Мається на увазі, перш за все, відсутність необхідної інформації або її недостовірність, наявність прогалин в організації її збору, різне походження використовуваних посередниками ринку праці програмних продуктів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми і наслідки асиметрії інформації про стан ринку праці

Проблема	Наслідки
Відсутність інформації про «реальну» ситуацію на ринку праці	Штучне збільшення (у приватному секторі) кількісних показників попиту і пропозиції на ринку праці; обмеження реальної конкуренції на ринку праці; збільшення часу користувача на пошук інформації у зв'язку з необхідністю обробки багатьох джерел інформації
Відсутність єдиного інтегратора інформації про ринок праці	Низька результативність впливу кожного окремого посередника на сегменти ринку праці
Різне походження використовуваних посередниками програмних продуктів	Проблема сумісності інформації: малоінформативні (розрізнені і суперечливі) висновки щодо стану ринку праці

Крім дисбалансу між попитом і пропозицією нинішній стан інформаційного забезпечення на вітчизняний ринок праці породжує обмеження конкуренції, втрати суспільної праці, неефективне використання матеріальних і людських ресурсів, консервацію рівня розвитку продуктивних сил, низьку мобільність робочої сили, відтік робочої сили за кордон та ін.

Стратегічною метою функціонування вітчизняного ринку праці є своєчасне і в оптимальних обсягах забезпечення достовірною інформацією на інноваційних засадах.

Інноваційна стратегія належить до засобів досягнення перспективних цілей організації на основі визначення пріоритетів інноваційного розвитку,

результатом якого має бути нова якість надання послуг та управління. В контексті нашого дослідження слід підкреслити, що інноваційна стратегія дозволяє враховувати зміни у зовнішньому середовищі, сприяє їх здійсненню в межах організації, забезпечує управління ними. В загальному вигляді інноваційна стратегія – це деталізований всебічний комплексний план досягнення поставлених інноваційних цілей, що передбачає виявлення всіх факторів, які безпосередньо впливають на інноваційний процес, врахування всіх зв'язків та залежностей, що пов'язують елементи інноваційного процесу, а також враховує інноваційні ресурси підприємства (організації), специфіку та особливості функціонування даного підприємства (організації) та їх інноваційний потенціал. На жаль, універсальної та успішної для всіх підприємств інноваційної стратегії не існує. Вибір стратегії залежить від позиції підприємства/системи на ринку, його потенціалу, динаміки розвитку, стану економіки, поведінки конкурентів, соціального середовища і багатьох інших чинників.

Відправною точкою інноваційної стратегії у сфері інформаційного забезпечення вітчизняного ринку праці має стати Рекомендація МОП №188 (1997), яка доповнює Конвенцію №181, де наведено перелік заходів зі сприяння співпраці між державною службою зайнятості та приватними агентствами зайнятості. Вони можуть включати: зведення інформації та використання загальної термінології з метою більшої прозорості у функціонуванні ринку праці, обмін інформацією щодо вакансій, впровадження спільних проєктів, наприклад у галузі професійної підготовки, укладання угод між державною службою зайнятості та приватними агентствами зайнятості щодо проведення певних заходів (таких як проєкти з інтеграції довготривалих безробітних), професійну підготовку персоналу агентств та служб зайнятості, регулярні консультації з метою удосконалення професійної практики [9]. В Україні запропоновані МОП заходи на національному рівні не застосовуються, мають місце лише окремі одноразові заходи співпраці державного і приватного секторів, а також несистемна взаємодія на регіональному та місцевому ринках праці.

Враховуючи стан сучасного ринку праці та процеси, які відбуваються на ньому, стан його інформаційного середовища, пропонується здійснення наступних заходів:

- розширення взаємодії з обміну інформацією між суб'єктами ринку праці (державними і соціальними установами, органами влади, приватними посередниками ринку праці: кадровими і рекрутинговими агенціями та ін.), з метою формування єдиного інформаційного середовища про вітчизняний ринок праці;
- модернізація процедур і інструментів надання послуг з працевлаштування та доведення їх до рівня міжнародних стандартів;
- надання окремих послуг з працевлаштування безробітним і роботодавцям

на основі електронних даних;

- запровадження цільових підходів до окремих груп населення і роботодавців для формування їх активної позиції на ринку праці;

- осучаснення механізмів підбору персоналу і укомплектування вакансій з урахуванням затребуваних професійно-кваліфікаційних характеристик і вимог до персоналу;

- підвищення он-лайн комунікації зі споживачами послуг.

Державна служба зайнятості має всі інструменти і можливості щодо формування єдиного інформаційного середовища ринку праці. Необхідним кроком є удосконалення механізму інформаційного забезпечення цього ринку за допомогою комплексу засобів, способів збору, обробки та узагальнення даних, формування коректних інформаційних потоків, спрямованих на формування єдиної інформаційної системи вітчизняного ринку праці. Вони включають:

- формування на базі державної служби зайнятості єдиного інформаційного середовища вітчизняного ринку праці;

- запровадження “універсального” особистого електронного кабінету для шукачів роботи та роботодавців з функціями on-line спілкування зі спеціалістами служби зайнятості з можливістю імплементації до інших програмних продуктів;

- перехід до супроводу шукачів роботи і роботодавців у питаннях зайнятості засобами сучасних месенджерів Viber, Skype, WhatsApp, Telegram, сервісів спілкування на основі штучного інтелекту (chatterbot), мобільного зв'язку та ін.;

- запровадження віддаленого робочого місця спеціаліста-надавача соціальних послуг;

- формування осучаснених довідників, класифікаторів, спільних реєстрів даних з метою створення якісного інформаційного середовища та результативного обслуговування населення і роботодавців;

- створення універсальної системи моніторингу і візуалізації результатів надання послуг (на різних рівнях управління), в т.ч. за цільовими групами користувачів; запровадження системи оцінювання якості отриманих користувачами послуг.

Участь інших посередників в інноваційній стратегії інформаційного забезпечення функціонування ринку праці передбачає:

- запровадження взаємодії з усіма суб'єктами ринку праці у сфері інформаційного забезпечення;

- використання суб'єктами ринку праці єдиних методів, засобів, способів збору, обробки та узагальнення даних, формування коректних інформаційних потоків, спрямованих на формування єдиної інформаційної системи вітчизняного ринку праці;

- удосконалення законодавчого регулювання діяльності приватних посередників ринку праці і, зокрема, інтернет-сайтів з пошуку роботи і

персоналу, запровадження тісного співробітництва між усіма посередниками ринку праці для формування якісного інформаційно-комунікативного середовища.

Реалізація запропонованих заходів спричинить:

- взаємовигідну взаємодію державного і приватних посередників ринку праці, зменшення асиметричності ринку праці та мінімізації її наслідків для користувачів послуг;

- позитивні зміни на локальних, регіональних та вітчизняному ринках праці;

- збільшення охоплення програмами з працевлаштування громадян і роботодавців; зменшення соціальної напруженості у суспільстві, збільшення числа роботодавців, які формують попит у легальному секторі економіки;

- зняття перешкод у доступі до продуктивної зайнятості працездатного населення, осіб старшого віку, молоді, інвалідів; зростання чисельності зайнятих громадян;

- зменшення трудової міграції за кордон.

Висновки. В практиці державного регулювання ринку праці завжди існувала та існує нині потреба в найбільш повній інформації про його стан, економічні, соціальні, демографічні та інші процеси на ньому. В умовах сьогодення, дані державних і приватних посередників щодо стану ринку праці різняться із-за відсутності взаємодії, неоднозначного розуміння термінів, категорій понять і структури даних, які стосуються цього ринку. Тому інформаційне забезпечення функціонування ринку праці виступає стратегічним пріоритетом державного регулювання і вимагає перегляду та осучаснення його змісту, джерел і їх складових, об'єктно-суб'єктної взаємодії між ними, процесів формування і перетворення даних, які використовуються при наданні соціальних послуг і реалізації державної політики зайнятості. Доцільним є запровадження тісного співробітництва між державними і приватними посередниками для формування якісного інформаційно-комунікативного середовища та створення єдиної інформаційної системи вітчизняного ринку праці, що в рамках макроекономічного регулювання вплине на якість робочої сили, оптимальне розміщення і раціональне використання трудових ресурсів, зменшить дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, скоротить трудову міграцію за кордон.

Література:

1. Бандур С.І. Теоретико-методологічні імперативи державного регулювання ринку праці в контексті реформування економіки України / С. І. Бандур, О. А. Ковенська // Ринок праці та зайнятість населення. 2015. № 2. С. 9-13.

2. Ворвинець Б.М. Теоретичні основи організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці / Б.М. Ворвинець // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2013. № 2 (66). С.458-463.

3. Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. URL: [https:// www.dcz.gov.ua/analytics/68](https://www.dcz.gov.ua/analytics/68).
4. Марченко І.С. Інфраструктурна підтримка розвитку ринку праці України / І.С. Марченко / Монографія. К.: 2013. 152 с.
5. Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України : теорія і практика системного підходу /Ю.М. Маршавін / Монографія. К. : 2011. 396 с.
6. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та пріоритетні напрями / О. А. Мельниченко // Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 2. С. 17-24.
7. Петрова І. Л. Ринок праці: процес сегментації / І. Л. Петрова // Монографія. К. : 1996. 178 с.
8. Рейтинг bigmir)net. URL: <http://top.bigmir.net/>
9. Рекомендація щодо приватних агентств зайнятості №188 [Електронний ресурс] : ухвалена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 19 червня 1997 р. –Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_292
10. Трофимова В. В. Трансформування економічних функцій держави в умовах становлення глобальної економіки / В. В. Трофимова // Економіка та держава. 2010. № 5. С. 8–11.
11. Юрчик І. Б. Взаємоз'язок ефективності ринку праці та його інституційного забезпечення / І. Б. Юрчик // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 17. Ч. 4. С. 109-113.

FINANCIAL PLANNING MECHANISM AT ENTERPRISES

Aranchiy V.,

Candidate (Ph.D.) in Economics, Professor, rector,

Markina I.,

D. Sc. (Econ.), Professor,

Poltava state agrarian academy

Annotation. *The article deals with the mechanism of financial planning at enterprises. The main factors and indices influencing the quality of financial plans are determined. The model of planning and control mechanism over the process of income accumulation at enterprise is suggested.*

Key words: *financial planning, financial plan, income, financial planning mechanism.*

Planning is the process of transforming the purposes of enterprise in forecasts and plans, the process of determining priorities, means and methods to achieve them. Financial planning in theoretical aspect is considered as the most important and integral part of the overall planning at the enterprise. The enterprise is almost

always affected by instability of the environment, uncertain economic conditions; that is why the efficiency of enterprise activity largely depends on the state of financial planning at enterprise.

In the current system of financial planning it is necessary to determine the actual inflow of money to the enterprise. For this it is usually necessary to use such methods of calculation and analysis of money inflows: to analyze the data on the proportion of prepaid product delivery and on the terms of commercial credit with deferred payment.

The analysis and evaluation of financial plans' quality as an important condition for implementing the set objectives and tasks of enterprise economic activity are expedient for their implementation and improvement. However, the results of financial planning are largely dependent on two interrelated factors – the quality of the planned indices of enterprise economic activity and the level of obligatory fulfilling the enterprise financial plans approved by the senior management and implemented by the personnel.

Thus, financial planning presupposes the need to analyze not only the determined goal of the enterprise or its subdivision development, but also the level of implementing the planned target. That is why current and future activities of the enterprise are connected not only with the development, but also with the implementation of plans [2].

The quality of enterprise's financial planning under market conditions is primarily determined by the level of correspondence of satisfying consumer interests with production capabilities of enterprise under limited resources, which determines the freedom of business activity.

However, specific relations of manufacturing and selling products reflect the dynamic and balanced state of the enterprise as a complex economic system. It is expedient to evaluate the quality of financial planning based on the system of indices, which reflect their reality and intensity, substantiality, and optimal value, the level of accuracy and risk, etc. The reality of financial plans reflects the possibility of selling products in the nearest prospect [1].

The study of views on the place of financial planning in the system of financial management in the context of the evolution of approaches to interpreting the content and importance of financial planning has enabled to outline a theoretical basis of its implementation and single out the main essential characteristics [1; 2;]:

- financial planning is an important part of enterprise management;
- financial planning reflects the cost aspect of production process, that is it is focused on monetary evaluation of phenomena and processes taking place at enterprise;
- financial planning is targeted and it is an important subsystem of strategic management at enterprise;
- financial planning is an important process increasing efficiency and it focuses on providing value growth of the enterprise;

- financial planning is characterized by flexibility and adaptability, causing the need to its implementation as a counter-process, multi-variant calculations through scenario modeling, the formation of the plan variable component;
- financial planning reflects the whole process of identifying and providing the necessary financial resources;
- financial planning is directed at covering planned costs and expenditures;
- financial planning envisages the substantiation of the financial development fundamental parameters and internal financial potential of enterprise, taking into account risks and threats;
- financial planning coordinates financial interests of the various stakeholders (members of enterprise financial-economic activities);
- financial planning is predictive in nature.

The level of achieving the defined objectives under certain external and internal conditions is the main feature of actual implementing financial plans. The level of plans' intensity at all stages of their implementation is an important indicator of the quality evaluation of financial plans. The financial plans' tension ratio is determined in the course of comparing planned and regulatory indices (e.g., scientifically based standards or optimal planned indices).

It is expedient to use this method of analyzing the tension of financial plans to assess the financial planning of separate enterprise subdivisions. The balance between regulatory and planned indices should be ensured at the stage of their development, provided that the intensity ratio is 1. The more tension coefficient of the financial plan is, the higher is the tension level of estimated planned indices.

The balance of enterprise financial planning indices is a prerequisite of their high quality development, because the excess of the planned or actual indices relative to standard values in case of normal economic conditions indicates at poor preparation of financial plans and the need for their correction. While comparing planned, actual and regulatory indices, not only intensity ratios of financial plans, but also the level of their risk are determined. Under market uncertainty it is expedient to assess the risk as normal provided that the deviation of actual indices from the planned ones is 10%; high – 20%, excessive – 40%, and inadmissible – more than 50%.

In order to improve the quality of making managerial decisions the model of control over the process of receiving income by enterprise that allows to adapt accounting data to the needs of credential information technologies (Fig. 1).

The model reflects stage-by-stage decision-making in the process of conducting controlling procedures. Fulfilling planned tasks is assessed by their periodic comparison of actual values in preset periods (decade, month, quarter, and year). A number of other indices (volumes of product manufacturing, profits from selling, and enterprise income) are generalized indices of financial planning quality. Forecasting the possible values of income is conducted at the first stage (the 1st unit of the model). Developing simulation models of decision making processes concerning the procedures of controlling specific types of enterprise activity is made at the

second stage (the 2nd unit). Accumulating the actual data aimed at conducting the fourth stage – further comparison with predicted results – is made at the third stage (the 3d unit). The predicted data on actual results are corrected at the fifth stage.

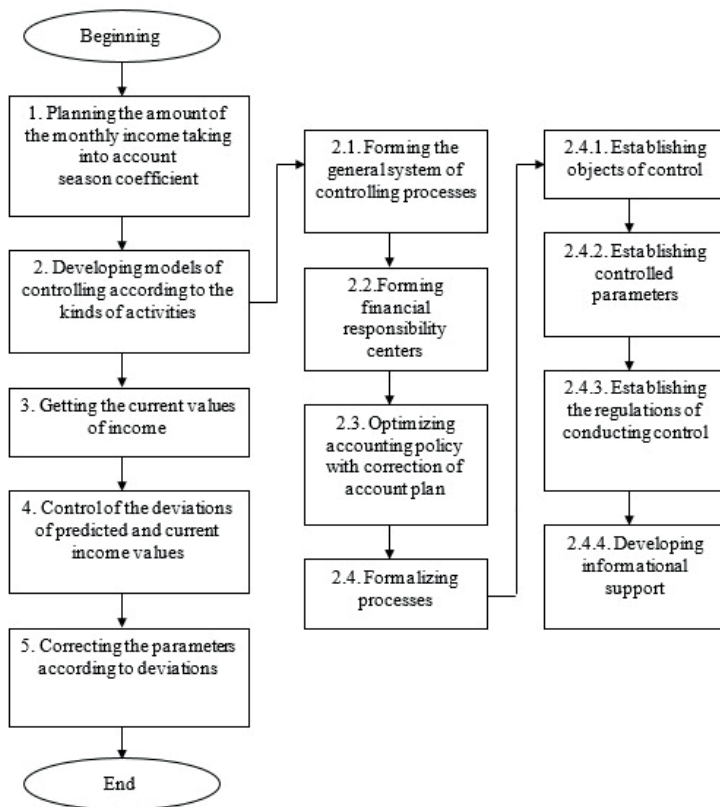

Fig. 1. Model of the mechanism of planning and control of the processes of receiving income at enterprise
 Source: made by the author based on: [3]

In our opinion, such approach makes it possible to expand the range of predicted values of the future income, which in its turn will enable to make corrections towards optimistic or pessimistic decisions in the process of control.

The methods of economic-mathematical modeling significantly increase the effectiveness of financial planning at agricultural enterprise; the main directions of using such modeling according to the types of tasks are the following:

1) carrying out quantitative analysis of own production and using production capacities on the basis of balance matrix mathematical models;

- 2) choosing promising directions of production and the strategy of financial activity by using forecasting mathematical models;
- 3) optimizing technical-economic planning with different time detailization
- 4) forecasting the choice of optimal credit mechanism;
- 5) forecasting the optimal behavior in the markets of resources and manufactured products.

Economic-mathematical modeling of enterprise financial activity can be represented as a complex of problems the solving of which must be implemented in three stages. At the first stage, it is necessary to determine the models' specifics, mathematical tools and information provision, which will be used in the study, the main directions and tendencies in developing and using models, and also the directions and methods of research. The second stage has to envisage studying the models, identify and evaluate the opportunities of economic-mathematical tools for analyzing enterprise financial activity. During the third stage the possibility and necessity of creating the system of financial models should be investigated, the coordination of their functioning should be ensured, and a draft of the studied model system should be developed. It enables to model complex economic processes in any field of agriculture, envisage the most probable directions of development depending on different parameters and target functions, and it is also important to determine the optimal variant of the plan out of all possible alternatives.

Over the recent year, automated methods using modern software and information technologies have been replacing the traditional methods of planning, internal information management systems have been developed to increase the effectiveness of the internal economic processes' management taking into account their complexity.

Under modern conditions the role of financial planning must be principally changed; now enterprises have to be interested in realistic assessment of their financial situation at present and in the near future. Due to financial planning enterprise will be able to predict and manage its solvency, control balance liquidity, substantiate and choose the sources of increasing financial resources, strengthen its competitive position. A well-functioning system of financial planning enables to meet its obligations to the budget, social funds, banks and other creditors timely, and also to protect from penalties. To achieve this it is necessary to calculate incomes and expenses beforehand, take into account the inflation consequences, changes in market conditions, possible violations of agreement obligations by partners.

Thus, planning as a basis for increasing the efficiency of enterprise economic activity is an important means of achieving major economic and social objectives of its development and ensuring economic security. The major directions of improving the quality of financial planning are primarily improving the methodology of forming its regulatory base, creating conditions for the growth of personnel professionalism, using hardware, and stimulating plan developers and performers. This presupposes the integration of research, and also methodical, production and labor factors of effective financial planning

References:

1. Babina NO (2014) Modern technologies to support economic security in the corporation. Kyiv, Ukraine: (in Ukr.).
2. Kyrychenko, O., Denysenko, M., Sidak, V. et al. (2010). Problems of economic security management at economic entities. Kyiv, Ukraine: IBE University of Economics and Law «STEP» (in Ukr.).
3. Zubets MV, Volodin SA, (2016), Scientific and methodological support of innovative development of agrarian science, Bulletin of Agrarian Science. Vol. 3-4, 192-194

ВНУТРІШНІ РИЗИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Вовк М.О., аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

***Annotation.** The article focuses on the main risks that arise in the process of managing the technological restructuring of the agro-food industry in the context of constant globalization changes. The description of risks and their probable consequences for the activity of the enterprise is given. The ways of minimizing the impact of risks on the process of technological restructuring are proposed.*

***Key words:** management, restructuring, technological restructuring, risks of the process of technological restructuring, agro-food enterprise.*

Постановка проблеми. Ситуація, що відбувається із сучасною економікою України напряму залежить від постійних глобалізаційних змін. Ці зміни пов'язані із процесом реформування за допомогою комплексу інструментів з управління, серед яких провідну роль для агропродовольчих підприємств відіграє технологічна реструктуризація. Для агропродовольчих підприємств технологічна реструктуризація може бути дієвим механізмом для покращення подальшого функціонування в умовах постійних змін ринкового середовища. Як і будь-який складний управлінський процес має свої ризики, як значно можуть вплинути на результат управлінської діяльності, не є винятком і процес управління технологічною реструктуризацією. Тому ця проблема потребує більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми технологічної реструктуризації підприємств є об'єктом наукового і практичного дослідження як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Дослідженню цієї проблеми приділяють такі вчені, як: В.Божко та І. Кашеева, Л. Варава та Г.Кравченко,

Л.Вірт-Кушнір, К.Гайдук, О.Ізюмська, М.Кула, Г. Кучерук, Ю. Малиновський та Д. Цьвок, С.Мехович, В.Фалович, Ж.Федорова, Л. Федулова, І. Чернявська та інших. Щодо дослідження проблеми ризиків реструктуризації підприємства, то нею займалися так вчені, як: О. Винокурова [1], С. Еш [2], Г. Костромін [3], О. Крапко [4], Л.Лобан [5], Р. Побережний [7], Х. Цвайг [8].

Незважаючи на значну кількість наукових розробок, на сьогоднішній день фрагментарним залишається перелік можливих ризиків управління технологічною реструктуризацією підприємства агропродовольчої сфери в умовах глобалізаційних змін.

Метою статті є аналіз та узагальнення основних ризиків управління технологічною реструктуризацією підприємства агропродовольчої сфери.

Результати дослідження. Процес реструктуризації різних підприємств з метою забезпечення імпортозаміщення, покращення фінансової та економічної діяльності підприємств, модернізації виробничого процесу, подолання кризових явищ останнім часом активно проводиться в Україні [7].

Під час вибору форм і методів реструктуризації підприємства важливо враховувати всі фактори, що впливають на цей процес і, перш за все, – аналіз зовнішнього середовища, у тому числі прямиї і непрямий його вплив на підприємство, ринкову ситуацію, а також забезпечити ефективне управління всім комплексом проблем, що формують стратегію конкурентоспроможності підприємства. Вона повинна сприяти фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, в цілому підвищенню ефективності виробництва [3]. Для аграрних підприємств вирішенням вищезазначених проблем одним із варіантів може бути технологічна реструктуризація.

На сьогодні не існує єдиної думки щодо визначення сутності технологічної реструктуризації як економічної категорії. Так, Л. Лобан зазначає, що технологічна реструктуризація являє собою зміну технології виробництва продукції, робіт і надання послуг. Необхідність такої реструктуризації виникає внаслідок зниження попиту на продукцію, вироблену підприємством, в результаті чого, воно має труднощі з реалізацією. У сучасних економічних умовах, технологічна реструктуризація може здійснюватися за наступними напрямками: зміна номенклатури та асортименту продукції, підвищення її якості, впровадження нових технологій, оновлення основних фондів [5].

На думку С. М. Еша реструктуризація виробництва, передбачає розроблення пропозицій щодо їх зниження, особливо в частині постійних витрат, на підставі зробленого аналізу витрат та їх структури. Змінні витрати можна знизити за рахунок ліквідації застарілої технології та виведення із виробництва нерентабельних видів продукції, продажу частини основних фондів, зайвого обладнання, окремих підрозділів підприємства, впровадження прогресивних технологій, які спроможні диверсифікувати виробничу діяльність, визначають рівень ділового ризику. Метою реструктуризації виробництва є забезпечення

вчасного випуску конкурентоспроможної продукції необхідної якості і в достатній кількості, зумовлених потребами ринку. Її глибина залежить від масштабу і характеру змін у структурі продукції, яку виробляє або планує виробляти підприємство [2].

Технологічна реструктуризація агропродовольчого підприємства є досить складним управлінським процесом. Який в свою чергу потребує комплексного дослідження проблем, які можуть виникати під час реалізації реструктуризації.

До основних проблем, які виникають у процесі реструктуризації підприємств О. Винокурова виділяє наступні: відсутність універсальної методики реструктуризації підприємств, яка б урахувала специфіку кожного бізнесу; визначення оптимального розміру та структури підприємства, що реструктуризується; визначення терміну проведення реструктуризації та періоду отримання очікуваних результатів від стратегічних перетворень; подолання нестачі професійних досвідчених керівників на підприємствах, які здатні забезпечити якісний процес реструктуризації; навчання менеджерів підприємств і співробітників, що обслуговують нові структури та бізнес-процеси; подолання негативного відношення працівників до процесу реструктуризації підприємства; оцінка вартості власності перетвореного підприємства за відсутності ринкових цін і спотвореної вартості в офіційному обліку; пошук коштів на реструктуризацію; зменшення негативного впливу соціального сектора підприємства на процес його реструктуризації [1].

Х. Цвайг зазначає, що всі фактори, що так чи інакше впливають на ступінь ризику при реструктуризації, можна умовно розділити на дві групи: зовнішні фактори (інфляція, зміна банківських процентних ставок і умов кредитування, податкових ставок і митних зборів тощо) і внутрішні фактори (виробничий потенціал, технічне оснащення, рівень продуктивності праці тощо). Врахувати всі ризикові фактори неможливо, але цілком реально виділити головні з них, а також визначити, який ефект обумовлює та чи інша ризикова подія, та визначити ймовірність її настання [8].

Під час проведення процесу управління технологічною реструктуризацією підприємства агропродовольчої сфери можуть виникнути ризики відображені на рис. 1.

Таким чином, виділено основні внутрішні ризики проведення технологічної реструктуризації:

1. Ризик неправильного вибору виду реструктуризації. Вибір методів реструктуризації визначається залежно від стратегії, цілей і стану підприємства. В разі якщо в процесі управління технологічною реструктуризацією не буде враховано цілей, стану підприємства та змін споживчих переваг.

2. Ризик передчасної оцінки результатів реструктуризації. На практиці визначити, де починаються реальні результати структурних змін, дуже складно. Часто негативні короткострокові наслідки реструктуризації менеджмент компанії приймає за її підсумки. В цьому випадку вся програма може бути

згорнута, а стратегічної мети так і не досягнуто. Для мінімізації цього ризику необхідне грамотне складання програми реструктуризації з докладним описом всіх короткострокових результатів і цільових показників, а також з чітким визначенням довгострокових цілей. Особливо це стосується технологічної реструктуризації. В процесі виконання технологічної реструктуризації особливу увагу необхідно приділити опису всіх якісних характеристик продукції, яка виготовляється на агропродовольчому підприємстві.

Рисунок 1 – Внутрішні ризики технологічної реструктуризації агропродовольчого підприємства [складено автором на основі 4, 7]

3. Ризик недостатньої кваліфікації представників органів управління компанії. Цей ризик можна мінімізувати двома способами: шляхом звільнення менеджменту компанії і залучення нової команди управлінців або за рахунок проведення спеціалізованих семінарів і тренінгів для роз’яснення керівництву цілей і основних напрямів реструктуризації. У будь-якому разі, щоб виявити і управляти цим ризиком, необхідне залучення професійних фахівців.

При реструктуризації збільшення або зменшення масштабів підприємства об’єктивно приводить до відокремлення окремих видів управлінської праці в самостійні сфери трудової діяльності різних груп працівників управління. Спеціалізація в сфері управління сприяє підвищенню якості роботи апарату

управління великих підприємств. У теорії та практиці менеджменту виділяють кілька видів поділу управлінської праці.

Функціональний поділ праці являє собою виділення функцій, об'єктивно необхідних для ефективного управління виробництвом, виконання яких закріплюється за конкретними працівниками або підрозділами апарату управління.

Ієрархічний поділ управлінської праці передбачає поділ комплексів робіт з реалізації функцій за рівнями ієрархії управління та закріплення їх за відповідними управлінськими працівниками і формування на цій основі повноважень останніх. Технологічний поділ передбачає диференціацію процесу управління на операції зі збору, передачі, збереження і перетворення інформації, виконувани визначеними категоріями працівників.

Проте у будь-якому випадку, щоб виявити і управляти цим ризиком, необхідне залучення професійних зовнішніх фахівців.

Технологічна реструктуризація потребує висококваліфікованих спеціалістів, які знають та вміють працювати на високотехнологічному обладнанні та можуть навчити персонал підприємства, як ефективно використовувати ресурсний потенціал виробничого обладнання.

4. Ризик неправильної оцінки необхідних для реструктуризації ресурсів. Традиційно підприємства недооцінюють складність реструктуризації. Для її реалізації даються обмежені тимчасові терміни, виявляється задіяним незначне число фахівців, виділяється мізерне фінансування. Для запобігання цього ризику на етапі створення проекту реструктуризації необхідно зробити комплексний аналіз всіх підсистем (підрозділів) підприємства. Це дасть змогу виявити найслабші сторони організації і відповідно на цьому буде акцентуватися проект реструктуризації. Також аналіз кожного підрозділу може кількісно показати можливості розширення або необхідність спрямувати ресурси даного підрозділу в іншій сфері діяльності підприємства для забезпечення ефективного використання цих ресурсів.

Матеріально-технічне забезпечення виробництва в сучасних умовах господарювання має забезпечити досягнення таких цілей:

- своєчасне забезпечення підрозділів підприємства необхідними видами ресурсів відповідної кількості та якості;
- покращення використання ресурсів шляхом скорочення оборотності оборотних засобів, повного використання вторинних ресурсів та виробничих відходів тощо;
- аналіз виробничих можливостей і якості продукції постачальників та заміна неконкурентоспроможних постачальників.

5. Ризик низької мотивації осіб, які беруть участь у процесі реструктуризації. Цей ризик має на увазі не тільки різний ступінь зацікавленості співробітників компанії у структурних змінах. Він включає і конфлікт інтересів, який може виникнути між менеджментом і власниками компанії в процесі

реструктуризації і негативно вплинути на їх мотивацію протягом проекту.

Як свідчить практика, реалізація концепції реструктуризації не може не позначитися на трудових колективах реструктурованих підприємств, оскільки вносить у їх діяльність певні зміни щодо складу, перекваліфікації, чисельності, мотивації, нормування та оплати праці. Поява нових працівників відбувається не тільки на тих, хто прийшов, але й на вже сформований трудовий колектив. Ці та інші зміни, що відбуваються на підприємстві, позначаються на діяльності самих підприємств. Тому і підприємство й трудові колективи повинні адаптуватися до них, оскільки виникає соціальна напруга, яка з'являється через можливе протилежність інтересів підприємства й конкретного працівника [1].

6. Ризик появи негативних соціальних наслідків. Виникнення негативних соціальних наслідків у процесі проведення реструктуризації – нормальна практика, яка діє в країнах із ринковою економікою. Вона проявляється в масових скороченнях персоналу з діючих виробництв.

Головною економічною причиною, що викликає опір перетворенням, є страх втратити своє робоче місце. Нині небажання власників проводити реструктуризацію ґрунтується на ризику втрати управлінського контролю, влади над підприємством та вкладених у реструктуризацію коштів. Крім власників і персоналу підприємства протидію реструктуризації може надавати профспілка підприємства, так як реструктуризація у деяких випадках передбачає ліквідацію збиткових виробництв і, відповідно, скорочення персоналу [6].

7. Ризик помилкової оцінки наявних ресурсів.

8. Ризик невірно встановленої цілі реструктуризації підприємства.

При розв'язанні завдання реструктуризації підприємства важливе значення має процедура встановлення цілі. Вона полягає у чіткому формулюванні і визначенні методів і засобів досягнення поставленої цілі у вигляді конкретних планів, завдань і критеріїв оцінки.

Виявлені проблеми підприємства дозволяють встановити поточні цілі, головною з яких при кризовому стані є функціональне виживання підприємства, що включає збереження контролю над підрозділами, збереження працездатності перспективних підрозділів або скорочення неприбуткових підрозділів. А при здійсненні реструктуризації з метою усучаснення підприємства: підвищення ефективності діяльності підприємства — підвищення конкурентоспроможності підприємства, досягнення більш високого рівня у рейтингу компаній даного ринку, вихід на міжнародний ринок тощо.

9. Ризик передчасного припинення процедури реструктуризації. Як правило, це відбувається, якщо керівництво стикається з першими труднощами, долати які не хоче, або ж навпаки – як тільки з'являється перший позитивний результат.

10. Протилежна помилка – занадто тривала реструктуризація: як правило,

для повноцінного й ефективного проведення процедури достатньо року. Впровадження змін зазвичай пов'язане з певним напруженням у робочих процесах, тому затягування заходу не тільки недоцільне, а й загрожує серйозним збоєм у роботі підприємства.

11. Ризик проведення реструктуризації під керівництвом недосвідченого керівництва.

12. Ризик початку реструктуризації без проведення попередньої повноцінної оцінки. Справа в тому, що найчастіше під час впровадження певних змін проявляються наявні проблеми в інших елементах підприємства і їх функціонуванні. Керівництво має бути готовим до такого та в цей момент оперативно реагувати і контролювати проблеми, що виникли.

13. Ризик неякісного юридичного супроводу процесу реструктуризації. В ході процесу реструктуризації підприємства часто виникає необхідність здійснити юридичні перетворення: зміна форми власності, приватизація, ліквідація юридичної одиниці структури підприємства тощо. Проведення юридичної реструктуризації, не підкріпленої реальними організаційними змінами, змінами фінансових, виробничих систем на практиці є лише напівзаходом. З іншого боку, помилки юридичного супроводу можуть звести до нуля перетворення, які вже здійснені в компанії.

Не претендуючи на вичерпність переліку ризиків під час впровадження процесу технологічної реструктуризації підприємства агропродовольчої сфери автором було доповнено перелік ризиків, а саме: ризик неефективного використання фінансів підприємства; ризик непродуктивності реалізації процесу технологічної реструктуризації; ризик неякісного монтажу технологічного обладнання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для ефективного проведення технологічної реструктуризації підприємства агропродовольчої сфери необхідно розробити комплексну конструктивну програму. Ця програма повинна допомогти систематизувати результати дослідження щодо необхідності впровадження технологічної реструктуризації. Сформулювати завдання, шляхи, способи, умови досягнення поставлених цілей, майбутні заходи та всі можливі ризики, які можуть виникнути в ході реалізації процесу технологічної реструктуризації.

Література:

1. Винокурова, О. І. Аналіз сучасних проблем реструктуризації підприємств в Україні /О.І. Винокурова// Вісник соціально-економічних досліджень. Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2017. – № 1 (62). – С. 71–76.

2. Еш С. М. Реструктуризація підприємств харчової промисловості як елемент системи антикризового управління / С. М. Еш // Наукові праці НУХТ. – 2007. – № 21. – С. 48-50.

3. Костромін Г. Т. Реструктуризація підприємств як необхідна

умова забезпечення їх інвестиційної привабливості, життєдіяльності та конкурентоспроможності // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22. – Ч. 1. – С. 56–62.

4. Крапко О. М. Основні ризики при проведенні реструктуризації підприємства / О. М. Крапко // Економіка та держава. – 2011. – № 12. – С. 93–95.

5. Лобан Л. А. Реструктуризация как адаптация предприятия к внешней брете [Електронний ресурс] / Л. А. Лобан // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 1998. – № 2. – С. 65–74. – Режим доступу: <http://edoc.bseu.by:8080/bitstream/edoc/9135/2/Loban%20L.%20Restrukturizatsiya%20kak%20adaptatsiya%20predpr.%20k%20vnesh.%20srede.pdf> вільний (дата звернення 11.05.2019 р.).

6. Маркіна І. А. Аналіз досвіду реструктуризації м'ясопереробних підприємств України / І. А. Маркіна, І. В. Угрімова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1(3). – С. 318–324.

7. Побережний Р. О. Практичні аспекти зменшення впливу ризиків на процес реструктуризації підприємств [Електронний ресурс] / Р. О. Побережний, Ю. Л. Рибицька // Економіка та суспільство. – 2018. – Вип. 15. – С. 450–456. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/69.pdf (дата звернення 11.05.2019 р.).

8. Цвайг Х. І. Реструктуризація підприємств як фактор підвищення ефективності їх роботи в умовах кризи / Х. І. Цвайг // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2013. – Вип. 43. – С. 66–70.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА-СТОМАТОЛОГА

Горб-Гаврильченко І.В.,

*к.мед.н., доцент кафедри терапевтичної стоматології,
ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України»*

***Annotation.** The article presents a comparative analysis of the knowledge and skills of 4th year students when studying the section “Periodontal Diseases”. Estimation of efficiency of study of theme is conducted on the example of clinical demonstration of patient by a traditional clinical analysis and as a business game. Found that the teaching profession, followed by the use of interactive teaching methods, in particular the method of competitive groups, encourages students to independent research and analysis of new information, generates future clinical reasoning dentists, allows students to form social skills, ability to formulate, express and argue their opinions respected alternative ideas, to build relations among the staff and to find a common solution to the problem.*

***Key words:** Preventive dentistry, periodontal disease, interactive teaching methods.*

Орієнтація медичної освіти нашої країни на міжнародні стандарти диктує необхідність переходу до нових методів навчання з впровадженням у навчальний процес сучасних педагогічних технологій, які дадуть можливість розвинути в майбутніх лікарях активність, комунікабельність та здатність приймати самостійні рішення [1, 2]. Як відомо, навчальний цикл на клінічних кафедрах складається з повідомлення нових знань, формування нових умінь на репродуктивному рівні шляхом демонстрації елементів у цілому та за елементами, відпрацювання умінь, організації самостійної роботи з неодмінним зворотним зв'язком, переходом до творчої діяльності, шляхом організації проблемних ситуацій, вирішення нестандартних завдань, клінічного розбору пацієнта, самостійного прийому пацієнтів та оформлення медичної документації, аналізу студентами своєї діяльності та обговорення [3,4]. Не слід забувати про те, що якість підготовки майбутніх лікарів у нашій країні в минулі часи було загально визнано одним з кращих у світі, в тому числі завдяки й можливості участі студентів у клінічному процесі. Надзвичайно важливим у реалізації компетентісного підходу в професійній медичній освіті є проведення практичної частини заняття шляхом курації тематичних хворих [5]. Особливого значення дані навички набувають при вивченні одного з найважливіших розділів терапевтичної стоматології « Хвороби пародонту».

На VII-VIII семестрах студенти вивчають етіологію, патогенез, клініку, діагностику, лікування та профілактику захворювань.

Захворювання пародонту - один з найскладніших розділів терапевтичної стоматології. Актуальність проблеми захворювань пародонту обумовлює досить високий відсоток тестів з цієї проблеми в ліцензійному іспиті «Крок-2. Стоматологія». Від студентів вимагається інтеграція знань і умінь з 27 суміжними спеціальностями. Високий обсяг навчальної інформації потрібно засвоїти в обмежений термін.

Підготовка майбутнього лікаря передбачає не лише збільшення у студента накопичувально-інформаційних знань, а й формування клінічного професійного мислення, психологічних навичок спілкування. Розбір кожної нозологічної форми захворювань пародонту повинен бути представлений студентам з позиції оцінки даних суб'єктивного обстеження, правильного інтерпретування об'єктивного даних та результатів додаткових методів обстеження. Однак студенти не в повній мірі володіють навичками налагодження психологічного контакту з пацієнтом, що вельми необхідно при зборі скарг та анамнезу. Під час відповідей на заняттях багато студентів при описі клінічної картини захворювання не приділяють належної уваги розділам, присвяченим суб'єктивному обстеженню: бесіді з пацієнтом, що дозволяє з'ясувати скарги, зібрати анамнестичні дані. При цьому відразу представляють дані об'єктивного обстеження, але ж суб'єктивні методи грають не аби яку роль у постановці діагнозу, диференціальній діагностиці, індивідуалізації плану лікування та плануванні профілактичних заходів.

Однією з важливих завдань в роботі зі студентами, на основі загальноприйнятого плану клінічного обстеження, навчити спеціальним методам обстеження пацієнтів із захворюванням пародонту. Але акцент лише на основних методах не може дати всієї повноти клінічної картини, а тому, може викликати багато помилок в діагностиці та лікуванні. Надзвичайно важливі і додаткові методи. Сучасна медицина надає величезний арсенал нових лабораторних і технічних засобів обстеження хворого, то ж завдання лікаря вміти інтерпретувати весь комплекс отриманих даних та за результатами цих досліджень обґрунтувати, поставити діагноз і скласти алгоритм лікування, тобто бути професійним і компетентним.

Оптимізації навчального процесу на кафедрі терапевтичної стоматології здійснюється декількома шляхами: широко впроваджується розбір теми на прикладі рішення ситуаційних задач (в якості демонстраційного матеріалу використовуються таблиці, фотокартки клінічних ситуацій, рентгенограми та результати додаткових методів обстеження (загального аналізу крові, сечі, аналіз крові на вміст глюкози, імунограми, результати цитологічних та мікробіологічних досліджень) на паперовому та електронному носіях); інший, обов'язковий, шлях - клінічний розбір пацієнта. Самостійне клінічне обстеження хворого студентом дозволяє виявити здібності студента інтегровано оцінювати стан пацієнта з урахуванням його віку, супутніх захворювань, соціальної та психологічної структурою особистості. Ця форма роботи навчає студента бачити і виділяти причину та її наслідки розвитку патологічних процесів в усіх взаємозв'язках в організмі людини, дозволяє включити в обговорення проблеми всю групу. Особлива увага на кафедрі приділяється таку методу навчання, як «Ділова гра».

Метою дослідження була оцінка ефективності різних методичних педагогічних прийомів у навчальному процесі, а саме методу конкурентних груп.

Методи дослідження. У дослідженні брали участь студенти двох академічних груп 4 курсу стоматологічного факультету, рівноцінних за показниками абсолютної якісної успішності. В одній академічній групі (група № 1) студентів проводився традиційний клінічний розбір пацієнта з захворюванням пародонту (генералізований пародонтит). При цьому один студент веде прийом пацієнта демонструє і коментує клінічні ознаки захворювання, а інші студенти групи приймають активну участь у зборі анамнезу, суб'єктивних і об'єктивних даних, постановці діагнозу, проведення диференційної діагностики. Під час проведення клінічного розбору студенти першої групи оцінювали суб'єктивні дані (ретельно збрали скарги, анамнез життя і анамнез захворювання). Провели об'єктивне обстеження пацієнта з використанням основних та спеціальних методів та інтерпретували їх результати. Після проведеного комплексного обстеження був поставлений кінцевий діагноз, складено індивідуальний план лікування та проведений необхідний комплекс лікувальних втручань. Після того, як пацієнт залишав

кабінет, викладач разом зі студентами групи № 1 провели більш детальне обговорення питань етіології, клініки, діагностики та диференційної діагностики генералізованого пародонтиту.

В іншій академічній групі студентів (група № 2) клінічний розбір пацієнта з захворюванням пародонту (генералізований пародонтит) проводився у вигляді ділової гри. Дана ділова гра проходила у вигляді регламентованої дискусії між конкурентними групами. Під контролем викладача складається сценарій, відпрацьовуються дії. Для підготовки до ділової гри студент повинен глибоко та детально вивчити спеціальну літературу з сучасними поглядами на етіологію та патогенез захворювання, новими підходами до діагностики та лікування даного захворювання, причому інформація повинна бути не просто з підручника, а з наукових публікацій, монографій.

Група №2 розділилася на дві команди по 4 студенти. Кожна команда провела самостійне обстеження хворого (1 студент проводив суб'єктивне обстеження, 1 - об'єктивне обстеження, 2 студенти – додаткові методи обстеження). Команди самостійно інтегрували результати дослідження та склали індивідуальний план лікування. Потім обговорювання даних питань проводилося у вигляді дискусії. В кожній команді вибрали учасника, який буде повідомляти результати роботи групи. Оцінювали дії груп 2 студенти-експерти. Робота в командах складала 15-20 хвили. В порядок проведення дискусії входило: виступ однієї команди (10-15 хвилин, оцінювався до 5 балів); питання від іншої команди (до 5 запитань, кожне до 3-х балів) і відповіді команди (не більше 2-х хвилин – оцінка до 3-х балів); заперечення від команд (по 2 від команди, не більше 1-ї хвилини – оцінка до 3-х балів); доповнення від команд (не більше 1-2 хвилин – оцінка до 3-х балів); заключне слово (2-3 хвилини – оцінка до 3-х балів).

Під час дискусії студенти обговорювали питання етіології та патогенезу генералізованого пародонтиту у даного хворого, оцінювали результати основних та додаткових методів дослідження, аргументували необхідність проведення вибраних додаткових методів обстеження та консультації лікарів-інтерністів. Спираючись на результати проведеного комплексного обстеження студенти провели диференційну діагностику та поставили заключний діагноз. Кожна з команд складала індивідуальний план лікування пацієнта та обґрунтувала свій вибір призначених ними лікарських засобів, аргументуючи патогенетичною необхідністю, спираючись на механізми дії препаратів, клінічні прояви захворювання. Студенти-експерти оцінювали виступи команд, запитання, відповіді, доповнення та заключне слово. Так як дана «гра» є формою навчання для контролю набутих знань в кінці дискусії викладач задавав конкретні питання з відповідями в усній формі, оцінював відповіді.

На занятті всі студенти обов'язково повинні заповнити амбулаторну медичну карту стоматологічного хворого, записати в карту план та результати обстеження, індивідуальний план лікування пародонтологічного хворого.

Якість засвоєння оцінювалося по тестах вхідного та вихідного рівня знань та теоретичним опитуванням кожного студента.

Результати дослідження. Результати опитування та тестування студентів на початку заняття показали, що вхідний рівень знань у досліджуваних групах був майже однаковий: у першій групі він становив 3,9 бали, і в другій 4,1 бали. А після проведених занять результати наступних контролів відрізнялися: у першій групі студентів, де проводився клінічний розбір пацієнта, середній бал рівня знань збільшився на 0,5 і становив 4,4, а в другій групі – на 0,8 і майже наблизився до 5 (4,9 бала).

Висновок. Аналізуючи результати дослідження в обох групах, можна з упевненістю сказати, що викладання спеціальності, супроводжуване клінічної демонстрацією пацієнта, сприяє значному поліпшенню засвоєння навчального матеріалу за розділом «Хвороби пародонта». Такий підхід у вивченні захворювань пародонту дозволяє не тільки розібрати поточну тему заняття, але і повторити та закріпити попередні теми. Однак, впровадження інтерактивних методів в навчальний процес значно підвищують рівень теоретичних знань та здатність до самостійного розв'язання конкретних практичних завдань. Високий середній бал по результатам вихідного рівня знань свідчить про великі можливості сучасних педагогічних технологій. Навчальна дискусія проведена на практичному занятті сприяла більш ретельній підготовці студентів до заняття, в ході дискусії студенти вчаться ясно та чітко викладати свою точку зору, виявляються особливості характеру учасників, виховується повага до співрозмовника. Учасники гри розширюють клінічний кругозір, відпрацьовуються організаторські здібності, вміння виступати перед аудиторією, здатність вести дискусію, аргументувати та відстоювати свою точку зору, дотримуючись при цьому лікарської етики та деонтології. Таким чином, не зважаючи на те, що ділові ігри в навчальному процесі застосовуються вже давно, вони залишаються досить актуальними.

Література:

1. Медична освіта у світі та в Україні: навч. посібник /Ю.В.Поляченко, В.Г.Передерій, О.П.Волосовець [та ін.]. – К.: Книга плюс, 2005. - 384 с.
2. Дианкина М.С. Профессионализм преподавателя высшей медицинской школы (психолого-педагогический аспект)/ М.С.Дианкина – М., 2000. - 276 с.
3. Морева Н. А. Основы педагогического мастерства. – М., Просвещение, 2006. – 184 с.
4. Горб-Гаврильченко И. В. Организация самостоятельной работы студентов IV курса на кафедре терапевтической стоматологии / Горб-Гаврильченко И. В. // Современная стоматология. - 2016. - №2. – С. 132-136
5. Мещерякова, М. М. Качество подготовки врача в вузе: что это такое и можно ли его улучшить: размышления преподавателя /М. М. Мещерякова // Врач. - 2002. - № 3. - С. 46–49.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ І РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Лопушинська О.В.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія*

***Annotation.** The problems of management of resource conservation of the enterprise were researched in their works by well-known Ukrainian and foreign scientists. However, issues relating to the assessment of the efficiency of the management system of resource conservation of the company remain insufficiently studied. The main objectives of the paper are to synthesize existing approaches to assessing the effectiveness of resource management and resource conservation development of the company, as well as determine the factors on which the level of this indicator depends.*

***Key words:** resource conservation, resource conservation development, resource conservation management, management of resource conservation development, management efficiency, evaluation of management efficiency.*

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Багатоаспектність ресурсозберігаючої політики та різноманіття факторів, що визначають ефективність впровадження ресурсозберігаючого розвитку підприємства, вимагають нових інноваційних підходів в галузі управління суб'єктом господарювання. На сучасному етапі розвитку економіки відбулись зміни в парадигмі управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком. Окрім того, що відбулись зміни в принципах і методах управління ресурсозбереженням, зміни відбулись і в методиках оцінки ефективності управління ресурсозбереженням на підприємстві, різноманітті факторів, які впливають на ефективність процесу управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком підприємств.

Проблеми управління ресурсозбереженням підприємства досліджували в своїх працях відомі українські і зарубіжні вчені. Проте, незважаючи на існуючі дослідження як у теоретичному, так і практичному аспектах, питання, що стосуються оцінки ефективності системи управління ресурсозбереженням підприємства, залишаються недостатньо вивченими [1].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В сучасній літературі в галузі економіки і менеджменту достатньо наукових праць, в яких досліджувались питання оцінки системи управління ресурсозбереження і ресурсозберігаючого розвитку підприємства. Дослідженню даної проблеми присвятили свої праці такі українські та закордонні вчені як: Мельничук Л., Батракова Т., Ахромкін Є., Оліферчук С., Дзядикевич Ю., Міняйленко І., Ісмагілов Р., Баландіна І. та інші.

Незважаючи на велику кількість праць науковців з питань оцінки системи управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком, на даний час не існує єдиної думки щодо методики розрахунку рівня ефективності даного показника, а також щодо визначення чинників, що впливають на нього.

Цілі статті. Основними цілями статті є узагальнення існуючих підходів щодо оцінки ефективності управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком підприємства, а також визначення чинників, від яких залежить рівень даного показника.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Ефективність у широкому розумінні слова означає співвідношення між результатом та витратами. Під ефективністю управління ресурсозбереженням підприємства розуміють результат реалізації ресурсозберігаючих заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва за рахунок раціонального використання всіх ресурсів.

Науковці виокремлюють декілька визначень ефективності управління ресурсозбереженням підприємства:

1. Це відносний різноманітний (по всіх етапах процесу ресурсозбереження) результат, що відповідає кінцевим і проміжним цілям здійснення ресурсозберігаючої діяльності.

2. Це відношення ефекту (результату) від проведення ресурсозберігаючої діяльності до усіх витрат, що супроводжують цей процес.

3. Це віддача витрат, пов'язаних із ресурсозберігаючою діяльністю, що можна оцінювати у вигляді відношення ефекту, результату, вираженого в натуральній чи вартісній (ціновій) формах до витрат усіх необхідних ресурсів (матеріально-технічних, трудових та ін.) для організації і здійснення ресурсозберігаючої діяльності [2].

Проте економічна ефективність управління ресурсозбереженням підприємства визначається співвідношенням між економічним результатом, який отримано від реалізації ресурсозберігаючих заходів, і обсягом витрат на їх проведення за певний період часу. Соціальна ефективність відображає, наскільки точно певний ресурсозберігаючий захід або весь комплекс ресурсозбереження сприяє задоволенню потреб окремих споживачів і населення країни в цілому. Її зростання відбувається внаслідок покращення якості готової продукції, налагодження довгострокових зв'язків із споживачами тощо. Екологічна ефективність відображає збереження екологічного середовища під час зростання продуктивності виробництва й забезпечення населення екологічно чистими харчовими продуктами [3].

Ефективність управління ресурсозбереженням підприємства є комплексним віддзеркаленням кінцевих результатів використання всіх ресурсів за певний період часу. Ефективність характеризує підвищення продуктивності праці, якнайповніше використання виробничих потужностей,

сировинних і матеріальних ресурсів, досягнення найбільших результатів при якнайменших витратах грошей і часу.

Оцінка економічної ефективності управління ресурсозбереженням проводиться шляхом зіставлення результатів з витратами:

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Результати}}{\text{Прибуток}}$$

Під результатами розуміють його корисний кінцевий результат у вигляді:

1) матеріалізованого результату процесу виробництва, вимірюваного обсягом продукції в натуральній і вартісній формах;

2) народногосподарського результату діяльності підприємства, який включає не тільки кількість виготовленої продукції, але і охоплює її споживчу вартість [4].

Показники економічної ефективності доцільно поділяти на наступні групи:

1. Узагальнюючі показники: виробництво чистої продукції на одиницю витрат ресурсів; прибуток на одиницю загальних витрат; рентабельність виробництва; витрати на 1 гривню товарної продукції; частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва; народногосподарський ефект використання одиниці продукції.

2. Показники ефективності використання людських ресурсів: темп зростання продуктивності праці; частка приросту продукції за рахунок збільшення продуктивності праці; абсолютне і відносне вивільнення працівників; коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу; трудомісткість одиниці продукції; зарплатомісткість одиниці продукції.

3. Показники ефективності використання виробничих фондів: загальна фондівдача; фондівдача активної частини основних фондів; рентабельність основних фондів; фондомісткість одиниці продукції; матеріаломісткість одиниці продукції; коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів.

4. Показники ефективності використання фінансових ресурсів: оборотність оборотних коштів; рентабельність оборотних коштів; відносне вивільнення оборотних коштів; питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції); рентабельність капітальних вкладень; термін окупності капітальних вкладень [4].

Для економічної оцінки ефективності управління ресурсозбереженням підприємства використовуються коефіцієнти ресурсозбереження (Крз) і ресурсовіддічі (Крв).

Коефіцієнт ресурсозбереження характеризує рівень витрат матеріальних і людських ресурсів на виробництво одиниці продукції і визначається відношенням сумарної вартості витрат матеріальних і людських ресурсів до

вартості виконання робіт за формулою:

$$K_{pz} = \frac{B_{mp} + B_l}{B_n} \leq 1,$$

де B_{mp} – вартість витрат матеріальних ресурсів;

B_l – вартість витрат людських ресурсів;

B_n – вартість продукції.

Коефіцієнт ресурсовіддачі є оберненим і характеризує вартість одиниці продукції на одиницю витрат матеріальних і людських ресурсів за формулою [5]:

$$K_{pe} = \frac{B_n}{B_{mp} + B_l} \geq 1$$

Сучасні методичні підходи щодо оцінки ефективності управління ресурсозбереженням підприємства мають суттєвий недолік. Вони не враховують соціальні та екологічні результати. Важливою проблемою при реалізації політики ресурсозбереження є врахування ефектів взаємозв'язків і взаємного впливу господарських явищ і процесів. Під час проведення оцінки соціоекологоекономічної ефективності управління ресурсозбереженням підприємством необхідно враховувати чинник часу, оскільки використання при розрахунках меж одного року не дає на практиці адекватних результатів, тому що високоефективні ресурсозберігаючі заходи потребують довгострокових інвестицій і не відразу приносять дохід.

Чинник часу впливає на зміну цінності доходів і витрат і може привести до хибних управлінських рішень, внаслідок чого підприємство може зазнати значних збитків [6].

Деякі науковці вважають, що комплексно оцінити ефективність управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком можливо через аналіз показників ресурсомісткості. Узагальнюючим показником можна назвати показник ресурсомісткості виробництва (P). Цей показник відображає співвідношення результатів діяльності з витратами підприємства, що були втрачені для одержання максимального доходу.

$$P = \frac{PC + IOB + \Phi B + BK + IB}{\text{ЧД} + \text{ЮД} + \text{ДК} + \text{ІФД} + \text{ІД} + \text{НД}}$$

де Р – ресурсомісткість виробництва, грн./грн.;

ПС – собівартість реалізованої продукції;

ІОВ – інші операційні витрати;

ФВ – фінансові витрати;

ВК – втрати від участі у капіталі;

ІВ – інші витрати;

ЧД – чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг);

ІОД – інші операційні доходи;

ДК – дохід від участі в капіталі;

ІФД – інші фінансові доходи;

ІД – інші доходи;

НД – надзвичайні доходи.

Отже, даний показник є відображенням співвідношення всіх витрат підприємства до його сукупних доходів. Він враховує як витрати, так і доходи від усіх видів діяльності на підприємстві. Перевагою запропонованого показника є те, що він враховує як собівартість реалізованої продукції, так і інші витрати, які не входять до її складу, але зменшують прибуток. Також цей показник враховує витрати, пов'язані з фінансовою та інвестиційною діяльністю підприємства, а оскільки підприємство може здійснювати не один вид діяльності, то цей показник можна назвати узагальнюючим. Хоча складові ресурсомісткості виробництва не відображають стан та ефективність використання наявних ресурсів [7].

Крім того, особливої уваги заслуговує високий рівень якісного і кількісного складу факторів, що впливають на показники ефективності управління ресурсозбереженням підприємства і які поділяються на основі різних наукових підходів і напрямів на численні групи, класи і системи.

Деякі науковці все різноманіття факторів впливу на ефективність управління ресурсозбереженням поділяють на чинники прямого і непрямого впливу. На думку вчених, чинники прямого впливу - це ті, що пов'язані з діями контрагентів, які безпосередньо працюють з підприємством, або які зумовлені характером діяльності підприємства. До них можна віднести власників підприємства, працівників, постачальників ресурсів, споживачів кінцевої продукції. Чинники непрямого впливу - пов'язані з дією системи державного управління в сфері економіки, політики, соціальної сфери [8].

Проведена класифікація факторів прямого впливу дозволяє визначити сферу впливу конкретного фактора, об'єкт впливу і можливий суб'єкт управління. В свою чергу, це дає можливість визначити найбільш ефективний метод управління, що дозволяє досягти цілі підприємства з найменшими витратами і в коротший термін.

Фактори прямого впливу слід поділяти в залежності від способу взаємодії між учасниками процесу виготовлення і реалізації продукції на ті, що виникають в результаті відносин між постачальниками і підприємством, всередині самого

підприємства і між підприємством і споживачами. Чинники непрямого впливу слід розрізняти за сферами впливу держави на суб'єкт господарювання. Згідно даної класифікації до чинників непрямого впливу відносять ті, що пов'язані з функціонуванням політичної і правової, економічної, наукової і освітньої систем держави. Розглянуті фактори непрямого впливу також дозволяють більш чітко визначити сферу їх впливу, окреслити коло інтересів кожної зі сторін, а також визначити суб'єкт управління і метод управління [8].

До чинників прямого впливу відносять: цінову політику постачальників ресурсів; якість ресурсів; наявність заміників ресурсів на ринку; специфіка ресурсів; обсяг, склад і структура ресурсоспоживання; відповідність обладнання сучасним стандартам; рівень фізичного зносу обладнання; система управління ресурсоспоживанням на підприємстві; тривалість виробничого циклу; ціни і попит на продукцію; термін корисного використання продукції.

До чинників непрямого впливу відносяться: законодавство в сфері ресурсоспоживання і ресурсозбереження; можливість співпраці з іншими державами, створення стратегічних альянсів; податкова, фінансово-кредитна, екологічна, бюджетна, тарифна та ін. політика держави; митна політика держави, умови експорту і імпорту; трансферт технологій і знань; світова співпраця з питань захисту навколишнього середовища; рівень кваліфікації спеціалістів інженерно-економічного профілю на ринку праці; розвиток науково-технічного прогресу [8].

Згідно думки інших науковців, фактори впливу на показник ефективності управління ресурсозбереженням підприємства поділяються на технічні, організаційні і соціально-економічні. Завдяки комплексу технічних факторів впливу на ефективне використання ресурсів вирішується багато виробничих проблем і робиться крок вперед у питаннях ресурсозбереження. Застосування ресурсозберігаючих технологій, впровадження (оновлення) обладнання, покращення якості ресурсів, вдосконалення технічної бази виробництва і технічних режимів переробки сировини, створення експериментальної бази для моделювання витрат ресурсів – все це ланки одного ланцюга, використання якого дозволить сучасним підприємствам мінімізувати витрати ресурсів [9].

Що стосується організаційних факторів впливу на систему управління ресурсозбереження підприємства, то до них доцільно віднести, перш за все, рівень організації самого виробництва. Важливе значення для ефективного використання ресурсів має вдосконалення організації обліку і контролю використання ресурсів, скорочення циклу від отримання до використання ресурсів, підвищення якості ремонтів технологічного обладнання, вдосконалення організації праці з ціллю економії ресурсів, організація вторинного використання ресурсів та розробка і впровадження організаційно-технічних заходів з економії ресурсів [9].

Соціально-економічні фактори несуть в собі важливу інформацію для формування та впровадження системи ефективного використання ресурсів

виробництва. Керівництво підприємств і безпосередньо робітники повинні бути зацікавлені у встановленні раціональних норм витрат матеріальних ресурсів на основі вивчення законодавчої бази та застосування наукових підходів до ресурсозбереження. Застосування методів стимулювання і відповідальності за ресурсозбереження, покращення умов праці і відпочинку робітників підприємства, проведення соціально-психологічних заходів щодо ресурсозбереження – все це буде сприяти особистій відповідальності і зацікавленості працівника в питаннях ресурсозбереження і мотивувати його в цьому напрямку [9].

Висновки. Таким чином, використання підприємствами тільки економічних показників оцінки ефективності управління ресурсозбереженням лише з одного боку характеризує діяльність суб'єкта господарювання. Для коректної та повної оцінки ефективності управління ресурсозбереженням доцільно враховувати не тільки економічну, а й соціальну і екологічну ефективність. Крім того, показники ефективності управління ресурсозбереженням підприємства повинні містити не тільки кількісну характеристику, а враховувати і якісні показники, що і стане предметом подальших досліджень. Дослідження чинників, що впливають на показники ефективності управління ресурсозбереженням підприємства, є необхідною умовою розробки та реалізації ефективної системи управління ресурсозбереженням і ресурсозберігаючим розвитком підприємства. Задля об'єктивного результату факторного аналізу, що є невід'ємним етапом оцінки системи управління ресурсозбереження і ресурсозберігаючого розвитку підприємства, подальшою метою нашого дослідження буде визначення ступеня впливу зазначених чинників.

Література:

1. Лопушинська О.В. Теоретичні і методичні основи оцінки ефективності управління ресурсозбереженням підприємства / О.В. Лопушинська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент, підприємництво та цифрові інновації» (Львів, 30 березня 2019). - ГО «Львівська економічна фундація». - Львів: ЛЕФ, 2019. - С. 38-41
2. Мельничук Л. Система збалансованих показників (BSC) в аналізі ефективності використання нематеріальних активів [Електронний ресурс] / Л. Ю. Мельничук. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2._SND_2007/Economics/19255.doc.htm. – Назва з екрана.
3. Батракова Т. І. Оцінка ефективності ресурсозбереження підприємств машинобудування в широкому та локальному аспектах / Т. І. Батракова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – №3 (59). – 2013. – С. 255-261
4. Ахромкін Є. М. Методична база оцінки ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій / Є. М. Ахромкін // Ефективна економіка. –

№1. – 2011. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_1_14

5. Олиферук С. Л. Методологічні підходи до вирішення задач ресурсозбереження і ресурсовіддачі у будівництві / С. Л. Олиферук // Економіка промисловості. – 2006. – №3. – С.176-179

6. Дзядикевич Ю. В. Економічні основи ресурсозбереження/Ю. В. Дзядикевич. – Тернопіль: Вектор, 2015. – 76 с.

7. Міняйленко І. В. Ресурсомісткість як головний критерій ресурсозбереження на підприємстві / І. В. Міняйленко, В. Б. Васюта // Економіка та суспільство. – №9. – 2017. – С. 512-516

8. Исмагилов Р. Х. Факторы ресурсосбережения в современных условиях / Р. Х. Исмагилов // Вопросы инновационной экономики. – 2012. – № 4. – С. 60-66

9. Баландіна І. С. Фактори впливу на ресурсозбереження у будівництві [Електронний ресурс] / І. С. Баландіна // Проблеми, перспективи та нормативно-правове забезпечення енерго-, ресурсозбереження в житлово-комунальному господарстві. – 2012. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/32281/1/96.pdf>

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

*Ясніцький Д.В.,
аспірант, ІПК ДСЗУ*

***Annotation.** The article deals with the development of modern methods of personnel management. The system of management of personnel of the enterprise is characterized and systematized. The comparison of traditional and modern personnel management systems in enterprises is made. The necessity of using modern methods and innovations in the enterprise for increasing the efficiency of formation and development of personnel potential is proved. The article describes the characteristics of technology personnel.*

***Key words:** personnel, personnel, enterprise, personnel-technology, innovation, management methods, personnel development, efficiency of personnel innovations.*

Постановка проблеми. Ефективна діяльність організації сьогодні прямо пов'язана із процесом управління персоналом. Події, що відбулися у світі в перше десятиліття ХХІ ст. багато в чому визначили нові напрямки в діяльності суб'єктів господарської взаємодії, що не могло не вплинути на зміну підходів до діяльності менеджерів в сфері управління персоналом. Забезпечуючи ефективність діяльності підприємства через рівень продуктивності праці, фахові знання та навички, професіоналізм та новаторство, ставлення до виконання своїх обов'язків, персонал підприємства став стратегічним його ресурсом. Для керування ним потрібна дієва система управління та ефективні

методи. Незважаючи на значну кількість методів управління персоналом, на сьогодні безліч підприємств зіштовхнулися з тим, що більшість із них не завжди приносять відчутний ефект. Тому сучасні методи підвищення ефективності діяльності компанії вимагають від служби персоналу не тільки і не стільки обліку кадрів, контролю за дотриманням трудового законодавства і забезпечення документообігу, а в першу чергу – формування працездатної і ефективно функціонуючої команди. Таким чином, дослідження сучасних інноваційних методів управління персоналом є актуальною проблемою, яка вимагає науково-обґрунтованого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання ролі людського фактору в діяльності підприємств обумовило необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності використання трудового потенціалу. Саме тому особливу увагу вчені приділяють розвитку теоретичних і прикладних аспектів управління персоналом. Аналізу проблем теорії і практики управління персоналом присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних учених: Д. Богині, В. Весніна, О. Віханського, Б. Генкіна, Дж. Грейсона, Г. Деслера, В. Дятлова, А. Єгоршина, А. Кібанова, А. Колота, Дж. Лафти, А. Пула, Е. Старобинського, А. Шегди, С. Шекшні та ін. Але дослідження питань сучасної практики інноваційного управління персоналом-технологіями в сучасних умовах господарювання вимагає дедалі більшої уваги. [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Складність та різноманітність проблем інноваційного управління персоналом визначає актуальність даного дослідження. Досягнення високих результатів діяльності підприємства неможливе без запровадження інноваційних підходів до процесів управління персоналом. Потенціал використовуваних методів, способів та інструментів кадрового менеджменту майже вичерпаний, тому пошук шляхів підвищення ефективності використання трудових ресурсів зміщується у площину розвитку інноваційних персонал-технологій. Незважаючи на різноманіття наукових досліджень в цій сфері, сучасні інноваційні методи управління кадрами на підприємстві майже не використовуються. Тому питання запровадження інноваційних методів управління персоналом є досить актуальною проблемою.

Мета статті – на основі дослідження сучасних підходів до управління персоналом довести необхідність впровадження інноваційних методів кадрового менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успіх інноваційної діяльності сучасного підприємства багато в чому зумовлюється рівнем ефективності управління персоналом – найважливішою функціональною підсистемою підприємства та найціннішим ресурсом інноваційного розвитку. Володіючи особливими стратегічними та оперативними функціями, людський чинник відіграє провідну роль в інтелектуалізації та інформатизації виробництва. До останнього часу саме поняття «управління персоналом» взагалі було відсутнє

в управлінській практиці. Незважаючи на те, що кожне підприємство мало функціональну підсистему управління кадрами, саме це управління заходилося у компетенції керівника підрозділу. Основний структурний підрозділ з управління персоналом – відділ кадрів виконував лише функції планування трудових ресурсів, приймання та звільнення працівників, організації курсової підготовки щодо підвищення кваліфікації та перепідготовки. Функціонально відділ кадрів не був пов'язаний з підрозділами організації праці і не мав професіоналізм для забезпечення оптимального функціонування персоналу в інноваційних системах. Відповідно до зниження рівня централізації системи управління економікою перед підприємствами почали виникати принципово нові завдання, пов'язані з управлінням трудовими ресурсами. Спочатку це були питання забезпечення стимулювання працівників і створення конкурентоспроможних пакетів компенсації, збереження на підприємстві висококваліфікованих фахівців, у яких з'явилася можливість вибирати місце роботи та винагорода, потім – індексація заробітної плати в умовах високої інфляції і, нарешті, проблеми підвищення продуктивності і скорочення чисельності працівників у відповідь на тиск конкуренції. Сьогодні кадрові служби підприємств вирішують наступні проблеми, пов'язані з управлінням персоналом:

- 1) планування трудових ресурсів – визначення потреби в кадрах залежно від стратегії розвитку виробництва;
- 2) формування резерву персоналу, добір кандидатів, визначення груп резерву;
- 3) відбір персоналу із груп резерву;
- 4) оформлення трудових контрактів;
- 5) оцінка рівня трудової діяльності кожного працівника;
- 6) переведення, підвищення, пониження, звільнення залежно від результативності праці;
- 7) профорієнтація та адаптація – залучення нових працівників до колективу, до процесу виробництва;
- 8) визначення заробітної плати та пільг з метою залучення, збереження та закріплення кадрів;
- 9) навчання кадрів;
- 10) підготовка керівних кадрів.

На сучасному етапі розвитку суспільства вирішення цих завдань потребує відмінно інших інноваційних навичок і визначає нові вимоги до рівня підготовки персоналу, коли спостерігається швидке застарівання знань, умінь і навиків персоналу, яке виражається у відставанні індивідуальних знань від сучасних вимог до посади і професії. Постійний розвиток персоналу з метою підвищення його компетентності повинен здійснюватися через формування системи безперервного навчання при створенні умов для повного розкриття потенціалу співробітників, їх здібності вносити відчутний внесок

у діяльність своєї організації. Найбільш прийнятним є інноваційний тип навчання, мета якого – створення орієнтації на оновлення. П. Друкер уважає, що саме у сфері управління персоналом традиційні базові уявлення істотно суперечать реальності та є непродуктивними [2, с. 71]. На думку автора, існує єдиний правильний принцип управління персоналом – використання диференційованих підходів і стилів управління для різних груп працівників і навіть окремих працівників у різних ситуаціях. При цьому той чи інший спосіб впливу, певний набір операцій і процедур у процесі формування та реалізації трудового потенціалу визначають персонал-технологією або технологією управління персоналом [3, с. 156].

Під персонал-технологією, відповідно до загальнонаукових позицій, розуміють механізм взаємодії керівників усіх рівнів управління зі своїм персоналом із метою ефективного використання тих обмежених економічних ресурсів, що є на виробництві, насамперед робочої сили, трудового потенціалу всіх категорій працівників. У сучасному виробництві технологія управління персоналом – це наука управління людьми, механізм взаємозв'язку між суб'єктом та об'єктом управління персоналом, система взаємодії між керівником і працівником, стратегія вироблення рішень і тактика їх виконання у сфері ефективної зайнятості працівників в управлінні кадровим складом підприємства. В управлінні персоналом розрізняють декілька видів персонал-технології: багатоланкові, комунікаційні, індивідуальні та ін. Багатоланкові персонал-технології передбачають виконання серії послідовних взаємозв'язаних завдань, комунікаційні – встановлення трудових стосунків між окремими працівниками і виробничими підрозділами підприємства, індивідуальні – конкретизацію управлінських дій стосовно того або іншого працівника [4, с. 14].

Розробка і впровадження персонал-технології роботи з кадрами в організації включає сім типових етапів:

- 1) діагностика кадрової ситуації;
- 2) внесення коректив до положень, що діють;
- 3) підготовка та узгодження проекту технології;
- 4) затвердження розробленої технології;
- 5) розповсюдження механізму впровадження заходів;
- 6) навчання персоналу нової технології;
- 7) встановлення відповідальних за впровадження технології.

Найбільш складним моментом у процесі навчання є засвоєння методів самостійного надбання знань.

Усі персонал-технології можна об'єднати у такі групи:

- персонал-технології позикової праці;
- навчальні персонал-технології;
- персонал-технології підбору та найму персоналу;
- персонал-технології підвищення ефективності роботи персоналу;

- персонал-технології контролю праці персоналу;
- інформаційні персонал-технології.

Досить поширеними на сучасному етапі є аут-технології в управлінні персоналом, які у вітчизняній практиці визначаються як форма позикової праці. Аут-технології поділяють на дві групи [12]: передача окремих функцій спеціалізованим компаніям – аутсорсинг, та передача спеціалізованої компанії працівників підприємства – аутстафінг, лізинг персоналу. Саме ці технології дають змогу реалізувати такі принципи управління персоналом як оптимальність та гнучкість.

Інформатизація суспільства та розвиток інформаційних технологій значною мірою відобразилися на системі управління персоналом. Інформатизація кадрової роботи дозволила підвищити ефективність управління персоналом на основі забезпечення повноти, оперативності, комплексності, системності та вірогідності інформації, необхідної для прийняття кадрових рішень, а також розширення можливостей щодо її нагромадження, збереження та оброблення. Інформаційні персонал-технології пов'язані з Автоматизованою інформаційною системою управління персоналом та організацією автоматизованого робочого місця працівника, роль яких полягає у наданні необхідного технічного та інформаційного забезпечення.

Діяльність з формування залученості персоналу, управління поведінкою і культурою відображає міру, в якій організація може встановлювати норми і моделі поведінки для персоналу, залучати й утримувати працівників, давати їм відчуття, що вони здійснюють свій внесок у щось значуще.

Враховуючи, що для значної частини підприємств проблемою став пошук висококваліфікованих, досвідчених, в окремих випадках вузькопрофільних фахівців, особливого значення набули персонал-технології підбору та найму персоналу: хедхантинг, рекрутинг, скрининг, прямий пошук, «плетіння мереж», використання яких дає змогу підприємствам знайти та найняти на роботу компетентних та досвідчених фахівців нового типу, які мають багатий досвід роботи, високу кваліфікацію та репутацію.

Хочеться виділити ще один прогресивний підхід до управління персоналом – Investors in People (у перекладі стандарт «Інвестори в Людей») – інноваційна система якісного менеджменту, інтеграція стратегії управління людьми в стратегію управління організацією, міжнародний еталон якості управління людьми, формула взаємодії менеджерів і персоналу організації з метою ефективнішого досягнення цілей і завдань підприємства. У зарубіжній науковій літературі дедалі більше з'являється досліджень процесів залученості персоналу, формування підходу управління персоналом на основі високої залученості (high involvement approach to HRM або HИHRM). HИHRM системи прагнуть «завоювати серця і уми» співробітників, а не просто, спонукати їх до дотримання правил роботи, встановлених керівниками. Вони прагнуть управляти виробничою поведінкою співробітників шляхом їх залучення, ідентифікації з організацією та

неформальним або груповим управлінням [13, с. 12].

За даного підходу, HRM може одночасно підвищувати здібності співробітників, мотивацію і створювати можливості для них здійснити свій внесок у спільний результат [14].

Також для перевірки персоналу на лояльність можна використовувати сучасну технологію Mystery Shopping [14, с. 35]. Методика припускає залучення ряду агентів, завданням яких є імітація зовнішнього контакту, і оцінки дій персоналу в процесі здійснення операції.

За допомогою даної технології можна дізнатися, наскільки лояльний персонал щодо свого роботодавця, наскільки співробітники чесні і надійні, чи не здійснюють вони протиправних та аморальних дій, здатних спричинити шкоду благополуччю бізнесу. Нині йде серйозна боротьба за професіоналів. Керівництво кожної компанії розуміє, що успіх значною мірою залежить від кваліфікації співробітників. Внутрішньофірмове навчання не завжди дає змогу розв'язати проблему, особливо якщо фахівці потрібні «тут і зараз». У сучасній практиці зовнішнього підбору кандидатів використовують переважно такі технології: скринінг, рекрутинг і хедхантинг. Реальний вихід із ситуації, що склалася, забезпечує використання такої технології підбору персоналу, як хедхантинг, який передбачає цілеспрямований пошук і залучення найцінніших і перспективних кадрів. Хедхантинг є найбільш складною і витратною технологією, що передбачає переманювання конкретного фахівця з однієї організації в іншу [6, с. 26].

Хедхантинг – мало поширений і разом із тим дуже перспективний спосіб підбору особливо цінних, «штучних» фахівців.

На сьогоднішній день це найефективніша технологія, яка сформувалася у відповідь на потребу в ексклюзивних кандидатах на позиції топ-менеджерів і ключових фахівців. За його допомогою кадрові агентства здійснюють пошук висококваліфікованих фахівців вищої ланки з урахуванням особливостей діяльності замовника, вимог до кандидатів, використовуючи наявні бази кандидатів [10, с. 223]. Скринінг – «поверхневий підбір», який здійснюється по формальних ознаках: освіті, віку, роду, досвіду роботи. Низькі вакансії зазвичай закриваються шляхом скринінгу. За його допомогою здійснюється пошук необхідного допоміжного та обслуговуючого персоналу нижньої ланки, враховуючи формальні ознаки: стать, вік, освіту, досвід роботи тощо. Кадрові агентства отримують резюме кандидатів і віддають їх замовнику, який сам приймає рішення щодо відбору персоналу [8, с. 9]. Рекрутинг – «поглиблений підбір», який ураховує особистісні характеристики і ділові якості претендента. Здійснюється рекрутинговими агентствами для підбору фахівців середньої ланки [10, с. 226]. За допомогою рекрутингу кадрові агентства здійснюють пошук кваліфікованих фахівців середньої ланки з урахуванням вимог до особистісних та професійних якостей кандидатів, використовуючи наявні бази кандидатів [8, с. 7]. За методикою Executive Search підбирається персонал

на керівні посади та фахівці рідкісних професій. Executive Search на відміну від рекрутингу передбачає ініціативний пошук кандидатів, навіть якщо вони на даний час не зайняті активним пошуком роботи. Цю технологію успішно використовують кадрові та консалтингові агентства [6]. За Executive Search шукають кращого з «неактивних» кандидатів, наявних на ринку праці, а за звичайного підбору персоналу – кращого кандидата з «активних», тобто тих, які шукають роботу. У першому випадку потрібен топ-менеджер, від якого залежать успіх і розвиток компанії, або фахівець, що володіє рідкісним набором професійних компетенцій і досвідом з чітко визначеного напрямку.

Інноваційні технології в управлінні персоналом можна розглядати з двох позицій: як нові, що підвищують ефективність діяльності організації, прийоми управління людськими ресурсами (власне інноваційні технології кадрового менеджменту), і як традиційні технології впровадження в кадрову роботу організації нововведень (традиційні управлінські технології впровадження інновацій).

Прикладом перших є нові способи впливу на персонал. Традиційна технологія впровадження інновацій припускає використання в рамках старої процедури нового елемента управління [6].

Сучасна спрямованість інновацій у кадровій сфері, на нашу думку, пов'язана з такими завданнями:

- 1) підвищення рівня продуктивності діяльності;
- 2) ефективне навчання і розвиток персоналу;
- 3) поліпшення робочих взаємин і створення творчого середовища;
- 4) поліпшення якості трудового життя;
- 5) стимулювання креативних ідей;
- 6) звільнення менеджерів від рутинних функцій, краще використання майстерності і здібностей людей;
- 7) підвищення сприйнятливості та адаптивності персоналу до нововведень;
- 8) залученість і лояльність персоналу, згуртованість колективу;
- 9) забезпечення балансу інтересів компанії та співробітника.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що сучасні процеси прискорення глобалізації і посилення конкуренції на ринках вимагають від підприємств упровадження інновацій у практику управління персоналом. У сучасних умовах триває процес розвитку та оновлення концепції управління персоналом, при цьому удосконалюються як системи управління персоналом, так і метод та інструменти, що використовуються. При подальшому розвитку системи управління персоналом відбуватиметься подальший розвиток інноваційних персонал-технологій. Для вітчизняних організацій необхідним є адаптація вже наявних технологій до умов бізнес-середовища, а також до нормативно - правового забезпечення праці в Україні, що дасть змогу вирішити правові аспекти взаємовідносин усіх учасників процесу управління персоналом та підвищить ефективність розвитку та

реалізації трудового потенціалу підприємства.

Література:

1. Кохан С.О. Контроль як одна із основних функцій системи управління персоналом / С.О. Кохан. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12KSOSUP.pdf>.
2. Антоненко А. Использование методики LAB-profile в практике управления персоналом / А. Антоненко // Менеджер по персоналу. – 2016. – № 10. – С. 70-77.
3. Новікова М.М. Технологія управління персоналом: теоретичні та методичні аспекти : [монографія] / М.М. Новікова, Л.О. Мажник ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 215 с. 7.
4. Кудрявцева Е.И. Инновационные технологии в кадровом менеджменте / Кудрявцева Е.И., Голянич В.М. // Управленческое консультирование. – 2013. – № 2. – С. 5-16. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.sziu.ru/publication/650/rossijskij-nauchno-prakticheskij-zhurnal-upravlencheskoe-konsultirovanie.
5. Дубініна Я.П. Основи кадрового менеджменту / Я.П. Дубініна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://semestr.com.ua/book_102.html.
6. Киселев Э.В. Общие подходы к формированию обучающейся организации на основе компетентностного подхода к развитию персонала / Э.В. Киселев, И.А. Щербакова // Качество. Инновации. Образование. – 2014. – № 7. – С. 20–26.
7. Третяк О.П. Сучасні персонал-технології у системі управління персоналом на підприємстві / О.П. Третяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – № 24(4). – С. 389–396.
8. Гончарова О.М. Реінжиніринг бізнес-процесів як спосіб підвищення ефективності управління / О.М. Гончарова. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nayka.com.ua/>
9. Петрова І.Л. Стратегічне управління персоналом: реалії та перспективи / І.Л. Петрова // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Т.2. Управління персоналом в організаціях. – К. : КНЕУ, 2015. – С. 214–223.
10. Технологии подбора персонала [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.training.com.ua/live/release/tehnologii_podbora_personala.
11. Хохлова Т. Хедхантинг : эксклюзивная технология подбора суперкадров / Т. Хохлова, А. Машкетова // Управление персоналом. – 2007. – № 17(171). – С. 35–40.
12. Писаревська Г.І. Розвиток ринку рекрутингових послуг в Україні / Г.І. Писаревська // Бізнес Інформ. – 2013. – № 10. – С. 227–231.
13. Иванкина Л.И. Управление персоналом : учебн. пособ. / Л.И. Иванкина. – Томск : Изд-во Томского политех. ун-та, 2009. – 190 с.
14. Дашко І.М. Розвиток інноваційних технологій управління персоналом на підприємствах у сучасних умовах господарювання / І.М. Дашко // Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – № 9. – С. 37-41.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

Ліснєвська Ю.О.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри публічного управління та права,*

Демура А.Л.,

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

***Annotation.** Theoretical principles of regional education management are examined with the use of foreign experience of humanizing and democratization of administrative processes, which actualizes the state and public paradigme of secondary education.*

***Key words:** management, social management, state administration, region, educational sphere, decentralization and self-administrative paradigm of management of educational sphere.*

Національна доктрина розвитку освіти України вказує, що сучасна система управління освітою має розвиватися як державно-громадська. Вона повинна враховувати особливості, тенденції до подальшої автономії закладів освіти, конкурентоспроможність їх освітніх послуг. Діяльність управлінців освіти спрямовується на пошуки нових демократичних відкритих моделей керівництва освітою, що спрямують освітні процеси на розвиток. У доктрині передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль управління освітою [1].

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність значної кількості праць вітчизняних і зарубіжних авторів, що стосуються управління освітою. Але ще достатньої не розроблені питання управління освітою на державно-громадських засадах. Разом з тим, сьогодні позитивну роль у підвищенні якості освіти та управління навчальними закладами відіграють посилення демократизації управління закладами освіти, передусім шляхом переходу до державно-громадського управління освітою.

Стратегічні цілі, завдання, пріоритетні напрями й основні шляхи радикальних перетворень в управлінні системою освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» та указами Президента України щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні.

Нова модель і система управління сферою освіти мають бути відкритими

і демократичними, враховувати громадську думку. Модернізація управління освітою передбачає: оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління; перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами.

На думку В.Грабовського, змістом державно-громадського управління є діяльність його суб'єктів з інтеграції трьох напрямів роботи:

- демократизація діяльності органів державної влади й управління освітою;
- розвиток самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності (професійних асоціацій педагогів, органів учнівського й батьківського самоврядування всіх рівнів);
- створення та організація діяльності громадських органів управління освітою, де представлено всі верстви населення [2].

Головним завданням державно-громадського управління є забезпечення діалогу структур державного управління з органами громадського самоврядування, установами рухомої рівноваги між державним регулюванням та процесами самоорганізації, що відбуваються в соціально-педагогічних системах. Крім того, завданнями такого управління є реалізація законодавчо визначених прав педагогів, учнів та їх батьків на участь в управлінні навчальним закладом; демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток узгоджувальних механізмів розв'язання суперечностей і конфліктів між усіма суб'єктами [3].

Вивчення наукових джерел щодо управління освітою дає змогу дійти висновку, що нова модель управління освітою в Україні потребує вивчення зарубіжного досвіду.

Наш практичний досвід дає підстави стверджувати, що найбільш централізованою була і частково залишається система управління освітою у Франції. Проходження освітніх процесів контролює численна каста чиновників, які здійснюють нагляд за роботою приватних освітніх закладів.

Але глобалізаційні процеси, які відбуваються у світі, системна соціально-економічна криза, з якою стикнулися провідні країни світу, все ж зумовили потребу в кардинальних перетвореннях системи освіти у Франції. За їх основу була взята практика створення так званих пріоритетних зон, спрямованих на демократизацію освіти, її децентралізацію.

На сьогодні реальною автономією в галузі освіти володіють штати в США, землі у ФРН, графства в Англії, кантони в Швейцарії.

Показовою у цьому контексті є система освіти США. Провідні її заклади керуються у своїй діяльності концепцією «виробничої демократії», відповідно до якої працівники всіх рівнів організації мають право брати участь у виробленні рішень, які стосуються їх інтересів. Відтак система освіти в США може бути охарактеризована як різнопланова й розгалужена, оскільки

включає різні заклади освіти – державні й приватні, початкової та середньої освіти, школи для дітей з різними дефектами, заклади професійної освіти, освіти дорослих, вищі навчальні заклади тощо.

Освітня політика в кожному штаті США здійснюється спеціальним державно-громадським органом – Радою з освіти, яка у складі до 9 осіб обирається на кілька років населенням (або призначається губернатором штату).

Більш гармонійним і зваженим шляхом поєднання зусиль центральної, регіональної та місцевої влад в управлінні освітою йшла Німеччина, де Міністерство культури, що існує в кожній землі, співпрацює з Німецькою радою з освіти, а координація їх діяльності здійснюється через постійно діючу конференцію.

Дослідження теоретичних та практичних засад управління освітньою галуззю з використанням зарубіжного досвіду гуманізації та демократизації управлінських процесів дає змогу дійти висновку, що зусилля науковців спрямовані на пошуки оптимального співвідношення централізації і децентралізації управління освітою за допомогою вироблення проміжних моделей.

Результати аналізу теоретичних основ та існуючої практики державного управління освітою в нашій країні і за кордоном підтверджують необхідність демократичних перетворень управлінської системи в Україні. Для цього, на нашу думку, потрібно:

- виокремити науково-теоретичну основу державного управління взагалі та загальної середньої освіти зокрема;
- розробити базову модель державно-громадського управління освітою на;
- визначити механізми управління системою освіти на державно-громадських засадах і розробка технології його здійснення.

Таким чином, необхідність удосконалення державно-громадського управління освітою визначається змінами в суспільно-політичній структурі нашої країни, що передбачає здійснення нової освітньої політики, спрямованої на побудову демократичної, правової держави та задоволення освітніх потреб громадян незалежної України.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002 // Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002)

2. Грабовський В. А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою на районному рівні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Грабовський В. А. - К., 2006. - 20 с.

3. Зайченко О. І. Державно-громадське управління в системі освіти району [Електронний ресурс] / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. - 2009. - № 2. - Режим доступу до журн. : http://www.nbu.gov.ua/ejournals/tmuo/2009_2/09saiesr.pdf

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Майданенко С.В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

***Annotation.** The article deals with the essence of the concept of organization of methodological work. The results of the comparative analysis of foreign and domestic literature on the organization of methodical work in institutions of general secondary education of the New Ukrainian school are presented.*

***Key words:** methodical work, organization of methodical work, pedagogical culture, management of methodical work, New Ukrainian school.*

Постановка проблеми. У реформуванні національної освіти в Україні важливого значення набуває організація методичної роботи у закладах загальної середньої освіти, головною метою якої є допомога педагогам у розвитку професійної компетентності, вдосконалення і підвищення педагогічної майстерності та активізація їх творчого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Багато науковців розглядають проблему організації методичної роботи в школі (Ю.К.Бабанський, Н.П.Волкова, В.І.Кудзоева, Т.С.Рабченко та інші). Зазначимо, що причому має місце досить неординарний підхід щодо визначення самої суті цього поняття. Одні автори розглядають це поняття як форму організації підвищення професійності вчителів (Ю.К.Бабанський, Н.П.Волкова, В.І.Кудзоева, Т.С.Рабченко та інші), як умову розвитку педагогічної творчості педагогів (Т.О.Берсенева, Л.Б.Білієнко, Н.В.Дудниченко, В.В.Загвязинський, С.П.Максимюк, Є.Г.Повар), як допомогу у формуванні наукової організації навчального процесу (Г.Азаріашвілі, В.Головінов і В.Головінова, І.П.Жерносек, В.Д.Зотова, О.Є.Остапчук), як засвоєння досягнень науки і передового досвіду (Г.Є.Гребенюк, О.Д.Деменцев, І.П.Жерносек, Ф.В.Касабаєва, К.П.Кіндрат, Ф.О.Красовський,

Р.Ф.Кулдавлєтов, В.Т.Лозовецька, М.Д.Нікандров, Є.Д.Петрова та інші); інші – як організацію підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників (Т.Р.Абдулаєв, О.О.Автомонова, В.І.Бондар, Х.І.Золотар, С.П.Мануйленко, О.М.Овдїєнко).

Мета статті. У статті аналізуємо зарубіжний та вітчизняний досвід з проблеми організації методичної роботи, робимо порівняльний аналіз цього напрямку в світі та в Україні. Для нашого дослідження важливим є виявлення переваг саме в цьому напрямку роботи.

Виклад основного матеріалу. Поняття «організація» (франц. organisation, від лат. organizo – злагоджений вид) має різне визначення. У зв'язку з цим виникає необхідність розглянути семантичне значення цього поняття. У «Словнику іншомовних слів» термін організація визначено так «1) будова, структура чогось; 2) одна з функцій управління в суспільстві; 3) група осіб, що становить колектив, єдине ціле (державна установа, партійна, кооперативна організація); 4) налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему (наприклад, організація праці); 5) об'єднання, союз, засновані для досягнення спільної мети» [4]. Лінгвістичне значення терміну в словниках організація роботи розглядається у кількох значеннях: 1) елемент структури роботи; 2) вид діяльності; 3) ступінь внутрішньої упорядкованості, погодженості, узгодження частин цілого.

Зазначимо, що проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається як одна із функцій управління і процес налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему. Процесуальний підхід до пояснення організації роботи заклав французький учений А.Файоль, згідно з яким організація розглядається як процес, як серія безперервних взаємопов'язаних дій, що забезпечують успіх функціонування закладу. Сукупність цих дій (які називаються організаційними функціями, і які самі по собі теж є окремими процесами) і складає сутність процесу організації. За словами А.Файоля: «організація – одна із функцій управління, що визначається у плануванні, керуванні, контролі, розпорядженні, координації тощо» [5].

Аналіз проблем організації методичної роботи в закладах освіти Нової української школи доводить, що дослідження здійснюється у різних напрямках. До них можна віднести дослідження, які спрямовані на впровадження: а) державних стандартів освіти для різного її рівня (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна, вища та післядипломна); б) нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес; в) сучасних методів і засобів інформаційно-телекомунікаційного забезпечення та їх функціонування; г) передового педагогічного досвіду; д) наукових досліджень з розвитку педагогічної майстерності та інші.

Організація методичної роботи у визначених напрямках має низку суттєвих характеристик: а) результативність перетворення загальних вимог, визначених у стандартах освіти, в ефективну педагогічну діяльність; б) залежність

методичної роботи від матеріально-технічної, бібліотечно-інформаційної забезпеченості закладів освіти; в) розподіл службових обов'язків з питань організації методичної роботи.

Щодо зарубіжних досліджень проблеми організації методичної роботи, то цей напрямок в діяльності закладу загальної середньої освіти розглядається в рамках педагогічного менеджменту [7;8;9]. У вітчизняних дослідженнях найбільш розгорнутою у соціалістичний період була проблема організації методичної роботи, яка розглядалася через об'єднання вчителів з метою засвоєння методики вчителів-новаторів [1;3]. Сьогодні, у зв'язку зі зміною парадигми соціально-економічного розвитку, впровадження концепції нової української школи відбувається «зсув» організації методичної роботи у сферу об'єднання педагогічного колективу з метою розвитку творчого потенціалу особистості педагога. Отже, організація методичної роботи в закладах освіти складає самостійну організацію, спрямованість якої визначається у формуванні та розвитку педагогічної культури.

Проаналізувавши зарубіжний та вітчизняний досвід з проблеми організації методичної роботи у закладах освіти, проведемо порівняльний аналіз цього напрямку на Заході та в Україні, виділивши в ньому особливості для виявлення переваг в її організації .

Дослідження цієї проблеми в зарубіжній літературі показало, що існує різноманітність її представлення. Це, насамперед, вирішення таких проблем:

а) здійснення заходів, що пов'язані із розробкою місії методичної допомоги викладачам (як самостійної системи, що має основні цілі, завдання та цінності);

б) вивчення технологій методики навчання (врахування найбільш важливих психологічних чинників, що сприяють успішному навчанню дітей (розробка моделей та етапів їх впровадження);

в) забезпечення стратегічного управління методичною роботою в освітніх організаціях;

г) врахування особливостей соціального запиту на спрямованість педагогічної діяльності;

д) упровадження новацій у навчально-виховний процес.

Особливу увагу привертають праці вчених, в яких представлені розробки психолого-педагогічних моделей підготовленості вчителя до педагогічної праці з урахуванням нових, сучасних вимог. У цих дослідженнях особлива увага приділена проблемі підвищення рівня професійної діяльності педагога («Організація управління і педагогічна психологія»). Першість у цій галузі тримають голландські вчені, які зробили суттєвий внесок у розвиток цієї організації[9]. Зазначимо, що її діяльність та результати широко представлені у періодичних виданнях. Лише видавництво «Sage Publications» видає 23 журнали з напрямку «Управління і організаційні науки», серед яких варто виділити такі: «Управлінське навчання» («Management Learning»), «Групи

і організаційний менеджмент» («Group and Organization Management»), «Групи і організаційні студії» («Group and Organizational Studies»), «Журнал організаційної поведінки» («Journal of Organizational Behavior») тощо.

Аналіз джерел показує, що і в зарубіжній, і у вітчизняній науці існують термінологічні та теоретичні відмінності з проблеми розвитку методичного забезпечення викладачів [3]. У Західній Європі і США існує напрямок, який здійснює роботу з управління та упорядкування післядипломної освіти викладачів. У літературі представлена різноманітність термінів у позначенні методичної роботи з викладачами. У США – «організаційна психологія і педагогіка» («Organizational Psychology and Pedagogical»). Окрім того, для відображення зазначеного напрямку використовуються й інші терміни: а) «психологія професії» («Occupational Psychology») вживаний у Великобританії; б) «психологічне здоров'я вчителя» («Occupational Health Psychology teacher») – у Голландії та Фінляндії; в) «методика викладання дисциплін» («Methods of Production Discipline») найбільше поширений в Італії, Франції, Германії [5;6; 8].

Незважаючи на різноманітність термінів підвищення педагогічної культури вчителів, методична робота вважається важливою складовою у навчальних закладах у США і Європі. В її організації обов'язково використовують локальні документи навчального закладу з урахуванням потреб викладача, на основі яких будується методична робота [10].

Розгляд питання про зміст сучасної методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, що здійснюється зарубіжними вченими, дає нам можливість визначити новий теоретичний підхід до введення змін в освітню діяльність вчителя. Ці зміни тісно пов'язані з дослідженням психологічних особливостей стилів управління навчанням і формуванням педагогічної команди, яка володіє прийомами та технологіями спільного вирішення проблем. Розглянемо більш детально цей аспект.

Одним із суттєвих факторів, який визначається зарубіжними вченими, є фактор централізації на особистість. Тому одним із провідних напрямків є дослідження особистості педагога з погляду розвитку його потенціалу. Групою науковців у США була створена унікальна методика, що має назву «Розвиток творчого потенціалу особистості» («Person-centre approach» – («РСА»). Центрований підхід до особистості виступає головною ланкою в моделі «РСА», а рольові ігри виконують основну функцію впровадження цієї методики.

Д.Лепо в роботі «Організаційна поведінка і процеси прийняття рішень» («Organizational Behavior and Human Decision Processes») [7] розкриває організацію проведення ігрових заходів у формуванні нових рольових позицій, що відзначаються гнучкістю використання різних стилів керівництва на основі принципів методики «РСА». Завдяки цьому методу створюється своєрідна «РСА-єдність» у навчальній ситуації. Автор стверджує, що викладач, пройшовши навчання за цією методикою, відчуває свою суверенність,

необхідність і можливість вибирати оптимальні рішення у навчальному процесі, зберігаючи визначеність та самодостатність. Результат упровадження РСА, за висловом Д.Лепо, простежується у відкритті нових резервів творчого мислення та оптимізму. Особистість, яка пройшла цей тренінг, відчуває такі психологічні переживання як упевненість, з одного боку, і продуктивну залежність у взаємодії з іншими учасниками, з іншого. Методику «РСА» викладачі вивчають на тематичних семінарах. Вона, методика, розвиває вміння робити усвідомлений вибір продуктивного взаємозв'язку між співробітниками (керівник, викладач, бібліотекар, лаборант та інші), що сприяє найвищій продуктивності і задоволеності своєю роботою[7].

Про підвищення професійного рівня педагогів США повідомляє Е.Медоус. Головний критерій їх професійності визначається у вмінні вчителя виступати організатором навчально-виховного процесу. Е.Медоус є автором програми «Управлінське навчання» («Management Learning»), зміст якої спрямований на підготовку вчителів-керівників. Програма складається із семи тематичних сесій, кожна з яких розрахована на дев'ять днів, а загальний час охоплює два роки. За цей період вчителі і керівники навчального закладу оволодівають усіма нюансами побудови оптимальних ділових стосунків у навчально-виховному процесі та методиками управління процесом навчання. Оскільки будь-яка діяльність реалізується через ставлення, запропонована Програма головною метою визначає формування у вчителів ділового стилю спілкування та продуктивної взаємодії. Е.Медоус стверджує, що впровадження Програми в освітні заклади сприяє досягненню найкращих результатів у педагогічній роботі педагогів.

Щодо історії розвитку організації методичної роботи, то у зарубіжній літературі ця проблема почала привертати до себе увагу дослідників ще з початку ХХ століття, і перші напрацювання були зроблені психологами. Основоположником визнано американського психолога Г.Мюнстерберга, який узагальнив та систематизував психологічні проблеми праці, визначив проблему людських стосунків та їх вплив на продуктивну діяльність. У 1913 році вийшла у світ книга Г.Мюнстерберга «Психологія та промислова ефективність», у якій психологія праці розглядається вже як окрема галузь психології. Зазначимо, що психологія праці вчителя фактично почала розвиватися разом із науковим менеджментом, оскільки книга Ф.Тейлора «Принципи наукового менеджменту» була опублікована у 1911 році і була побудована на організації діяльності «перспективного педагога». У цій роботі автор висуває ідею про необхідність дослідження «організаційної поведінки» як умови професійного зростання педагога.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що під час проведення порівняльного аналізу сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду організації методичної роботи ми змогли виділити низку спільних і відмінних характеристик. До спільних характеристик організації методичної

роботи слід віднести:

- наявність спільних локальних документів (вони є вихідними у складанні планів та тематичних занять);

- визначення значущості методичної роботи у формуванні особистісного потенціалу викладача як джерела організації і проведення навчання учнів, студентів тощо;

- використання інтерактивних технік підвищення педагогічної майстерності.

Виявлено також низку відмінностей, які простежуються в розвитку зазначеного напрямку в західних та вітчизняних дослідженнях:

По-перше, мова йде про відмінність історичних етапів розвитку. Якщо на Заході цей напрямок педагогіки був тісно пов'язаний із психологією, то у вітчизняній науці психологічні дослідження були проведені набагато пізніше.

По-друге, можна говорити про різне структурне оформлення організації методичної роботи в різних навчальних закладах. Наприклад, у європейських державах цей вид роботи пов'язаний із психологічними аспектами виконання вчителями своїх обов'язків, функціонуванням та розвитком творчого потенціалу особистості педагога. В Україні представлено лише дві складові цього процесу – психологія педагогічного такту вчителя та психологічні теорії навчання.

По-третє, проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається і як одна з функцій управління, і як процес налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему.

Подальших наукових пошуків потребує виявлення мотивації активної участі педагогів у методичній роботі як на Заході так і в Україні.

Література:

1. Абдулаев Т.Р. Система работы районных методкабинетов в изучении, обобщении и распространении передового опыта: автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Т.Р.Абдулаев. – Тбилиси, 1985.

2. Коломінський Н.Л. Директор школи як менеджер освіти (індивідні та особистісні властивості) / Н.Л. Коломінський. – К., 2000. – С. 108.

3. Майданенко С.В. Організація методичної роботи в педагогічному училищі в умовах реалізації ступеневої професійної освіти вчителя: дис. ... канд. пед. наук / С.В. Майданенко. – Кривий ріг, 2007.

4. Словник іншомовних слів / за ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С.Мельничука. – К.: вид-во Академії наук Української РСР, 1974.

5. Fayol H. General and industrial management/ H. Fayol. – London: Pitman, 1949.

6. Frandrs A. Management and unions/A. Frandrs. – London: Faber and Faber, 1970.

7. Lepo D. Organizational Behavior and Human Decision Processes: The new agenda/ D. Lepo. – London and New York: Routledge, 1999.

8. Medous E. Management Learning / E. Medous. - McGraw, 2001.

9. Preddy M., Glatter R., Levacic R. Education Management: Strategy, Quality and Resources/ M. Preddy, R. Glatter, R. Levacic. – London: Open University Press, 1997.
10. Prosser J. School culture/ J. Prosser. – London: Paul Chaptan Publishing. – 1999.
11. Taylor F. The principles of Scientific Management/ F. Taylor. – N.Y., 1911.

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Мартиненко О.М., кандидат економічних наук,
завідувач кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки,
Ткаченко В.П., кандидат економічних наук, доцент,
Рибкіна С.О.,
старший викладач кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

***Annotation.** The future of Ukraine is largely determined by the education system. Summarizing the approaches to all levels of education, it should be noted that modern activity in pedagogy is carried out by the triad of management - marketing - innovation. In the article the bases of management of innovative development of educational institution are considered and the role of the leader in it is determined. The introduction of innovative technologies in the management of the educational institution differs from the development of innovative processes in the content of school education, therefore requires the manager himself major organizational, psychological, physical efforts. Improving the managerial activity of the education manager needs to find scientifically grounded theoretical positions, methodologically correct ways, means, pedagogical conditions that contribute to the effectiveness of the development of innovative processes in the management of the educational institution.*

***Key words:** modern educational technologies, innovative activity, educational innovations, modernized functions of the head, design, modeling.*

Пріоритетними напрямками реформування системи освіти в Україні є демократизація, гуманізація, впровадження особисто-орієнтованого підходу до процесів управління, оновлення функцій контролю, удосконалення соціально-психологічних факторів взаємодії процесів адміністрування, застосування інноваційних технологій в управлінні.

Нова українська школа, в умовах децентралізації та автономії отримає додаткові адміністративні та навчально-методичні повноваження, що зумовить вищий рівень відповідальності закладу освіти, його керівника за результат та якість послуг. Адже керівник освітнього закладу, певною

мірою, визначатиме долю освітніх реформ на локальному рівні, впливатиме на творчість педагогічного колективу, формування траєкторії професійного розвитку кожного вчителя.

Посада формально дає директору закладу освіти необхідні передумови бути «генератором змін», лідером колективу, але автоматично таким його не робить. Керівнику традиційної школи складно визначити пріоритети у своїй діяльності, раціонально розподілити час, знайти шлях до самоорганізації, самовдосконалення тощо.

Освітні інновації – це реалізоване нововведення, що істотно змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні, виховні системи; освітні педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання й виховання; технології управління навчальним закладом, системою освіти.

Керівник закладу освіти, що здійснює інноваційну діяльність і управляє нею є творчою особистістю, яка характеризується завжди творенням чогось нового на основі перетворення пізнаного: нового результату або оригінальних шляхів і методів його одержання. Такі керівники є інноваційними, конкурентоспроможним менеджерами в сучасній освіті.

Інновації на сучасному етапі розвитку в системі освіти прийнято розглядати в:

- змісті освіти;
- формах, методах, технологіях процесу навчання й виховання;
- організації навчально-виховного процесу;
- системі управління освітою.

Інновації у системі управління освітою – запровадження модернізованих управлінських функцій керівника: прогностичної, політико-дипломатичної, менеджерської, представницької, консультативної; громадсько-державних форм управління; моніторингу; економічних методів управління тощо.

Управлінська діяльність керівника закладу освіти на сучасному етапі потребує модернізації властивих їй функцій, змінюється співвідношення функцій управління. Якщо раніш основною була функція підтримки, вдосконалення існуючої системи освіти, то функція розвитку, забезпечення інноваційних процесів перебувала на другому плані. До модернізованих функцій управлінської діяльності керівника закладу освіти відносяться:

- бачення стратегії (обізнаність із філософією освіти, законодавчою та нормативною базою, особливостями розвитку місцевих освітніх систем, вміння прогнозувати розвиток школи, вміння використовувати надбання світової педагогічної думки, готовність до змін тощо);
- керівництво освітнім процесом та його моніторинг (обізнаність із методичними основами, теорією та практикою навчально-виховного процесу, вміння організувати роботу персоналу, спрямовану на досягнення поставленої мети, готовність приймати управлінські рішення та здійснювати моніторинг якості управління навчальним закладом тощо);

- мотивація та управління персоналом (обізнаність із теоретичними основами, психолого-педагогічними особливостями, формами і методами роботи з персоналом, уміння використовувати ті чи інші стимули, розв'язувати конфліктні ситуації, готовність до виправданого ризику, здатність толерантно ставитися до опонентів, усвідомлення необхідності роботи з персоналом на демократичних засадах тощо);

- управління розвитком та фінансами (обізнаність з основами економіки й маркетингу та відповідною законодавчою і нормативною базою, уміння ефективно використовувати матеріальні та фінансові ресурси, здійснювати фандрайзинг і маркетинг, бути готовим до запровадження інновацій тощо);

- внутрішня та зовнішня комунікація (загальні знання про комунікаційні процеси, уміння організувати такі сучасні форми взаємодії, як робота в команді; готовність до управління навчальним закладом як відкритою педагогічною системою тощо).

Метою інноваційної управлінської діяльності керівників закладів освіти є моделювання й запровадження найбільш актуальних і оптимальних умов розвитку закладу та учасників навчально-виховного процесу через:

- створення ситуації успіху;
- професійне самовизначення, самовдосконалення й самореалізацію;
- забезпечення умов для творчої співпраці;
- формування комунікативного середовища в системі «учитель – учень».

Використання інновацій в управлінні може бути успішним лише за умови створення в закладі освіти відповідної загальної культури, зорієнтованої на розвиток шляхом прогресивних нововведень. Це, в свою чергу, вимагає від керівництва зосередженості на формуванні в освітньому колективі (педагогічному, учнівському, батьківському) спільності інтересів у вдосконаленні закладу освіти як цілісної соціально-педагогічної організації; спільності мети щодо забезпечення сучасного рівня організації навчально-виховного процесу і досягнення максимально можливого ступеня якості освіти (навченості, вихованості, розвитку) і на основі такої спільності - вироблення єдності дій на кожному напрямі, етапі всіх учасників навчально-виховного процесу.

Як форма існування діяльності, технологія породжує систему необхідних управлінських дій та їх результатів. Засобами управлінських технологій здійснюється взаємодія керівника з учителями, батьками, громадськістю. До найбільш поширених технологій в управлінні сучасним закладом освіти слід віднести:

- проектування;
- планування;
- прийняття управлінського рішення;
- стимулювання інноваційної діяльності;
- PR-технології;

- маркетингові технології.

Нові управлінські технології насамперед характеризуються новими методами управління закладу освіти, серед яких моделювання та проектування є пріоритетними.

Моделювання як процес побудови та дослідження моделей дозволяє менеджеру освіти виділяти стратегічні об'єкти управління: проектування нової моделі навчального закладу, нових управлінських технологій, нових механізмів управління.

Технологія проектування дозволяє реалізувати стратегії розвитку навчального закладу та робить управління програмно-цільовим.

Зміст управління інноваційними процесами в закладі освіти охоплює усі складові управлінської діяльності від функцій та методів управління до технологій менеджменту інновацій. Але необхідно враховувати основні фактори, які впливають на розвиток інноваційної потенціалу навчального закладу, що становить основу управління інноваційними процесами і характеризує рівень якості управління. До них можна віднести:

- наявність стратегії інноваційного розвитку закладу освіти;
- готовність педагогічних працівників до інноваційної діяльності;
- сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін;
- ресурсне забезпечення інноваційних змін;
- професійна компетентність суб'єктів управління інноваційними процесами.

Важливого значення в управлінні інноваційними процесами набувають механізми управління, а саме:

- 1) забезпечення умов для інноваційної діяльності (нормативно-правове, організаційно-управлінське, соціально-психологічне);
 - 2) інтенсифікація інноваційних процесів через стимулювання ризику, підтримку ініціатив, створення атмосфери інноваційного середовища;
 - 3) забезпечення системності, організованості (етапність, процедурність) інноваційних процесів;
 - 4) оптимізація інформаційного обміну в інноваційних процесах.
- Ефективність таких механізмів визначається здатністю суб'єктів управління цілеспрямовано використовувати організаційно-педагогічні, організаційно-розпорядницькі, соціально-психологічні, фінансово-господарчі та економічні методи.

Пріоритетним серед нових підходів до управління навчальним закладом є впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що мають забезпечити доступність та ефективність освіти, удосконалення навчально-виховного процесу, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Управління інноваційним процесом передбачає реалізацію керівником управлінського циклу: аналіз - планування - організація - контроль - регулювання - аналіз.

Інноваційні підходи утворюють нові моделі управлінської діяльності:

- системний підхід;
- ситуаційний підхід;
- програмне управління;
- цільове управління;
- програмно-цільове управління;
- управління за кінцевим результатом;
- кібернетичне управління;
- діалогічне, колегіальне управління;
- управління розвитком закладу освіти;
- управління якістю освіти;
- адаптивне управління;
- фасилітативне управління;
- рефлексивне управління;
- особистісно-орієнтоване управління;
- оптимізаційне управління;
- демократичне управління;
- управління інноваційними процесами.

Також інноваційними управлінськими технологіями є: програмно-цільове управління, управління за результатами, адаптивне управління, рефлексивне управління; партисипативне (колегіальне) управління; діалогічний підхід до управління; мотиваційне управління; управління за результатами; оптимізаційне управління; демократичне управління; гуманістичне управління; суспільно-громадське управління; фасилітативне управління; тайм-менеджмент; коучинг; антикризове управління; кібернетичне управління; експертиза; моніторинг; соціологічні дослідження; технологія «Справедливого оцінювання»; експрес-діагностика; рейтинг-контроль тощо.

Інновація здатна приносити суттєві зміни в кінцевий результат діяльності. Тому, вносячи зміни в модель керівної діяльності, необхідно визначити чітко сформовану структуру управління; інформаційне забезпечення; формування організаційної культури та психологічного клімату педагогічного колективу; створення позитивного іміджу навчального закладу.

Найважливіше спрямування інноваційної діяльності – учні, яких ми виховуємо соціально адаптованими, суспільно активними, з власною позицією в житті та справжніми фахівцями в обраній професії. А це можливо лише за умови відповідної науково-педагогічної підготовки вчителя.

Важливо переосмислити особистий управлінський досвід, відмовитися від стереотипів, які гальмують розвиток системи управління. Своєчасне виявлення та подолання суперечностей в освітній системі, засвоєння нових функцій та механізмів управління, координація на стабільний розвиток усієї шкільної освіти та основних ланок забезпечить безперервний її розвиток. Саме тому в період сучасних змін у системі освіти виникає потреба вдосконалення

професійної педагогічної компетентності (майстерності) як директора школи, так і всього педагогічного колективу.

Керівник відповідає за все. Отже, він – потужна сила в реалізації інноваційних процесів у закладі. Впровадження інноваційних управлінських технологій повинно бути результативним, спонукати вчителя до творчого пошуку, посилювати мотиваційну сферу педагога, бути результатом спільної взаємодії адміністрації, педколективу, батьків, учнів.

Отже, застосування інновацій в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом сприяє зміні мети всієї освітньої діяльності і це дозволяє відійти від того, що основне завдання школи - це засвоєння обсягу знань учнями. Якщо ми хочемо створити середовище особистісного зростання кожного учасника освітнього процесу, то без сформованого інноваційного середовища в школі нам не обійтись.

Література:

1. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / Олександра Іванівна Мармаза. – Х. : Основа, 2014. – 240 с.
2. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : монографія / Станіслав Миколайович Ніколаєнко. – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
3. Хочу бути успішним керівником/упоряд.: Л. Галіцина, О. Коба. - К.: Шк.світ, 2008. - 128 с.
4. Яцура В.В., Жук О.П. Менеджмент: Навчальний посібник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. - С. 83-114.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Марчишинець С.М., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

***Annotation.** The article summarizes the elements of the innovation-investment model of development of modern enterprises. The necessity to stimulate the development of those socially significant productions, which allow solving the problems of socio-economic development of the region, without increasing the ecological load on the natural system, is substantiated.*

***Key words:** management, enterprise, innovation-investment model, development, socially significant production.*

Аналіз свідчить, що під впливом складних процесів соціально-економічного розвитку країни в цілому та Полтавської області зокрема, на даний момент часу, регіональний ринок науково-технічних послуг формується в умовах істотного скорочення попиту на цю продукцію, зниження зацікавленості сучасного виробника утримувати наукові кадри і фінансувати науково-дослідницьку роботу, задовольняти інноваційні потреби за рахунок організації власних наукових досліджень. Тому більшість наукового персоналу як в Україні так і в полтавському регіоні зосереджено в секторі проведення науково-дослідної роботи в структурі ЗВО.

Водночас завдання побудови інноваційної моделі розвитку країни та її регіонів вимагає перегляду ставлення до університетської науки, аналізу сучасного механізму наукової та науково-технічної діяльності університетів, пошуку нових форм розвитку з метою їх перетворення у провідну інфраструктуру національної та регіональної інноваційної систем. Активна діяльність науковців регіону пов'язана з широким спектром фундаментальних досліджень та прикладними науково-технічними розробками на всіх стадіях їх життєвого циклу: наукових дослідженнях, проектно-конструкторських розробках, створенні дослідних зразків, їх випробуванні та впровадженні у виробництво, що наближує їх до розв'язання найгостріших прикладних проблем регіонального розвитку.

Участь університетів у реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, які визначаються прогнозом соціально-економічного розвитку України та її регіонів на середньострокову перспективу та закріплюються у Законах України «Про пріоритетні напрями науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», забезпечується через систему державних наукових та науково-технічних програм на основі цільових проектів та розробок, відібраних на конкурсній основі Міністерством науки та освіти України. Комплексний підхід до розвитку університетської науки

вимагає чіткого розуміння її ролі у реалізації завдань економіки знань, завдань щодо визначення регіональних пріоритетів, що є домінантними орієнтирами розвитку регіону. Науковий потенціал вузівської системи Полтавського регіону представлений відомими в Україні науковими школами, які відіграють відчутну роль у розвитку науки у цілому [2, 5].

В цілому, потенційні можливості кадрового забезпечення наукового сектора регіону можна оцінювати як достатній для розвитку регіону, вони можуть забезпечити науковий супровід найважливіших напрямів регіонального розвитку за умов створення відповідних стимулів із боку державних і регіональних органів влади, а також підвищення зацікавленості організацій та установ як потенційних споживачів інноваційного продукту. В таких умовах можна передбачити подальше зростання розвитку академічного та вузівського секторів, що відповідає сучасним тенденціям світової науки. Прискорення інноваційних перетворень буде здійснено лише при активному залученні працівників даної категорії до виробничої сфери діяльності.

Пропозиція у сфері освітніх послуг формуватиметься на основі вивчення тенденцій і факторів формування ринку праці та прогнозування попиту на спеціалістів певної кваліфікації. Це та конкурентне середовище регіонального ринку освітняських послуг наблизить якість освітніх послуг до світових стандартів. Цьому також сприятиме орієнтація освітніх установ на співпрацю з провідними науковими та освітніми установами - як вітчизняними, так і зарубіжними.

Адже більшість тих винаходів, які є на даний момент часу, залишаються не реалізованими у конкретній технології або продукції, що позбавляє нашу галузь виробництва конкурентного елемента.

Поряд з тим негативним залишається те, що більшість промислових підприємств спрямовуючи свої кошти на придбання інновацій, в більшості випадків за кордоном, підтримуючи таким чином іноземного конкурента, залишають власну систему інноваційної діяльності без жодної можливості на існування. Тому наші промислові підприємства на даний момент часу є споживачами інновацій а ніж їх виробниками. При такій ситуації втрачаються можливості для закладення базису який повинен забезпечити підвищення конкурентоспроможності національного виробника в майбутній перспективі. Дехто із експертів пояснює ситуацію яка склалась в сфері інноваційної діяльності в основному секторі як національного так і регіонального господарства недостатніми обсягами фінансування інновацій, зокрема відсутністю фінансової підтримки з боку держави .

В структурі джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств незначну питому вагу становлять кошти місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, кошти замовників іноземних держав. Основою фінансування інноваційних перетворень на промислових підприємствах області виступають власні кошти.

Стратегічно важливим є здійснення заходів щодо припинення подальшої руйнації наукового і науково-технічного потенціалу регіону. Незалежно від інституційних змін у ринковому просторі держава залишається важливим суб'єктом розвитку ринку інновацій як із боку замовлення й розроблення державних та регіональних науково-технічних програм розвитку, так і з боку їх фінансування й упровадження в промисловому секторі регіонального господарства. Треба об'єднати всі науково-технічні ресурси регіонів, країни в цілому, створивши тим самим умови для подальшого розвитку міжнародних наукових та науково-технічних зв'язків.

Реалізація нововведень у господарській практиці промислових підприємств повинна бути тісно пов'язана з інноваційним підприємництвом. Його динамічне формування й успішне функціонування значною мірою впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіону та розглядається нами як рушійна сила економіки, а також як один із найважливіших факторів розвитку промислового виробництва. Тому успішність становлення та функціонування інноваційного підприємництва в даних умовах залежить від швидкості проведення процесів реструктуризації промислового комплексу на основі побудови інноваційно-інвестиційна моделі розвитку регіонального господарства. Основні завдання її реалізації включають насамперед активне використання:

- людського капіталу, науково-технічного потенціалу регіону;
- створення конкурентного середовища;
- надання реальної державної підтримки;
- налагодження роботи ефективно діючої фінансової та банківської системи, ефективного фондового ринку;
- налагодженого інвестиційного процесу, що в свою чергу потребує вдосконалення система корпоративного управління підприємств, яка передбачає прозорість структури власності, забезпечення акціонерів високоякісною і достовірною інформацією [1, 3, 4].

Процеси реструктуризації в першу чергу повинні охопити пріоритетні напрямки в структурі промислового комплексу Полтавського регіону. Одним з таких пріоритетних напрямків який повинен зазнати розвитку в регіоні є високотехнологічний машинобудівний комплекс, який може сприяти появі значних соціальних ефектів на регіональному ринку праці. Прискорений розвиток машинобудування розглядається як основа швидкого відновлення виробничого апарату господарства області, переозброєння інших галузей промисловості, досягнення стійких темпів розвитку економіки, підвищення експортного потенціалу регіону, розв'язання проблем зайнятості, а також інших соціальних проблем.

До початку проведення економічних реформ у регіоні сформувався досить потужний машинобудівний комплекс, який об'єднував підприємства 13 підгалузей. Як показали проведені дослідження, на початок 2000 р. у

машинобудуванні регіону був сконцентрований значний невикористаний потенціал робочої сили й потужностей. Затрати, які були пов'язані з підтримкою цього потенціалу, значно збільшували загальні витрати на виготовлення продукції і тому не сприяли підвищенню її конкурентоспроможності.

Низький рівень капіталовкладень у галузь підігрітий світовою фінансовою кризою призвів до стихійного руйнування потужностей, зростання собівартості продукції, зупинкою та дезінтеграції підприємств зі складними технологічними процесами. Але навіть в таких умовах основою розвитку на майбутній період є збереження науково-технічного та виробничого потенціалу машинобудівного комплексу і його відновлення, оновлення продукції та збільшення її наукомісткості, випереджаючий розвиток наукомістких галузей і виробництв, забезпечення гнучкості та інноваційної спрямованості виробництва, що в свою чергу забезпечить зниження собівартості продукції даної галузі та зростання її конкурентоспроможності як на внутрішньому так і зовнішньому ринках.

Поряд із цим, можна визначити ряд чинників зневажання дією яких може призвести до повної руйнації даного напрямку промисловості як на регіональному, так і національному рівні. До таких чинників можна віднести: недостатній розвиток платоспроможного внутрішнього ринку продукції машинобудування, відсутність державної і регіональної програми розвитку, значна залежність від кон'юнктури на зовнішніх ринках. Негативний вплив також може бути спричинений загальнодержавними недоліками у реалізації державної програми розвитку машинобудування, дефіцит кадрів необхідної кваліфікації (науково-технічних, інженерних, робітничих спеціальностей, відсутністю державної фінансової підтримки, та зокрема державного захисту від рейдерських атак які набувають масового явища в умовах існуючої кризи.

В даний час, в умовах поступового подолання цих негативних тенденцій у машинобудівному комплексі як країни, так і Полтавського регіону необхідно проводити активну інвестиційну політику першочергово стосовно тих підприємств, що мають певні можливості для підвищення конкурентоспроможності продукції, впровадження нових видів продукції, проведення інноваційних заходів. Але створення конкурентоспроможного машинобудівного комплексу потребує значних інвестиційних ресурсів.

Політика акумуляції інноваційних ресурсів та їх використання на розроблення і реалізацію інвестиційних проектів повинна націлюватися на вибір нових конкурентоспроможних технологій, будівництво або модернізацію діючих виробничих об'єктів, виробництво продукції і її збут з урахуванням кон'юнктури ринку.

Особливу роль у реалізації інноваційної моделі розвитку повинні відгравати венчурні підприємства. Інтенсивний розвиток підприємництва у виробничій сфері, і зокрема в промисловості, дасть можливість підвищити рівень комплексності виробництва; більш повно використовувати існуючі

виробничі фонди, розширити виробничу інфраструктуру; створити основу для формування та розвитку нових організаційних форм виробничої діяльності; реалізувати соціальну спрямованість розвитку промисловості. За прогностичними розрахунками тут може бути створено близько 25-30 тис. робочих місць, але це потребує організації відповідної системи навчання у сфері малого бізнесу.

Роблячи висновок по даному питанню, враховуючи всі вище перелічені обставини, на наш погляд, необхідно стимулювати розвиток тих соціально значимих виробництв, які дають змогу розв'язувати проблеми соціально-економічного розвитку регіону, не збільшуючи екологічне навантаження на природну систему. Звичайно мова йде не про екстенсивний спосіб виробництва, а про інтенсивний, який дасть можливість в першу чергу забезпечити ефективне використання наявних ресурсів при повному завантаженні виробничих потужностей підприємств, що звичайно в кінцевому результаті вплине на собівартість і вартість кінцевого продукту споживання.

Поряд з цим, потрібно розробити й реалізувати відповідні інвестиційні програми на основі чітко визначених обсягів інвестиційних ресурсів; підвищити інвестиційну привабливість регіону за рахунок упорядкування ринкового простору для товаровиробників; створити гарантії захисту капіталу і доходів інвесторів, при цьому основним гарантом повинна виступити держава, через визначення чесних та прозорих умов інвестиційної діяльності. Реалізація саме такого підходу забезпечить розширення податкової бази, поповнення доходів бюджетів усіх рівнів, стабілізацію фінансової системи, збільшення доходів населення, створення нових робочих місць, що вирішить існуючу проблему безробіття. Тому, розв'язання таких важливих наукових завдань повинно базуватись на обґрунтуванні оптимальних моделей регіонального розвитку (насамперед інноваційно-інвестиційних), визначення принципів, форм, методів здійснення інноваційно-інвестиційної політики регіонального розвитку з подальшим встановлення параметрів, принципів, науково-методичних засад створення сучасних інноваційних форм та забезпечення наукового супроводження регіональних програм розвитку. Все це може бути здійснено, на нашу думку, лише за умови перетворення науково-освітнього комплексу Полтавської області у важливу складову інноваційно-інвестиційної інфраструктури регіону.

Література:

1. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Економіка та суспільство. 2017. №10. С. 172-176.
2. Голобородько О.П., Марченко О.В. Удосконалення організації інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємствах машинобудівної галузі України. Економіка і регіон. 2016. № 1 (56). С. 47-51.
3. Носирев О.О. Управління розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу

підприємств машинобудування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2017. Випуск 27. Частина 1. С. 72-75.

4. Яковлев А.І. Аналіз стану інноваційної діяльності в Україні та шляхи його поліпшення. Наука та наукознавство. 2018. №2 (100). С. 29-44.

5. Fedulova L. Innovativeness of the economies of the EU and Ukraine: undertakings to narrow the gap. Economic Annals-XXI, 2016. №156(1-2). P. 22-25.

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Овчарук О.М., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія

***Annotation.** The article generalizes the external and internal factors of crisis situations at the enterprises of agro-food industry. The following types of crisis for the enterprise are supplemented and highlighted: financial, organizational, production-technological, sales crisis, crisis management of personnel and information crises. The structure of interaction of the factors influencing the crisis situations of enterprises of agro-food sphere is analyzed.*

***Key words:** management, enterprises of the agro-food sector, factors of crisis situations, types of crises, structure of interaction of factors.*

У зв'язку з високою імовірністю виникнення кризових ситуацій в діяльності підприємств агропродовольчої сфери виникає необхідність у здійсненні ефективного антикризового управління, розробки та впровадження відповідних управлінських технологій.

Дослідження довели, що більш детальнішого визначення потребує низка понять менеджменту та економіки підприємства: антикризове управління, інноваційне антикризове управління, інформаційна інфраструктура антикризового управління.

Центральною категорією дослідження виступає поняття «антикризового управління». Логічний аналіз категорії «антикризове управління» довів, що вона є на перетині понять «подолання / запобігання кризи (набуття стану економічної безпеки)» та «управління (яке розуміється на рівні підприємства як менеджмент)». Тому, процес антикризове управління слід розуміти як комплекс певних видів діяльності, що є пов'язаний з подоланням кризи, економічною безпекою та інструментарієм менеджменту.

В сучасній літературі немає єдиного чіткого визначення поняття «антикризове управління». Згідно даних табл. 1, є декілька варіантів тлумачення поняття «антикризове управління»:

- управління, націлене на попередження кризових ситуацій;
- комплекс заходів, направлених на виведення підприємства з фактичної кризи;
- будь-яке управління повинно бути побудованим на врахуванні ризику та небезпеки кризових ситуацій.

Антикризове управління в ринкових умовах господарювання направлене не тільки на виведення підприємства із кризової ситуації, що склалася, але і формування системи антикризового управління, яка направлена на вживання превентивних заходів щодо розвитку кризових ситуацій [10, с. 183].

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «антикризове управління»

Автор	Визначення
О.М. Скібіцький [8]	Управління, яке націлене на попередження можливих серйозних ускладнень у ринковій діяльності підприємства, забезпечення його стабільного, успішного господарювання
С.М. Іванюта [4]	Система управління підприємством, яка має комплексний системний характер й направлена на попередження чи подолання негативних для бізнесу явищ шляхом використання всього потенціалу сучасного менеджменту
В.О. Василенко [2]	Управління, направлене на виведення підприємств й організацій з кризового стану незалежно від стану економіки
В.В. Жаріков [3, с. 11]	Комплекс заходів з виводу підприємства з фактичної фінансової кризи. Антикризове управління завершується з виходом підприємства з фінансової кризи або з подоланням збитковості фірми
І.О. Бланк [1, с. 272]	Розробка системи методів попередньої діагностики загрози банкрутства та «включення» механізмів фінансового оздоровлення підприємства, які забезпечують його вихід із кризового стану
Н.В. Туленков [9, с. 19-25]	Управління побудоване на врахуванні ризику та небезпеки кризових ситуацій. Будь-яке управління організацією повинно бути антикризовим

Тому під антикризовим управлінням логічно розуміти комплекс заходів та відповідного програмного забезпечення, направлених як на діагностику, попередження, так і на подолання кризових ситуацій з метою забезпечення успішного господарювання підприємств.

На основі опрацювання досліджень засвідчено, що цілі і завдання антикризового управління підприємствами агропродовольчої сфери наступні [14]:

1. Передбачення кризи й адекватна (відповідно до ступеню загрози) підготовка до неї, розробка пакету антикризової стратегії.
2. Створення інструментів перешкоджання виникненню небезпечних факторів кризи.
3. Управління динамікою розвитку кризи (прискорення реагування, сповільнення руйнівних факторів, пом'якшення негативних впливів,

посилення позицій безпеки економічного стану).

4. Тактична поведінка, забезпечення життєдіяльності підприємства агропродовольчої сфери в кризовому стані.

5. Ослаблення негативних наслідків кризи (економія ресурсів, освоєння нових ринків, реінжиніринг, аутсорсинг, аутстафінг та ефективний трансфер інноваційних технологій).

6. Використання факторів і наслідків кризи для можливостей розвитку підприємства агропродовольчої сфери (еталонне тестування, посилення в конкурентній боротьбі).

Кризова ситуація, на думку Кривов'язюк І.В., – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі, не дозволяючи виконати місію підприємства [5, с. 66]. Як підкреслює Л.С. Ситник, кризовий стан підприємства – сукупність ситуацій, які збільшують імовірність появи неплатоспроможності підприємства та її розміри, провокують виникнення загроз із його зовнішнього і внутрішнього середовища і можуть привести до руйнування організаційного, економічного і виробничого механізму функціонування [7, с. 8]. Під час дослідження кризових явищ на підприємстві агропродовольчої сфери необхідно встановлювати як причини їх виникнення, так і прогнозувати можливі наслідки. Задля розробки засобів та способів управління кризами потрібно вдало їх класифікувати. Тому, ефективна відповідь менеджменту на виклики зовнішнього середовища ґрунтується на визначенні якості та рівня кризових ситуацій на підприємстві агропродовольчої сфери відповідно до розробленої аналітичної сітки.

На основі опрацювання літературних джерел нами було доповнено та виділено наступні види криз для підприємства: фінансові, організаційні, виробничо-технологічні, кризи збуту, кризи управління персоналом та інформаційні кризи (табл. 2) [11].

В табл. 2 були проаналізовані основні види криз на підприємстві агропродовольчої сфери. зупинимося більш детально на організаційній кризі. При розширенні масштабів діяльності зростає кількість рівнів ієрархії. Серед причин організаційної кризи слід виділити: відсутність спеціалізації процесу на окремих стадіях розвитку підприємства, що призводить до зростання різноманітності робіт, операцій; диспропорції у виробництві; дискретність організації виробничого процесу [5, с. 104]. В процесі поділу праці необхідно враховувати як потенційні вигоди від спеціалізації, так і недоліки при надмірній спеціалізації. Слід також стежити за належним забезпеченням найкоротшого шляху проходження виробу всіх стадій виробничого процесу, зводити до мінімуму всі види перерв у виробництві. При організації виробничого процесу слід пристосовуватися до потреб споживачів, впроваджуючи нові технології.

Як свідчить дослідник Крив'язюк І.В.: «криза управління персоналом – порушення функціонування підприємством внаслідок неефективного

управління трудовими ресурсами» [5, с. 118]. Серед ознак прояву кризи на підприємстві агропродовольчої сфери слід відзначити відсутність взаємоузгодженості у прийнятті рішень, розвиток організаційної кризи, недосяжність планових результатів підрозділами.

Таблиця 2

Кризові ситуації на підприємстві агропродовольчої сфери

Види криз	Характеристика	Причини	Можливі наслідки
1. Фінансова криза	Характеризує протиріччя в стані фінансової системи чи фінансових можливостях підприємства	Відсутність належних маркетингових досліджень, техніко-технологічні диспропорції, відсутність належного обліку фінансових активів	Банкрутство, ліквідація, санація
2. Організаційна криза	Криза поділу й інтеграції діяльності, розподілу функцій, регламентації діяльності окремих підрозділів, філій підприємства	Відсутність спеціалізації процесу на окремих стадіях розвитку підприємства, дискретність організації виробничого процесу	Втрата положення на ринку
3. Виробничо-технологічна криза	Криза нових технологічних ідей в умовах явно вираженої потреби в нових технологіях	Технологічна несумісність виробів, відторгнення нових технологічних рішень, криза НТП	Реструктуризація, ліквідація, санація
4. Криза збуту	Пов'язана з відсутністю моніторингу зовнішнього середовища підприємства	Відсутність належно розвинутого маркетингу	Поява виробничо-технологічної кризи
5. Криза управління персоналом	Виникає в умовах невідповідності керівників займаним посадам, відсутності інноваційних рішень	Стрімке необґрунтоване підвищення зарплати, підвищення вимог до праці, технологізація підприємства	Напруженість в колективі, розвиток організаційної кризи
6. Інформаційна криза	Виникає внаслідок неефективного інформаційного забезпечення служб управління підприємства, розголошення таємної інформації	Відсутність належного інформаційного забезпечення підприємства або наявність застарілого, недостатній захист інформації в базах даних (БД)	Втрата іміджу підприємства, порушення зв'язків з постачальниками та споживачами

Джерело: узагальнено та доповнено на основі робіт [5, с. 127; 7; 11; 12]

Аналіз довів, що шляхами подолання кризи управління персоналом можуть бути: забезпечення взаємоузгодженості у прийнятті рішень, встановлення вимог до праці відповідно до можливостей персоналу, усунення диспропорцій

в оплаті праці.

Доведено, що виробничо-технологічна криза виникає внаслідок відсутності нових технологічних ідей [5, с. 96]. Основними проявами виробничо-технологічної кризи можуть бути: нарощування зносу технологічного оснащення; морально застаріле обладнання; відсутність потенціалу для наукових досліджень, напрацювань, здатних забезпечити конкурентну перевагу продукції. Шляхами подолання виробничо-технологічної кризи вважаємо модернізацію технологічного оснащення, підвищення ефективності використання виробничих потужностей, розвиток інноваційної діяльності, проведення наукових досліджень, підвищення кваліфікації працівників.

Дослідження показало, що криза збуту – порушення в системі функціонування підприємства, котре виникає як передумова виробничо-технологічної кризи або як самостійне явище [5, с. 84]. Основною причиною виникнення кризи збуту слід вважати відсутність належних маркетингових досліджень. задля виводу підприємства агропродовольчої сфери з кризового стану використовують маркетингові програми, стратегічні і тактичні плани, маркетингові комунікації.

Згідно з думкою дослідників, фінансова криза представляє собою порушення функціонування підприємства агропродовольчої сфери внаслідок зниження його платоспроможності. Серед ознак прояву фінансової кризи слід виділити різке зниження платоспроможності, критичне зниження значень фінансових показників [5, с. 127]. Для подолання фінансової кризи необхідно постійно проводити моніторинг виробничо-господарської діяльності підприємства агропродовольчої сфери з використанням сучасних інформаційних технологій, скорочувати прострочені зобов'язання, підвищувати ліквідність майна, проводити фінансове оздоровлення підприємства та ряд інших заходів.

Проведений аналіз показав, що в умовах зростання інформаційної насиченості економіки великого значення набуває інформаційне забезпечення ефективної діяльності підприємства. Інформація стає важливим фактором забезпечення руху товару від виробника до споживача [12].

На нашу думку, інформаційна криза – порушення функціонування підприємства агропродовольчої сфери, що утворилося внаслідок неефективного інформаційного забезпечення елементів організаційної структури, перекручування та небажаного розголошення інформації про підприємства її співробітниками.

Проведений теоретичний аналіз, виявлені зовнішні та внутрішні фактори кризових ситуацій свідчать про необхідність розробки ефективних управлінських рішень щодо не тільки їх вирішення, а й попередження. Це обумовлює предмет подальших досліджень в цьому напрямі.

Література:

1. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия: монография. К., 2003. 493 с.
2. Василенко В.А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. К.: Центр научной литературы, 2005. 648 с.
3. Жариков В.В., Жариков И.А., Евсейчев А.И. Антикризисное управление предприятием: учебное пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. 128 с.
4. Іванюта С.М. Антикризове управління у аграрній сфері: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.06.01; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. К., 2006. 36 с.
5. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навч. посіб.; Луцький держ. технічний ун-т, Волинський ін-т економіки та менеджменту. К.: Кондор, 2008. 366 с.
6. Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.03; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2013. 35 с.
7. Ситник Л.С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством. Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. 504 с.
8. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2009. 568 с.
9. Туленков Н.В. Антикризисный менеджмент. Персонал. 1998. №6. С. 19-25.
10. Шилова О. Ю. Розроблення антикризової програми підприємства в умовах інноваційного шляху розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. №4. С. 173-180.
11. Abrham J., Lzicar P. Risk management in the sustainable development: analysis of a selected key industry. Journal of Security and Sustainability Issues. 2018. №8(2). P. 171-180.
12. Akhmetova S., Fuschi D., Vasiliunaite R. Towards food safety: quality management peculiarities. Journal of Security and Sustainability Issues. 2017. №6(3). P. 513-522.
13. Danylenko A., Satyr L., Shust O. Price parity in the agricultural sector as a guarantee of the national food security. Economic Annals-XXI. 2017. №164(3-4). P. 61-64.
14. Markina I., Diachkov D., Opeoluwa Oke Adedeji. Monitoring the level of sustainable development of the enterprise. Problems and Perspectives in Management. 2017. №15/1. P. 210-219.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ОСВІТІ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сиченко В.В.,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки,
ректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Хитько М.М.,

*старший викладач кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Annotation. *The article deals with the role strategic planning as one of the aspects of the strategic activity of the public administration system, emerging as a function of strategic management. It is determined that strategic planning acts as a tool for subordinating the development of education to the goals of state development, the interests of external actors, ensuring its priority in the system of education of public administration in modern conditions.*

Key words: *strategic planning, education, innovations, modeling, forecasting, state-building process, subjects and objects of state administration.*

Стратегічне планування в освіті є одним з аспектів стратегічної діяльності системи державного управління, виникає як функція стратегічного управління, що конкретизує та репрезентує вироблення стратегії. Стратегізація управління освітою, що здійснюється на основі застосування в державній освітній політиці стратегічного управління та планування як пріоритетних управлінських інструментів, виступає в якості ефективного засобу здійснення освітніх реформ в умовах кризових процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стратегічне планування як важливий вимір управлінської діяльності в тих чи інших аспектах досліджується в працях зарубіжних авторів (І. Ансоффа, Г. Мінцберга, Дж. Моррісона, В. Кноррінга, Б. Кузика, Ю. Яковця, М. Портера, Дж. Хамеля та ін.) та вітчизняних фахівців з державного управління, економіки, права (Р. Бортейчука, І. Бутовської, А. Гнатенка, О. Євмешкіної, Я. Жаліла, А. Мельника, П. Мироненка, І. Неделіна, В. Пили, Г. Рябцева, Н. Сітнікової), а на рівні конкретних суб'єктів управлінської діяльності аналізується у роботах таких авторів, як Я. Бережний, О. Берданова, П. Бубенко, Р. Білоскурський, А. Івашків, Ю. Кухарська, А. Попок, А. Сментина, Н. Семенченко, В. Осипов та інших.

Метою статті є систематизація теоретичних знань про особливості стратегічного планування в освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як управлінський інструмент

стратегічне планування має свою специфіку, відповідно і система стратегічного планування розвитку освітньої галузі для свого ефективного функціонування характеризується динамічною сукупністю різнопланових управлінських процесів, таких як:

1. підготовка, узагальнення та аналіз інформаційної основи для прийняття управлінського рішення;
2. обґрунтування цілей освітньої стратегії і конкретизуючи їх завдань;
3. аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища реалізації цілей;
4. розробка альтернативних стратегій – сценаріїв та відбір найбільш оптимального варіанту для здійснення освітнього проекту;
5. співвіднесення цілей стратегії з ресурсною основою та формування механізмів її реалізації;
6. забезпечення процесу досягнення стратегічних цілей;
7. здійснення контрольних та коригуючи дій у процесі реалізації освітньої стратегії;
8. моніторинг та оцінювання досягнення кореляції цілей та результатів реалізації стратегії.

Вказані процеси є функціональною основою для формування механізмів управління розробкою та реалізацією стратегічних освітніх проектів. Також потрібно мати на увазі інноваційну спрямованість стратегічного державного планування, що акцентує у своїх роботах вітчизняна дослідниця Л. Антонова [1].

Ключові складові стратегічного планування освітнього розвитку визначаються надійністю інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень та адекватністю цілепокладання управлінським і соціальним потребам.

Інформаційна основа стратегічного планування забезпечується поєднанням аналізу на рівні системних індикаторів освітнього розвитку та діяльності окремих освітніх закладів і установ. Також важливим елементом стратегічного планування є врахування впливу інноваційних змін, що знаходяться у процесі впровадження, під дією яких освітня галузь трансформується і набуває нових можливостей впливу на всі сфери життєдіяльності суспільства.

Разом з тим специфіка стратегічного планування розвитку освітньої галузі визначається її функціональним імперативом, структурою, особливостями управління, професійної комунікації, соціальним статусом та іншими специфікуючими особливостями. Адже стратегічне державне управління має бути спрямоване на планування цілком конкретних аспектів освітнього розвитку у контексті наявних проблем галузі чи суспільства, особливо це стосується інноваційних змін в освіті.

Головним стратегічним орієнтиром в державному плануванні розвитку освітньої галузі є досягнення високого соціального ефекту освітньої діяльності, оскільки остання розглядається, з одного боку, як суспільне благо, з іншого – як вирішальний ресурс розвитку країни. Відповідно державна стратегія має бути послідовною, довгостроковою, концептуально обґрунтованою і

відповідати загальним принципам і структурі державного стратегічного планування та управління.

Цілі розвитку освіти загалом впливають із стратегії соціально-економічного розвитку країни і вписуються у загальну стратегію не тільки змістовно, а й у контексті фінансово-ресурсних можливостей та нормативно-правового забезпечення. Особливо слід врахувати у стратегічному плануванні розвитку освіти ті параметри соціально-економічного розвитку, які формують матеріально-фінансову та цільову основу освітньої стратегії. Це і податкова політика, і бюджетні витрати, і пріоритети галузевого розвитку економіки, і розподіл бюджетного фінансування, і умови діяльності органів державного управління у ході здійснення модернізаційних трансформацій, і державно-приватне партнерство, і цілі соціально-економічного розвитку у глобальному контексті.

Виходячи зі сказаного вище, стратегічне планування освітнього розвитку має структурно визначатися наступними складовими:

- цілепокладальний комплекс, що об'єднує в єдине ціле взаємоузгоджені завдання і цілі державної стратегії в освітній галузі;
- оціночні критерії (включно з їх обґрунтуванням) для відбору оціночних індикаторів досягнення поставлених цілей у об'єктивному та суб'єктивному вимірах;
- інформаційно-аналітична складова, де здійснюється узагальнений аналіз вихідного стану здійснення стратегічного проекту в контексті характеристик зовнішнього та внутрішнього середовища, а також перелік основних проблем, що вирішуються у межах стратегічного проекту;
- механізми та інструментарій реалізації державної політики у межах даної освітньої стратегії у контексті здійснення соціально-економічної та освітньої модернізації;
- системне обґрунтування та структурування конкретних програм, дій, заходів, націлених на забезпечення процесу досягнення стратегічних цілей розвитку освіти чи окремих складових державної галузевої стратегії;
- визначення ресурсних обмежень здійснення запланованих заходів та узгодження наявних ресурсів з потребами стратегічного розвитку;
- виокремлення та чітке формулювання загроз і ризиків у процесі реалізації стратегії, її окремих освітніх програм і проектів з визначенням механізмів їх уникнення чи мінімізації;
- порядок, цілі, обмеження державного фінансування освітніх програм та закладів освіти різного рівня.

На нашу думку, сьогодні стратегічне планування освітнього розвитку має бути націлено на перехід від пасивного репродукування потенціалу освітньої галузі у межах моделі виживання, до створення проектів становлення освіти на засадах сталого розвитку як складової моделі соціально-економічної стратегії країни і акцентування механізмів активізації внутрішніх ресурсів

саморозвитку освітньої галузі.

Підсумовуючи значення та особливості стратегічного планування у сфері освіти слід акцентувати його базові характеристики, що виражаються у часі та меті. Орієнтація програм на 10-15 років чи навіть більше (що характерно для більшості вітчизняних урядових освітніх програм) ніяким чином не визначають їх як стратегічні механізми управління, «тривалість як одна з головних характеристик стратегічних планів не робить план стратегічним» [7, с.111].

Довгострокове планування не обов'язково є стратегічним, оскільки здійснюється на основі методів екстраполяції існуючих тенденцій розвитку на майбутнє. Останні, як правило носять вибіркового характеру і відповідно майбутнє завжди виглядає дуже привабливим, і реальність завжди виявляється набагато гіршою від цього умоглядного конструкту.

У процесі здійснення стратегічного планування, особливо на сценарній основі, майбутнє є реальним, можливо, і не кращим, оскільки не прив'язується до існуючих позитивних тенденцій розвитку. Воно ґрунтується на розумінні механізмів розвитку і відповідно реальних освітніх перспектив і зорієнтоване на визначення потенціальних можливостей, ризиків і загроз, а на цій основі – визначенні умов, за яких реально можна максимізувати позитиви та мінімізувати небезпеки масштабних освітніх трансформацій [8, с. 15].

Щодо мети, то необхідно відзначити різницю між стратегічним плануванням освітнього розвитку та системи освіти країни. У першому випадку мова йде про комплексні результати для країни і кожного споживача освітніх послуг, у другому випадку – про комплексне удосконалення освітньої діяльності, виходячи в основному з внутрішньосистемних чинників та ресурсів.

Безсумнівно, ці процеси взаємопов'язані, неможливо розробити хороші стратегії галузевого розвитку без чіткого визначення внутрішніх ресурсних обмежень та тенденцій, з іншого боку, документи розвитку системи освіти нічого не варті без стратегічного бачення, перспективи та розвитку з погляду інтересів суспільства. У більш широкому плані мова йде про поєднання системного та просторового виміру розвитку освіти та відображення цього поєднання у стратегічних планових документах.

Висновки. Отже, стратегічне планування є не лише функцією, а й інструментом регулювання тенденцій освітнього розвитку в умовах динамічних змін, системою інститутів, механізмів та інструментів державного управління освітою. У його межах відбувається поєднання процесів цілепокладання та практично-ресурсного забезпечення управлінської діяльності, спрямованої на досягнення цілей освітнього розвитку в умовах наявності ризиків системних змін і необхідності кризового регулювання.

Визначення категорії «стратегічне планування» є неоднозначним і в цілому інтерпретується у межах його розуміння як механізму досягнення стратегічних цілей державної освітньої політики через організацію використання загально соціальних, галузевих та управлінських ресурсів. Стратегія доповнює і

конкретизує узагальнюючі положення національної концепції розвитку освіти, будучи по суті її практико орієнтованою репрезентацією.

Як управлінський інструмент стратегічне планування має свою специфіку, система стратегічного планування розвитку освітньої галузі для свого ефективного функціонування характеризується динамічною сукупністю різнопланових процесів, які є функціональною основою для формування механізмів управління розробкою та реалізацією стратегічних освітніх проєктів. Стратегічне планування як механізм державного управління спрямований на зміни стану системи освіти у відповідності з потребами суспільства, що дозволяє реалізувати основне призначення освітньої галузі як суспільного блага.

Література:

1. Антонова Л. В. Державне регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіонів України на інноваційній основі / Л. В. Антонова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Державне управління. - 2015. - Т. 263, Вип. 252. - С. 6-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrchedu_2015_263_252_3.

2. Кравцова Т.М. Дослідження функцій державного управління та їх значення у процесі державно-управлінської діяльності / Т.М. Кравцова, Г.В. Калініченко // Форум права. - 2011. - С. 522-527. [Електронний ре-сурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11ktmdud.pdf>.

3. Білокур Є. І. Специфіка планування як функцій державного управління / Є. І. Білокур // Наше право. - 2014. - № 6. - С. 22-27.

4. Федорчак О. В. Інновації в державному управлінні: регіональний аспект : монографія / О. В. Федорчак; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Львів. регіон. ін-т держ. упр. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. - 192 с.

5. Немцов В. Стратегічний менеджмент / В. Немцов, Л. Довгань. - К. : Експрес-Поліграф, 2002. - 560 с.

6. Моисеев А. Основы стратегического управления школой / А. Моисеев, О. Моисеева. - М. : Центр пед. образования. - 256 с.

7. Сментина Н. В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій [Електронний ресурс] / Н. В. Сментина // Вісник Сумського державного університету. Сер. : Економіка. - 2013. - № 4. - С. 67-80. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_4_11

8. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку / О. Берданова, В. Вакуленко. - К.: ТОВ «Софія-А». - 2012. - 88 с.

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Соколовська І.О.,

кандидат технічних наук,

*доцент кафедри економіки підприємництва та природничих наук,
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського*

***Annotation.** The article analyzes the influence of globalization processes of the world economy, on the rate of development of hotel and restaurant business in Ukraine. Defined the specifics of the industry's development in modern conditions.*

***Key words:** hotel-restaurant business, globalization, restaurant, hotel, market of services.*

Для розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу особливої уваги заслуговують такі сучасні тенденції розвитку світового господарства як глобалізація та регіоналізація. Глобалізація вже призвела до формування специфічних виробничих відносин, нових технологічних систем і способу виробництва загалом [1].

Для розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу особливої уваги заслуговують такі сучасні тенденції розвитку світового господарства як глобалізація та регіоналізація. Глобалізація вже призвела до формування специфічних виробничих відносин, нових технологічних систем і способу виробництва загалом [1].

Початок ХХ століття визначався на території України сприятливим для розвитку ресторанного господарства, з'являлись мережі ресторанних закладів – чайних, ресторанів, кафе, однак, за історичними довідками, ця сфера господарства зазнала суттєвих змін після початку Першої світової війни та Жовтневої революції.

Для українського ресторанного бізнесу період від 20-х до 80-х років був одним із найскладніших. Вищезазначені історичні події зумовили кардинальні організаційні зміни в українському та російському ресторанному бізнесі. Починаючи з 20-х років і до 80-х на території України проходив процес реорганізації ресторанного господарства в громадське харчування. Реорганізація ресторанного бізнесу в громадське харчування заклало основи гігантського відставання цього сектору економіки у порівнянні з іншими країнами світу [2]. В цей же період відбулась уніфікація української кухні за рахунок розробки та реалізації стандартів; все різноманіття української кухні було зведено до мінімального набору страв [3].

Приватизація, комерціалізація сприяли становленню ресторанного бізнесу в Україні, під час якого змінюється форма власності з державної та колективної на приватну. Вважається, що період з початку 90-х років є «новим народженням» українського ресторанного бізнесу. Більшість фахівців вважає,

що ресторанний бізнес в Україні все ще перебуває на стадії зародження [4].

Кінець XX початок XXI століття характеризується прискоренням розвитку туристичної і готельно-ресторанної галузей, що впливає на перетворення їх в глобалізоване явище. Однак не зважаючи на розмах і розмиття кордонів – готельно-ресторанна справа залишається більше регіональною, хоч і сприяє глобалізації господарства і розвитку регіонів.

Перехід України до ринкових відносин сприяв усуненню багаторічної державної монополії у сфері харчування. Процеси приватизації призвели до змін форм власності багаточисельних кафе, їдалень, ресторанів радянського типу, для яких характерним було: обмежений асортимент і традиційний небагатий сервіс. Зміна форми власності висунули на перший план питання забезпечення прибутковості підприємств ресторанного господарства. Між підприємствами ресторанного господарства виникла реальна конкуренція.

Сучасний ринок ресторанного господарства нарощує оберти: про це свідчать як статистичні дані, так і поява нових підприємств ресторанного господарства. За останні десять років змінилася частка товарообігу підприємств залежно від форм власності. Обороти ресторанного господарства у державному секторі складає трохи більше 6%. В даний час основна маса продукції ресторанного господарства виробляється і реалізується на підприємствах приватної форми власності. Це говорить як про позитивні, так і негативні явища [5].

Сучасні тенденції ресторанного бізнесу поділяються наступним чином:

- розвиток високого та середнього цінних сегментів залежить від розвитку крупного, середнього та малого бізнесу;
- розвиток середнього та низького цінних сегментів залежить від формування середнього класу;
- розвиток підприємств різних типів залежить від рівня добробуту населення та традицій харчування поза домом;
- демократизація ресторанного бізнесу [6].

В Україні заклади громадського харчування або ресторани заклади об'єднують у поняття «ресторанне господарство». Ресторанне господарство – це галузь національного господарства, основу якої становлять підприємства, що характеризуються єдністю форм, організації виробництва й обслуговування споживачів, які розрізняються за типами та спеціалізацією [7].

Розрізняють наступні типи ресторанів:

1. Ресторани швидкого обслуговування або фаст-фуд.
2. Ресторани сімейного типу.
3. Ресторани національної кухні.
4. Тематичні ресторани [8].

Характерною особливістю ресторанного господарства є те, що воно поєднує всі чотири фази розширеного відтворення: виробництво, розподіл, обмін і споживання. У господарсько-організаційному аспекті ресторанне господарство об'єднане з торгівлею, оскільки реалізація продуктів харчування

в закладах харчування відображає роздрібний товарооборот, що є складовою в загальному товарообороті державної і кооперативної торгівлі. За характером організації виробництва підприємства ресторанного господарства схожі з підприємствами харчової промисловості, однак, на відміну від підприємств харчової галузі та роздрібно торгівлі, у ресторанному господарстві поряд з реалізацією продукції організовується її споживання та надання споживачам різних послуг [9].

Широкого розповсюдження в Україні набувають ресторани швидкого харчування. У вітчизняних закладах даного типу в меню представлено не лише традиційні бургери, картопля фрі, тощо, а й, страви етнічних кухонь.

Розвиток швидкого харчування сприяв появі франчайзингу в області ресторанного бізнесу, широко використовуються франшизи «McDonald's» чи «KFC». Іншою особливістю закладів ресторанного господарства є «фудкорт», тобто спеціальні зони харчування, наприклад в торговельних чи торговельно-розважальних центрах, бізнес і офісних центрах.

Ресторани ж сімейного типу набувають розповсюдження в передмістях чи спальних районах міст, орієнтовані на сім'ї з дітьми, пропонують не лише послуги харчування, а й широкий спектр розважальних послуг для дітей і дорослих (няня, анімаційна програма, майстер-класи, вистави, тощо). Такого роду ресторани на сьогоднішній момент займають цінний сегмент від середнього до високого, порівняно з попередніми роками, коли займали цінний сегмент високий.

Тематичні і етнічні ресторани почали з'являтися в Україні з початку 90-х, широкого розповсюдження знайшли ресторани італійської кухні, вже з кінця 90-х початку 2000-х азійські кухні зайняли свій сегмент ринку. Тематичні ресторани найбільшого розвитку отримують на даному етапі розвитку. Наприклад, ресторани у місті Львів такі, як «Львівська копальня кави», «М'ясо та справедливість», «Масонська ложа» сприяють розвитку не лише ресторанного господарства, а і готельного і туристичного бізнесу. Розповсюдження інформації про подібні ресторани сприяє збільшенню потоку туристів у місто, що сприяє розвитку готельного господарства і інфраструктури міста та регіону.

Сфера готельного і ресторанного бізнесу в Україні відноситься до індустрії гостинності, заснована на задоволенні комплексу потреб соціальних, культурних і матеріальних. Підприємство сфери гостинності має перш за все забезпечити прийнятний рівень ризику природного й урбанізованого середовища для життя й здоров'я споживача.

Після початку приватизаційних процесів готель є комерційним виробництвом, що пропонує на ринку свій товар як комплекс послуг. В той же час готельне господарство стає невід'ємним елементом та безпосередньо впливає на розвиток інфраструктури чи є її показником, наявність готелів

характеризують облаштованість, соціальний, економічний розвиток та культурне життя міст, сел і регіону.

Економічний ефект функціонування індустрії готельного бізнесу формується розвитком індустрії дозвілля та створенням комплексу соціально-побутової інфраструктури, який відіграє одну з головних ролей у економіці.

Специфіка послуг на відміну від матеріального виробництва полягає у тому, що:

1. Виконання послуги відбувається при безпосередньому контакті споживача й виконавця.

2. Задоволення послуги перетворюється на задоволення безпосереднього попиту клієнта.

3. Попит на готельні послуги піддається сезонним коливанням [10].

У деяких типів готелів, будинків відпочинку, тощо існує сезонність як у попиті гостей так і у збільшенні обслуговуючого персоналу. З цієї причини є суттєві недоліки в обслуговуванні гостей, адже за сезонної роботи робітників, скоріш за все, не стає патріотом готелю і, звичайно, не зацікавлений у більшій якості обслуговуванні гостей.

Процес створення національних готельних операторів в Україні має поступальний характер, найвідоміші, найбільш широкі мережі в Україні це – Premier International, Reikartz Hotel Group, Royal Hospitality Group. Одним із найбільш динамічних готельних операторів на українському ринку є Rezidor Hotel Group, який розвиває мережу на умовах франчайзингу та контрактного управління, оскільки ці організаційно-правові форми потребують мінімум затрат від оператора та максимізують доходи компанії.

Розвиток франчайзингу можна розглядати як систему інтеграції, франчайзингова система це гібридна форма інтеграції заснована на різноманітних комбінаціях малого великого і середнього бізнесу що відповідає трьом основним вимогам забезпечення ефективності з позицій основ політики підприємництва достатньої чутливості до зміни внутрішніх і зовнішніх факторів здатності до постійного відновлення [11].

Швидка інтеграція України в світову готельну індустрію пов'язана з глобалізацією та виходом на національний ринок міжнародних готельних мереж. Головним фактором, який привертає в Україну закордонні компанії, які займаються готельним бізнесом, залишається низький рівень насичення ринку та високий попит на готельні послуги. Крім формування першої національної готельної мережі в останні роки в Україні було зроблено ще декілька заявок на створення управляючих компаній для декількох груп готелів чи на просування готельним марок.

Вихід закордонних готельних операторів на український ринок проходить у більшості випадків по західній схемі. Вона передбачає, що оператор не займається безпосередньо побудовою готелю, а укладає контракт строком на двадцять років з компанією-девелопером і здійснює управління об'єктом.

Основними перевагами такого співробітництва для українського девелопера є використання всесвітньо відомого бренда, який символізує високий рівень якості для кінцевого споживача та потенційних інвесторів. Вигода оператора при співробітництві з українською компанією є в використанні її знаній специфіки місцевого ринку. Це дозволяє реалізувати проект у більш коротші строки з меншими затратами та ризиками [12].

Для входження міжнародних готельних мереж на вітчизняний готельний ринок варто застосовувати стратегії:

- зростання, що передбачає розвиток завдяки збільшенню масштабів діяльності оператора, мобілізацію ресурсів та спеціальну підготовку, розроблення спеціальних планів. Цей процес супроводжується модернізацією бізнес-планів, вимагає доповнення функціональних стратегій, спрямованих на здійснення глибоких змін у компанії. При реалізації цієї стратегії використовуються різні методи консолідації та розширення присутності на зовнішніх ринках (злиття, поглинання, участь у будівництві підприємств готельного господарства, контракт на управління, франчайзинг). Стратегією передбачається суттєвий вплив на зовнішнє середовище, що характеризується зміною кон'юнктури ринку готельних послуг, формує нові конкурентні переваги;

- стабільності, що характеризується розвитком за рахунок збереження існуючого стану, нарощуванням рівня концентрації в існуючих просторових рамках, поглибленням спеціалізації. Передбачає нарощування резервів, ресурси спрямовуються на диверсифікацію видів послуг, що підвищує можливості стабілізації та закріплення на ринку готельних послуг. Ця стратегія орієнтована на оптимізацію прибутку в існуючих географічних масштабах [13].

У сучасному українському готельному та ресторанному бізнесі є ознаки всіх етапів становлення та розвитку. В результаті проведеного аналізу встановлено, що на розвиток готельного та ресторанного бізнесу впливають наступні фактори:

- в першу чергу розвиток торговельного та туристичного бізнесу;
- формування цінового сегменту від низького до високого;
- впровадження технологічних, технічних і IT-інновацій в роботі закладів;
- використання маркетингових і управлінських технологій у діяльності підприємства;
- провідними вищими навчальними закладами України здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю «Готельна і ресторанна справа»;
- здійснюється державне регулювання діяльності закладів та впровадження міжнародних стандартів, виконання яких контролюється спеціальними органами;
- глобалізація вплинула на використання кухні, культури, технології обслуговування різних країн світу у закладах;
- ресторани та готельні заклади приймають активну участь у організації різних

заходів місцевого, регіонального, національного та міжнародного значення.

Отже, становлення та розвиток готельно-ресторанного бізнесу став важливим елементом соціального, економічного, політичного, культурного життя в Україні.

Література:

1. Згуровський О. Війни глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1600/54652/>
2. Ресторанный бизнес: управляем профессионально и эффективно : полное практическое руководство / В. Сирый [и др.]. – М. : Эксмо, 2010. – 352 с.
3. Пересичний, М. Українська кухня: без прошлого нет будущего / М. Пересичний, А. Лапикова // Рестораторъ. – 2010. – № 6 (74). – С. 10–13.
4. Ресторанный бизнес в Украине все еще на стадии зарождения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.restoran.ua
5. Гросул, В. А. Тенденції сучасного розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні та Харківській області [Текст] / В. А. Гросул, Т. П. Іванова // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. – Вип. 1(49). Том 1. – С. 143–149
6. Ткачова, С. С. Ресторанный бизнес: основные этапы становления та розвитку. / С.С. Ткачова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг, 2011, 2: 510-519.
7. Організація послуг харчування. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://generation.at.ua/load/knigi/organizacija_poslu
8. Скавронська, І. В. Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду. / І. В. Скавронська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці. Економічні науки 2009, С. 232-244.
9. П'ятницька Г.Т. Ринок ресторанного господарства України: сучасний стан і перспективи розвитку / Г.Т. П'ятницька // Економіст : зб. наук. праць. – 2004. – № 4. – С. 57-61.
10. Варипаєв, О. М. Готельний та ресторанный бізнес як складова індустрії гостинності. / О. М. Варипаєв, Л. М. Варипаєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг, 2009, 2: 614-621.
11. Семенов, В. Ф. Франчайзинг як метод організації і розвитку готельного бізнесу. Вісник соціально-економічних досліджень, 2013, (2 (1)), 68-75.
12. Горіна, Г. О. Особливості сучасного розвитку готельної індустрії України. / Г. О. Горіна // Культура народів Причорномор'я, 2009, С. 117-120
13. Мельниченко, С., Бурак, Т. Готельні мережі на ринку туристичних послуг України. / С. Мельниченко, Т. Бурак // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету, 2014, (3), С. 5-15.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ КООПЕРАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Шевченко Н.О., доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради),

Сичова М.О., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

***Annotation.** The article deals with the role and place of agricultural cooperatives in the development of world economy. The newest tendencies of agricultural service cooperation development and peculiarities of development of cooperative movement in Ukraine are examined. The article is examined the actuality of the cooperative movement in agriculture.*

***Key words:** cooperative, agricultural cooperative, agricultural production cooperative, agricultural servicing cooperative.*

У сучасній економіці особливої гостроти й актуальності набуває питання створення ефективно діючого організаційно-економічного механізму функціонування будь-якого підприємства, що безпосередньо стосується і кооперативного сектору. Кооперативний рух у світі розвивається за багатьма напрямками. У ХХ ст. кооперативи набули популярності і виступають перспективною бізнес-моделлю глобального суспільства.

Один з найбільш ранніх записів про кооператив зареєстровано у Фенвіці (Шотландія), де 14 березня 1761 року у ледь мебльованому котеджі Джона Уокера місцеві ткачі почали продавати вівсяне борошно зі знижкою, тим самим створивши Товариство Ткачів Фенвіка.

Існує численна кількість зареєстрованих записів про кооперативи, що починали свою діяльність як невеликі організації в Західній Європі, Північній Америці та Японії в середині ХІХ ст., тим не менш, прообразом сучасного кооперативного товариства та засновниками кооперативного руху вважається Рочдельське Споживче Товариство Справедливих Піонерів. Близько половини з них були ткачами з Рочдейлу, (Ланкашир, Англія).

У міру того як механізація промислової революції змушувала все більше і більше кваліфікованих робітників опинятись в умовах бідності, ці торговці вирішили об'єднатися, щоб відкрити свій власний магазин з продажу продовольчих товарів, який поодиноці вони не могли собі дозволити.

21 грудня 1844 року ці підприємці відкрили невелику крамницю по продажу вершкового масла, цукру, борошна, вівсяної муки і свічок. Протягом трьох місяців вони розширили свій асортимент, додавши чай і тютюн, і

незабаром вони вже були відомі завдяки забезпеченню високої якості товарів, непідробною продукцією. Десять років по тому, британський кооперативний рух зріс до 1000 кооперативів [10].

Особливу роль в процесі адаптації міжнародного кооперативного руху до умов глобальної економіки відіграє його координуючий центр - Міжнародний кооперативний альянс, який є міжнародною неурядовою організацією, що об'єднує національні і регіональні союзи кооперативів.

За визначенням альянсу, кооператив – це автономна асоціація осіб, об'єднаних на добровільних засадах для задоволення власних економічних, соціальних і культурних потреб і устремлень за допомогою спільної власності і демократично контрольованого підприємства.

Загальновідомо, що термін «кооперація» походить від латинського слова cooperatio і означає співробітництво, співпрацю. Такого підходу дотримується більшість науковців. Наприклад, за Словником економічних термінів кооперація – форма господарювання, що базується на спільному використанні майна кооперативу, при цьому зберігається форма довгострокових і стійких зв'язків між підприємствами, зайнятих спільним виробництвом певної продукції [9].

На думку академіка І. Буздalова, «кооператив – живий суспільно-господарський організм, який постійно розвивається. Його зміст, функції, механізм діяльності в міру переходу від вихідних найпростіших форм до більш досконалих, адекватних якісно новому стану і рівню розвитку матеріального виробництва, постійно змінюються» [5].

За визначенням М. Туган-Барановського, «кооператив є таке господарське підприємство декількох добровільно об'єднаних осіб, яке має на меті не отримання великого прибутку на витрачений капітал, але збільшення завдяки загальному веденню господарства трудових доходів своїх членів або скорочення витрат останніх» [5].

Відповідно до законодавства України (Закон України «Про кооперацію») кооператив визначається як юридична особа, що утворена внаслідок об'єднання юридичних або фізичних осіб на основі членства та засадах самоврядування для спільного ведення господарської або іншої діяльності задля задоволення власних соціальних, економічних та інших потреб [4].

Кооперативи базуються на цінностях самодопомоги, самостійної відповідальності, демократії, рівності, справедливості та солідарності. В традиції їх засновників, кооперативні члени вірять в етичні цінності чесності, відкритості, соціальної відповідальності і турботи про інших.

Рочдельськими піонерами, батьками кооперації, було запроваджено кооперативні принципи ведення бізнесу, які як і раніше приймаються сьогодні в якості основи, на якій працюють всі кооперативи. Конгрес міжнародного кооперативного альянсу в 1995 році затвердив «Декларацію кооперативних принципів», де сформульовані принципи, якими мають керуватися кооперативи у XXI столітті., як ті, які практикувались піонерами в 1844 році (див. рис. 1).

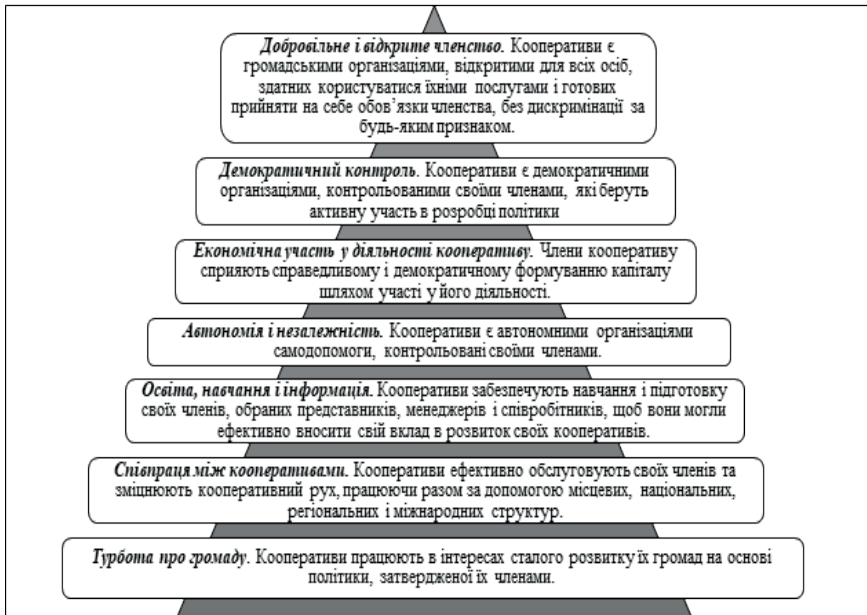

Рисунок 1 – Основні принципи кооперативного руху

На сьогодні актуальності в Україні набувають сільськогосподарські кооперативи, як важливий напрям розбудови аграрного сектору економіки. На сьогодні особливості функціонування кооперативних об'єднань в Україні базуються на нормах Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» та інших нормативно-правових актів з питань кооперації [8].

Уряд України здійснює підтримку сільськогосподарської кооперації. Визначає, що об'єднання агровиробників є дієвим способом отримання належної системи збуту сільськогосподарської продукції та можливості одержання реальної ціни за неї. Окрім того, кооперація може зміцнити позиції дрібних виробників серед великих аграрних гравців, а також позитивно вплине на збільшення зайнятості місцевого населення, розвиток сільської інфраструктури. Відповідно до програми фінансової підтримки розвитку фермерства та сільської кооперації в 2018 році (1 млрд гривень) 50% від усієї суми надавалася через кооперативи, що стимулювала розвиток кооперації серед аграріїв [7].

Світовий досвід кооперації є досить різноманітним, що дозволяє виявити загальні тенденції кооперації та перспективи її розвитку. Як вже зазначалось, одним із пріоритетних питань розвитку кооперації в Україні є сільськогосподарські кооперативи, тому доцільно розглянути саме розвиток сільськогосподарської кооперації в світі.

Враховуючи перспективу асоціації України з ЄС, надзвичайно актуальним

є дослідження механізмів розвитку кооперативного сектора країн Центрально-Східної Європи (ЦСЕ). У Центральній і Східній Європі знаходиться 34% усіх сільськогосподарських кооперативів Європи. Хоча в кооперативній системі країн ЦСЕ і була кризова ситуація, що пов'язана із трансформаційними політико-економічними тенденціями, тим не менш явище кооперації й досі є поширеним, свідченням чого є велика кількість кооперативів, наприклад, у Румунії в 2014 році кооперативною діяльністю займались близько 16% населення, в свою чергу в таких країнах як Латвія, Молдова, Словенія, Словаччина і Чехія це число коливається в межах від 12% до 14%, а частка членів кооперативів у загальній чисельності зайнятого населення в цих країнах становить від 15 до 45%. Зазвичай, в країнах Європи, що мають перехідну економіку, державна влада лише заохочує та сприяє кооперативному рухові, адже усвідомлює значення кооперативної системи в розвитку національної економіки та її сприяння інтеграції у світове господарство[12].

Велика кількість кооперативів у європейських країнах займається діяльністю із заготівлі, переробки і збуту (оптового і роздрібного) сільськогосподарської продукції. Такий вид діяльності притаманний обслуговуючим кооперативам.

В країнах Європейського Союзу обслуговуючим кооперативам належить вагомe місце як в економіці, так і в соціальному аспекті. Так, в Данії 90% від усього товарного молока переробляється в кооперативах, такий же відсоток припадає на вироблення масла і сиру, що йде на експорт. Також широко представленим є сектор м'ясокомбінатів, до списку найбільших з яких входить Danish Crown group. Окрім великих м'ясокомбінатів кооператори володіють також невеликими підприємствами по переробці відходів, на яких виробляється і цінна сировина для фармацевтичної промисловості (пробіотики, екстракти гормонів). Свідченням ефективності і високої рентабельності цих допоміжних підприємств у Данії є те, що близько 20% сумарної вартості продукції всіх м'ясокомбінатів – це вартість виробленої кооперативами продукції [11].

Другою великою групою кооперативних товариств є кооперативи, які займаються оптовою закупівлею засобів виробництва з подальшим постачанням їх господарствам своїх членів.

Дані кооперативні формування також реалізують і окремі види сільськогосподарської продукції, головним чином, рослинницьку продукцію. Цією групою надається вагова допомога своїм членам з приводу виробничо-технічного забезпечення процесу виробництва.

В Скандинавії та Фінляндії кооперативами, що переробляють м'ясо та молоко, на внутрішніх і зовнішніх ринках реалізується 80% сільськогосподарської продукції [12] – один із найвищих показників серед кооперативів країн Заходу.

Так, в країнах Швеції та Фінляндії обслуговуючою кооперацією поставляється сільським товаровиробникам майже 60% засобів виробництва. У Фінляндії кооперативами переробляється 90% товарного молока, а їх частка, що полягає на забій худоби на міжнародному ринку становить близько 70%,

також високою є їх участь і у випуску спирту та оливкової олії [12].

У Нідерландах, які наділені «статусом» європейських «законодавців» обслуговуючої кооперації, більш ніж половина реалізованої продукції припадає на переробно-збутові кооперативи, досить високою є їхня участь у переробці м'яса, овочів і фруктів. Крім того, кооперативами реалізується більш ніж 80% товарного молока, майже всі овочі, 95% фруктів і 90% вовни.

Фермерські господарства Франції та ФРН не повністю охоплені кооперативами, проте ними також реалізується на внутрішньому і зовнішньому ринках майже 1/2 сільськогосподарської продукції. Французькими кооперативами з переробки і збуту виробляється і реалізовується понад 90% вершкового масла, майже 85% сиру, 80% молочного порошку, 60% згущеного молока і 65% цукру. У ФРН на кооперацію фермерів припадає 36% поставок машин та обладнання і 44% пального.

В Україні сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи створюються надто повільно. Динаміка розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні у певній мірі має циклічний характер. В цілому з 2011 р. вона характеризується тенденцією до розвитку (рис. 2) [6].

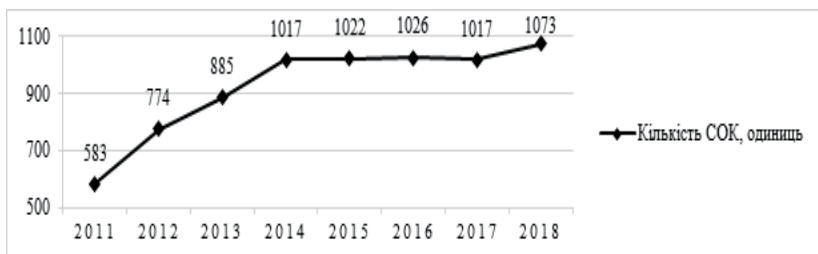

Рисунок 2 - Динаміка кількості зареєстрованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК) в Україні, в період 2011-2018 рр. (станом на 01.01)

За оперативними даними структурних підрозділів агропромислового розвитку облдержадміністрацій кількість економічно активних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні станом на 01.01.2017 із загальної кількості зареєстрованих СОК реально діють лише 589 (58% від загальної кількості) одиниці. Із загальної кількості діючих СОК молочарських - 151, з обробітку землі та збирання врожаю - 152, м'ясних - 34, плодоовочевих - 76, зернових - 35 та з надання інших послуг - 141 [1].

За видами діяльності 589 діючих СОК розподілились на: переробні - 25, заготівельно-збутові - 149, постачальницькі - 16, з надання інших послуг - 101 та багатофункціональні - 298 [5].

Цими кооперативами станом на 01.01.2017 року об'єднано 24,8 тис. осіб (1,8 % від працездатних осіб зайнятих в аграрному секторі), створено на селі 1636 постійних робочих місць, які утримують 21758 голів ВРХ, з яких: 16953

голови корів та 4188 – голів свиней, реалізовано 48,7 тис. тонн молока, 2,8 тис. тонн зерна, 0,2 тис. тонн м'яса, 3,2 тис. тонн плодоовочевої продукції, сплачено податків та зборів на суму 13981,6 тис гривень[1].

Проте, у порівнянні з іншими європейськими країнами – це дуже маленький результат. Хоча в Україні і не багато кооперативів, але тут вже є свої великі гравці, які допомагають розвивати кооперативний рух. Наприклад, агрохолдинг «Мрія» інвестував 1,5 млн гривень для створення восьми кооперативів в західних областях України, ПНАК охопив вже 300 населених пунктів і тепер кооператив нараховує понад 6,5 тис. учасників, а компанія «Данон» допомагає створювати молочні і полуничні кооперативи. У свою чергу, завдяки програмам «Данон» стало простіше придбати ефективне обладнання для доїння корів, і учасники створених кооперативів підвищують надой за рахунок цього на 10–25%.

Полуничні об'єднання отримали конкретну точку збуту своєї продукції у вигляді компанії ініціатора. На даний момент, загальний розмір інвестицій «Данон» в кооперативи склав 2,85 млн євро. Україні потрібно орієнтуватись на нові моделі господарювання, в тому числі і кооперативи, адже саме завдяки їм можна досягти синергії і оптимізації фермерських витрат, особливо якщо вони створення із ініціативи самих фермерів. Тому в певній мірі розвиток кооперативного руху є необхідністю в Україні [3].

Отже, світовий кооперативний рух активно розвивається. Цей розвиток виявляється у зростанні кількості кооперативів та їх членів, в укрупненні кооперативних організацій та концентрації кооперативних капіталів, збільшенні масштабів господарської діяльності кооперативів, поширенні кооперації за межі Європи, активному співробітництві кооперативів на національному й міжнародному рівнях.

Співробітництво кооперативних організацій сьогодні відбувається у глобальному та континентальному масштабах. Кооперація проникає в усе нові сфери людської життєдіяльності, зокрема в освіту, охорону здоров'я, спорт, туризм тощо. Роль світового центру кооперативного руху відіграє Міжнародний кооперативний альянс, який покликаний сприяти глобальному розвитку кооперативного руху, захищати цінності та принципи кооперації, піклуватися про розвиток людства, економічний і соціальний прогрес. Так як Центральна спілка споживчих товариств України є повноправним членом МКА, то національна кооперація сьогодні має реальний шанс стати органічною частиною міжнародного кооперативного руху.

Кооперації України як важливій перспективній складовій економіки країни необхідно спрямувати свої зусилля на створення власної моделі господарювання, адекватної глобальній економіці. Головними напрямками розвитку кооперації України на основі світового досвіду тенденцій кооперації мають стати:

- запровадження нових кооперативних форм інтегрування;
- активізація і диверсифікація діяльності кооперативних підприємств

в нових сферах (туризму, освіти, охорони здоров'я, лізингової діяльності, франчайзингу, інформаційно-консалтингових послуг);

– створення інноваційних структур з метою освоєння потенційних ринків тощо.

Запозичення зарубіжного досвіду розвитку кооперації в Україні дозволить не лише інтенсифікувати розвиток кооперативного сектора української економіки, а й модернізувати і оптимізувати всю національну економіку.

Література:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Міністерство аграрної та продовольчої політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/13884>. - Назва з екрана.

3. Міракін В.В. Сучасні тенденції розвитку сільськогосподарських кооперативів в Україні Електронне наукове видання «Економіка та суспільство» Випуск 16, 2018 рік

4. Про кооперацію : [закон України : від 10 липня 2003 р. № 1087-IV] // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – №. 84. – С. 11-18.

5. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: створення і діяльність / Редкол.: М.П. Гриценко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Київська обласна аграрна дорадча служба, 2005. – 68 с.3

6. Статистика [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://greentour.com.ua/ukrainian/category/statustuka>. - Назва з екрана.

7. Урядовий портал - найновіші надходження документів КМУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>. – Назва з екрана.

8. Щодо першочергових напрямів підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/>. – Назва з екрана.

9. ACIDI/VOCA. “Cooperative Development Program in Paraguay: Helping Women become Agricultural Leaders,” last modified December 12, 2013, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acdivoca.org/site/ID/successCooperative-Development-Program-Paraguay-Women-Become-Agricultural-Leaders>. - Назва з екрана.

10. Cooperative facts&figures [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-facts-figures>. - Назва з екрана.

11. Coop Danmark A/S [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.google.ca/finance?cid=3756504>. - Назва з екрана.

12. Development of agricultural cooperatives in the EU 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/agri/dv/copa-cogecareport_/copa-cogecareport_en.pdf

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ІНДУСТРІАЛЬНОМУ РЕГІОНІ

*Шевченко О.О., доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського,
Руденко Ю.О., старший викладач кафедри
освітнього менеджменту, державної політики та економіки,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

***Annotation.** The article highlights the urgency and strategic importance of the development of rural tourism in the industrial region in terms of modern trends in the form of reforms, the need to preserve the cultural heritage and the importance of developing alternative green areas of business.*

***Key words:** industrial region, green economy, green business, rural green tourism, rural tourism.*

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день в країнах Євросоюзу популярною є тенденція до впровадження тих видів бізнесу, які мають мінімальний вплив на довкілля, тобто популяризація «зеленого» бізнесу або запровадження «зеленої» стратегії розвитку малих та середніх підприємств, особливо в індустріальних регіонах. Також, у зв'язку із децентралізацією в Україні зростає потреба диверсифікації послуг в сільській місцевості. З огляду на зазначені тенденції, актуальним постає питання більш глибокого дослідження розвитку та особливостей функціонування сільського зеленого туризму в цілому та сільського туризму як форми підприємництва в аграрному секторі економіки в індустріальних регіонах.

Метою статті є дослідження питання проблем та перспектив розвитку сільського туризму в індустріальних регіонах на прикладі Дніпропетровської області.

Виклад основного матеріалу. Зі зростанням рівня обізнаності про навколишнє середовище та впливу промисловості та споживачів на довкілля урядами провідних країн ЄС розробляється чітка політика, спрямована на підтримку малих та середніх підприємств у використанні можливостей зеленого бізнесу. Так, у рамках стратегії ЄС «Європа – 2020: стратегія розумного, збалансованого та інклюзивного зростання» було розроблено Зелений план дій, котрий передбачає запровадження принципів у розвиткові бізнесу (малих та середніх підприємств) для переходу до зеленої економіки. Конкретні дії полягають у:

1) наданні інформації щодо збільшення ефективності використання матеріалів та енергії;

- 2) сприянні передачі зелених технологій між малими та середніми підприємствами;
- 3) розвиткові еко-іновацій;
- 4) створення бізнес-моделей по вторинній переробці матеріалів;
- 5) сприянні між секторальною співпрацею;
- 6) використання бізнес-кластерів на підтримку еко-іноваційних малих та середніх підприємств;
- 7) сприяння доступу до міжнародних ринків для зелених підприємств.

В Україні існують деякі труднощі із визначенням обсягів зеленого бізнесу, адже не існує систем збору статистичної інформації для відстеження стану цієї категорії підприємств та відсутня належна класифікація економічних видів діяльності. Одним із перспективних видів підприємницької діяльності в сфері зеленого бізнесу є сільський туризм. EuroGites, європейська група з питань сільського туризму, збирила фінансові дані від своїх асоціацій-членів у 2008 році та екстраполювала цю інформацію для включення відомих номерів ліжок від асоціацій, що не входять до її складу. Ці розрахунки показують, що сільський туризм підтримує 900 000 прямих і непрямих робочих місць у Європі, і щороку генерує 150 млрд. євро валового доходу.

Сутність сільського туризму розкривається у дефініціях як науковцями, так і на основі певних організацій. Також, у деяких країнах визначення сільського туризму закріплюється на законодавчому рівні.

У Латвійському законодавстві (п.1 «Закон про Туризм») надається наступне визначення сільському туризму – діяльність, базована на основі місцевих соціальних, культурних та природних ресурсів, що пропонує туристам можливість відпочити або розміщення туристів в сільській місцевості [8].

Британський науковець Медлік С. надає у своєму словнику таке визначення: сільський туризм (rural tourism) – будь-яка діяльність, що здійснюється в населеній сільській місцевості, що визначається як туризм, який практикує «втєчу» від буденності і не представляє собою звичну форму туризму, розповсюджений у подорожуючих які мають бажання і потребу у взаємодії із сільським середовищем і з гостинною громадою у натуральному, автентичному вигляді [7].

За іншим джерелом, сільський туризм визначається як діяльність саме сільського населення, ставить до центру уваги природне середовище та людину, вказує на зв'язок не лише із сільським середовищем в цілому, а й виокремлює зв'язок даного туризму із сільськими будівлями та притаманними на селі заняттями. Також, виокремлюється екологічна сторона сільського туризму, якому на відміну від масового туризму, притаманна відсутність негативного впливу на оточуюче середовище. Плюсом сільського туризму зазначається той факт, що для туризму може використовуватись вже існуючий житловий фонд і тому діяльність не потребує значних інвестицій.

У законопроекті України «Про сільський зелений туризм» наведено

наступне визначення: сільський зелений туризм (СЗТ) – це вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів на сільській території для відпочинку та отримання відповідних послуг [6]. Зазначено, що до послуг СЗТ відносять діяльність власників особистого сільського господарства, власників садиб та готелів у наданні послуги бронювання та екскурсійного обслуговування, основних готельних послуг (харчування та проживання) та інших додаткових послуг, що спрямовані на задоволення потреб туристів. Як видно, автори законопроекту поєднують сільський та зелений туризм, проте, незважаючи на схожість цілей – поєднання людини із природою, відпочинок від міст та урбанізації, ці поняття не є тотожними, зелений туризм варто ототожнювати із екотуризмом.

Еко-туризм (eco-tourism) – це форма подорожі, що здійснюється на територіях, що мають природничу цінність (парки, ліси, заповідники), спрямована на збереження та охорону навколишнього середовища і передбачає, що участь у подорожі приймають люди з високими екологічними цінностями. Виділяють такі форми екотуризму: рибальство, кінні та піші прогулянки, велосипедні поїздки, полювання, походи, культурологічні та етнографічні поїздки.

Якщо порівняти два види туризму - сільський та зелений (еко) – можна помітити певні відмінності між ними, проте прослідковується чіткий зв'язок між даними видами туризму. Так, сільський туризм здійснюється в основному сільським населенням, в той час як зелений туризм не обов'язково має прив'язку до села. Також сільський туризм асоціюється із більш пасивним відпочинком, в той час як в зеленому робиться акцент на те, що це подорож, тобто активний вид відпочинку. Зв'язок між видами туризму полягає у тому, що власники садиб можуть надавати послуги, що притаманні сільському туризму, тобто організувати подорожі (пр. рибальство на сільській території або тих територіях, що знаходяться поруч; походи; полювання, тощо).

Характерним при дослідженні стану підприємництва у сфері сільського туризму показник кількості агроосель (агросадиб). Для того, щоб визначити динаміку кількості садиб в Україні в цілому та в розрізі областей нашої держави необхідне уточнення, так як немає достовірних джерел інформації реального стану підприємництва в сфері сільського туризму. Офіційні дані про діяльність агроосель в Україні з'явилися починаючи з 2012 р. запровадженням статистичної форми звітності. Станом на 2017 р. 76,17% садиб від загальної кількості знаходяться в Івано-Франківській області, 5,11% садиб розташовані в Львівській області, а 6,38% підприємців, які надають послуги сільського зеленого туризму зареєстровані в Чернівецькій області. Така тенденція може бути спричинена через особливості історичного розвитку та ресурсного потенціалу регіонів – акцентування індустріального розвитку в центральних та східних областях, в той час як в західних регіонах необхідним був пошук альтернативних видів діяльності. Також, як відомо,

Івано-Франківська область продовж тривалого часу у ХХ ст. була у складі Польщі (1920-1939 рр.), а як було зазначено раніше в Польщі традиції сільського туризму почали формуватись в 1920-х роках, які могли поширюватись і на цей регіон [3].

Щодо оцінки кількості туристів, котрі користувалися послугами сільського туризму в 2017 р. у розрізі регіонів України, то беззаперечне лідерство належить Івано-Франківській області. При цьому із більшим відривом, ніж у 2014 р. (у 2014 р. – 16903 особа, 5207 осіб та у 2017 р. – 55096 особи та 6974 осіб відповідно в Івано-Франківській області та у Чернівецька області), в той час як в Дніпропетровській області кількість туристів становить лише 265 осіб (менше 1% від загальної кількості) [3].

Сільський туризм порівняно поширений в Європі і є значно активністю з точки зору обороту та зайнятості. Вона складається з дуже великої кількості мікропідприємств. він страждає від фрагментації, слабкої співпраці або координації, а також внутрішньої та зовнішньої конкуренції. це, по суті, приватний сектор, і в першу чергу зумовлений економічними цілями і створенням робочих місць, часто шляхом розробки робочих місць на умовах неповної зайнятості. Це важливо з точки зору доходу та зайнятості в сільській місцевості, зазвичай забезпечуючи від 10 до 20% сільського доходу та зайнятості, вдвічі рівень доходів від туризму та рівень зайнятості в середньому по Європі.

Сільський туризм надає повний досвід туризму, пропонуючи як житло, так і визначні пам'ятки. Сільський туризм створює прихильність до місця, заохочуючи лояльність відвідувачів і, отже, повторні відвідування. Сільський туризм має хороший рекорд у розробці продуктів та інноваціях, а також у залученні нових капіталів та підприємців з міст, інших регіонів та країн, що часто зумовлено певним вибором способу життя. Однак стандарти якості послуг, маркетингу, розробки продукції та економічного успіху значно відрізняються на регіональному та національному рівнях.

Східні регіони внаслідок свого історичного розвитку не можуть запропонувати для туристів традиційних форм туризму (значних архітектурних пам'яток, СПА-відпочинку, гірськолижного відпочинку). Історично склалось так, що деякі індустріальні регіони України наразі втрачають культурну спадщину. Україна є сільськогосподарською країною якою була завжди, тому і значна частина культурної спадщини стосується саме сільської самобутності на сільських територіях. Так, наприклад, лише в Дніпропетровській області Петриківський розпис та стародавні пісні Подніпров'я козацької доби занесені до нематеріальної спадщини ЮНЕСКО, що потребує захисту.

Туризм сільського туризму є важливими з точки зору збереження спадщини. Він допомагає зберегти аспекти ландшафтів спадщини - або безпосередньо через збереження і повторне використання будівель і споруд для використання в туризмі, або опосередковано шляхом валоризації роботи охоронних відомств

у грошовому виразі, шляхом залучення доходів відвідувачів, має вплив на професійне навчання та перепідготовку та має потенціал для розширення в цій сфері. У національному масштабі він має великий потенціал для того, щоб стати частиною нового європейського зростання в творчих індустріях, з його зв'язками з мистецтвом, культурними заходами та зростанням і поширенням знань.

На нашу думку, сільський туризм є однією із стратегічно важливих сфер розвитку та збереження культурної спадщини та диверсифікації послуг в сільській місцевості в тому числі, проте в умовах забрудненого навколишнього середовища більшості індустріальних регіонів виникає необхідність пошуку оптимального шляху розвитку сільського туризму саме в таких регіонах.

Література:

1. Про туризм : [закон України : від 19 вересня 1995 р. № 325/95-ВР] // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №. 31. – С. 242.;
2. Агафонова Л. Г., Агафонова О. Є. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання //К.: Знання України. – 2002. – Т. 358.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Дубоделова А. В., Малкуш Х. Ю. Особливості та тенденції розвитку сільського туризму в Україні //Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – №. 2. – С. 118-123.
5. Костиця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика: монографія / М.М. Костиця. - Житомир: ЖДТУ, 2006. – 196 с.
6. Положення – законопроект України «Про сільський зелений туризм» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.greentour.com.ua. – Назва з екрана.
7. Medlik, S., (2003) . Dictionary of Travel, Tourism & Hospitality. Oxford: Butterworth – Heinemann.
8. Zobena A., Sumane S., Kalnina A (2005). Rural Tourism in Latvia: Rauna Tourism Association //Berlin: Case study report of the IDARI project. – 2005.

ОЦІНКА ВИГІД І ВТРАЧЕНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Лозинська Т.М.,

*доктор наук з державного управління, професор,
Полтавська державна аграрна академія*

***Annotation.** The article is devoted to the issues of management of the development of cities of oblast significance and regional centers of Ukraine, the emergence of which is associated with the processes of decentralization of power and the creation in this regard of the united territorial communities. Possible variants of development of cities of oblast significance on the example of city of Kremenchug of the Poltava region are substantiated. Evaluated benefits and losses from the implementation of various development scenarios.*

***Key words:** management, decentralization, united territorial community, profit, lost opportunity.*

Децентралізація управління в Україні, однією з ознак якої стало переміщення частини повноважень і відповідальності з державного рівня на місцевий, супроводжувалася кількісними змінами в адміністративно-територіальному устрої за рахунок об'єднання територіальних громад. Процес об'єднання територіальних громад почався у 2015 р. після прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1] і, у першу чергу, торкнувся сільських рад, економічна, організаційна і політична спроможність яких викликала занепокоєння. Децентралізація публічного управління розв'язала ряд проблем місцевого розвитку, але разом із цим обумовила появу управлінських труднощів у містах обласного значення та містах - обласних центрах, які певний час перебували за межами процесу децентралізації і згодом просторово опинилися в оточенні утворених об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Таким чином актуалізувалися питання приєднання утворених ОТГ до громад міст обласного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукових публікацій щодо розвитку міст обласного значення і обласних центрів, а також дослідження відповідної практики дозволяє констатувати слабкий науковий інтерес до обґрунтування та знаходження способів розв'язання окресленої проблеми. Більшою мірою науковці переймаються правовими аспектами функціонування великих міст [2; 3], зміною їх економічної ролі [4; 5] або загальними тенденціями урбанізації, хоча й з урахуванням децентралізації [6]. У той же час електронні майданчики для обговорення проблем і кращих практик децентралізації наповнюються інформацією щодо критичного осмислення ролі міст як центрів економічної активності в нових умовах розподілу владних повноважень. У цьому контексті корисним може бути

науковий пошук можливостей управління містами з огляду на утворення нової адміністративно-територіальної конфігурації країни.

Мета статті полягає в систематизації змін щодо управління містами обласного значення і обласними центрами у зв'язку з утворенням в межах приміської зони ОТГ та обґрунтуванні можливостей їх подальшого розвитку з метою підвищення результативності управління.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали методи статистичного аналізу динамічних рядів (для визначення тенденцій та темпів зміни окремих процесів), компаративного аналізу (з метою порівняння процесів розвитку міст у часі), спостережень – для накопичення даних щодо трансформації управління великими містами, придатних для здійснення окремих узагальнень.

Виклад основного матеріалу. Перші об'єднані територіальні громади почали створюватися в Україні в 2015 році, відразу після ухвалення відповідного закону [1], після проведення виборів 25 жовтня їх кількість склала 159 [7]. На початок 2019 р. їх уже налічувалося 899 (в 66 з них на 30.06.2019 р. призначено перші вибори; в 25 – очікують рішення ЦВК про проведення перших виборів; в 26 – відбулося приєднання навколишніх громад до міст обласного значення), утворені ОТГ акумулюють 27,0% населення України і займають 38,9% її площі [8]. Основною причиною слабкої активності міст обласного значення і обласних центрів у створенні ОТГ стала відсутність фінансової мотивації, оскільки громади цих міст і так мали у своєму розпорядженні податкові надходження, які сільські громади отримували лише в разі створення ОТГ.

Достатньо швидко для керівників окремих міст, громадськості та наукової спільноти стає очевидною просторова обмеженість міст, що формується внаслідок створення ОТГ в межах приміської зони. І, оскільки ОТГ уже створені, в управлінні містами виникає необхідність вирішення ряду проблем використання їх соціально-економічного потенціалу з урахуванням взаємодії з прилеглими новоутвореними громадами. Деякі можливі варіанти використання можливостей для розвитку міст обласного значення обґрунтовано на прикладі м. Кременчук Полтавської області.

Слід пояснити, що автор обізнаний із змінами нормативно-правової бази щодо спрощення процесу створення ОТГ у разі приєднання громад до міських ОТГ або до міст обласного значення [9], але інституційні зміни на практиці не завжди реалізуються в тому вигляді, в якому вони передбачені законодавством, і потребують часу на провадження з урахуванням місцевих особливостей. Прийняття закону не лише не виключає, а навіть потребує наукового обґрунтування його імплементації з метою запобігання негативним наслідкам, що можуть виникнути через неврахування соціально-економічних умов міста, порушення принципу добровільності чи надмірний адміністративний тиск. При ухваленні рішення щодо створення міської ОТГ доцільно провести

аналіз набутих вигід або втрачених можливостей для міста Кременчук, які можуть мати економічний, соціальний, адміністративний та просторовий характер і формуватися в залежності від сценаріїв розвитку подій. За різного збігу обставин формується оптимістичний, реалістичний чи песимістичний сценарій.

Песимістичний сценарій розвитку міста складається в тому випадку, коли керівництво відсторонюється від проведення адміністративно-територіальної реформи, не ініціює створення міської ОТГ із включенням сільських громад і допускає вилучення з-під управлінського контролю приміської зони. У цьому випадку втрачає міська громада перевищуватимуть її вигоди. Вплив чинників економічного характеру стосується: обсягу бюджетних надходжень; доходів населення; обсягу роздрібного товарообороту та надання інших послуг; обсягу ресурсів і випуску продукції.

Бюджетні втрати. Обсяг бюджетних надходжень залежить від структури податкових надходжень, яка може змінюватися в залежності від різних сценаріїв розвитку подій. За реалізації песимістичного сценарію бюджет міста втрачатиме податок на земельну нерухомість, розміщену за його межами. Цей податок і зараз не надходить до міського бюджету, тому мова йде не про абсолютні втрати, а про втрачені можливості. Бюджетні втрати також можуть стосуватися збільшення реверсної дотації, що є наслідком збільшення різниці між кількістю наявного і постійного населення, а також втрати рентних платежів (втрачені можливості

Більше 60% надходжень до міського бюджету забезпечується за рахунок ПДФО, а це вказує на залежність фінансового благополуччя міста від чисельності зайнятих та їх доходів. Названа залежність є ризикованою з точки зору перспектив формування бюджету, оскільки населення старіє, народжуваність скорочується, унаслідок чого спостерігається спадна динаміка загальної чисельності населення та зростання демографічного навантаження (кількість осіб до 15 років та старше 65 років в розрахунку на 1000 осіб)). У 2018 р. в місті було зареєстровано 58600 пенсіонерів, що склало приблизно 27% від чисельності постійного населення, і хоча питома вага пенсіонерів в останні три роки дещо знизилася (2026 р. – 29%), пов'язано це з підняттям пенсійного віку, а не із збільшенням частки молоді в структурі населення. На даний час законодавство визнає пенсіонерів категорією громадян, які підпадають під пільгове забезпечення соціальними послугами, зокрема послугами з пасажирських перевезень. За 2018 р. по місту було здійснено 213949 перевезень пільгових категорій громадян і 23166 таких перевезень було здійснено залізничним транспортом. На обслуговування пільгових перевезень із міського бюджету в 2018 р. було витрачено 20,3 млн грн, а на 2019 р. запланована сума в розмірі 42,5 млн грн.

Прискорення скорочення постійного населення (табл. 1) за наявності маятникової трудової міграції є також одним із чинників, що підвищують

ймовірність збільшення реверсної дотації, яка на 01.01.2018 р. склала 41 659,3 тис. грн при такому ж плані на 2019 р.

Таблиця 1

**Природний та міграційний рух населення м. Кременчук,
2011-2018 рр., осіб***

Показники	Роки						Станом на 01.01 2018 р.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Народжені	1906	2038	1954	1950	1986	1905	1600
Померлі	2591	1954	2611	2721	2956	3032	2800
Природний приріст	- 685	84	- 657	- 771	- 970	-1127	-1200
Прибулі	2405	2357	3186	2830	2664	1849	х*
Вибулі	2367	2350	2588	2596	3105	2202	х
Сальдо міграції	38	7	598	234	-441	-353	х
Загальне збільшення (зменшення)	-647	91	-59	-537	-1411	- 1480	х

*— дані відсутні .

Джерело: Систематизовано автором за даними Програми соціально-економічного розвитку м. Кременчук на 2018 р. [10].

Втраченими можливостями для бюджету Кременчука стануть і втрати надходжень від плати за земельні ділянки, що знаходяться за межами міста, зважаючи, що ринкова вартість земельних ділянок під забудову за межами міста коливається в межах 20-150 тис. дол. США за 1 га.

Втрати доходів населення. Доходи від зайнятості напряму не залежать від створення ОТГ, але вони страждатимуть у разі втрати містом перспектив розвитку – висококваліфіковані спеціалісти виїжджатимуть до більших промислових міст. Торгівля мало залежить від того яким чином утворені громади, її обсяг визначається платоспроможністю населення, доступністю місць продажів (транспортне сполучення, відстань від місця проживання тощо) та товарним асортиментом. Оскільки торгівля ґрунтується на приватній власності, збільшення товарообороту сприятиме наповненню бюджету, небезпечним може стати лише переміщення торгівлі в зону новостворених ОТГ, що малоімовірно через обмеженість локальних ринків.

Обсяг ресурсів і випуск продукції. Ресурсні втрати за реалізації песимістичного сценарію є абсолютними, тобто місто повністю позбавляється контролю за використанням усіх ресурсів, що знаходяться за межами міста, оскільки вони будуть підпадати під юрисдикцію ОТГ. У цьому випадку місто втрачає не лише податкові, рентні та інші надходження до бюджету, а й базис для власного розвитку: вільні і відносно дешевші майданчики для промислової,

житлової та іншої забудови; землі державної власності, що могли б перейти до комунальної власності міста; рекреаційні зони для організації відпочинку містан; можливості для розвитку туризму тощо.

Чинники соціального характеру впливатимуть на: обсяг видатків на соціальну допомогу, утримання соціальної інфраструктури, соціальне забезпечення пільгових категорій громадян; рівень безробіття і зайнятості; якість людського капіталу; громадську безпеку. Передбачувана замкненість міста вимагатиме знаходження внутрішніх резервів для розв'язання проблем безробіття та зайнятості. Трудові ресурси, що будуть перетікати з приміської зони до міста, можуть сприяти зростанню зайнятості на робочих місцях, які не вимагають високої кваліфікації; потреба у висококваліфікованих спеціалістах залишатиметься незадоволеною; занепад промислового потенціалу міста сприятиме зростанню безробіття, а висока конкуренція за робочі місця негативно позначатиметься на доходах від зайнятості. Структура промисловості Кременчука охоплює майже всі базові галузі, зокрема нафтопереробну й хімічну, машинобудування та обробки металів, харчову, легку та будівельну. У місті функціонує 90 промислових підприємств й понад 17 тисяч суб'єктів підприємницької діяльності, але випуск продукції та чисельність працівників на цих підприємствах неухильно скорочується. Так, єдиний в Україні працюючий завод з виробництва вантажних автомобілів скоротив виробництво продукції з 27677 автомобілів на рік у 1990 р. до 629 автомобілів у 2017 р. Завод розпочав процедуру банкрутства, а це означає, що близько 4500 осіб можуть залишитися без роботи. Нестабільною є ситуація на Крюківському вагонобудівельному заводі (КВБЗ), який з 2014 р. по 2016 р. був збитковим (табл.2).

Позбавлення впливу міста на приміські території на тлі зростання безробіття і соціальної деградації актуалізує питання громадської безпеки. Зростання кількості актів вандалізму, крадіжок, порушень громадського порядку, правил дорожнього руху завжди обумовлюють зростання бюджетних витрат на захист громадян (витрати на виїзди, патрулювання, встановлення відеокамер, поновлення зіпсованого майна тощо).

Таблиця 2

**Чисельність працівників та фінансові показники діяльності
Крюківського вагонобудівельного заводу, 2012-2017 рр.**

Показники	Роки						2017 р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Чисельність працівників, осіб	8902	7865	6845	6200	5528	5287	59,4
Прибуток (+), збиток (-), млн грн	780,6	339,4	-347,6	-416,7	-112,8	331,9	42,5

Джерело: за даними [11].

Адміністративний вплив на розвиток громади проявляється в можливості: планувати, організовувати і контролювати виконання соціально-економічних заходів; видавати розпорядження, обов'язкові для виконання на всій території громади; видавати заборони на проведення небажаних, з точки зору інтересів громади, дій та дозволи на діяльність; виконувати адміністративні функції, делеговані державою. Зрозуміло, що планування, організація діяльності та контроль за її виконанням за адміністративними межами містами можливий лише на основі співробітництва громад або на підставі рішень вищих органів влади України (Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Президента України). Це пов'язано із значними перевитратами часу на прийняття управлінських рішень. Керуючись положеннями Закону України «Про співробітництво територіальних громад» лише на етапі підготовки тексту договору та прийняття рішення необхідно витратити більше 100 днів (60 днів після створення комісії на підготовку договору, 15 днів – на громадське обговорення, 30 днів після обговорення – на прийняття рішень радами-партнерами). Усі інші адміністративні функції можуть бути виконані лише в адміністративно-територіальних межах, де поширюються компетенції місцевої ради.

Просторовий розвиток міста суттєво обмежується. Втрачаються можливості для садибної забудови, промислового будівництва, розміщення сміттєпереробних заводів і кладовищ, використання містянами рекреаційних зон, зеленого туризму, створення логістичних локацій і проведення масових заходів ярмарково-виставкового характеру тощо. В існуючих межах міста вільні землі для розміщення об'єктів громадського обслуговування відсутні, але місто потребує і потребуватиме надалі розміщення крупних торговельних центрів (супермаркетів будівельних матеріалів, побутової техніки, з продажу автомобілів, човнів, яхт, промислових та продовольчих товарів). Крім того місту необхідні території для розміщення закладів для обслуговування туристично-рекреаційної галузі. Буде ускладненим також виконання запланованих робіт з будівництва автодорожнього мостового переходу через Дніпро, управління аеродромом Кременчуцького льотного коледжу, Кременчуцькою гідроелектростанцією, розробки родовищ Кременчуцької магнітної аномалії. У зв'язку із зміною адміністративно-територіального устрою за песимістичним сценарієм виникнуть незаплановані витрати на перегляд чи коригування Генерального плану міста. На даному етапі проблема просторового розвитку Кременчука є гострішою, ніж інших міст області, оскільки фактично уже склалася Кременчуцька агломерація, яка потребує управління з єдиного центру.

Оптимістичний сценарій розвитку міста передбачає використання можливостей для його просторового розвитку за рахунок приміської зони, на яку поширюється Генеральний план міста, та за рахунок територій інших місцевих громад, на які поширюється управлінський вплив міської ради,

і які, по суті, утворюють агломерацію. Навколо Кременчука уже створено шість ОТГ: Недогарківська, Новознам'янська, Піщанська, Омельницька, Пришибська, Дмитрівська, половина з яких отримує базову дотацію, тобто податкові надходження у цих громадах у розрахунку на одного постійного мешканця є меншими, ніж у середньому по Україні.

Оптимістичний сценарій передбачає, що розвиток міста з використанням приміських територій дозволяє отримати такий обсяг вигід, який значно перекриватиме заплановані витрати та неочікувані втрати. Однак, наведений перелік прилеглих до міста ОТГ вказує на високу ймовірність виникнення конфліктності при використанні зон спільних інтересів. Прикладені управлінські зусилля щодо створення ОТГ і вже виконана робота з благоустрою населених пунктів цих громад та модернізації інфраструктури на даному етапі виступатиме перешкодою для поширення впливу міста на ці території. Наприклад, с. Омельник (Омельницька ОТГ) стало переможцем конкурсу «Село року» у 2018 р., громада активно використовує для залучення додаткових коштів можливості міжнародних програм (Despro, GIZ, PAUCI, ПРООН), керівництво ОТГ проводить велику просвітницьку роботу і здійснює навчання активних членів громади. Тож за оптимістичного сценарію розвитку міста міська рада має сприяти налагодженню партнерських відносин з уже утвореними ОТГ, навіть за межами області (Світловодська ОТГ), не відкидати можливість приєднання ОТГ, територія яких є спільною для громад ОТГ і міста (Дмитрівська ОТГ), а також мати на увазі можливості централізації частини управлінських функцій у межах створюваної агломерації, зважаючи на перспективи реформи районного устрою Полтавської області (Полтавський, Кременчуцький, Миргородський і Лубенський райони). Вигода агломерації залежить не від близькості до географічного пункту, а від технічної і просторової концентрації виробництва, можливості використання спеціалізованої ремонтної бази, іншої інфраструктури, що називається «агломеративним ефектом» [12].

Бюджетні переваги для міста не є однозначно очевидними, але у результаті консолідації бюджетних надходжень бюджет агломерації/ОТГ збільшується приблизно на третину (за результатами проведення аудиту виконання місцевих бюджетів Кременчуцького району). Консолідація коштів дозволить реалізувати великі і дорогі проекти, важливі для усіх мешканців, але непосильні для окремих громад (дороги, водогони, енергоаудит, модернізація ЖКГ, перероблення твердих побутових відходів (ТПВ) тощо). У разі об'єднання сільських і міської громад зросте чисельність населення громади, що може сприяти зменшенню реверсної дотації – значна сума залишатиметься на місцях. Зараз із міського бюджету Кременчука вилучається більше 80 млн грн реверсної дотації (власні податкові надходження в розрахунку на 1 мешканця у 2017 р. склали 8800 грн, тоді як по ОТГ ця цифра коливається в межах від 3414,1 (Пришибська ОТГ) до 1371,0 (Недогарківська ОТГ). У межах агломерації або ОТГ підвищення

доходів населення обумовлюватиметься мультиплікаційним ефектом, який проявляється при наявності незайнятого населення і збільшенні інвестицій (вкладення капіталу забезпечують появу нових робочих місць, унаслідок чого збільшується зайнятість і зростають доходи населення).

Обсяг роздрібного товарообороту та надання інших послуг. Формування спільного для агломерації споживчого ринку буде мати позитивний вплив на вартість товарів і послуг для населення, що сприятиме зростанню товарообороту, підприємницьких доходів і якості обслуговування. Соціальна складова розширення впливу міста на прилеглі території є вразливою – зважаючи на гірше демографічне положення в сільській місцевості, видатки на соціальні потреби зростатимуть. Але з точки зору оцінки життєвого рівня населення ситуація покращиться за рахунок вирівнювання соціального забезпечення сільського та міського населення. Уся соціальна політика буде розроблятися з єдиного центру, а це означає, що питання пасажирських перевезень пільгових категорій громадян, соціального обслуговування вразливих верств населення через територіальні центри, надання соціальної допомоги, оздоровлення дітей тощо будуть вирішуватися за єдиним принципом. Оскільки Кременчук з його промисловістю, представленою підприємствами машинобудування, металургії, нафтохімії, енергетики, будівельної індустрії, легкої та харчової промисловості та ін., є джерелом забруднення навколишнього середовища і особливо атмосферного повітря, приміська зона може стати альтернативним простором для житлової забудови (при цьому актуальними залишаються питання дорожньо-транспортного розвитку та реконструкції промислових підприємств).

Зрозуміло, що від уже створених ОТГ, які успішно розвиваються, важко очікувати ініціатив щодо створення міської ОТГ з центром у Кременчуці, найбільш реалістичним може стати варіант налагодження партнерських стосунків з ОТГ і створення міської Кременчуцької ОТГ з включенням Білецьківської та Кам'янопотоківської сільських рад (за умови виникнення ініціативи з боку цих рад). За такого розвитку подій місто отримає певний простір для розвитку, але не зможе повністю використати економічний потенціал передмістя. Економічні можливості реалістичного сценарію полягатимуть у ймовірності зменшення реверсної дотації, консолідації бюджетів, вирівнюванні рівнів доходу міських і сільських жителів за рахунок організації єдиного економічного простору та активізації торгівлі, а також отримання в розпорядження міської влади додаткових ресурсів для виробництва товарів і послуг. У той же час значні можливості використання агломераційного ефекту (обслуговування промислових об'єктів за межами міста, використання рекреаційних зон тощо) будуть втрачені.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати дослідження дозволяють зробити висновок про інертність органів самоврядування у великих містах щодо використання можливостей децентралізації. Існуючі

негативні тенденції соціально-економічного розвитку міст посилюватимуться через втрату ними впливу на приміські території і можливостей використання потенціалу приміської зони, яка включена до Генеральних планів розвитку міст. З огляду на існування навколо міст обласного значення уже створених ОТГ, можливі різні сценарії їх подальшого розвитку: в рамках єдиної міської ОТГ; в межах агломерації; на принципах партнерства або в умовах значного просторового обмеження, що впливатиме на зміну принципів і характеру управління.

Зважаючи на прийняті зміни до законодавства стосовно добровільного об'єднання територіальних громад, вважаємо за доцільне продовжити дослідження у напрямі пошуку обґрунтованих варіантів економічного та просторового розвитку міст обласного значення та обласних центрів.

Література:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157- VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/157-19>.

2. Шкабаро В. М. Нормативно-правове забезпечення механізму функціонування міст в Україні /В. М. Шкабаро, Н. Білицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legal.duan.edu.ua/images/stories/Files/2015/9.pdf>.

3. Штефан В. С. Законодавчі аспекти визначення критерію класифікації міських населених пунктів /В. С. Штефан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/1/Downloads/tipp_2015_1_8.pdf.

4. Романюк С. А. Економічна щільність як показник розвитку міст /С. А. Романюк //Електронна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1770>.

5. Шулевський В. О. Роль великих міст у регіоналізації України /В. О. Шулевський //Вісник ОНУ. Серія: Географічні та геологічні науки. – 2017. – №22 (Вип. 2). – С. 144-154.

6. Приходченко Т. А. Сучасні українські урбанізаційні процеси в умовах децентралізації влади /Т. А. Приходченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/24402/1/279-284.pdf>.

7. Динаміка об'єднання територіальних громад України (2015-2018 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://socialdata.org.ua/dinamika-obiednannya-teritorialnikh-g/>.

8. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Станом на 10 травня 2019 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/402/10.05.2019.pdf>.

9. Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних

громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення: Закон України від 03.04.2018 № 2379 – VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19>.

10. Офіційний веб-портал Кременчуцької міської ради та виконавчого комітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www1.kremen.gov.ua/index.php/branches/content/index/id/5009>.

11. Офіційний сайт Крюківського вагонобудувельного заводу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvsz.com/index.php/ua/golovna>.

12. Вебер А. Теория размещения промышленности / А. Вебер. – Л., М., 1926. – 223 с.

THE CHOICE OF PEDAGOGICAL SITUATIONS FOR THE FORMATION OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF STUDENTS OF PHILOLOGY

Rubinska B.I.,

*Candidate of Pedagogics, Associate Professor of the Romance and
Germanic Languages and Translation Chair,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Annotation. *The article is devoted to the studies of the choice of pedagogical situations for the formation of methodological competence. It is necessary to form methodological competence with the help of situations that include the usage and development of intuition. One of the demands to the choice of content of teaching students of different philological training should be formulated in such a way: inclusion in training of students of philology selected pedagogical situations of those in which intuition is formed and developed. This will be one of the components of the content of teaching, through which you can influence the successful formation of the methodological competence of students of philology.*

Key words: *demands to the choice of content of teaching, pedagogical situation, intuition, methodological competence, system.*

Introduction. Nowadays Ukraine is undergoing the process of reformation and reconstruction of its educational system. The term “educational system” is defined in the document “Law of Ukraine on Education, Section1, Article 28”. Definition of the System of Education: “The system of education shall consist of educational institutions, scientific, scientific-methodological and methodological institutions, scientific-production enterprises, state and local bodies governing education and bodies of self-governance in the area of education” [13]. According to it students and professors are the central input elements of this system. They are influenced by different factors such as socio-economic demand of highly qualified

specialists, the state policy and the system of education of Ukraine, governed by the new laws and documents and many other. According to the “Law on Higher Education” qualification – a standardized set of competences (learning outcomes) achieved by the person, which is recognized by an authorized body and confirmed by a respective document; competence – a dynamic combination of knowledge, skills, ways of thinking, opinions, values, other personal qualities, which recognizes person’s ability to successfully socialize, perform professional and/or further educational activity.”[12].The discussion of how to achieve competence is going on in many scientific papers. We are going to discuss the formation of methodological competence of students of philology. The most important competence for students of philology is languages competence. “Communication in foreign languages broadly shares the main skill dimensions of communication in the mother tongue: it is based on the ability to understand, express and interpret concepts, thoughts, feelings, facts and opinions in both oral and written form (listening, speaking, reading and writing) in an appropriate range of societal and cultural contexts (in education and training, work, home and leisure) according to one’s wants or needs. Communication in foreign languages also calls for skills such as mediation and intercultural understanding. An individual’s level of proficiency will vary between the four dimensions (listening, speaking, reading and writing) and between the different languages, and according to that individual’s social and cultural background, environment, needs and/or interests.

Essential knowledge, skills and attitudes related to this competence: competence in foreign languages requires knowledge of vocabulary and functional grammar and an awareness of the main types of verbal interaction and registers of language. Knowledge of societal conventions, and the cultural aspect and variability of languages is important. Essential skills for communication in foreign languages consist of the ability to understand spoken messages, to initiate, sustain and conclude conversations and to read, understand and produce texts appropriate to the individual’s needs. Individuals should also be able to use aids appropriately, and learn languages also informally as part of lifelong learning. A positive attitude involves the appreciation of cultural diversity, and an interest and curiosity in languages and intercultural communication.” [1].

And finally, science and research basis has also changed. Special attention in all educational establishments is paid to the learning of foreign languages and training of students of philology on whose activities much will depend. Interest or its absence in learning something influences the formation of certain competencies, which in their unity provide not only the fulfillment of the main program demands within the limits of a certain discipline but promote realization of individual educational programs, disclosure of individual qualities of students (activity, independence, freedom in making decisions).Active life position is always the highest manifestation of an interested attitude of a personality to studying, his/her ability to it and striving for changing activity. All subjects of psychology-pedagogical and language cycle are

able to form active life position by means of teaching active coordination, which is aimed at fulfillment of mutual activity. Mutual activity always takes place in a certain pedagogical situation. From the attribute “pedagogical” we can see that all situations belong to the pedagogical sphere. The problem of the choice of pedagogical situations for training students of philology hasn’t been solved yet. Our hypothesis is that the training of students in pedagogical situations that stimulate the development of intuition will form methodological competence of students of philology.

The Body of Research. Many researchers think that the idea of competency is the idea of an open order on content of education. That’s why it is necessary to clarify and specify this category from the positions of educational activity. «Educational activity turning into research activity becomes the object of research... It is competency approach that teaches a student to learn» [5]. We agree with those scientists who consider it to be a complex phenomenon which includes not only activity itself but also personal attitude to it and to the subject of activity, including personal and subject-oriented. Finding out the new ways of solving the research problem in conditions of modern education reform that takes place in Ukraine we directly connect it with the solution of strategic tasks of Ukrainian education in the context of Bologna process requirements (worked out by A. Alexiuk, B. Bokut, Ya. Bolubash, I. Zyazun, L. Kondrashova, V. Kremen, N. Kuzmina, Z. Kurliand, O. Molibog, N. Nychkalo and others), priorities aims in training future highly qualified specialist, who is able to participate in joint activities (worked out by M. Bachtin, O. Leontiev, Z. Kornayeva, I. Bim and others).

The improvement of the content of training students who study foreign languages in higher education is connected with more successive usage of activities approach in teaching and, in particular, the choice of pedagogical situations. There are different approaches to the definition of pedagogical situation. In Psychology the definition is the following: “Much of learning and reasoning occurs in pedagogical situations— situations in which a person who knows a concept chooses examples for the purpose of helping a learner acquire the concept.” [6]

Pedagogical situation is also defined from the sociological point of view, e.g. “Much of human learning occurs in social situations, and among these, pedagogical situations may afford the most powerful learning. In pedagogical situations, a teacher chooses the concept that they are going to teach and the examples that they use to teach the concept. ... Much of human learning occurs in social contexts.” [7].

From the communicative point of view it is a constitutive of dialogic pedagogy. “Dialogic pedagogy is a term used by a growing number of scholars, practitioners and policy-makers to describe learning processes in which teacher and pupils critically interrogate the topic of study, express and listen to multiple voices and points of view, and create respectful and equitable classroom relations” This approach to situation is more suitable for the purpose of our investigation because it “(a) is informed by actual practice and grounded in existing classroom conditions, (b) is multi-dimensional, (because it examines a range of different aspects of classroom communication and

interaction), (c) views dialogue as a problem rather than a solution.”[4]

The aim of our article is to define what pedagogical situations we should choose to form methodological competence of students of philology. According to J. Raven methodological competence includes tendencies to more exact understanding of values and settings as to the concrete aim; tendencies to control your own aims; involvement of emotions in the process of activity; readiness and ability to study independently; search and use of feedback; self-confidence; self-control; adaptability; propensity to think about the future; attention to the problems connected with achievement of the set goals; independence of thinking; originality; critical thinking, willingness to solve complex issues; willingness to work on something controversial and anxious; readiness to rely on subjective assessments and go at moderate risk; readiness to use new ideas and innovations to achieve the goal; the focus on mutual win and the breadth of perspective: trust; attitude to the rules as indicators of desirable behaviors; the ability to make the right decisions; personal responsibility; ability to work together to achieve the goal; the ability to induce others to achieve the goal; the ability to listen to other people and take into account what they said; the desire to subjectively evaluate the potential of employees; readiness to allow other people to make independent decisions; the ability to resolve conflicts and mitigate differences; the ability to work successfully as a subordinate; tolerance for the different lifestyles of others; understanding pluralistic policy as well as readiness to carry out organizational and social planning.

Independence of thinking; originality; critical thinking, willingness to solve complex issues; willingness to work on something controversial and anxious; readiness to rely on subjective assessments and go at moderate risk; readiness to use new ideas and innovations to achieve the goal can be formed in different pedagogical situations and are based on intellect and intuition. Scientists consider intuition differently. Intuition is considered as an accomplishment sense of psychological phenomena, as a motivational phenomenon. We will consider it from the standpoint of specialized teaching. There are two forms of knowledge of science: amateur and professional. At first, young people perceive science at the level of their understanding, that is, they try to adapt scientific facts. It is characterized as a kind of initial form of assimilation of scientific knowledge, and even a science-like creation-dilettantism in science.

But as in every phenomenon positive meaning is laid in this concept and, because this is the initial stage of scientific research thus a peculiar integrity is achieved. Students of philology study philological sciences and then related psychological and pedagogical disciplines. This is the beginning of an independent theorizing of which a person receives some satisfaction. A young scholar develops a commitment to the ideal of the scientist. He tries to develop in himself certain features necessary for the pursuit of scientific activity. Initially, a supervisor can be such an ideal of philologist, whose works the student reads. When he forms theoretical thinking, the ideal gradually dies.

Theoretical consciousness is considered as the content of the ideal. From the study of the theory begins the process of scientific knowledge, the entry into the intellectual - terminological element. For a student of philology, this terminology element is philology one. It is the object of intuitive comprehension. However, theoretical consciousness in the situation of intuitive comprehension determines exactly the scientific, theoretical orientation of images of the world, specific phenomena, processes created by the intuition «[11, p.266]. Consequently, from these positions, intuition is characterized as an active representation of the proportion of the part and the whole, the phenomenon and essence, subject and background. The essence of such an understanding is the dialectical connection of these moments. «The search for the basis of the fact or relation of the fact to its basis, which becomes an ultimately contradictory fact, and is in the procedural aspect of the intuitive comprehension. When the fact, based on its basis, reflects itself in another related fact (and this becomes the basis), the mechanism of fantasy enters into force. «[11, p. 265].

It is also necessary to consider the methodological definition of intuition. Students of philology, studying teaching methods, grasp the integral pedagogical situation, get acquainted with the most famous methodological directions, systems and methods, forms and means of teaching a foreign language, and also form the basis of the ability to creatively apply their knowledge in practice, taking into account specific conditions. We must simultaneously rely on both logical knowledge and the intuition preceding cognitive activity.

Based on the acquired theoretical knowledge, students of philology develop creative methodical thinking, which will help them in solving various methodological problems that arise in the foreign language educational process in school. [7]

In pedagogical dictionaries it is determined that intuition is enough to achieve the truth, but to convince other people in the truths the evidence is necessary [3,12].

Let's consider the issue of pedagogical intuition and its role in shaping the competence of students and teachers. A group of scientists at the University of Geneva (Katharina Gvozdk and her colleagues) investigated if intuition influenced on how math teachers perceive the difficulties that arise in a child in the process of solving mathematical problems. Unlike those who believed that the game itself was important to the child, Swiss scientists received a different result in the study of intuition. The stereotype that intuitive knowledge facilitates solving problems is also inadequate. We agree with Sadler's opinion, whose studies have shown that teachers should be trained so that pedagogical skills and competences also include development of intuition and, in this case, they go beyond the stereotypes that intuitive knowledge facilitates solving mathematical problems. If this does not happen, the teachers will be powerless to understand the student's problems and solve them. [2]. We studied what difficulties in Listening and Interpreting our students of philology may have and the role of intuition in this process.[11]

In order to develop intuition in the process of teaching avoiding gaps in listening comprehension we have chosen several pedagogical situations. Here are some

examples of them.

Gaps in Perception of an Interpreter.

1. You are an Interpreter. Listen to these 4 people speaking in a great noise situation and define what variant of the English language they speak: A) BE; B) AE; C) AuE; D) NZE. Choose the variant of translation. A) Зі змінами у мові можуть бути пов'язані також різноманітні зміни у різних місцях. Б) Зі змінами у мові можуть бути пов'язані також різноманітні зміни у різних розумних межах. В) Різні розумні зміни виражені різними способами по мірі змін у мові. Г) По мірі того як відбуваються зміни у мові вони можуть добре змінювати мову різними шляхами в різних підсистемах. Д) Різні розумні зміни виражені різними способами по мірі змін у мові..

2. Listen to these 4 people speaking in a very fast tempo and define what variant of the English language they speak: A) BE; B) AE; C) AuE; D) NZE. Choose the variant of translation. A) Ніхто з носіїв певного варіанту мови не може залишатись у щільному контакті з усіма іншими носіями цієї мови. Б) Ніхто з тих, хто розмовляє на особливій мові, не може залишатись у мовленнєвому контакті з усіма іншими носіями мови. В) Дізнайтесь про того, хто розмовляє на особливій мові, який не може залишатись у щільному контакті з усіма іншими носіями мови. Г) Дізнайтесь про того, хто розмовляє на особливій мові, і залишається у мовленнєвому контакті з усіма іншими носіями мови.

3. Listen to these 4 people speaking and define what dialect of the English language they speak: A) East London (cockney) accent); B) Brummy (Birmingham accent, Midlands, England); C) Francophone accent (Quebec, Canada); D) Indian English accent. A) Соціальні та географічні бар'єри, наряду з відстанню означають, що зміна, яка почалась серед носіїв мови у певній місцевості, можливо розповсюдиться тільки на інші території, з населенням яких вони у тісному контакті. Б) Соціальні та географічні бар'єри, поряд з наявною тут відстанню означають, що зміна, яка почалась серед носіїв мови у певній місцевості, можливо розповсюдиться тільки на інші території, з населенням яких вони у тісному контакті. В) І добре що як соціальні та географічні бар'єри так і відстань означають, яка почалась серед носіїв мови у певній місцевості, можливо розповсюдиться тільки на інші території, з населенням яких вони у тісному контакті. Г) Як соціальні та географічні бар'єри спілкування, так і відстань означають, що зміна, яка почалась серед носіїв мови у певній місцевості, можливо розповсюдиться тільки на інші території, з населенням яких вони у тісному контакті.

Now we tell students to ask their intuition: "Do I hear well in the noise situation (when they speak very fast)? and Do I translate it correctly? Should I choose answer A?" Write yes or No. Leave your pen nearby. Let's do some reading exercises. When you next come across this piece of paper, grab the pen and close your eyes. Then open them and immediately circle your answer. This exercise relies on quick-thinking accuracy of the gut.

Conclusions. We studied what difficulties in Listening and Interpreting our students of philology may have and the role of intuition in this process. It was

wrong to consider that in the process of interpreting only knowledge is important. It is necessary to form methodological competence with the help of pedagogical situations that include the usage and development of intuition. One of the demands to the choice of content of teaching students of different philological training should be formulated in such a way: inclusion in selected pedagogical situations for training of students of philology of those in which pedagogical intuition is formed and developed. This will be one of the components of the content of teaching, through which you can influence the successful formation of the methodological competence of students of philology.

References:

1. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning, (2018), available at: ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf.
2. Burke, L. A., Sadler-Smith, E. (2006) "Instructor intuition in the educational setting". *Academy of Management Learning & Education*, 5 (2), pp.169-181, available at: <https://phys.org> › Other Sciences › Mathematics (accessed 19.04.2019).
3. Goncharenko, S. U. (1997) "Ukrainskiy pedagogichnyi slovnyk". (Ukrainian Dictionary in Pedagogics), available at: lib.iitta.gov.ua/106820/.../Гончаренко.%20Педагогічний%20словник%20%281%29.p...1997. (accessed 19.04.2019).
4. "What-is-dialogic-pedagogy" (2019), available at: dialogicpedagogy.com/what-is-dialogic-pedagogy/ (accessed 19.04.2019).
5. Malyhin, O. V. (2014) "Ierarhiya kompetentnostey suchasnogo pedagoga" [Interactive competency of a modern specialist in Pedagogics] / O. V. Malihin // 1025-richchya Istoriy i Osviti v Ukrayini: Trudnoschi, Suchasnist ta Perspektivi : zb materialiv mizhnar. nauk. konf. – Kiyiv. – S. 65–75.
6. "Prior expectations in pedagogical situations", Patrick Shafto¹, Noah D. Goodman², Ben Gerstle¹ & Francy Ladusaw¹ ¹ Department of Psychological and Brain Sciences, University of Louisville ² Department of Brain and Cognitive Sciences, Massachusetts Institute of Technology p.2182, available at: <https://cocolab.stanford.edu/papers/ShaftoEtAl2010-Cogsci.pdf>. (accessed 19.04.2019).
7. Rankin, L. (2018). "How to Make Better Decisions by Improving Your Intuition", available at: <https://betterhumans.coach.me/how-to-make-better-decisions...> (accessed 19.04.2019).
8. Pathways to Translation: Pedagogy and Process, available at: Academic Search Complete, doi: 10.1080/14623943.2012.697883 (accessed 19.04.2019).
9. A rational account of pedagogical reasoning: Teaching by, and available at: cocosci.princeton.edu/.../RationalAccountOfPedagogicalReas... (accessed 19.04.2019).
10. Rubinska, B.I. (2018). "Changes in the Category "the Choice of Content of Philologists Training" Development Trends in Pedagogical and Psychological Sciences: the Experience of Countries of Eastern Europe and Prospects of Ukraine: Riga, Latvia BALTĪJA PUBLISĪNG. – pp.209-227.

11. Rubinska, B.I. (2018). "Pro rol intuitsyi v formuvanni metodologichnoi kompetentsyi studentiv-filologiv". (On the role of intuition in the formation of methodological competence of students-philologists) Strategii interiorizatsyi zmistu pidgotovky maibutnih filologiv: teorya i practyka [monografiya] / za red. Prof.O.V.Malyhina. – K.:TOV"”NVO Interservice".– pp.201-237.

12. Verhovna Rada Ukrainy, (2014). Zakon Ukrainy "Pro vishchu osvitu". (Verhovna Rada of Ukraine,2014, "The Law of Ukraine "On Higher Education".available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/en/1556-18> 11.02.201915.14(accessed 19.04.2019).

13. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (Pryiniattia vid 05.09.2017. Nabrannia chynnosti 28. 09. 2017). Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19_2017.pdf. (accessed 19.04.2019).

РОЗВИТОК ПОНЬЯТЬ ПРОЕКТИВНОЇ ГЕОМЕТРІЇ В НЕПЕРЕРВНІЙ МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ

Шановалова Н.В.,

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри вищої математики,

Панченко Л.Л.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри вищої математики,

Свистун А.С.,

магістрант 1-го року навчання,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

***Annotation.** The article examines the aim, substance, key tasks and ways of organization of studying projective geometry by high school students with due account of their cognitive capacities. The authors propose a system of studying projective geometry that envisages complex combination of two studying approaches – analytical and constructive. The former is based upon method of coordinates while the latter gives preference to constructing geometric images, algorithms or rule-orientations for performing such constructions.*

***Key words:** projective geometry, Euclidean geometry, non-Euclidean geometry, figure, analytic approach, coordinate approach, constructive approach, studying process.*

Стратегія реформування сучасної освіти будується на формуванні у фахівця здібності самостійно генерувати нові знання та здатності у нестандартних ситуаціях знаходити нові, творчі рішення. Для забезпечення кожній людині індивідуальної траєкторії розвитку творчих здібностей і становлення її як особистості та спеціаліста необхідні нові освітні технології.

Визначальними складовими у професійній компетентності майбутнього вчителя є пізнавальна та професійна активність в їх взаємозв'язку з фундаментальною та методичною підготовкою. Основна мета підготовки фахівця досягається в процесі навчальної діяльності, яка найбільш інтенсивно впливає на розвиток і формування психічних процесів та професійних властивостей особистості, на набуття необхідних для цього знань, умінь і навичок. Навчальна діяльність характеризується цілями, мотивами, пізнавальними процесами, починаючи із сприйняття інформації і закінчуючи функціонуванням складних творчих процесів. Навчальна діяльність студентів – це перш за все напружена розумова діяльність, інтенсивність якої залежить від багатьох факторів: змісту і складності поставлених задач, рівня знань, інтелектуальних вмінь і навичок, мотивів та загальних психологічних установок особистості. Формування позитивних мотивів до навчання визначається такими умовами, як усвідомлення теоретичної і практичної значущості засвоєння знань; нарощування змісту та новизни навчального матеріалу; професійна спрямованість навчальної діяльності; добір адекватних задач, які створюють інформаційне протиріччя в самій структурі навчальної діяльності і стимулюють пізнавальну активність та творче мислення тощо [14, с. 134].

Проективна геометрія має великі можливості для розвитку пізнавальної діяльності майбутнього вчителя математики через розвиток таких прийомів розумової діяльності, як аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, аналогія, інтуїція тощо. З урахуванням спеціалізації та індивідуального розвитку студентів відповідно до їх здібностей та можливостей зміст курсу «Проективна геометрія та методи зображень», крім теоретичного матеріалу з обов'язковою та додатковою частинами, задачного матеріалу, що забезпечить міцне засвоєння базових знань, повинен містити і мотиваційний матеріал (система проблемних та евристичних задач і запитань, творчі та дослідницькі запитання, задачі міжпредметного змісту, історичні матеріали до вивчення відповідних тем курсу тощо).

На перших лекціях необхідно роз'яснити загальне призначення проективної геометрії, як окремого модуля курсу, з'ясувати структуру цього модуля, як деякої цілісної системи. Слід звернути увагу на діалектичний характер модуля в цілому. Потрібно звернути увагу студентів на широке коло прикладних і практичних задач, які розв'язуються методами і засобами проективної геометрії.

Існують два підходи до вивчення проективної геометрії – аналітичний і конструктивний. При аналітичному підході виводяться рівняння всіх геометричних образів в деякій наперед заданій проективній системі координат. Проективні властивості цих образів доводяться шляхом дослідження їх рівнянь. Великою перевагою такого підходу є те, що студенти можуть за аналогією використовувати для цього координатний метод, який вивчається раніше в курсі аналітичної геометрії. Лише в поєднанні побудов геометричних образів

та вивченні властивостей їх конфігурацій за допомогою апарату алгебри можна досягти бажаного результату. Однак, аналітичний підхід не вирішує проблему формування у студентів мислення образами проективної геометрії, що є головним завданням вивчення будь-якої з неевклідових геометрій.

Для вирішення цієї проблеми більш доцільним є конструктивний підхід. При конструктивному підході перевага надається побудові геометричних образів, алгоритму чи правила-орієнтиру такої побудови. Він забезпечує наочність, формування просторової уяви та образного мислення студентів. Але в даному випадку виникають труднощі, зумовлені великою кількістю часто досить громіздких побудов, що вимагають значної витрати навчального часу.

Був час, коли геометрію поділяли на аналітичну і синтетичну. Якщо який-небудь геометричний факт можна було викласти за методом координат, – його відносили до аналітичної геометрії, у протилежному випадку – до синтетичної геометрії. Факти проективної геометрії викладали, як правило, синтетичним методом, тому їх відносили до синтетичної геометрії. Більше того, сам термін «проективна геометрія» почали розглядати як синонім терміна «синтетична геометрія».

Проте майже кожний геометричний факт можна викласти як за методом координат, так і без допомоги цього методу. Тому протиставлення аналітичної і синтетичної геометрії має штучний характер, який не відповідає суті справи. Таке протиставлення є навмисне переплутування предмета і методу дослідження. Кожна геометрія має певний предмет дослідження, має такий предмет і проективна геометрія. Для вивчення фактів цієї геометрії не обов'язково додержуватись одного якого-небудь методу – щоразу слід вибирати той, який у певний момент найзручніший, швидше приводить до мети. метод координат майже в усіх випадках, з якими доводиться мати справу, природніше і простіше приводить до мети [4, с. 4].

Досвід навчання проективної геометрії майбутніх учителів математики, фізики, інформатики показує, що для підвищення ефективності начального процесу з цієї дисципліни доцільно поєднувати обидва підходи. Таке поєднання та взаємодія цих двох тенденцій виявилась досить продуктивною і дала можливість створити загальні методи розв'язування різних за своїм змістом задач, зокрема задач на побудову та доведення з використанням теореми Дезарга, гармонічних властивостей повного чотиривершинника, проективних та перспективних відповідностей, теореми Паскаля та теореми Бріаншона, полярних відповідностей, властивостей проективних перетворень.

Проективна геометрія, як і евклідова, будується аксіоматично. Однак в проективній геометрії, на відміну від евклідової, є не лише власні, а й невластні або нескінченно віддалені елементи: точки, прямі, площини. Розуміння невластних елементів краще досягається за допомогою побудови відповідних моделей проективних прямої, площини та простору.

Виклад кожного нового розділу доцільно починати з проведення аналогії

між проєктивною геометрією (яка є першим прикладом неевклідової геометрії для студентів) і евклідовою геометрією. Це слугує коротким введенням в тему, встановлює логічний зв'язок нового матеріалу з попереднім, виявляє теоретичне та практичне значення вивчення цієї теми, показує її місце і значення у загальній системі знань, що відносяться до даної галузі науки, окреслює основне коло питань для вивчення.

Нові поняття слід вводити на моделях побудованих в образах евклідової геометрії. Вважається, що моделлю точки на проєктивній площині є евклідова пряма, проєктивна пряма інтерпретується як розширена евклідова пряма, тобто евклідова пряма доповнена невласною або нескінченно віддаленою точкою, або як пучок евклідових прямих, проєктивна площина інтерпретується як розширена евклідова площина, тобто евклідова площина доповнена невласною або нескінченно віддаленою прямою, або в'язка прямих і площин.

Особливу увагу слід звернути на введення та усвідомлення студентами невластних або нескінченно віддалених елементів. Так, наприклад, невласна точка задається за допомогою власної прямої або пучка паралельних прямих, тобто паралельні прямі проходять через одну і ту ж невласну точку; різні невластні точки задаються за допомогою різних власних прямих, тобто прямих, що перетинаються; невласна пряма задається за допомогою власної площини або в'язки паралельних площин, тобто паралельні площини перетинаються по нескінченно віддаленій прямій. Слід також зазначити, що в проєктивній геометрії власні і невластні елементи є рівноправними. Це означає, що вони можуть переходити одні в одні [14, с. 137].

При вивченні проєктивної геометрії студенти стикаються з труднощами логічного характеру, які походять з особливостей її понять і методів. Так з однієї сторони точка, проєктивна пряма і проєктивна площина є основними поняттями проєктивної геометрії, відношення інцидентності або належності або сполучення, порядку, неперервності між якими описуються системою аксіом проєктивної геометрії. Досвід показує, що поняття проєктивної прямої, проєктивної площини мають формуватися спочатку на основі наочно-інтуїтивного розуміння з наступним введенням формально-логічних означень цих понять як проєктивних просторів відповідної розмірності.

Ключові поняття проєктивної геометрії інтерпретуються відповідними поняттями евклідової геометрії в процесі дослідження основних моделей: 1) проєктивної прямої – розширеної евклідової прямої та пучка евклідових прямих, та проєктивної площини - розширеної евклідової площини та в'язки евклідових прямих і площин. Означення проєктивного простору вводиться через векторний простір наступним чином. Нехай V - векторний простір над полем R . Непорожня множина $P^3 \neq \emptyset$ називається проєктивним простором над полем R , якщо задане відображення ϕ векторного простору V без нуль-вектора на множину P^3 , яке володіє такими властивостями:

- 1) ϕ - сюр'єктивне (довільні елементи з P^3 мають прообрази в V)

2) колінеарним векторам відповідає один і той самий елемент [1, с. 9].

Елементи проєктивного простору P^3 називаються його точками і позначаються A, B, \dots Кожен вектор простору V породжує точку в просторі P^3 .

Той факт, що колінеарним векторам відповідає один і той самий елемент, покладений в основу введення проєктивної системи координат і на проєктивній прямій, і на проєктивній площині. Якщо вектор має евклідові координати $(x_1; x_2)$, то відповідна точка проєктивної прямої, що породжена цим вектором, має координати $(x_1:x_2)$, тобто координати точки записуються через відношення чисел.

Багато тверджень та рівнянь в проєктивній геометрії доводяться і виводяться за допомогою векторів та їх властивостей. Наприклад, рівняння проєктивної прямої виводиться на основі встановлення факту колінеарності трьох точок проєктивної прямої, що співпадає з умовою компланарності трьох векторів, які відповідно породжують ці точки.

Мотивація та роз'яснення доцільності вивчення окремих питань з необхідністю приводить до виявлення зв'язків між різними поняттями та розділами модуля, які зручно зображати у вигляді логічних ланцюжків або структурно-логічних схем (наприклад, пряма теорема Дезарга – принцип двоїстості – обернена теорема Дезарга; повний чотиривершинник – принцип двоїстості – повний чотиристоронник; теорема Паскаля – принцип двоїстості – теорема Бріаншона).

Для актуалізації певних знань у свідомості студентів можна запропонувати вправи, які вимагають інтелектуальних зусиль та просторової уяви: «Визначити, які фігури будуть двоїстими наступним: 1) тривершиннику; 2) двом прямим, що перетинаються; 3) трьома точкам, які належать одній прямій, за малим та великим принципами двоїстості».

Розвитку нестандартного мислення сприятимуть завдання, які вимагають творчого оволодіння навчальним матеріалом. Прикладами таких завдань є задачі на побудову з невласними елементами, задачі на застосування теорем проєктивної геометрії до доведення тверджень евклідової геометрії (наприклад, доведення того факту, що медіани трикутника перетинаються в одній точці), прикладні задачі на знаходження недоступних точок та прямих [10]. Дуже корисно, щоб в процесі розв'язування задач студенти запропонували і в результаті оволоділи різними способами їх розв'язання.

Система цілеспрямовано сконструйованих задач, запитань і завдань є важливою умовою розвитку пізнавальної мотивації у навчальному процесі та ефективним засобом розвитку продуктивного евристичного мислення. Розв'язуючи геометричні задачі, студенти не тільки активно оволодівають змістом модуля, а й набувають вміння використовувати аналогію, узагальнення, самостійно і творчо мислити. Поряд із завданнями репродуктивного характеру, пов'язаними з пізнавальними труднощами, для подолання яких необхідні нові знання або докладання інтелектуальних зусиль. Такі задачі складають основу

проблемного навчання, педагогічними умовами успішності якого є: створення пізнавальних труднощів, відповідних інтелектуальним здібностям студентів; забезпеченість сукупністю знань з предметного змісту проблемної ситуації; формування операційних вмінь розв'язання проблемних задач.

Урізноманітнення методичних можливостей надається завдяки використанню мультимедійних засобів навчання, а саме показу презентацій, динамічних рисунків з візуальними підказками, застосуванню покрокового сценарію роботи з багаторівневими завданнями. При цьому студент може (або навіть повинен) виконувати на рисунку деякі дії. Рисунки цього виду слугують заміною фрагментам підручника і особливо корисні при самопідготовці.

Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість значно підвищити ефективність отримання і засвоєння навчального матеріалу, його пізнавальну доступність, врахувати індивідуальні особливості студентів, ефективно поєднати індивідуальну і колективну діяльність, надати навчальній діяльності творчого, дослідницького характеру.

Курс проєктивної геометрії завершується вивченням проєктивних перетворень. Розглядаються наступні проєктивні перетворення: колінеарні перетворення або колінеації, гомології, інволютивні перетворення або інволюції, їх види, властивості, аналітичний запис та застосування. Розв'язуються задачі на застосування проєктивних перетворень в курсі загальноосвітньої школи. Студенти усвідомлюють той факт, що проєктивна геометрія є наукою, яка вивчає інваріанти групи проєктивних перетворень, або іншими словами можна сказати, що це галузь геометрії, в якій вивчаються властивості фігур, що не змінюються відносно проєктивних перетворень, і як будь-яка інша наука має свою власну внутрішню логіку [4, с. 7].

Таким чином, при навчанні проєктивної геометрії доцільно використовувати порівняльний аналіз фактів евклідової геометрії та тверджень проєктивної геометрії, різні моделі, побудовані в образах евклідової геометрії, виявляти міжпредметні зв'язки проєктивної геометрії з аналітичною геометрією, алгеброю, фізикою, астрономією, а згодом і з іншими неевклідовими геометріями, та досліджувати застосування фактів проєктивної геометрії в різних галузях науки, техніки, фізики, будівництві та ін.

Література:

1. Атанасян Л.С., Базылев В.Т. Геометрия. Ч. 2. – М.: Просвещение, 1987. – 352 с.
2. Боровик В.Н., Яковець В.П. Курс вищої геометрії: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 464 с.
3. Вернер А.Л., Кантор Б.Е., Франгулов С.А. Геометрия. Ч. 2. – СПб.: «Специальная литература», 1997. – 320 с.
4. Кованцов М. І. Проективна геометрія. – К.: Вища школа, 1985. – 368 с.
5. Ломаева Т.В., Семенович О.Ф. Перетворення і аксіоматичний метод в

геометрії. В 3-х частинах. – Ч.1. – Черкаси, 1998. – 216 с.

6. Нікулін М.А. Проективна геометрія. – К.: Радянська школа, 1962. – 235 с.

7. Певзнер С.Л. Проективная геометрия. – М.: Просвещение, 1980. – 128 с.

8. Певзнер С.Л., Цаленко М.М. Задачник-практикум по проективной геометрии. – М.: Просвещение, 1982. – 80 с.

9. Семенович А.Ф. Учебное пособие по проективной геометрии. – М.: Учпедгиз, 1961. – 200 с.

10. Сергунова О.П., Котлова В.М. Практикум з проективної геометрії. – К.: Вища школа, 1971. – 188 с.

11. Тадеев В.А. От живописи к проективной геометрии. – К.: Высш. шк., 1988. – 232 с.

12. Циганок Л.В. Проективна геометрія: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 146 с.

13. Четверухин Н.Ф. Проективная геометрия. – М.: Просвещение, 1969. – 368 с.

14. Шаповалова Н. В., Панченко Л. Л. Проективна геометрія у формуванні професійних компетентностей майбутніх вчителів математики // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 3. Фізика і математика у вищій і середній школі: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – № 9. – С. 132-140. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2976> http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2976/1/Shapovalova_Panchenko.pdf

15. Щербаков Р.Н., Пичурин Л.Ф. От проективной геометрии – к неевклидовой (вокруг абсолюта): Кн. для внеклассного чтения. IX, X кл. – М.: Просвещение, 1979. – 158 с.

16. Яковець В.П., Боровик В.Н. Курс проективної геометрії: Навчальний посібник. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 255 с

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

СУЧАСНІ ВИМОГИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Загородня Н.П.,

кандидат економічних наук, доцент,

ІПК ДСЗУ

Питання формування, регулювання, саморегулювання і договірного регулювання ринку праці залишаються для нашої країни надалі актуальними, що пов'язано з процесами подальшого формування структури національної економіки, забезпечення зайнятості населення (повної, продуктивної та вільно обраної), посилення трудової міграції, активної підтримки на ринку праці внутрішньо-переміщених осіб (ВПО). Необхідність модернізації служби зайнятості – це реагування на сучасні виклики ринку праці, в тому числі війна на сході України, викликана нею криза, зниження економічної активності, зростання безробіття, посилення соціальної напруги тощо.

Фундаментальною базою регулювання ринку праці на даному етапі є нормативно-правове та організаційно-економічне обґрунтування сучасного ринку праці. Відповідно до особливостей країни вже розроблено певні підходи щодо механізму регулювання ринку праці. Досліджено нормативно-правовий та організаційно-економічний механізм як складові комплексного механізму регулювання ринку праці. Запропоновано вирішувати проблеми перезавантаження економічної політики, створеної на збереження діючих та розвиток ефективних робочих місць; надання державою умов для опанування громадянами професій з високим рівнем доходу; надання додаткових можливостей працевлаштування низькоконкурентним верствам населення; перебудова системи матеріального забезпечення безробітних, яка надасть більше стимулів для пошуку роботи [1].

Згідно з Положенням про державну службу зайнятості, остання виконує завдання та функції у сфері зайнятості населення, трудової міграції та соціального захисту від безробіття. Для цього створено регіональні та базові (міські, райони та міськрайони) центри зайнятості [2].

Головними завданнями державної служби зайнятості на сучасному етапі визначено наступне:

- розвиток активних програм сприяння зайнятості населення;
- підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці;
- адресна допомога у працевлаштуванні соціально незахищених категорій населення;
- запровадження нових партнерських відносин з роботодавцями, стимулювання їх до створення нових робочих місць.

З першого січня 2019 року в роботу державної служби зайнятості запроваджено інститут кар'єрного радника. Це стало можливим після набуття чинності Постанови Кабінету Міністрів України №792 від 19 вересня 2018 р. «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» [3]. Кар'єрний радник має професійні (технологічні) компетенції і є особою, що виконує роль індивідуального консультанта, а саме сприяє формуванню стратегії активізації поведінки клієнта на ринку праці через складання індивідуального плану надання послуг чи індивідуального плану працевлаштування.

Надзвичайно важливим є вибір моделі управління служби зайнятості. В державній службі зайнятості України (далі - ДСЗУ) застосовується лінійно-функціональна структура управління, в якій чітко визначені функції та обов'язки, повноваження і відповідальність на різних рівнях, забезпечена координація діяльності всіх структурних елементів та в цілому забезпечує виконання завдань щодо її участі у реалізації державної політики зайнятості, надання якісних соціальних послуг населенню і роботодавцям. Однак для підвищення ефективності її діяльності передбачаються нові підходи щодо розширення співпраці з роботодавцями, укомплектування вакансій, працевлаштування шукачів роботи.

Провідна роль у кадровому забезпеченні служби зайнятості високопрофесійними фахівцями залежить від керівників всіх рівнів, які повинні володіти високою управлінською культурою, де розуміється майже весь комплекс питань управління персоналом:

- планування персоналу,
- формування кадрового складу,
- організація праці,
- розподіл прав і функціональних обов'язків.

Враховуючи специфіку діяльності служби зайнятості, доцільно на керівні посади, як на базовому, так і на регіональному та державному рівнях, призначати досвідчених фахівців, які пройшли професійний шлях в службі зайнятості від провідного спеціаліста. Всебічний досвід практичної роботи, знання всіх напрямків діяльності центру зайнятості, використання необхідних компетенцій у повсякденній роботі, дають змогу керівникам організувати весь колектив центру зайнятості для ефективного виконання поставлених завдань, що в свою чергу, забезпечує найкращий результат спільної діяльності щодо надання якісних адресних послуг її клієнтам.

Однією із важливих складових організаційно-управлінського механізму сьогодення є створення сучасного організаційного механізму активної підтримки на ринку праці внутрішньо-переміщених осіб (далі - ВПО) організації ефективного пошуку роботи. Можна виділити шість основних складових. Перш за все, існуюча законодавча база щодо ВПО, в якій обґрунтовані конкретні заходи сприяння зайнятості ВПО: Закони України:

«Про забезпечення прав і свобод ВПО», «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту ВПО», Постанови КМУ «Стан дотримання прав ВПО», «Основні напрями розв'язання проблем зайнятості ВПО на 2015-2016 роки. По-друге – сприяння розвитку підприємництва, а саме надання гарантованої, безповоротної фінансової допомоги на придбання основних активів; програми пільгової оренди, надання безвітсокових товарних кредитів. По-третє – професійна підготовка та підвищення кваліфікації, де враховується промислова специфіка регіону перебування ВПО, удосконалення підприємницьких навичок тощо; по-четверте – інформаційне забезпечення: доступ до інформаційних ресурсів органів влади із щоденним оновленням загальної державної бази вакансій; по-п'яте – облікова складова щодо ВПО; по-шосте – соціальний захист шляхом інтеграції ВПО в систему територіальних громад, створення соціальної та трудової активності ВПО тощо. Але взаємодія органів влади та місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, діяльність яких спрямована на розв'язання проблем ВПО, тільки окреслена та потребує розробки сучасних механізмів [4].

Важливою залишається проблема забезпечення соціального захисту ВПО шляхом їхньої інтеграції в систему територіальних громад, можливостей розвитку людського потенціалу, відтворення соціальної та трудової активності, формування системи протидії соціальному відчуженню.

Таким чином, перспективи подальших досліджень щодо ринку праці полягають в удосконаленні комплексного механізму регулювання ринку праці (нормативно-правового, організаційно-економічного та організаційно-управлінського) на підставі використання всіх регуляторних процесів цього механізму шляхом формування соціально-орієнтованих економічних відносин і врахування світових глобалізаційних процесів.

Література:

1. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : моногр. / Ю. М. Маршавін. – К. : Альтерпрес, 2011. – 396с.
2. Наказ Міністерства соціальної політики України від 15.12. 2014 № 1543 “Про затвердження Положення про державну службу зайнятості” <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/minsotspolitiki-ukrajin/nakaz-vid-15122016-1543-pro-zatverdjennya313329.html>
3. Постанова Кабінету Міністрів України №792 від 19 вересня 2018 р “Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-2013-p>.
4. Внутрішньо переміщені особи: від подолання першкод до стратегії успіху: монографія Ї О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ В АСПЕКТІ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

*Баранець І.М.,
аспірант, ІПК ДСЗУ*

Однією з найбільш обговорюваних тем в менеджменті останні два десятиліття стали моделі і теорії, що стосуються зацікавлених сторін. Такий інтерес до даної тематики пов'язаний із тим, що кращі результати діяльності показують компанії, які в процесі своєї роботи створюють цінність для всіх заінтересованих в її діяльності сторін та осіб, а не тільки для акціонерів або власників бізнесу.

У законі України «Про зайнятість населення» [1] частково окреслено коло зацікавлених сторін. Вплив зацікавлених сторін може бути позитивним або негативним, а також пасивним або активним. Контролю впливу цих сторін необхідно приділяти увагу протягом всього циклу проекту, а також планувати певні міри реагування на ті чи інші проблеми, що можуть виникнути протягом виконання проекту.

Виявлення зацікавлених сторін має бути неперервним процесом під час всього ходу життєвого циклу проекту. Важливо повністю розуміти ступінь впливу сторін на проект потреби та очікування для того, щоб запобігти збільшенню строків, витрат та появи нових проблем будь-якого рівня, аж до відміни проекту.

Важливою специфікою управління проектами є те, що ключова роль належить потенційним стейкхолдерам, які повною мірою включені у процес прийняття рішень. Залучення зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень, так зване партисипативне управління, з великою мірою вірогідності впливає на такі показники проекту, як ефективність, ступінь сприйнятливості до актуальних суспільних потреб, результативність, прозорість, об'єктивність, відповідальність з боку всіх учасників. У той же час їх активна участь у проекті не гарантує абсолютного успіху і досягнення поставлених цілей: велика вірогідність виникнення так званого конфлікту інтересів, унаслідок якого процес досягнення компромісу може бути трудомістким і досить тривалим, що вимагає від розробників проекту здібностей до роботи у команді й уміння направляти спільні зусилля.

Європейська практика впровадження партисипативного публічного управління проектами здійснюється шляхом становлення простих та розвитку складних методів управлінської взаємодії, що передбачають як урахування думки населення при вирішенні його основних проблем, так і залучення виконавців та представників різних громадських груп до співучасті у вирішенні основних управлінських завдань, пов'язаних з розробкою та реалізацією проектів місцевого та регіонального розвитку [2].

Одним з найважливіших елементів є управління очікуванням зацікавлених сторін, що може бути ускладнене тим фактом, що у різних сторін можуть бути протилежні інтереси. З точки зору стандарту управління проектами [3], виділяють декілька основних типів зацікавлених сторін: спонсор, замовник, продавець (агент), організаційна група, інші зацікавлені сторони.

У загальному вигляді схема управління зацікавленими сторонами тв. розробці проекту виглядає наступним чином:

1) визначення зацікавлених сторін – процес виявлення груп, людей або організацій, на котрих може впливати результат проекту, або які можуть здійснювати певний вплив на результат проекту. Тобто у випадку проектів соціальної та публічної сфер визначення сторін соціального діалогу не в загальному окресленні, а саме зацікавлених сторін конкретного проекту.

2) планування управління зацікавленими сторонами – процес розробки відповідних стратегій управління для ефективного залучення зацікавлених сторін протягом всього життєвого циклу проекту, заснованого на аналізі їх потреб, інтересів та потенціальної взаємодії на результат проекту.

3) управління зацікавленими сторонами проекту – процес комунікацій та роботи з зацікавленими сторонами з ціллю відповідності їх потребам (очікуванням), реагування на проблеми по мірі їх виникнення.

4) контроль зацікавлених сторін – процес моніторингу всіх взаємовідносин зацікавлених сторін проекту та коректування стратегій та планів для залучення зацікавлених сторін.

При реалізації соціальної програми чи портфелю замовник, інвестори, консультанти, організаційні групи, команди проектних менеджерів, генпідрядники, науково-дослідні центри і регуляторні органи формують множину зацікавлених сторін. Зацікавлені сторони проекту - це суб'єкти, що мають певні інтереси в проекті й безпосередньо залучені до її виконання. Вони не лише здійснюють сильний економічний вплив на проект, але й зацікавлені в мобілізації ресурсів, соціальних ефектах від реалізації програми, стурбовані її впливом на навколишнє середовище. Отже успіх реалізації будь-якої проекту залежить від речей, які складно виміряти та ще складніше практично реалізувати. Саме тому стандарт управління проектами виділяє жорсткий та м'який системні підходи та приділяє стільки уваги взаємодії у внутрішньому та зовнішньому середовищу соціального проекту, а саме, управління зацікавленими сторонами.

На підставі проведеного аналізу, для впровадження стандартів управління проектами у соціальній та публічній сферах, виділяються загалом наступні основні види управлінських відносин між органами виконавчої влади: залежно від положення органів в ієрархічно побудованій системі органів виконавчої влади – вертикальні й горизонтальні; за кінцевим результатом функціонування та сферою діяльності – субординаційні, координаційні та реординаційні; відповідно до впливу відносин на діяльність органів виконавчої влади –

функціонально необхідні, із позитивним впливом та з негативним впливом.

Таким чином визнання, яке завойовує управління проектами, є показником того, що застосування відповідних знань, процесів, навичок, інструментів і методів може мати вирішальне значення для успіху реалізації проекту, основною метою стандарту управління проектами є виділення тієї частини зводу знань з управління проектами, яка зазвичай вважається хорошою практикою. описувані знання і практики застосовні до більшості проектів в більшості випадків, причому щодо їх значення та користі існує консенсус. У методології описуються різні інструменти і техніки, застосовуючи які на практиці, керівник проекту або відповідальна особа можуть підвищити ефективність виконання проекту, передбачити ризики, вирахувати оптимальні маршрути проходження проекту, тверезо оцінити ситуацію і прийняти правильне рішення тощо.

Отже цілеспрямоване державне управління змінами у суспільстві залежить не тільки від затвердження об'єднуючих та прагматичних цілей, але і від формування діючого соціального капіталу, морального очищення політичних еліт та інституцій, інтеграції національної ментальності в економічну політику, тобто від конструктивного співробітництва основних зацікавлених сторін будь - якого проекту.

Література:

1. Про зайнятість населення: закон України від 05.07.2012 р.№ 5067-VI. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-12>.

2. Копитько О.О. Менеджмент змін при впровадженні проектно-орієнтованого управління в організаціях / О.О. Копитько // Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. праць - Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. - Вип. 3 (35).- С. 5-10.

3. PMI Institute. Руководство к своду знаний по управлению проектами: учебник – Пятое издание. Project Management Institute, Inc., 2013 – 586 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Іванова Н.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Поняття «креативна економіка» все частіше зустрічається в лексиконі економістів і управлінців. На думку багатьох вчених, креативна економіка стає і буде у подальшому однією з головних форм соціально-економічного розвитку. На їх думку, формування відповідного інтелектуального середовища, усієї системи соціально-економічних стосунків буде сприяти розкриттю творчих здібностей людей, створенню ними нових творчих ідей і успішної реалізації їх в життя. Саме креативна економіка буде механізмом розкриття творчої енергії людей.

Становлення креативності в якості визначального елементу економічного життя полягає в основі неперервного процесу змін. Креативність отримала гідну оцінку завдяки широкому визнанню того факту, що саме вона – це джерело нових технологій, нових галузей, нових матеріальних благ і інших економічних переваг. Саме з цієї причини з'явилися системи, орієнтовані на стимулювання і використання креативності.

Це пояснюється декількома причинами. Основні з них такі:

1. Креативність грає найважливішу роль у тому, як ми живемо і працюємо. Економіст Пол Ромер сказав, що найбільш вагомим успіхів у підвищенні рівня життя можна досягти лише завдяки «покращенню рецептів, а не збільшенню порцій».

2. Креативність не обмежується технологічними інноваціями чи новими бізнес – моделями, а має багатогранний і комплексний характер. Ця якість має на увазі певний тип мислення і модель поведінки, які треба виховувати як на індивідуальному рівні, так і на рівні соціального середовища, в якому живе людина.

3. Конфлікт між креативністю і організацією. Творчий процес має не лише індивідуальний, але й соціальний характер, що потребує певних форм його організації. Однак деякі аспекти організації пригнічують креативність.

Зараз, коли висуваються пропозиції щодо того щоб проголосити креативність українською національною ідеєю, особливо актуальним стає розвиток креативного мислення. Це ставить нові завдання перед системами освіти і виховання. Мова йдеться про впровадження у виховний і освітній процес методів розвитку творчого мислення і, в тому числі, креативного.

Питання про співвідношення між категоріями «творчість» і «креативність» цікавить не лише психологів, але й і науковців, педагогів, бізнесменів і пересічних громадян. Як показали дослідження, існує багато визначень цих

понять. На думку авторки креативність відрізняється від творчості своїм практичним спрямуванням. Креативність зазвичай направлена на пошук оригінальних рішень щодо вирішення якихось неординарних завдань, проблем, ситуацій.

Абрахам Маслоу зазначав, що креативність - це творча спрямованість, яка притаманна всім, але яка втрачається більшістю під впливом системи виховання, освіти та соціальної практики [1]. А це означає, що ми всі народжуємось креативними і можемо розвивати її.

Проведені дослідження показали що існує багато технік розвитку креативного мислення. Традиційно їх поділяють на 2 групи:

- Техніки розвитку командної креативності
- Техніку розвитку особистісної креативності

Власний чотирирох річний досвід викладання дисципліни «Креативне мислення» показав, що майже всі техніки можна використовувати як в команді, так і індивідуально. Крім того, кожна техніка спрямована на певні аспекти пошуку і впровадження креативного рішення [2]. Це дозволило авторці класифікувала техніки розвитку креативності таким чином:

- Техніки, що дозволяють виявити причини виникнення проблем
- Техніки, що дозволяють визначити фактори, необхідні для успішної реалізації проекту, вирішення проблеми, виконання завдання
- Техніки генерації ідей
- Техніки вибору найбільш креативної і, водночас, найбільш реальної для реалізації ідеї
- Техніки, що дозволяють виявити загрози і ризики, які можуть виникнути під час реалізації ідеї
- Техніки, що дозволяють уникнути обмежень, які заважають успішній реалізації проекту, вирішенню проблеми, виконанню завдання

Така класифікація систематизує техніки за їх спрямуванням і дозволяє обирати ті, які є найбільш успішними для досягненні конкретної мети.

Література:

1. Абрахам Гарольд Маслоу. Мотивация и личность. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.bim-bad.ru/docs/maslow_motivation_and_personality.pdf

2. Роулінг, Стив. Я хочу больше идей. Более 100 техник и упражнений для развития творческого мышления / Стив Роулінг; пер. с англ. Елены Куприяновой. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. – 280 с.

AN ANXIETY AS PHENOMENON AND INDICATOR OF ADAPTIVE PSYCHOLOGICAL FUNCTIONING OF PERSONALITY

Kaluzhnaya E.N.,

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Ukrainian State Employment Service Training Institute*

Anxiety as phenomenon, having taken the main place in existential psychology and having been developed in psychiatry attracts the attention of the modern researchers mainly by its psychological aspect. Many research works are devoted to researching anxiety genesis today but that doesn't exclude the opportunity for the theoretical rethinking of some related questions.

The relevance of studying the psychological mechanisms of personal anxiety in means of its functioning becomes obvious when referring to a certain actual controversy. The controversy lies here: on one hand, the psychological interpretation of any psychic phenomenon requires that it should first be studied both structurally and functionally.

On the other hand, it's possible to admit a so-called accent shift that here lies in concentrating interest on studying the psychological mechanisms of ontogenetical anxiety formation as the psychological mechanisms of its functioning are of the same importance. What we get as a result are a vast cluster of psychological knowledge about anxiety's causes and consequences and very little knowledge of its functional contents.

Disruption occurs along with disassociation or suppression action, thus the anxiety is an attempt to achieve individual integrity and harmony. Therefore, the behavior that aims to get rid of anxiety is highly adaptive rather than disadaptive (O.Mowrer, 1940).

A.Adler (1935) noted that the extent and direction of fixed feelings are determined depending on whether or not they are required to for a life goal achievement. Yu.M.Shvalb (1997) said that concept of personality, mental, mind, communication activities cannot claim to be a general psychological theory, if it does not provide a reasonable model of purposeful behavior and goal-setting.

At first glance, the existence of the functional aspect of any change in the system of internal characteristics of the individual in the process of adaptive activity has long been established and does not require further argumentation (F.B.Berezin, 1988; F.Yu.Vasylyuk, 1994; K.E.Izard, 2000; Ye.A.Kalinin, 1975; T.S.Kyrylenko, 2004; A.A.Krauklis, 1968; L.V.Maryschuk, 2001; N.I.Nayenko, 1976; O.P.Sannikova, 2002).

V.A.Petrovsky (1992) has justified in details that any mental processes, acts and experiences are adaptively oriented. However, the existing interpretation of anxiety today as the individual feature, rather indicates its causes and consequences than the functional components. Therefore, we believe that the phenomenon of personal

anxiety requires a reinterpretation its concept.

In favor of the determination of functional mental formations speaks S.D.Maksymenko's (2002) thesis that the personality of both the implementer (as forms of its potential) and the energizer for the activity functioning which is transformed into mental qualities of the personality. Building the arguments, we base this on the undeniable fact that along with the reactive behavior, active behavior becomes dominant meaning promoted by own conscious goals and motives.

In this instance, the active approach becomes the one of major importance in the context of the study of the functional mechanism of the anxiety's onthogenesis according to which the quality and the activating potential of mental formations, and their opportunities in the perceived regulation of the individual's activity are defined (disclosed and limited) by the range and hierarchy of the person's values and needs (S.L.Rubynshteyn, 2006).

Availability of implicit «psychological goal» in any and all emotional states and experiences, it is possible to assume a certain degree of probability that the aim of an anxiety as a stable personal feature is shortening the distance between the real and the ideal vision of oneself (A.Adler, 1935).

This means that the more important the goal, the shorter the action trigger as achieving the desired result requires some effort. However, personal anxiety cannot be considered an independent activation source: it is an indicator of the presence of confrontational relations between the sphere of competence of the individual and the system of its primary objectives. In recognition this value as fair, the goal being realistic should be considered an important term for emotional well-being of the individual: the bigger your own expectations of yourself are, the greater the difference between the desirable and achievable, and the more costly the result. So to say, too remote from reality goal that requires hyperactivation leads to «intoxication» by the anxiety that is an example of the transformation of its positive potential for motivation to a personality issue. Therefore, there is good reason to assume the existence of individual anxiety level appropriate for an individual, ensuring the effectiveness of mental adaptation.

Consequently, personal anxiety as a psychological phenomenon that takes over the integrated adaptive function of self-activation, feasibility, commitment and efficiency which are the qualitative performance indicators of psychological functioning and personality characteristics of individual development.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Луцай Л.А.,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,
ІПК ДСЗУ*

Сьогодні існують нові завдання щодо формування структури національної економіки та процесів формування та регулювання ринку праці. Ці нові завдання пов'язані із сучасними викликами економічного зростання України. Економічні реформи, що проголошено в державі, зосереджують зусилля переважно на регулюванні масштабів офіційного безробіття за рахунок сприяння малоефективній зайнятості. Основним питанням, що потребує негайного вирішення, є створення комплексного механізму регулювання ринку праці, де даний механізм розглядається як узгоджена взаємодія державного, договірної регулювання та саморегулювання ринку праці на підставі кращих світових зразків та особливостей складних вітчизняних соціально-економічних процесів.

Найменш дослідженою складовою комплексного механізму регулювання ринку праці є організаційно-управлінський механізм, хоча саме через його важелі впливу реалізуються основні управлінські рішення, що визначають напрями розвитку ринку праці на державному, територіальному та виробничому рівнях.

Грунтуючись на висновках досліджень щодо загальної оцінки стану та проблем регулювання ринку праці, можна визначити основні напрями організаційно-управлінського механізму регулювання ринку праці:

- 1) реформування служби зайнятості у відповідності з Положенням про державну службу зайнятості та регламентом роботи її відділень щодо задоволення потреб клієнтів;
- 2) комплексна оцінка ефективності державної служби зайнятості;
- 3) модернізація механізму надання соціальних послуг;
- 4) створення сучасного організаційного механізму активної підтримки на ринку праці внутрішньо-переміщених осіб (ВПО) [1, с. 153-158].

На сьогодні завершено реорганізацію служби зайнятості, що дозволило збільшити чисельність працівників, які надають соціальні послуги безпосередньо в громадах.

З січня 2019 року запроваджено інститут кар'єрного радника, які є індивідуальними консультантами осіб, які шукають роботу, та зареєстрованих безробітних у пошуку роботи, плануванні кар'єри та підвищенні конкурентоспроможності на ринку праці, зокрема через залучення до

професійного навчання. Вони забезпечують супровід безробітних від дня звернення до центру зайнятості до факту працевлаштування[2].

Регламентом ДСЗУ передбачається використання нових підходів укомплектування вакансій роботодавцеві (на засадах рекрутингу) та підбору підходящої роботи особі на засадах опанування фахівцями ДСЗУ нових навичок обслуговування клієнтів шляхом запровадження перехресного стажування безпосередньо на робочих місцях, підвищення кваліфікації, самоосвіти. Однак, при обмеженій чисельності штату працівників філії через велику кількість різноманітної інформації, яка готується на запити місцевих органів влади та для подання до регіональних центрів зайнятості, в кожній філії перевага повинна надаватись розширенню співпраці з роботодавцями, пришвидшенню добору кадрів та працевлаштування шукачів роботи.

Тому можна запропонувати підняти прогностно-аналітичну діяльність та більшість формально-процедурної складової роботи на регіональний рівень, а саме: формування статистичної інформації, яка у більшості випадків може розраховуватися із допомогою стандартних шаблонів та алгоритмів ЄІАС.NET; обов'язкове здійснення на регіональному рівні постійного технологічного контролю за правильністю прийнятих рішень спеціалістами. Діюча інформаційно-аналітична система та основні стандарти послуг, передбачені технологією, є надійними інструментами для вирішення цих завдань.

Перед Державною службою зайнятості нагальним є питання вибору оптимальних форм і методів обслуговування клієнтів, технологічних аспектів поєднання активних і пасивних заходів сприяння працевлаштуванню шукачам роботи і підбору працівників роботодавцям. В цьому контексті необхідно не стільки контролювати та аналізувати результат наданих послуг, скільки якість організації і виконання технологічних процесів створення цих послуг.

Для ухвалення об'єктивних і оптимальних управлінських рішень вкрай необхідна достовірна, правдива та своєчасна організаційно-управлінська інформація, у тому числі отримана шляхом оцінки ефективності діяльності ДСЗУ. Актуальною є розробка та застосування об'єктивних критеріїв оцінювання діяльності державної служби зайнятості.

Методологічні підходи до вдосконалення системи критеріїв і показників оцінки ефективності діяльності державної служби зайнятості та її структурних підрозділів повинні ґрунтуватись на чіткій стратегії та пріоритетах ДСЗУ на конкретному етапі її діяльності. Таку оцінку необхідно проводити комплексно з урахуванням світового організаційно-управлінського досвіду шляхом органічного поєднання економічної та організаційно-управлінської ефективності.

Всі регіональні та міськрайонні центри зайнятості відрізняються умовами, в яких вони працюють, а саме – наявністю вільних робочих місць, структурою господарства, кількісним співвідношенням шукачів роботи і вільних робочих місць, навантаженням на одного працівника центру зайнятості. Тому до

врахування умов, в яких працюють центри зайнятості, існує різні підходи.

Процес оцінювання ефективності роботи районних та міських філій можна уявити як ланцюг, що складається із декількох ланок (рис. 1). Після оцінювання мають виявлятися такі, які допустили найбільші відхилення від середніх показників у кластері. Далі вивчаються форми, методи і технології роботи обласних центрів зайнятості, районних та міських філій, що досягли найвищих результатів, описується їх досвід і розробляються рекомендації щодо його поширення.

Наведена методика оцінки ефективності районних та міських філій поза увагою залишає механізм наданих соціальних послуг, ступінь задоволеності шукачів роботи та роботодавців. Не враховується професіоналізм та компетентність персоналу центрів зайнятості, їх активна та творча позиція.

Рис. 1. Структурно-логічна схема оцінювання ефективності районних та міських філій

Проблема створення сучасних механізмів управління соціальними послугами в сфері зайнятості зумовлена необхідністю переосмислення ролі ДСЗУ та її впливу на ринок праці й сферу зайнятості. Для вирішення цього завдання необхідно переосмислити менеджмент соціальних послуг, який орієнтований на різні моделі управління (ситуативне, оперативне, стратегічне, антикризове, інноваційне). Визначення пріоритетів менеджменту в теперішній час та стратегічних орієнтирів його розвитку на період до 2020 року потребує в рамках цих моделей модернізації механізмів управління соціальними послугами, що буде сприяти адаптивності його системи до викликів та загроз сьогодення [3, с. 80-85].

Результати проведеного дослідження слід визнати необхідність його продовження щодо удосконалення механізму управління соціальними послугами в частині розширення міжсекторальної взаємодії державного (публічного), комунального, комерційного (приватного) секторів управління та недержавного сектора громадської активності, які опікуються питаннями

сприяння зайнятості населення та наданням соціальних послуг [4].

Останньою складовою організаційно-управлінського механізму є створення сучасного організаційного механізму активної підтримки на ринку праці ВПО організації ефективного пошуку роботи. Взаємодія органів влади та місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, діяльність яких спрямована на розв'язання проблем ВПО, тільки окреслена та потребує розробки сучасних механізмів

Таким чином, проведені дослідження організаційно-управлінського механізму регулювання ринку праці дозволили розширити складові цього механізму та виявити їх вплив на ринок праці, запропонувати методикку оцінки кожної складової, інструменти впливу як методології дослідження і вирішення багатогранних аспектів регулювання ринку праці з організаційно-управлінських позицій.

Література:

1. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія І О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.

2. Офіційний веб-сайт державної служби зайнятості: Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>.

3. Міщенко К.С. Управлінська перебудова державної служби зайнятості / Лутай Л.А., Міщенко К.С., Тюленев С.А. // Інвестиції: практика та досвід» 2017, № 2. – С.80-85.

10. 4. Функціональна оцінка державної служби зайнятості України: спільне дослідження ПРООН і МОП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www/dszu.gov.ua>.

ІНВЕСТИЦІЇ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

*Назаренко Ю.О.,
аспірант, ІПК ДСЗУ*

У XXI столітті світовими лідерами стають країни, які навчилися краще за інші використовувати знання, вміння, компетенції людей, їх здатності до подальшого навчання – усе те, що охоплюється категорією «людський капітал».

В листопаді 2018р. МВФ та Світовий банк презентували новий Індекс людського капіталу. Згідно з цим Індексом, з 157 представлених країн Україна посіла високе 50 місце. Значною мірою це пов'язано із започаткованими реформами систем охорони здоров'я та освіти.

Недостатня увага до розвитку людського капіталу призводить до значних суспільних витрат, завдає збитків добробуту людей, обмежує можливості сталого зростання та ефективності управління. Без інвестицій у своїх громадян неможливо забезпечити потужний економічний розвиток країни. Це є серйозним викликом для України [1, с. 5].

Визначне місце серед інвесторів у людський капітал належить державі, яка за рахунок коштів державного бюджету здійснює інвестування в освіту (шкільну, вищу), наукову діяльність і дослідження, охорону здоров'я населення тощо.

Виділяються три види інвестицій в людський капітал: 1) витрати на загальну, спеціальну, формальну і неформальну освіту, підготовку за місцем роботи; 2) витрати на охорону здоров'я (профілактика, медичне обслуговування, дієтичне харчування тощо); 3) витрати на мобільність, які дозволяють працівникам мігрувати й знаходити нову роботу. Найважливішими є інвестиції в освіту та охорону здоров'я. Загальна й спеціальна освіта покращують якість, підвищують рівень і запас знань людини, збільшуючи, таким чином, загальний обсяг людського капіталу. Інвестиції в вищу освіту сприяють формуванню висококваліфікованих фахівців, праця яких здійснює величезний вплив на темпи економічного зростання держави [1, с. 14].

Компоненти та схеми формування людського капіталу визначені в 2016 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку [2].

Характерною особливістю інвестування в людський капітал є те, що людина – не лише об'єкт інвестування, а і його мета. Так, розвиток і розширення освітніх, інтелектуальних, інформаційних, організаційних, управлінських, мотиваційних ресурсів, погляд на людину як на головний, визначальний і якісно невичерпний чинник економічного зростання нового типу, а також як на мету цього зростання, є визначальною рисою нашого часу [3, с. 45-51].

До основних активів людського капіталу належать усі ті елементи, в які зроблено інвестиції, а саме: знання, отримані шляхом загальної освіти, професійної підготовки, самовдосконалення, здоров'я, мотивація, ділові і суспільні риси, володіння економічно значимою інформацією.

У сучасних умовах серед складових людського капіталу слід особливо виділити такий актив, як психологія та інтелектуальна мобільність людини, що становить усвідомлену, морально орієнтовану здатність збирати, аналізувати, використовувати дедалі значніші потоки інформації (інформаційна мобільність) [4, с. 303-307].

Інвестиції в людський капітал може здійснювати держава (уряд), недержавні суспільні фонди й організації, міжнародні фонди й організація, регіони, освітні заклади, підприємства, сім'ї та окремі громадяни.

У наш час роль держави у цій галузі значна. Держава застосовує і стимулює та примушує членів суспільства до примноження людського капіталу нації. До таких належить обов'язкова для всіх формальна шкільна

освіта, обов'язкові медичні профілактичні заходи (наприклад, щеплення) тощо. Держава використовує два дійові способи для стимулювання водночас держава стимулює приватні інвестиції у людський капітал, причому цей вплив здійснюється за допомогою економічних ринкових заходів. Особливо велика роль держави у двох найважливіших сферах формування людського капіталу – в освіті та охороні здоров'я.

Поряд з цим у формуванні активів людського капіталу зростає роль окремих суб'єктів господарювання. Найчастіше вони стають найбільш ефективними виробниками цього капіталу, оскільки здійснюють підготовку персоналу відповідно до поточних і перспективних потреб виробництва, а також мають достовірну інформацію про перспективні напрями капіталовкладень у навчання та професійну підготовку. Однак, суб'єктам господарювання притаманний прагматичний підхід: вони здійснюють інвестиції в людський капітал лише тоді, коли вони приносять швидку віддачу. Інвестуючи у своїх працівників, підприємства активізують їхню трудову віддачу, підвищують продуктивність праці, скорочують витрати робочого часу, зміцнюють свою конкурентоспроможність. Кошти вкладаються в організацію професійної підготовки та підвищення кваліфікації тощо.

Одним із важливих аспектів формування людського капіталу є положення про те, що вроджений людський капітал розвивається в результаті усвідомленого інвестування. До таких видів інвестицій належать освіта, навчання на робочому місці, зміцнення здоров'я тощо. І головне, інвестування в людський капітал – це шлях подолання бідності країни [5, с. 3-9].

Стосовно інвестицій в освіту, слід зазначити, що вони підвищують рівень і обсяг знань людини, сприяють формуванню, трансформації і розвитку знань, підвищенню ефективності функціонування соціально-економічних систем. Інформація, знання і навички – вирішальні чинники економічного розвитку, ефективного ринку праці та конкурентоспроможності. У свою чергу, інвестиції у вищу освіту сприяють формуванню у суспільстві прошарку висококваліфікованих фахівців, праця яких має найбільший вплив на темпи економічного зростання.

Головна складність кількісної оцінки інвестування в людський капітал полягає в тому, що значна частина вкладень в його розвиток має нематеріальний характер, вартість яких оцінити неможливо. Так, окрім грошових витрат на навчання, охорону здоров'я, підвищення кваліфікації, нарощення людського капіталу вимагає, щонайменше, кропіткої праці самого носія цього виду капіталу – людини. В результаті нарощування людського капіталу отримується інтегральний соціальний-економічний ефект, від якого вирає не лише конкретна людина, а й суспільство та економіка в цілому.

Таки чином людський капітал формується за рахунок інвестицій у підвищення рівня і якості життя населення, що передбачає здійснення фінансових витрат на освіту, науку, виховання, охорону здоров'я, розвиток

підприємницьких здібностей, економічну і соціальну безпеку, свободу, культуру тощо. Необхідність подальших досліджень в даному напрямку полягає в розробці системи показників оцінки інвестицій в людський капітал.

Література:

1. Розвиток людського капіталу на шляху до якісних реформ: наук. доповідь центру Разумкова. - Заповіт, 2018. – 367 с.

2. Руководство по измерению человеческого капитала. – ООН, Целевая группа по измерению человеческого капитала, Нью-Йорк и Женева, 2016г.: [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2016/ECESTAT20166_R.pdf.

3. Захарова О. Розвиток теорії інвестування у людський капітал // Україна: аспекти праці. – 2012. - № 3. – С. 45-51

4. Заярна Н.М. Теоретичні підходи до визначення поняття інвестицій у людський капітал / Н.М. Заярна, М.І. Попович // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.4. – С. 303-307

5. Левченко О.М. Людський капітал як чинник інноваційного розвитку національної економіки України / О.М. Левченко, Д.Д. Плинокос, О.В. Ткачук // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2015. - № 5. – С. 3-9

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНТЕРНЕЙРОНІВ ТА МОТОНЕЙРОНІВ СПИННОГО МОЗКУ НА СЕГМЕНТАРНОМУ РІВНІ ЗА УМОВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ГІПОЕСТРОГЕНЕМІЇ.

Родинський О.Г.,

*завідувач кафедри фізіології,
доктор медичних наук, професор,*

Родинська Г.О.,

доцент кафедри хірургії №2, кандидат медичних наук,

Василенко А.М.,

*стоматологічний факультет, студент,
Державний заклад «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»,*

Василенко Т.А.,

лікар-стоматолог,

Василенко В.В.,

ГУНП в Дніпропетровській області, ДВП

Вступ. При клімаксі або в передклімактеричний період жінки часто скаржаться на м'язову напругу, судоми, слабкість та втому [1]. Відомий модулювальний вплив жіночих статевих гормонів на центральну нервову систему [2], що здійснюється через активацію ядерних α - і β -рецепторів естрогену ($E\alpha/\beta$). Дослідження показали, що $E\alpha$ особливо виражені в I, II та IV пластинах сірої речовини дорсального рогу спинного мозку, і є найбільш поширеними у нижніх поперекових і крижових сегментах [3].

Мета роботи. Вивчити параметри збудливості інтернейронних та мотонейронних пулів спинного мозку (СМ), а також особливості впливу інтернейронних ланцюгів на активність мотонейронів передніх рогів спинного мозку в умовах експериментальної менопаузи (ЕМ). Робіт що описують взаємодію інтернейронів заднього рогу та мотонейронів спинного мозку вкрай мало, отже дане питання є актуальним.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження були проведені на 51 статевозрілих щурах лінії Вістар віком 6–8 міс, масою 180–240 г, яких було розділено на 2 групи. Перша група – інтактні тварини ($n=25$), друга – тварини з експериментальною менопаузою ($n=27$). Менопаузу моделювали малоінвазивною оваріогістеректомією. У контрольній групі виконували серединну лапаротомію. Обидві групи тварин утримували в стандартних умовах віварію ($22\pm 2^\circ\text{C}$, світлий/темний цикл – 12/12 год) на стандартній дієті протягом 120 діб, після чого їх брали у гострий експеримент [4]. Під загальною анестезією тіопенталом натрію («Sigma», США, 50 мг/кг) виконували ламінектомію та розтин твердої мозкової оболонки спинного мозку. Спинний

мозок перетинали на рівні сегментів Th12-L1 та заливали вазеліновим маслом. Для усунення проявів спінального шоку тварину витримували 3 год за 36°–37 °С [5]. Дорсальний корінець L5 стимулювали за допомогою біполярних електродів прямокутними поодинокими імпульсами тривалістю 0,3 мс і амплітудою від 1 до 5 порогів (П), а також парними стимулами з інтервалом нанесення від 2 до 1000 мс. Потенціал дорсальної поверхні спинного мозку (ПДП СМ) відводили у фокусі максимальної активності за допомогою монополярного срібного кулькового електрода, референтний електрод розміщували на м'язах нижньої кінцівки [5]. Моносинаптичну викликану відповідь мотонейронів реєстрували на проксимальній ділянці вентрального корінця. Для стимуляції використовували стандартну електрофізіологічну апаратуру. Реєстрацію проводили за допомогою аналого-цифрового перетворювача та персонального комп'ютера. Досліджувалися поріг, хронаксія, тривалість латентного періоду (ЛП), загальна тривалість викликаної відповіді та її компонентів. Для обробки результатів використовували розрахунок показників наочності у відсотках, середню арифметичну та похибку середньої ($M \pm m$). Вірогідність оцінювали за допомогою методів параметричної статистики (критерій t Стьюдента). Зміни показників вважали вірогідними при $p < 0,05$. Всі експериментальні процедури були виконані відповідно до Європейської директиви Ради співтовариств від 24 листопада 1986 р. (86/609/ЕЕС).

Результати та їх обговорення. В контрольній групі тварин поріг виникнення ПДП, який оцінювався за появою АП, складав $0,71 \pm 0,09$ мкА ($n=13$). В групі тварин з експериментальною менопаузою цей показник достовірно збільшувався на 100 % ($1,42 \pm 0,21$ мкА, $n=16$, $p < 0,001$). Хронаксія достовірно не змінювалась. ЛП виникнення ПДП у контрольній групі становив $0,17 \pm 0,017$ мс ($n=13$), тоді як у тварин з експериментальною менопаузою зростав до 194,12 % ($0,33 \pm 0,02$ мс, $n=13$, $p < 0,001$). Тривалість компонентів ПДП достовірних змін не зазнала. Аналіз амплітуди компонентів ПДП у тварин з ЕМ показав достовірне збільшення амплітуди N1, N2, N3 компонентів та Р-хвилі (табл. 1).

Таблиця 1

Амплітуда компонентів ПДП СМ за умов ЕМ, $M \pm m$

Амплітуда	Контроль	Тварини з ЕМ	Різниця
АП	$2,01 \pm 0,07$ мВ ($n=13$)	$2,06 \pm 0,17$ мВ ($n=13$)	1 %
N1-компонент	$2,07 \pm 0,08$ мВ ($n=13$)	$2,28 \pm 0,06$ мВ ($n=13$)*	10 %
N2-компонент	$2,03 \pm 0,06$ мВ ($n=13$)	$2,27 \pm 0,06$ мВ ($n=13$)*	12 %
N3-компонент	$0,58 \pm 0,06$ мВ ($n=13$)	$0,86 \pm 0,04$ мВ ($n=13$)**	48 %
Р-хвиля	$0,57 \pm 0,04$ мВ ($n=13$)	$0,75 \pm 0,06$ мВ ($n=13$)*	31 %

Примітка: рівень вірогідності * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$

Для дослідження змін пресинаптичного гальмування застосовували

нанесення парних стимулів з різним міжстимульним інтервалом. При інтервалах від 2 до 3 мс спостерігалось достовірне ($p < 0,01$) збільшення, а з 6 по 30 мс – пригнічення N1-компонента другого ПДП ($p < 0,01$) (рис. 1).

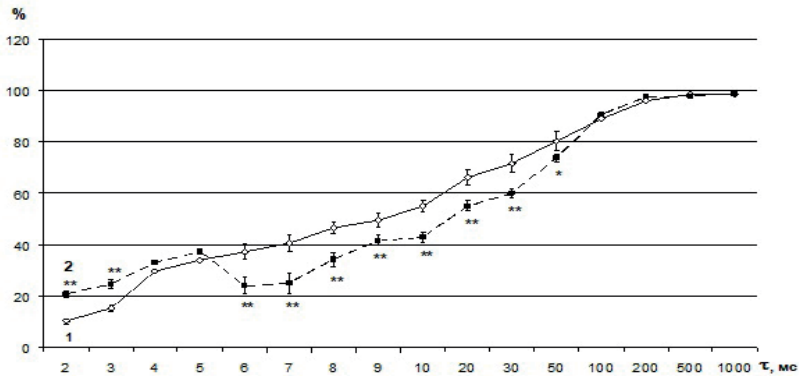

Рисунок 1. Відновлення N1-компоненту у контрольних тварин і тварин з експериментальною менопаузою при нанесенні парних стимулів.

1 – контрольна група; 2 – тварини з експериментальною менопаузою.

Рівень вірогідності: * – $p < 0,01$, ** – $p < 0,01$ порівняно з контрольною групою

Збільшення амплітуди N-компонентів, що характеризують активність сегментарних (N1, N2) та несегментарних інтернейронів (N3) [6], можна пояснити збільшенням збудливої глутаматергічної передачі при подразненні аферентних волокон за умов відсутності гальмівного впливу естрогенів на цей процес [7]. До того ж за умов відсутності впливу на ER α збільшується частота виникнення спонтанних збуджуючих постсинаптичних струмів у нейронах желатинозної субстанції [7]. Їх сумація на інтернейронах дорсального рогу може сприяти зростанню активності вказаних нейронних груп, що відображається у зміні амплітуди відповідних N-компонентів [6]. Крім того, гіпокальціємія, обумовлена низьким рівнем естрогенів [8], призводить до підвищення збудливості інтернейронів, а, отже, і збільшення їх кількості у стані збудження.

Збільшення амплітуди P-хвилі у тварин з ЕМ свідчить про підвищення активності нейронів желатинозної субстанції, обумовлену полегшенням збуджуючої синаптичної передачі за умов зниження гальмівного впливу естрогенів. Саме такий ефект має застосування селективного антагоністу ER α [7].

Пригнічення другої викликаної відповіді на міжстимульних інтервалах 6 – 100 мс може говорити про активування пресинаптичного гальмування інтернейронів IV пластини сірої речовини [9], у тому числі з боку желатинозної субстанції, нейрони якої здебільшого беруть участь у формуванні P-хвилі [6] та збільшують частоту фонові імпульсації за умов відсутності естрогенного

впливу [7]. На користь цього говорить і відповідність проміжку з 6-ї по 100-ту мс тривалості позитивного компоненту першого ПДП ($114,14 \pm 1,78$ мс), амплітуда якого у піддослідній групі була достовірно збільшена порівняно з контролем.

Причиною достовірного збільшення амплітуди N1 компоненту другого ПДП при інтервалах 2 мс та 3 мс можна пояснити синаптичною потенціацією, а відсутність пригнічення на цих інтервалах пояснюється інерцією гальмівної «воротної» системи дорсальних рогів через наявність синаптичної затримки у міжнейронних з'єднаннях [10].

Моносинаптичні відповіді вентральних корінців спинного мозку є показником роботи мотонейронного апарату та синаптичної передачі. Поріг їх виникнення у тварин з ЕМ зменшувався до $54,17 \pm 19,8$ % ($p < 0,05$, $n=10$) по відношенню до показника контрольної групи тварин, що в абсолютних значеннях становило $1,30 \pm 0,26$ мкА та $2,40 \pm 0,35$ мкА ($n=11$) відповідно. Хронаксія у групі з ЕМ збільшилася порівняно з контролем на $7,24 \pm 1,38$ % ($p < 0,05$, $n=10$) ($97,50 \pm 1,35$ мкс та $90,91 \pm 2,59$ мкс ($n=11$) відповідно). Також було виявлено вкорочення ЛП та збільшення амплітуди викликаних відповідей за умов ЕМ (табл. 2).

Таблиця 2

Параметри моносинаптичних розрядів вентрального корінця спинного мозку в умовах експериментальної менопаузи, $M \pm m$

Параметри	Контроль	Тварини з ЕМ	Різниця
ЛП	$0,89 \pm 0,035$ мс ($n=11$)	$0,76 \pm 0,02$ мс ($n=10$)*	15 %
Тривалість	$1,23 \pm 0,04$ мс ($n=11$)	$1,33 \pm 0,03$ мс ($n=10$)*	8 %
Амплітуда	$1,45 \pm 0,086$ мВ ($n=11$)	$1,85 \pm 0,07$ мВ ($n=10$)**	28 %

Примітка: рівень вірогідності * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$

Виявлене зменшення порогу виникнення МР ВК можна пояснити зрушенням потенціалу активації натрієвих каналів мембрани таким чином, що для генерації натрієвого струму нормальної величини потрібні менші рівні деполаризації [11] через зниження рівня кальцію у крові [12]. Зменшення тривалості ЛП, насамперед за рахунок синаптичного компонента, може бути обумовлене пришвидшенням вивільнення медіатора через підвищення внутрішньоклітинної концентрації іонів кальцію у нейронах спинальних гангліїв [13]. Внутрішньоклітинний кальцій стимулює синтез ретроградного месенджера (NO), який підсилює викид медіатора глутамату з пресинаптичного закінчення [14], що може пояснити збільшення амплітуди МР ВК.

При нанесенні парних подразнень у тварин з ЕМ спостерігалось більш повільне відновлення амплітуди відповіді на тестуючий стимул при інтервалах нанесення до 100 мс (рис. 2).

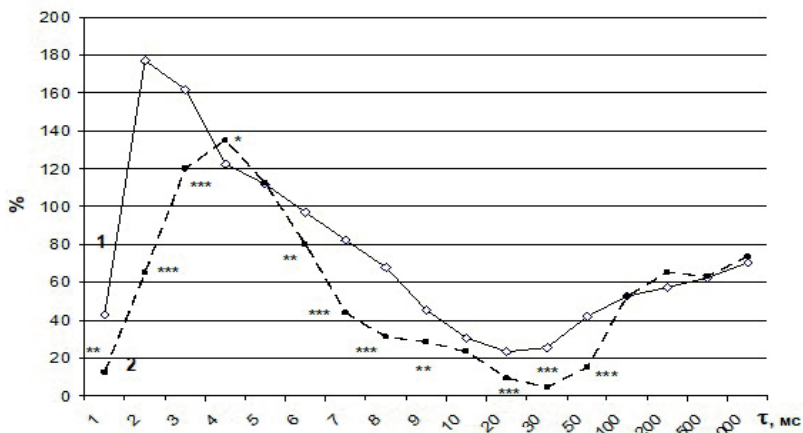

Рисунок 2. Характер гальмування моносинаптичних рефлекторних відповідей вентрального корінця спинного мозку на тестуючий стимул.
 1 – контрольна група, 2 – група тварин з експериментальною менопаузою.
 Рівень вірогідності * – $p < 0,05$, ** – $p < 0,01$, *** – $p < 0,001$ порівняно з контрольною групою

Це може бути пов'язане з посиленням пресинаптичного гальмування в інтернейронах дорсального рогу СМ на проміжку 6 мс – 100 мс, що може сприяти зменшенню сегментарної моторної еферентації, а отже і пояснити зменшення амплітуди другого викликаного МР ВК при вказаних міжстимульних інтервалах.

Висновки. Таким чином, сумарним ефектом тривало існуючого дефіциту естрогенів є підвищення збудливості мотонейронів спинного мозку, полегшення нервової передачі у структурах заднього та переднього рогів на високих частотах стимуляції дорсальних корінців, та виражене гальмування низькочастотної імпульсації за рахунок поглиблення процесів пресинаптичного гальмування з боку нейронів желатинозної субстанції, активність яких суттєво збільшується.

Література:

1. Mburu D. Menopause muscle pain and muscle tension: symptoms, causes, treatments / 2014 May 3. [Online] Last Modified: October 21, 2014 <https://www.consumerhealthdigest.com/menopause-center/menopause-muscle-pain-and-tension.html>
2. Jiang P. Glycine receptor in rat hippocampal and spinal cord neurons as a molecular target for rapid actions of 17- β -estradiol / Jiang P, Kong Y, Zhang XB, Wang W, Liu CF, Xu TL// Mol Pain. – 2009. - Vol. 5(2). - P. 173–188.

3. Vanderhorst VG. Estrogen receptor- α and - β immunoreactive neurons in the brainstem and spinal cord of male and female mice: relationships to monoaminergic, cholinergic, and spinal projection systems / Vanderhorst VG, Gustafsson JA, Ulfhake B. // *J Comp Neurol.* - 2005. - Vol. 488(2). - P. 152-79.
4. Unal D. A new hypothesis about neuronal degeneration appeared after a rat model of menopause / Unal D, Halici Z, Altunkaynak Z, Keles ON, Oral E, Unal B. // *Neurodegener Diseases.* - 2012. - Vol. 9(1) - P. 25-30.
5. Makiy EA. Parameters of the potential of the dorsal surface of the spinal cord of rats with experimental hyperthyroidism / Makiy E.A, Nerush P.A, Rodinskiy A.G. // *Нейрофизиологиya.* - 2001. - Vol. 33(4). - P. 279-85.
6. Шугуров О. А. Вызванные потенциалы спинного мозга [Текст]. / Шугуров О. А. // *Днепропетр. нац. ун-т. НИИ биологии. Д.* : Наука і освіта, 2006. - 319 с.
7. Zhong Y.Q. Potentiation of excitatory transmission in substantia gelatinosa neurons of rat spinal cord by inhibition of estrogen receptor alpha / Y.Q. Zhong, K.C. Li, X. Zhang // *Mol. Pain.* - 2010. - Vol. 6. - P. 92.
8. Beck M.M. Role of estrogen in avian osteoporosis / M.M. Beck, K.K. Hansen // *Poult. Sci.* - 2004. - Vol. 83, № 2. - P. 200-206.
9. Szentagothai J. A possible anatomical basis for descending control of impulse transmission through dorsal horn // В кн.: *Механизмы нисходящего контроля активности спинного мозга* / Под ред. П.Г. Костюка. - Л. : Наука, 1971. - С. 9-14.
10. Кукушкин М.Л. Патологические механизмы болевых синдромов / М.Л. Кукушкин // *Боль.* - 2003. - Т. 1, № 1. - С. 5-12.
11. Hille B. Ionic channels of excitable membranes / B. Hille. - [3rd ed.]. - Sunderland, Mass.: Sinauer Assoc., 2001.
12. Magnesium and Calcium levels in early surgical menopause / Sreekantha, T.G. Satisha, S.S. Avinash [et al.] // *J. Clin. Diagn. Res.* - 2011. - № 1. - P. 55-57.
13. Modulatory effect of estradiol on P2X3 receptors expression in dorsal root ganglion of female rats / B. Ma, P. He, B-H. Cong [et al.] // *J. FASEB.* - 2007. - Vol. 21. - P. 911-917.
14. Кукушкин М.Л. Механизмы патологической боли / М.Л. Кукушкин, В.К. Решетняк // *Боль и ее лечение.* - 1999. - № 11. - С. 2-6.

ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Адамов Д.В.,

*кандидат наук з державного управління,
Донецький державний університет управління*

Поглиблення євроінтеграційних процесів які охопили практично всі сфери економіко-господарської діяльності в Україні спонукає як окремі підприємства, так й їх комплекси та галузі до збільшення масштабів впровадження цифрових технологій в практику господарювання, тобто до цифровізації кожної зі складових підсистем системи менеджменту підприємства в цілому.

За класичною побудовою на промисловому підприємстві виокремлюють виробничу систему маркетингу та систему забезпечення сприятливих результатів господарювання, базовою складовою якої виступає облік.

Одним з основних важелів ефективного функціонування економіко-господарських систем в умовах ринкового середовища безумовно виступає маркетинг.

Маркетинговий підхід, передбачає орієнтацію підприємств на споживача, дає настанову, що формування будь-якого елемента його техніко-технологічного потенціалу повинне ґрунтуватися на аналізі й прогнозуванні ринкових потреб, конкурентоспроможності, використанні конкурентних переваг тощо.

При застосуванні маркетингового підходу пріоритетами вибору критеріїв формування потенціалу підприємства в стратегічній перспективі виступає:

- підвищення якості кінцевого результату реалізації потенціалу (виходу системи) відповідно до потреб споживачів;
- економія ресурсів у споживачів за рахунок підвищення якості всіх елементів потенціалу і, як наслідок, підвищення якості кінцевих результатів господарювання - виготовленої продукції або наданих послуг;
- забезпечення високого рівня управлінського обліку на засадах його цифровізації.

До зовнішніх факторів маркетингових систем належать економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо.

Такими заходами, як правило, виступають податки, процентні ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми, технологічний та технічний стан найближчих конкурентів, світові тенденції в даному напрямку.

До внутрішніх факторів належать, насамперед, стратегія підприємства, для реалізації якої формується ТПП, фінансові резерви, досвід і кваліфікація робітників, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та виробництва, якими керуються на підприємстві, а також загальноприйняті

в рамках підприємства цінності й культура.

Поширення інформатизації та цифровізації у економіко-господарській діяльності дозволяє організувати систему обліку на принципово новому рівні, що в свою чергу дозволяє та спонукає власників підприємств до поширення масштабів їх функціонування за адміністративні державні кордони.

Створення виробництва за кордоном заохочується в багатьох розвинених країнах світу. Так, у США надаються пільги по створенню дочірніх підприємств за кордоном.

Пільгове оподаткування полягає в тому, що оподатковуванню не піддається та частина прибутку, що направляється компанією для створення філії за кордоном. Ця частина прибутку відноситься та обліковується як виробничі витрати.

За кордоном одержала свій розвиток організація виробництва продукції на основі патенту або ліцензії, що дає право й іншим виробникам випускати на своїх підприємствах таку ж інноваційну наукомістку продукцію.

Для основних розробників такої продукції - це можливість одержання надприбутку. Як приклад можна привести компанію МАЙКРОСОФТ, що активно продає ліцензії на виробництво своєї наукомісткої продукції, обсяги продажів збільшилися завдяки поширенню процесів цифровізації економіки.

Маючи відповідні пільги, що дають можливість фірмам з великою вигодою для себе завойовувати як внутрішній, так і зовнішній ринки, великі компанії створюють свої дочірні підприємства.

При цьому материнські компанії передають їм свій товарний знак, технологію, право на випуск своєї продукції, фірмовий стиль і назву, пклуються про їхнє матеріально-технічне оснащення.

Причому (і це саме головне) та частина прибутку, що фірми вкладають у створення та розвиток дочірніх підприємств та дочірніх компаній, не обкладається податком, а відноситься й підлягає обліку як виробничі витрати.

Як свідчить досвід, розробка і виконання Національних і державних програм є прямим стимулюванням інноваційної діяльності підприємств.

Непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності - це податкове й амортизаційне регулювання, кредитна і фондова політика, цінове регулювання, політика протекціонізму, законодавство, що регулює правила конкуренції, регулювання міжнародного технологічного обміну, тобто всі ті процеси п та явища активізація яких спостерігається в умовах поширеної цифровізації економіки.

На практиці залежно від мети, переслідуваної при оцінці економічної ефективності діяльності підприємства, при розрахунку показника рентабельності в чисельнику можуть бути використані різні абсолютні показники ефекту.

Наприклад, організаціям або особам, що видають позички або позики підприємницьким структурам і тим, які отримують свої частки у вигляді

відсотків за цими позичками або позиками, цікавий показник рентабельності господарської діяльності підприємницької структури, у якому як ефект виступає або прибуток до відрахування відсотків і податків, або приплив готівки. Тим часом підприємцеві як ефект переважніше використовувати показник чистого прибутку (після відрахування всіх податків).

Окрім цього, державна політика багатьох провідних країн світу спрямована на підтримку вітчизняного виробника.

В чинному Податковому кодексі України витрати на проведення ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних засобів, що перевищують 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного року оподатковують, тобто побічно негативно впливають на можливе зростання техніко-технологічного потенціалу як однією з конкурентних переваг стратегічного розвитку акціонерного товариства.

Тобто, державна політика країни не враховує те, що акціонерні товариства застосовують основні фонди з занадто високим коефіцієнтом зносу, не маючи достатнього резерву для самофінансування модернізації або реконструкції, що б покрити видатки в повному обсязі.

Залучення зовнішніх інвесторів потребує підвищення інвестиційної привабливості як підприємств, так і країни в цілому, оскільки чинне законодавство не є сприятливим для вливання додаткового капіталу, особливо іноземного.

Останніми роками, завдяки цифровізації економіки, ведуться активні дослідження динаміки зміни таких регульованих параметрів при проведенні бюджетно-податкової і грошово-кредитної політики, як різні податкові ставки, державні витрати, облікова ставка, норма резервування, валютний курс та інші.

Досліджується також вплив вказаних параметрів на еволюцію економічних процесів. Так, економетричні методи застосовуються для моделювання динамічних рядів і статистичного прогнозування податкових доходів.

Економетричні методи використовуються для обліку та аналізу залежностей між параметрами грошово-кредитної політики (ставка рефінансування, норма резервування) і показниками економічного розвитку (показниками інвестиційної активності в реальному секторі і ін.).

Отже поживалення процесів цифровізації економіки в довгостроковій стратегічній перспективі дозволить підвищити ефективність виробництва на засадах підвищення ефективності податкового й управлінського обліку результатів економіко-господарської діяльності.

СТРАТЕГІЇ ПРОФІЛАКТИКИ СИНДРОМУ ВИГОРАННЯ У КАР'ЄРНИХ РАДНИКІВ - СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

Бондарчук Л.В.,

аспірантка кафедри менеджменту,

Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Дослідження практики професійної діяльності працівників державної служби зайнятості України (ДСЗУ) засвідчує значну психологічну напруженість їх роботи, що може призводити до робочих стресів та професійного вигорання. Така ситуація вимагає пошуку і розробки дієвих стратегій корекції та профілактики синдрому вигорання, а також інформації щодо об'єму знань, вмінь і навичок, необхідних персоналу служби зайнятості для попередження виникнення цього явища в їх професійному житті.

Незважаючи на те, що з моменту введення американським психіатром Х. Фреденбергером у 1974 році терміну «вигорання» (англ. «burnout») пройшло вже більше 40 років, існує досить обмежене коло робіт, в яких описані конкретні стратегії попередження професійного вигорання і наведені дані щодо ефективності цих заходів, зокрема, для персоналу соціальних служб. Це свідчить про те, що розробка і пошук конкретних і дієвих підходів, стратегій, технологій, методів і методик профілактики і корекції синдрому вигорання активно тривають і є на сьогодні досить актуальними завданнями.

Задля підвищення якості послуг, які надаються населенню Державною службою зайнятості як сервісною службою, і для посилення рівня індивідуалізації цих послуг з січня 2019 року було впроваджено в роботу ДСЗУ інститут кар'єрного радника, який дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта служби зайнятості, якісне надання послуг із планування кар'єри, з урахуванням потреб роботодавців та можливостей шукачів роботи. Кар'єрний радник – це співробітник центру зайнятості, який надає послуги особам, які шукають роботу, та безробітним, здійснює супровід таких осіб з метою їх якнайшвидшого працевлаштування.

Серед основних функцій кар'єрних радників наступні:

1. первинне та поглиблене профілювання осіб, які шукають роботу, та безробітних для оцінки можливості їх працевлаштування з урахуванням кваліфікацій та навичок (профілювання здійснюється шляхом анкетування безробітної особи);
2. складання разом із безробітною особою індивідуального плану працевлаштування або індивідуального плану надання послуг;
3. надання консультацій, здійснення організації активних заходів для працевлаштування клієнта шляхом аналізу потреб та можливостей осіб, які шукають роботу, та зареєстрованих безробітних щодо працевлаштування;

4. моніторинг та оцінювання результатів заходів.

Головним завданням кар'єрних радників є підвищення конкурентоспроможності безробітних та шукачів роботи для швидкого та якісного їх працевлаштування.

Однією з технологій, яка допомагає оптимально функціонувати, свідомо керувати своїм життям, ефективно виконувати свої обов'язки і отримувати задоволення від життя і добре виконаної роботи, запобігає неефективному використанню сил і часу, що призводять до погіршення фізичного, емоційного, ментального здоров'я, технологією, яка, таким чином, може бути запропонована у якості інструментарію для ефективного попередження виникнення синдрому вигорання у співробітників служби зайнятості, зокрема, у кар'єрних радників, є самоменеджмент.

Самоменеджмент (у широкому сенсі) розуміється як послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів, технік і технологій, спрямованих на саморозвиток свого творчого потенціалу з метою свідомого управління своїм життям і максимальної самореалізації у всіх його сферах.

Самоменеджмент як новий напрямок у традиційному менеджменті виник у відповідь на низку змін у сучасному суспільному житті:

1. зростання динаміки життя і необхідність швидко реагувати на зміни у різних його сферах потребують опанування новими підходами і навичками, боротьби з можливістю власного відставання, неперервності самоосвіти та саморозвитку;

2. виникнення ситуацій напруженості, тиску або невизначеності у різних сферах життєдіяльності і пов'язані з цим стреси потребують вміння управляти своїм психоемоційним станом;

3. перетворення творчого потенціалу працівника у самий цінний капітал організації висуває вимогу збереження і розвитку цього потенціалу, у тому числі і самим працівником;

4. вичерпаність можливостей багатьох традиційних технологій і методів управління ставить перед необхідністю опанування сучасними управлінськими прийомами переоцінки свого творчого потенціалу і необхідністю роботи над його розвитком.

Самоменеджмент для персоналу соціальних служб включає питання ефективного управління собою для забезпечення більш успішного і продуктивного виконання своїх професійних обов'язків, збереження здоров'я і активного, зацікавленого відношення до життя. Отже, самоменеджмент для спеціаліста - це система знань, методів і технологій самоуправління для здійснення, зокрема, більш ефективної професійної діяльності і збереження своєї життєвої мобільності і, таким чином, в цілому сприяє збереженню і розвитку людського капіталу.

Слід відмітити, що на сьогодні існує певний досвід викладання у вищих навчальних закладах України навчальних курсів із самоменеджменту, зокрема,

за методикою Л. Зайверта.

Самоменеджмент спрямований на суб'єкт управління. Психолого-педагогічний механізм самоменеджменту включає всі процеси «самості» в їх інтегрованому вигляді: самопізнання, самовизначення, самоорганізація, самореалізація, самодіяльність, самоконтроль, самооцінка, самонавіювання, саморозвиток. Розвиток особистості у самоменеджменті є центральним питанням, яке має методологічне значення.

Тому надзвичайно важливим в навчальному процесі персоналу СЗ є формування усвідомлення необхідності зусиль, спрямованих на профілактику синдрому вигорання, для того, щоб це стало невід'ємною частиною професійного світогляду і професійної культури персоналу ДСЗУ і, зокрема, для її важливої нововведеної ланки надання соціальних послуг населенню – кар'єрних радників.

З огляду на вище зазначене, є пропозиція вважати за доцільне більш широке запровадження у процес професійної підготовки кар'єрних радників і у процес підвищення кваліфікації персоналу ДСЗУ, знайомства як з теорією так із практикою самоменеджменту, а також з базовими знаннями про можливі професійні деформації і їх профілактику.

Щодо розробки стратегій корекції і профілактики синдрому вигорання у персоналу ДСЗУ, то очевидним, на наш погляд, є те, що вони повинні мати комплексний характер, бути взаємопов'язані і охоплювати всі аспекти і етапи професійної діяльності працівників служби зайнятості, а також етапи підготовки до неї, якто навчання та підвищення кваліфікації. На наш погляд, вбачається за доцільне, щоб були охоплені наступні напрямки і розроблені відповідні стратегії, такі як: освітні стратегії, стратегії, спрямовані на корекцію особистісних особливостей спеціаліста та фокусованих на рівні персоналу, стратегії, що фокусуються на ідеології надання послуг у службі зайнятості і особливостях субкультури кар'єрних радників, стратегії, що спрямовані на корекцію взаємовідношень у колективі, стратегії, що фокусуються на особливостях роботи з незайнятим населенням, стратегії корекції професійних комунікативних навичок, стратегії супервізії та груп підтримки, психотерапевтичні стратегії та стратегії застосування зрілих механізмів психологічного захисту.

ЗАСТОСУВАННЯ СИМЕТРІЇ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ГРАФІЦІ

Горулько К.О.,

магістрант 1-го року навчання,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Симетрія особливо цікава для комп'ютерної графіки, або машинного інтелекту в цілому оскільки має широкий спектр застосувань. Як фізичний, так і цифровий світ заповнюються різними формами симетрії, близькою симетрією, при якій симетричні сусідні фрагменти текстури або зображення, і викривленими моделями симетрії – локальна симетрія. Розпізнавання симетрій - це перші ступені, тобто перші кроки, які мінімізують надмірність, що часто призводить до різкого скорочення обчислень. Впровадження комп'ютерів створює складні завдання для машинного представлення симетрії та теорії груп (кінцевої математичної формалізації симетрії). Бо з інженерної точки зору незрозуміло, як моделювати здатність людини розрізняти симетрію для комп'ютерів.

Симетрія – грецьке слово, яке перекладається як «співрозмірність». Симетричними ми називаємо тіла, які складаються з рівних, однакових частин, що мають закономірне повторення. Ці частини можуть суміщатися одна з одною.

Розглянемо це поняття більш формально.

У метричному просторі M , симетрія $g \in G$ множини $S \subseteq M$ є ізометрією (перетворенням, яка зберігає відстань), що відображає S саму в себе (автоморфізм), $g(S) = S$. Перетворення g залишається S інваріантним загалом при перестановці його окремих частин.

Симетрія G з S утворює групу $\{G, *\}$, замкнену відносно операції $*$, яку називають групою симетрії S [1, с. 3].

Теорія груп забезпечує рівень абстракції, що призводить до простоти і повноти в практичній розробці алгоритмів і їх застосуванні. Очевидно, що розробка надійних алгоритмів виявлення симетрії для різних наборів даних реального світу породжує коло безпосередніх завдань.

Незважаючи на деякий досвід, ми досі не маємо надійного, широко застосовного «детектора симетрії» для реальних зображень. Здавалося б, зображувати повторювані елементи нескладно і такий алгоритм вже є:

1) існує фрагмент, який регулярно повторюється в межах області, яка велика порівняно з його розміром;

2) цей фрагмент утворено певними елементарними (непохідними) частинами, що розміщені не випадковим порядком;

3) елементарні частини є приблизно однаковими в межах всього зображення [3, с. 295].

Цей алгоритм не значно спрощує розпізнавання симетрії комп'ютером, адже необхідно враховувати безліч факторів.

Виявлення повторюваних елементів зображення, можна розглядати в двох аспектах:
1) зосередивши увагу на індивідуальності текселей (або близького околу), не звертаючи уваги на їх глобальність та регулярність;

2) формувати строгі вимоги до загальної структури зображень (повторення текстур в умовах глобального перспективного перетворення) [4, с. 530].

Перший може обробляти широкий спектр текстур, але за рахунок зовнішнього вигляду окремих текселей. В другому використовується загальне компонування текселей, яке можна застосовувати до обмежених трансформованих текстур.

За допомогою комп'ютерної графіки, можна розробити наступний алгоритм:

1) пропозиція текселей: нові «кандидати» текселей будуть запропоновані на основі детектора точки інтересу кореляції з обраним шаблоном, або елементом з попередньої ітерації;

2) призначення: відбираються потенційні текселі до підгруп симетрії;

3) інтерпретація відібраних груп;

4) ініціалізація частини зображення.

Створення кожної частини зображення представляє одну ітерацію через ці чотири етапи [5, с. 158].

Для створення візуалізації візерунків шпалер, фрагментів мозаїк, текстур, калейдоскопічних і фрактальних зображень, та навіть скульптур слід використовувати спеціальні програмні засоби комп'ютерної графіки, які базуються на створенні планарних симетричних зображень. При створенні шпалер, текстур реплікують лінії, сегменти, використовуючи ієрархію рекурсивних функцій, що виводяться назовні в відображенні даних: кожна пряма і відтворена орієнтація сегмента малюється в кожному відображенні, перш ніж перейти до наступного (рис. 1) [6, с. 4-8].

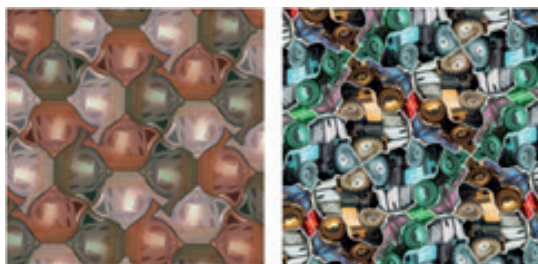

Рис. 1.

Або ж фрагменти текстур, мозаїк – це набір метрик, в яких всі елементи є конгруентними для однієї форми, що називається прототипом. Звичайно, елементи являють собою конструкцію в площині з асоційованою групою симетрії. З іншого боку, вони мають просту структуру і повністю

класифіковані. Вони потрапляють у розрізнені комбінаторні типи, що ґрунтуються на відношеннях між елементами (фрагментами мозаїк, текстур) та їх сусідніми елементами (в свою чергу є споріднені типи фрагментів, які відрізняються внутрішніми симетріями), і допускають ефективну програмну реалізацію [2, с. 225].

Можливий такий процес, в якому користувач описує ребра, що складають половину периметра, і ще, можливо, додають декоративні маркування. Комп'ютер заповнює іншу половину фрагмента і покриває з нею область в цілому, як це показано на рисунку 2.

Рис. 2.

На основі досліджень можемо стверджувати, що для відтворення симетричних фрагментів передбачена система на основі мови програмування Java, яка показує, що фрагменти можуть бути параметризовані таким чином, що алгоритм оптимізації може шукати простір фрагментів для тих, чий прототип найбільш нагадує форму цільової фігури, яку надає користувач. Фрагменти порівнюються з формою цільової фігури, використовуючи метрику з найменшими квадратами. Цей процес можемо назвати угрупованням, коли зображення діляться, і на однорідних ділянках та їх межах розглядаються всі пікселі. Наприклад, так можна шукати ділянки одного кольору або ж схожі текстури.

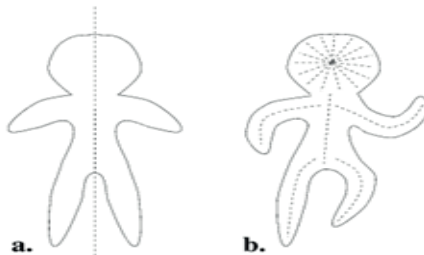

Рис. 3.

Або ж на основі JavaScript: симетрія може використовуватись в якості глобальної ознаки, де всі точки об'єкта сприятимуть визначенню симетрії і

зображення буде симетричним відносно осі (рис. 3а – вісь дзеркальної симетрії підтримується всіма точками зображення), або в якості локальної ознаки, де кожен елемент симетрії підтримується локально деякою підмножиною об'єкта (рис. 3б – осісиметрії - криві), кожна підтримує локально підмножину об'єкта).

Симетрія – захоплююча тема у багатьох різних галузях, включаючи науку, техніку та мистецтво. Численні біологічні, фізичні або штучні структури містять симетрію як фундаментальний принцип конструкції або в якості одного з найважливіших аспектів їх функціонування. Симетрія також відіграє важливу роль в зоровому сприйнятті і естетиці людини. Велика частина розуміння оточуючого нас світу побудована на основі сприйняття і розпізнаванні повторюваних структур. З огляду на різноманітність ідей, отриманих від концепції симетрії, сподіваємося, що вона зробить значний вплив на обчислювальні технології, зокрема комп'ютерну графіку.

Література:

1. Symmetry in Geometry // Geometry Online course MathBitsNotebook. URL: <https://mathbitsnotebook.com/Geometry/Transformations/TRSymmetry.html>
2. Комп'ютерна графіка : навчальний посібник : в 2-х кн.1. для студентів спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» / Укладачі : Тотосько О.В., Микитишин А.Г., Стухляк П.Д. – Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2017 – 304 с. – Режим доступу: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/22337/1/Komp_graf_knyga_1.pdf
3. Маценко В.Г. Комп'ютерна графіка: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2009. – 343 с. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/1430788/>
4. Chung K. W., Chan H. S. Y., Wang B. N. 'Smaller and Smaller' from Dynamics // Computers & Graphics. – August 1998. – Vol. 22, No. 4. – P. 527–536. URL: <http://www.cs.cmu.edu/computationalSymmetry.pdf>
5. Krishnamurthy N. Introduction to Computer Graphics. – New York: Tata McGraw-Hill Education, 2002 – 343 p. URL: <https://books.google.com.ua>
6. Yanxi Lui, Computational symmetry, The Robotics Institute, Carnegie Mellon University, Pittsburg, U.S.A., pp.15 URL: <http://www.cs.cmu.edu/~yanxi/images/computationalSymmetry.pdf>
7. Pietschmann C. Symmetry. A Worm Seeks Its Midpoint // Max Planck Research. The Science Magazine of the Max Planck Society. – 2016. – No. 3. – P. 18-24. URL: https://www.mpg.de/10742428/MPR_2016_3.pdf

EXPERIMENTAL USING OF LACTOBACILLUS SPP. AND BIFIDUMBACTERIUM SPP. AUTOBIOTIC STRAINS ON THE MODEL OF ANTIBIOTIC-INDUCED DYSBIOSIS IN OLD RATS

Ivakhniuk T.,

*Ph.D., Assistant Professor,
Sumy State University,*

Makarenko O.,

*D.Sci., Professor,
Interregional Academy of Personnel Management*

At the present stage of medical development and the issues of studying of dysbiosis of various bio-loci of the organism, the fact that a change of the quantitative and qualitative composition of the intestinal microflora practically always accompanies any “trouble” in the alimentary system has no any doubts. If to consider intestinal dysbiosis as a separate nosological unit, then this state can be one of the link of the digestive tract pathology pathogenesis. So, the intestinal dysbiosis can have its secondary character as it emerges at any change of the internal environment in the digestive tract, owing to the action of exogenous and internal causes, having its direct impact on intestinal microflora. On the other hand, the intestinal dysbiosis can lead to intestinal epithelium affection, thereby disturbing digestion processes and intensifying the clinical course of the diseases of the digestive tract. But along with it, it is not necessary to reject the value of the interrelations between the gut and the brain – enterobrain axis (gut-brain-axis) by means of which the brain shows its modulating influence on the functions of the digestive tract. First of all it is connected, with the fact the main basic components of the microbiota-gut-brain axis is the central nervous system, neuroendocrinal and the neuroimmune systems, the autonomic nervous system, and the system of the nerve ganglia of the intestines and the gut microbiota. These components form a complex multiple-factor network, by means of which the signals from the brain can affect not only the motor, sensory and secretory activity of the intestines, but also its microbiota. And on the contrary, visceral signals from the microbiota-mediated area of the intestines significantly influence brain functions. The results of practical studying of the interaction of the microbe-intestines-brain, in our opinion, are also extremely important in development of the principles of prevention and treatment of not only intestinal disorders, but also such pathogenetic difficult diseases of the central nervous system as schizophrenia, Alzheimer’s disease or Parkinson’s disease. Determination of the condition of the intestinal microbiocenosis of laboratory rats against the background of experimentally created dysbacteriosis of the III degree, and studying of the efficiency of the use with the medical purpose of the personalized autobiotic drug on the basis of *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp. became the purpose of our research.

Modeling of the gut microbiota dysbiosis or intestinal dysbiosis of the III degree was caused by the results of the previous researches of the gut microbiota of the intestines of the patients with Alzheimer's disease according to which in these patients the development of the intestinal dysbiosis of the II-III degree dominated in comparison with elderly people (71 ± 2 years of age), namely in the patients with Alzheimer's disease intestinal dysbiosis of the II degree was registered in 28.6% of cases; the III degree – in 33.3%.

For the purpose of formation of the experimental intestinal dysbiosis of the III degree the solutions of the antibiotic of ciprofloxacin within 9 days were intraperitoneally introduced in a therapeutic dose (0,2 ml) (20 MO) to the white rats.

Pilot studies were executed with the white not pedigree rats at the age of 26 ± 1 month ($N = 20$) – 1 group, with respect for all the norms and rules of carrying out experiments with animals. The animals were orally taken a solution of the personalized autobiotic drug in the quantity of 15 ml/1 time a day made of the own strains of *Lactobacillus* spp. and/or *Bifidobacterium* spp. in the quantity, corresponded to 1 unit according to Mc-Farlanda's standard; the control group consisted of white rats at the age of 25 ± 0.3 months ($N = 16$) – the 2nd group, which were on a standard vivarium diet, their diet additionally included milk daily within two weeks. In the conditions of the experiment studying of the quantitative and qualitative content of the microflora of excrements in dynamics (before modeling of intestinal dysbiosis, daily after confirmation by a bacteriological method of intestinal dysbiosis) by means of generally accepted techniques, with the use of Bergey's manual for specific identification of microorganisms was carried out.

The statistical data processing was carried out by means of the computer STATISTICA (Statsoft) program. The reliability of differences between the studied groups was determined by Student's t-test after the analysis of the division on normality. The distinctions, corresponding to the value of the error $p < 0,05$, were considered statistically reliable.

In the analysis of the obtained data of the bacteriological research of the gut microbiota on the 9th day of the experiment in research rats significant changes have been determined: in all experimental rats dysbacteriosis of the III degree was revealed. It was characterized by the evident quantitative combined disorders of the optional and anaerobic and indigenous microbiota. So, as a part of the intestinal microflora clinically significant high concentrations ($\geq \lg 6.5 \pm 0.2$ CFU/g excrements) of the following microorganisms were found: *S. aureus*, *Proteus* spp., *Klebsiella* spp., lactose-negative, opportunistic *E. coli*, and critically low concentrations ($\leq \lg 5.0 \pm 0.3$ CFU/g excrements) of *Lactobacillus* spp. and *Bifidobacterium* spp. Against the background of these quantitative microbiological disorders of the intestinal microflora of laboratory animals a polyfecalia phenomenon, a loss of appetite, slackness of the physical activity were noted.

In experimental animals of the 1st group after oral application of per os of the autobiotic strains of *Bifidobacterium* spp. and *Lactobacillus* spp. a positive

restoration dynamics of the quantitative and qualitative structure of the intestinal microbiota of animals was observed. So, on the 5th day of autobiotic drug application a reliable increase ($p < 0.05$), in comparison with the results, obtained from the 2nd group, an increase in the quantitative contents of *Bifidumbacterium* spp. to $\lg 5.9 \pm 0.1$ CFU/g and *Lactobacillus* spp. – to $\lg 5.8 \pm 0.2$ CFU/g were observed on the background of the higher semination degree by the opportunistic microflora; on the 9th day of autobiotic drug application the semination level of the representatives of indigenous microflora authentically increased ($p < 0.05$) in comparison with the indices of the 5th day and quantitative indices of the given microflora of the rats of the 2nd group (*Bifidumbacterium* spp. to $\lg 6.9 \pm 0.1$, CFU/g and *Lactobacillus* spp. – to $\lg 6.4 \pm 0.2$ CFU/g). Besides, on the 9th day of the use of autobiotic drug it has been established a reliable ($p < 0.05$) decrease of the semination level of *S. aureus*, *Proteus* spp. (to $\lg 6.3 \pm 0.2$ CFU/g and $\lg 6.0 \pm 0.2$ CFU/g respectively) in comparison with the indices of the 5th day.

It should be noted that in 45% of research rats against the background of autobiotic intestinal microflora correction by strains of indigenous microflora ($p < 0.05$) the intestinal semination level decreased authentically: lactose-negative strains of *E. coli* on the 10th day of the experiment to $\lg 3.5 \pm 0.1$ CFU/g, *Klebsiella* spp. to the \lg level of 3.4 ± 0.1 CFU/g on the 12th day of the experiment and *S. aureus* to $\lg 2.3 \pm 0.2$ CFU/g on the 14th day of the experiment, that is 6-9 day faster in comparison with the terms of restoration of the intestinal microflora of laboratory rats of the 2nd group.

The comparative analysis of studying of the adhesive activity of the indigenous microflora representatives, isolated from the examined rats after the complete recovery of the fecal bolus consistence had showed that 70% *Bifidumbacterium* spp. and 80% of *Lactobacillus* spp. strains, isolated from the rats of the 2nd group showed the medium adhesion level and any strain with a low adhesion level was not revealed; 55% of *Bifidumbacterium* spp. and 65% of *Lactobacillus* spp. strains, isolated from the rats of the 1st group had their medium adhesion level; the quantity of the low adhesive strains of *Bifidumbacterium* spp. and *Lactobacillus* spp. made 20% and 15% respectively.

Thus, the obtained results demonstrate that oral application of the autobiotic of *Bifidumbacterium* spp. and *Lactobacillus* spp. strains against the background of intestinal dysbiosis of the III degree in laboratory rats promotes faster restoration of the homeostasis of the intestinal microflora. That can be observed in restoration of separate physiological functions of the organism of experimental animals and the activity of separate biological properties of microorganisms. In our opinion this direction of researches is perspective in development and use of an autobiotic therapy for intestinal microflora correction.

BIOLOGICAL PROPERTIES OF THE INDIGENOUS INTESTINAL MICROFLORA OF THE PATIENTS WITH ALZHEIMER'S DISEASE

*Ivakhniuk T., Ph.D., Assistant Professor,
Sumy State University,*

*Dovgan R., Ph.D., Assistant Professor,
Bogomolets National Medical University,*

*Makarenko O., D.Sci., Professor,
Interregional Academy of Personnel Management*

Despite the obtained success in the range of the antimicrobial action of antibacterial medicines, produced today they have some shortcomings, one of which is the development of dysbiotic changes in various bio-loci of a human body. Besides, the approaches to etiotropic therapy of both acute intestinal infections, and correction of dysbiotic changes in the intestines, which can arise owing to various reasons, changed in recent years: the use of antibacterial medicines; the actions of endogenous or exogenous factors; physiological “exhaustion” of the organism. There is an increased interest in studying of the intestinal microbiota of the patients with Alzheimer’s disease today. This disease – Alzheimer’s disease, according to the experts of the World Health Organization, is the most frequent reason of weak-mindedness at advanced and senile age. According to the modern representations Alzheimer’s disease is proteinopathy, developing as a result of protein metabolism disorders – the amyloid and tau-protein precursor. But along with it, it is not necessary to reject the value of a so-called enterobrain axis (gut-brain-axis), which according to the last researches carries out the modulating influence on the functioning of the digestive tract.

On the one hand gut-brain-axis components form a complex multiple-factor network, by means of which the signals from the brain can influence not only physical, sensory and secretory activity of the intestines, but also its microbiota; on the other hand – the visceral signals from the intestinal area formed by the microbiota significantly influence brain functions. In our opinion, just a defect in a qualitative and quantitative condition of the gut microbiota in elderly people and the patients with Alzheimer’s disease is dangerous, because the intestinal microflora has a huge metabolic potential and carries out hundreds of biochemical processes, similar to a complex “biochemical laboratory”. Formation of the personalized bank of the indigenous microbiota is a perspective direction in the solution of this problem – intrinsic Dysbiosis of the patients with Alzheimer’s disease.

Studying of the biological (adhesive and antagonistic) properties of the representatives of the indigenous intestinal microflora (*Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp.) of the patients with Alzheimer’s disease became the objective of our work.

For studying of the quantitative and qualitative structure of the gut microbiota we examined the patients with Alzheimer's disease (n = 21). Excrements became the material for the research; bacteria identification was carried out according to the standard techniques by Bergey's manual, studying their morphological, tinctorial, cultural, biochemical and antigenic properties. Studying of the adhesive activity of *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacteium* spp. isolates was carried out on the formalized erythrocytes of the 0 (1) blood group by V.I. Brilis and coauthors. The antagonistic activity of *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacteium* spp. isolates, relatively clinical isolates of opportunistic pathogenic bacteria (*Escherichia coli*, *Proteus vulgaris*, *Klebsiella pneumoniae*) was carried out by the method of perpendicular strokes (delayed antagonism). The results of the experiments were processed by means of Excel 2007 Microsoft Office program.

Analyzing the results of the microbiological research of the excrements of the patients with AD we had found out that 100% of the examined patients showed the qualitative and quantitative dysbiotic changes of the intestines of different extents of manifestations: I dysbacteriosis degree was registered in 38.1% of the examined patients; II degree – in 28.6%; III degree – in 33.3%.

Analyzing the qualitative and quantitative structure of the indigenous microbiota of the patients with AD, it had been established that the most evident qualitative and quantitative disturbances of the content of *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacteium* spp. were revealed in the patients with the II and III degree of gut dysbiosis. The quantity of the indigenous microflora authentically decreased ($p < 0,05$) in comparison with the indices of the patients with dysbiosis degree I; critically low quantitative indices of *Lactobacillus* spp. were registered in the patients with AD and the dysbiosis degree III ($\lg 4.48 \pm 0.15$ CFU), and *Bifidumbacteium* spp. – the patients with dysbiosis degree II ($\lg 3.7 \pm 0.2$ CFU). It should be noted that the patients, suffering from the II and III degree of gut dysbiosis showed a registered reliable ($p < 0.05$) semination increase of the intestines by opportunistic pathogenic bacteria (*C. difficile*, bacteria of the family Enterobacteriaceae, *Staphylococcus aureus*, *Bacteroides* spp.) to critical indices from 107-109 CFU/g in comparison with the quantitative indices of the patients with compensated (I degree) gut dysbiosis.

In the course of studying of the indicators of *Lactobacillus* spp. (n = 41) and *Bifidumbacteium* spp. (n = 33) adhesion to erythrocytes of blood 0 (1) of the blood type by we have determined that among the isolated strains from the patients with AD there was no one with a high adhesion degree. So, among *Lactobacillus* spp. isolates 34.1% of strains showed the average degree of adhesion, 65.4%– low; among *Bifidumbacteium* spp. isolates 42.4% of strains phad the average degree of adhesion and 57.6%– low. In the analysis of the indicators of the adhesion index of microorganisms (AIM) we have established the distinctions: among the “intestinal” *Lactobacillus* spp. isolates, obtained from the patients with Alzheimer's disease, the average degree of adhesion (the total value of AIM 3.61 ± 0.05 bact. cell /er.) showed the strains, isolated from the patients with I and II degree the dysbiotic

changes of the intestines. All the patients with the III intestinal dysbiosis degree *Lactobacillus* spp. isolates had their low adhesive activity (the total value of AIM 1.93 ± 0.03 bact. cell / er.).

When regarding the results of the method of delayed antagonism the following results have been obtained: the greatest efficiency of the action was registered concerning *E. coli* with the low enzymatic activity in *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp. isolates (growth inhibition zone is 9.4 ± 0.5 mm and 5.7 ± 0.5 mm respectively); concerning *P. vulgaris* strains, isolated from the excrements in the quantity $\geq 10^6$ CFU/g, the antagonistic action was shown by *Lactobacillus* spp. isolates as “++” (growth inhibition zone is 4.3 ± 0.5 mm) and as “+” *Bifidumbacterium* spp. isolates. (growth inhibition zone is 2.1 ± 0.5 mm); concerning *K. pneumoniae* strains, *Lactobacillus* spp. isolates showed the weak level of antagonism (growth inhibition zone is 1.8 ± 0.5 mm), and among *Bifidumbacterium* spp. isolates 51.5% of strains did not show any antagonistic activity. Thus, the higher antagonistic activity concerning opportunistic gram-negative representatives of *Enterobacteriaceae* family was shown by *Lactobacillus* spp. isolated from the patients with Alzheimer’s disease.

For carrying out the second series of experiments from *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp. isolates a lactic product on the basis of the sterile fat-free cow milk was prepared (the isolates of indigenous microflora of the patients with the Alzheimer’s disease in the quantity in compliance with McFarland turbidity standard – Standard of 4 units (Himedia Laboratories Pvt. Limited) were added into 100 ml of milk) and also incubated for 48 hours three times with substrate replacement). When accounting AIM *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp. isolated from the lactic product we have registered the following results: 34.1% of *Lactobacillus* spp. strains showed their high adhesive properties, 36.6% – medium and 29.3% – low properties; among *Bifidumbacterium* spp. isolates. 24.3% of strains were of a high degree of adhesion, 33.3% – medium and 42.4% – low adhesion degree.

In vitro tests of *Lactobacillus* spp. and *Bifidumbacterium* spp. isolated from the patients with Alzheimer’s disease has not revealed any strain with a high degree of adhesion and the high “++++” level of antagonistic activity, concerning opportunistic clinical strains of *E. coli*, *P. vulgaris*, *K. pneumoniae*.

After cultivation of the “intestinal” strains of the indigenous microflora on skim milk a reliable increase in the adhesive activity of the all studied bacteria in comparison with the control has been revealed ($p < 0.05$) (the first series of the experiment – primary isolation from the patients with AD).

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ І. БЕРЛІНОМ

Коротіч Г.В.,

кандидат філософських наук, доцент,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Однією з головних тем наукової творчості сучасного англійського філософа Ісайї Берліна (1909 - 1997) була тема свободи. Він, як і багато інших учених, хто досліджував цю тему, виокремлює поняття «негативна свобода» і «позитивна свобода», які належать до основних людських цілей. «Негативна свобода», або, інакше, «свобода від (чогось)», – це, насамперед, відсутність перешкод, що заважають здійсненню певної дії. Філософ зауважує, що така свобода – це не тільки свобода робити те, що бажаєш. Зміст поняття «негативна свобода» розкривається через з'ясування масштабу того простору, у межах якого людина може здійснювати свої бажання. Чим більше цей простір «невтручання», тим більш широкою є свобода. Відразу виникає питання про межі такого простору, адже наше індивідуальне буття є пов'язаним із буттям суспільства, окремих людей і буттям природи. Інакше кажучи, виникає питання про те, яка сфера людського існування повинна залишатися незалежною від зовнішнього втручання. І. Берлін справедливо підкреслює: необхідний мінімум свободи – це той, відмова від якого посягає на саму сутність людської природи [1]. Тому слід з'ясувати зміст поняття «сутність людини», яке в історії філософії розкривалося у різний спосіб, а це означає наявність відмінностей і в розумінні «негативної свободи». Цікаво, що коли людина не може досягти певної мети з причини відсутності, скажімо, здоров'я, то, на думку філософа, це не можна назвати ситуацією відсутності свободи. Остання з'являється, коли хтось відчуває чуже втручання, яке має вплив на особистий вибір дій. Берлін слушно вважає, що обсяг свободи людини залежить від кількості можливостей, які їй відкриваються, від того, наскільки легко їй реалізувати ці можливості, наскільки вони є важливими для самої людини і суспільства [1]. Позитивна ж свобода, з точки зору мислителя (та багатьох інших учених) – це «свобода для (чогось)». Як справедливо уточнює філософ, «позитивний» зміст слова «свобода» виникає із бажання бути господарем самому собі, здійснювати власні завдання і намічену самостійно стратегію [1]. Останнє знову повертає нас до проблеми самовизначення. Що являє собою «Я» людини, у чому полягає її сутність? Філософ веде нас до висновку, що кожному необхідно замислитися над цим питанням і спробувати вирішити його для себе, інакше якась зовнішня інстанція, або, як каже Берлін, надособистісна сутність (клас, партія, держава, тощо) може за певних умов у свій спосіб не тільки пояснити це людині, але й нав'язати це пояснення як єдино можливе. «У свій спосіб» може означати заміну (або підміну) справжніх інтересів людини інтересами класу, партії, держави, тощо. Як дуже влучно зауважує І. Берлін, триумф деспотизму

настає тоді, коли раби говорять, що вони вільні. Тож, робить висновок учений, концепція позитивної свободи легше допускає обґрунтування маніпуляції та насилля, втрати незалежності, особистісного начала, ніж концепція негативної свободи. Осмислюючи це, І. Берлін звертає увагу на зв'язок понять «свобода» і «цінність». Свобода за будь-якого її розуміння, є вічною людською цінністю. Якщо людина та її свобода – це вищі цінності, то ніхто не має права маніпулювати людиною за допомогою, наприклад, соціальних реформ, які не відповідатимуть її уявленням про щастя і взагалі аксіологічним настановам. Філософ намагається міркувати над наступним питанням: що має стати основою для самостійного вибору людиною кола цінностей? Адже в історії були випадки, коли люди, які виборювали владу та свободу (реалізуючи негативне її розуміння), після досягнення мети переходили на позиції свободи позитивної (тут Берлін посилається на дещо викривлені ним погляди Гегеля, Маркса та інших мислителів, які спрямовували людину на свідомі дії з власного звільнення, на раціональне самовиховання). Філософ критикує раціоналістів, які, абсолютизуючи значення розуму і освіти, стверджують, що всі соціальні потрясіння виникають через зіткнення розумного із ірраціональними проявами. Практична реалізація таких тверджень може привести до авторитаризму, диктатури, до тоталітаризму та відсутності реальної свободи. І. Берлін наводить приклад Великої французької буржуазної революції як прояв бажання досягти колективної позитивної свободи, визволення французів як нації, хоча багато хто позбувся власних свобод, опинившись під владою тиранії більшості. Як створити таке суспільство, де межі індивідуальної свободи (тобто мінімум негативної свободи) не може перейти ніхто? Хто визначає ці межі? Такі питання є актуальними і сьогодні. Осмислюючи їх, Берлін обстоює плюралізм цілей і цінностей, який є гуманнішим і вірнішим, оскільки визнає множинність людських цілей, несумірність багатьох із них та їхнє вічне суперництво. Плюралізм не позбавляє людей можливості реалізувати в своєму особистому житті те, що вони вважають за необхідне. Філософ доречно зауважує, що підґрунтям вибору людьми цінностей є фундаментальні етичні категорії та уявлення, які є частиною їхнього буття, їхньої власної ідентичності, частиною того, що робить їх людьми. Теза про лінійну ієрархію цілей на чолі з найвищою метою, яка буде мирити всіх, спотворює наші знання про людську свободу і є відображенням лицемірства.

Можна стверджувати, що І. Берліну вдалося розкрити обмеженість суто раціонального визначення поняття «свобода» та небезпеку абстрактних схем пошуку єдиної остаточної відповіді щодо вирішення проблеми свободи. Міркування філософа щодо свободи є позбавленими чітко сформульованих однозначних висновків; скоріше це пропозиція проаналізувати багатовимірність цього поняття і плюралізм методів його дослідження. Власну позицію він протиставляв спробам спрощено і відірвано від реального життя уявити собі сутність свободи. Однозначної останньої відповіді, яка задовольнила б усіх,

не буде, бо її не існує. Розмисли Берліна з приводу цієї складної проблеми мають велике методологічне та світоглядне значення. Він приділяє особливу увагу саме індивідуальному виміру поняття «свобода», розумінню індивіда як творця своєї долі, який усвідомлює власну відповідальність. Кожна людина є такою, що має самостійну цінність, є унікальним виявом людської природи та сутності, і не є засобом для когось та чогось. Оскільки люди не можуть існувати суто автономно, самостійно задовольняючи власні потреби, вони змушені шукати компроміс між цінностями, усвідомлювати необхідність діалогу і толерантного ставлення до іншої точки зору. Індивідуальна свобода не може бути безмежною, однак це не означає виправдання насилля, експлуатації, нав'язування нібито правильного, шаблонного, загального рішення. Поділ на «позитивну» та «негативну» свободи у І. Берліна є недіалектичним: ці поняття у нього відокремлені одне від одного і дуже рідко перетинаються. Однак їхній аналіз допомагає більш глибоко зрозуміти сутність проблеми свободи, її складність (зокрема, складність практичної реалізації індивідуальної свободи, складність самовизначення людини, яка є не тільки унікальною, але й належить до певних соціальних груп), її аксіологічний аспект, природу соціальних конфліктів. Тому можна стверджувати, що думки І. Берліна не втратили своєї актуальності.

Література:

1. Берлин Исайя. Философия свободы. Европа [Электронный ресурс]. М. : Новое литературное обозрение, 2001. URL: <http://library.khpg.org/files/docs/1329123681.pdf>. (Дата обращения: 02.05.2019).

ПРОМИСЛОВІСТЬ, ВИЩА ОСВІТА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Кузнецова Т.К.,

кандидат економічних наук, доцент,

Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Відносини між промисловістю та вищою освітою змінюються і поглиблюються. Промисловість відіграє важливу роль як клієнт і партнер вищих освітніх установ та, все частіше, як конкурент. Щоб вижити і процвітати університетам доведеться будувати значно глибші стосунки з промисловістю в найближчі десятиліття. Масштаб і глибина галузевого навчання та стажування, наприклад, стане все більш критичним джерелом конкурентної переваги для університетів. Дослідницькі програми та прикладні дослідження

будуть все більше запускатися у партнерстві з промисловістю. Комерціалізація досліджень перетворюється з незначної діяльності на основне джерело фінансування для багатьох дослідницьких програм університетів. Вже зараз венчурні капітали, промисловість і підприємці все частіше об'єднуються для комерціалізації університетських досліджень. Зрештою промисловість і університети стають конкурентами в ряді спеціалізованих професійних програм. Організації бухгалтерського обліку вже забезпечують спеціалізовані програми як CPA, CA, CFA, тощо.[1, с.11] Трансфер технологій може зміцнити зв'язки між університетом та промисловістю, яка надає кошти. Проте було виявлено, що більша частка фінансування промисловістю не впливає на кількість патентних заяв, на які подаються професором як винахідником. Спостерігається суттєвий позитивний ефект їх впливу на прямі цитування цих патентів. Патенти на дослідження, які підтримуються промисловістю, можуть бути не тільки більш успішними в процесі фінансування, але також більш значимими та актуальними для подальших застосувань у промисловості. Що стосується публікацій, то фінансування промисловістю негативно впливає на кількість публікацій, що може сповільнити розвиток знань.[2, с.17-18]

Інтернет – навчання, яке поки що є найновішим серед соціальних технологій, було застосовано для вдосконалення дистанційного навчання шляхом додавання різноманітних посиленнь, змін або змішувань нових педагогічних підходів та технологій. Технології, які використовуються для дистанційного та Інтернет навчання включають: курси листування, поштові та друковані видання; телефон та/або звукові записи; теле- та/або відеозаписи; комп'ютерна допоміжна інструкція; групові комунікації (асинхронні та синхронні); веб та мультимедійні матеріали; моделювання та ігри; спільне навчання; асинхронні мережі навчання (ALN); спільні системи знань; занурене моделювання; і бездротові та портативні пристрої. Більшість сучасних дистанційних курсів включають одну або декілька з цих технологій або методологій. Самі по собі технології радикально не змінили основні поняття дистанційного навчання чи університетської освіти з точки зору основної соціальної функції освіти. Проте існує процес заміщення, що може модифікувати вищу освіту. Поступово вища освіта рухається від безпосереднього спілкування з використанням орієнтованої на викладачів педагогіки, що пропонується десятками місцевих, регіональних та національних університетів до онлайн та гібридних курсів з використанням цифрових технологій для підтримки конструктивістської, спільної, студентоцентрованої педагогіки, запропонованої кількома «мегауніверситетами», які працюють у глобальному масштабі.[3, с.59-60] Цифрові технології не викличуть зникнення традиційного університету. Кампуси будуть, як і раніше, існувати як місця викладання та навчання, дослідження, залучення громади та різноманітних форм студентської активності. Але цифрові технології перетворюють спосіб, яким освіта надається і підтримується, наприклад через програми, які дозволяють залишити відгук у

режимі реального часу, і спосіб отримання освіти в віддалених районах як і в розвинутих країнах ,так і в країнах, що розвиваються.

Цифрові технології також принципово перетворюють спосіб створення цінності в межах вищої освіти і пов'язаних з нею галузях. [1, с.9] На сьогодні найбільш розповсюдженими є два конкретних типи дистанційного навчання, що проводиться онлайн: MOOCs і SPOC, які відрізняються, насамперед, кількістю студентів, яких вони обслуговують. MOOC є онлайн курс відкритого доступу (тобто без спеціального обмеження участі), що дозволяє без обмежень, тобто масово, брати участь. Багато MOOC забезпечують інтерактивні елементи для заохочення взаємодії серед учнів і між учнями та викладачами, хоча останнє не є обов'язковим атрибутом. MOOC, за винятком необмеженого розміру, традиційно включають учнів, які розділені як простором, так і часом, що дозволяє студентам навчатися самостійно у власному темпі без вимоги дотримуватися певного графіка. [4, с.6] SPOC – це онлайн курс, який пропонує лише обмежену кількість місць і, отже, вимагає деякої офіційної форми зарахування. SPOCs часто має конкурсний процес подання заявки і може стягувати плату за навчання. [5, с.443] Не зважаючи на те, що створення MOOC не є дешевим, це може принести істотну економію коштів, наприклад, для курсів, які викладаються на декількох спеціальностях паралельно протягом року або в різних місцях. Останній підхід застосовується до таких установ, що мають університетські містечка у різних регіонах. MOOC також може допомогти забезпечити достатній рівень охоплення аудиторії штатними викладачами, робота яких іноді коштує дорожче, ніж позаштатних. Крім того, впровадження MOOC може також створити потенціал для отримання нових надходжень, наприклад, у разі стягнення плати за курси, які передбачають отримання сертифікату, чи, якщо інші установи використовують ваш MOOC, для власного навчання. Брендінг має важливе значення не тільки для продажу споживчих товарів, але й для продажу освіти. Університети сьогодні опиняються в умовах все більш конкурентного середовища і в постійній боротьбі за залучення найяскравіших студентів, найкращих викладачів та грошових коштів. MOOC може допомогти створити правильне позиціонування та відрізнити університет від інших, подібно до вірусної маркетингової кампанії або ефективною реклами.[4, с.446]

Література:

1. University of the future / Ernst and Young [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bup.fi/index.php/downloadable-documents/books-a-reports/142-university-of-the-future-2012/file>

2. Hanna Hottenrott Industry Funding of University Research and Scientific Productivity / Hanna Hottenrott, Susanne Thorwarth. – Discussion Paper № 10-105. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp10105.pdf>

3. Starr Roxanne Hiltz Education Goes Digital: The Evolution of Online Learning and the Revolution in Higher Education / Starr Roxanne Hiltz, Murray Turoff // Communication of the ACM. – 2005. – Vol.48. – №10. – P. 59-64.

4. Li Yuan MOOCs and Open Education: Implications for Higher Education / Li Yuan, Stephen Powell. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://publications.cetis.org.uk/wp-content/uploads/2013/03/MOOCs-and-Open-Education.pdf>

5. Andreas M. Kaplan Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster / Andreas M. Kaplan, Michael Haenlein // Business Horizons. – 2016. – № 59. – P.441-450.

6. Ivanova N.,Kuznetsova T., Khoma I. Modern Trends in Higher Education Funding // Modern Science – Moderní věda. – Praha. – Česká republika, Nemoros. – 2019. – № 3.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ ГЕОМАТИКИ

Ляшенко Д.О.,

доктор географічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

Головний сучасний тренд розвитку технологій збирання та оброблення даних для будівництва, геодезії та землеустрою нині полягає в інтеграції засобів збирання та управління просторовими даними для наукових, адміністративних та технічних операцій. Сукупність цих технологій названа в 1981 році Мішелем Парадізом (M. Paradis) геоматикою та поєднує методи геоінформаційних систем, глобальних навігаційних супутникових систем, дистанційного зондування Землі, (повітряного та наземного лідарного знімання, використання георадарів, впровадження безпілотних літальних апаратів). Інші джерела віддають пальму першості у визначенні терміну «геоматика» французькому фотограмметристу Б. Дабюссону (B. Dubuisson), що у 1969 році використав його для визначення поєднання «геодезії» та «геоінформатики».

У зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційних мереж та веб-сервісів, надзвичайно збільшується потреба у стандартизації просторових даних у сфері геоматики. За останніми даними Державне підприємство “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” (ДП «УкрНДНЦ») наказом №226 від 14 серпня 2017 прийняв 14 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними стандартами серії ISO 19100 “Географічна інформація / Геоматика”.

В залежності від виду економічної діяльності вимог щодо забезпечення господарства просторовими даними відрізняються.

Стосовно вимог до просторової точності (роздільної здатності) даних найбільші вимоги висуває сфера будівництва та міського господарства. В сфері державного та муніципального управління органи виконавчої влади, проектно-конструкторські, будівельні та експлуатаційні організації потребують просторових даних сантиметрової та субсантиметрової точності. Головними напрямками використання просторових даних є: планування, проектування, будівництво, реновація, формування витягів з реєстрів, розвиток території, надання адміністративних послуг, вишукування та оновлення даних, експлуатація будівель та споруд, розміщення кіосків та реклами тощо. Важливою сучасною тенденцією є впровадження у виробництво інформаційних моделей споруд (BIM- Building Information Models), що дозволяють поєднати просторову та семантичну інформацію.

Другою групою споживачів просторових даних є установи, що надають послуги у сфері топографо-геодезичної та картографічної діяльності. В залежності від кола задач, що вирішуються інженерами (визначення параметрів фігури, гравітаційного поля Землі, координат точок земної поверхні та їх змін у часі, створення і використання державної геодезичної і гравіметричної мереж України, мережі постійно діючих станцій супутникового спостереження, топографічних, тематичних карт (планів), створення та оновлення картографічної основи для державних кадастрів, банків (баз) просторових даних та геоінформаційних систем) використані технології повинні забезпечувати просторову точність від міліметрів до одиниць метрів.

Третя група споживачів найбільш численна. Ці замовники використовують просторові дані для радіонавігації та систем спостереження за рухом транспортних засобів різного призначення (повітряного, морського, річкового і наземного транспорту та пішоходів, точного землеробства тощо). Переважна кількість застосунків задовольняє субметрова точність.

Інші групи споживачів опікуються вирішенням важливих загальнонаціональних завдань: впровадженням та функціонуванням системи навігаційного забезпечення Збройних Сил України, координатно-часового та навігаційного забезпечення, контролю і аналізу космічної обстановки, системи спеціального контролю та сейсмічного моніторингу, моніторингу природних ресурсів, різноманітних наукових та комерційних задач. При цьому технічні засоби повинні забезпечувати просторову точність від міліметрів до одиниць і навіть десятків чи сотень метрів.

Усі згадані завдання в ідеалі повинні вирішуватися завдяки створенню національних інфраструктур просторових даних. Такі проекти успішно реалізуються в США, Канаді, Австралії, ЄС (INSPIRE), інших країнах. В Україні роботи зі створення національної інфраструктури просторових даних ще тільки розпочинаються (nsdi.land.gov.ua).

Головною технологічною тенденцією є впровадження та експлуатація глобальних навігаційних супутникових систем (ГНСС). Нині на регіональному

та глобальному рівнях функціонують такі системи супутникової навігації: GPS (США), Глонасс (Росія), Galileo (Євросоюз), BeiDou (Китай), QZSS (Японія). Принцип роботи ГНСС полягає у вимірюванні відстані від антени на об'єкті до супутників за допомогою радіосигналів. Використовуючи як аргументи відстані до декількох супутників, навігаційні системи обчислюють місцезнаходження об'єкта в просторі. Використання так званих диференціальних поправок дозволяє підвищити точність визначення місцеположення до одиниць і десятків сантиметрів.

Подальшого розвитку зазнають різноманітні технології дистанційного зондування Землі (ДЗЗ), космічного, повітряного та наземного фото- та лідарного знімання. В результаті таких знімачь отримуються хмари точок що описують поверхню досліджуваних об'єктів та їхню внутрішню будову (при використанні георадарів).

Фактично всі сучасні технології геоматики передбачають збирання просторових даних у цифровій формі. Це дозволяє обробляти їх на комп'ютерах з використанням геоінформаційних систем (ГІС) та систем автоматизованого проектування (САД-систем).

Сучасні технології істотно зменшують частку польових робіт. Натомість зростають вимоги до апаратного та програмного забезпечення що забезпечують камеральну обробку просторових даних.

Ще однією сучасною тенденцією технологій в галузі геоматики є впровадження в наше повсякденне життя повсюдних обчислень (Ubiquitous computing). Найпоширенішим пристроєм таких обчислень став мобільний телефон, що створює інформаційні середовища прив'язані до місцезнаходження. Такі середовища дозволяють орієнтуватися на місцевості, дізнаватися прогноз місцевий погоди, вирішувати завдання логістики та виконувати різноманітні бізнес-задачі.

Таким чином технології збирання і оброблення просторових даних все ширше використовуються в сферах будівництва, міського та сільського господарства, топографо-геодезичній та картографічній діяльності, навігації, обороні тощо. Головними напрямками розвитку зазначених технологій є вдосконалення ГНСС, ДЗЗ та геоінформаційних систем як інструментів оброблення просторових даних. Кінцевою метою розвитку технологій в сфері геоматики є створення та експлуатація інфраструктур просторових даних та інформаційних середовищ прив'язаних до місцезнаходження та надання користувачам численних сервісів, пов'язаних з визначенням місцеположення.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Меліхов А.А.,

*доктор економічних наук, доцент,
зайдувач кафедри економіки підприємства,
Приазовський державний технічний університет*

Сучасний стан та перспективи розвитку вітчизняної економічної системи безпосередньо пов'язані процесами децентралізації що охопили практично всі гілки влади з одного боку та практично всі території, регіони та територіальні громади з іншого.

Адміністративна реформа спонукала менеджмент промислових підприємств України принципово по-новому підійти до вирішення завдань забезпечення ефективного управління підприємствами в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Головне завдання в умовах подальшої інтеграції української промисловості до світового економічного простору одним з головних завдань видвігає забезпечення високого рівня конкурентоспроможності продукції що виготовляється не лише на внутрішньому але й на зовнішньому ринку з притаманним для нього високим ступенем ризику ведення бізнесу та невизначеності.

Проте цілісна теоретико-методологічна база щодо впливу розвитку регіональної інфраструктури на конкурентоспроможність промислово розвинених регіонів в умовах поглиблення процесів децентралізації все ще залишається несформованою.

Недостатня розробленість досліджуваного процесу проявляється в існуванні неточностей та розбіжностей щодо тлумачення основних понять забезпечення конкурентоспроможності регіонів України на засадах розвитку їх інфраструктури, застосування методів та показників оцінювання рівня розвитку регіональної інфраструктури, формування механізму ефективного управління забезпеченням конкурентоспроможності системоутворюючих підприємств.

Усунення виниклих суперечностей можливе лише на засадах принципово нової концепції розвитку людства - сталого розвитку, основу якого складають концепти про обмеження антропогенного впливу на навколишнє середовище до безпечного рівня та знаходження оптимального співвідношення між трьома базовими складовими економіко-господарського процесу будь-якого суспільства: економічної, соціальної та екологічної.

Перехід до сталого розвитку передбачає поетапне відновлення природних екосистем до задовільного стану, гарантує стабільний розвиток біосфери.

Цього можна досягти зусиллями всього людства, але починати рух до

цієї мети повинні самостійно кожна країна, окремі її регіони, райони і навіть невеликі поселення, які в свою чергу можуть об'єднуватися в територіальні громади, формування й розвиток яких передбачено умовами децентралізації.

Сталий розвиток, таким чином, стає програмою діяльності як локальних (місцевих), так і глобальних економічних й екологічних систем, через розробку відповідних програм, щодо адаптації положень Концепції сталого розвитку в кожному окремому регіоні і в першу чергу в промислово розвинених регіонах України, що реформуються.

Основне призначення таких програм є розробка, випробування і поширення способів зміни концептів суспільного розвитку в такому напрямку, який не руйнує екологічні й громадські системи, а робить життя не тільки можливим в даній конкретній місцевості (регіоні, території), але й додає йому гідності, виводить на принципово новий якісний рівень.

Але все ще немає повного уявлення, адекватних механізмів щодо адаптації концептуальних засад сталого розвитку в реальному житті, на сьогодні склалося уявлення, що він може бути досягнутий спочатку на локальному рівні – системі управління окремим підприємством, а потім поширена на всю соціо-економічну систему та біосферу мезо та мега рівнів

Перехід до сталого розвитку здійснити не можливо, зберігаючи нинішні стереотипи мислення та управління, зневажливе ставлення до навколишнього середовища і уявлення про невичерпаність природних ресурсів окремих територій.

У зв'язку з цим одним з найважливіших елементів адаптації положень Концепції сталого розвитку до вітчизняних реалій та умов децентралізації є створення ефективної системи економіко-екологічної освіти при пропаганді ідей розвитку в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Існуюча в більшості промислово розвинених країн та їх регіонах несприятлива екологічна обстановка характеризується високим рівнем забруднення атмосферного повітря, ґрунту, водних об'єктів, неефективної системи очищення викидів і скидів, накопиченням великої кількості твердих відходів, нестачею водних ресурсів, зростанням захворюваності населення, пов'язаного з екологічними чинниками.

Оздоровлення екологічної обстановки потребує додаткових досить великих витрат фінансових і матеріальних ресурсів, які в даний час відсутні в більшості країн, не виключенням є й Україна.

Існуюча модель розвитку, характер споживання і виробництва не є стійкими для багатьох країн з розвинутою економікою і не можуть бути повторені (адаптовані) в країнах з трансформаційними економічними системами.

Наприкінці ХХ століття людство зіткнулося з необхідністю формування нової моделі суспільного розвитку, яка могла б протистояти глобальним викликам – кризовим явищам економічного, соціального та екологічного характеру.

Саме поживленню цих процесів й покликана адміністративна реформа економічної системи України, реалізація якої призведе в першу чергу до принципово новітнього ставлення до використання місцевих бюджетів, ефективності розподілу та перерозподілу накопичених територіальними громадами фінансових активів, основою формування яких безумовне є промислові виробництва, а рівень та обсяги цих накопичень в свою чергу залежить від ефективності управління окремими суб'єктами господарювання.

Концепція сталого розвитку досить проста для розуміння, але складна для практичного втілення й адаптації до соціо-економічних систем, які сформувалися на теренах України за часів панування командно-адміністративного механізму господарювання з притаманним йому екстенсивним шляхом організації виробництва.

Саме на подолання наслідків такого господарювання й спрямована реформа адміністративного поділу, реструктуризація територіальних громад й утворень й як наслідок децентралізація системи державного управління в цілому.

Для кожного окремого соціо-економічного формування може існувати не один, а безліч рівнів сталого розвитку. На практиці (у спрощеному вигляді) сталий розвиток можна визначити швидше як низку вимог щодо захисту навколишнього середовища, які необхідно дотримуватися, ніж як якийсь певний тип (механізм) розвитку та використання ресурсів окремих територій.

Для кожного рівня сталого розвитку існує відповідний рівень відновлювальних заходів, необхідних для його успішного втілення. Чим вище рівень розвитку, тим більше зусиль для відновлення навколишнього середовища необхідно докласти, щоб забезпечити виконання всіх екологічних норм ефективного управління виробничими процесами в умовах діючого промислового підприємства.

Отже, сталий довгостроковий розвиток необхідно розглядати не як систему певних обмежень у процесі суспільного розвитку, а швидше, як низку тих принципів, за якими людство забезпечить гармонійне поєднання своєї все більш інтенсивної діяльності з вимогами, що об'єктивно пред'являються екологією й біосферним оточенням.

Оскільки сучасний рівень розвитку ми розуміємо як нестійкий з притаманними йому біфуркаціями різної етимології, то скорочення економіко-господарської діяльності за короткий термін навряд чи можна вважати прийнятним виходом з ситуації, що склалася через можливі виклики та тиск з одного боку соціального з іншого боку економіко-екологічного характеру.

Навпаки, необхідно поетапне планове розширення заходів по відновленню навколишнього середовища та ведення контролю за дотриманням екологічних норм, які з плином часу дадуть необхідні результати без нанесення соціально-економічного збитку.

Як тільки такий план буде розроблений, громадська думка допоможе його

впровадити і прискорить цей процес.

В майбутньому плани територіального децентралізованого розвитку можуть збалансувати економічні та соціальні вимоги та показники життєдіяльності населення, здоров'я людей, з вимогами щодо захисту та охорони навколишнього середовища, які відповідають світовим стандартам й вимогам господарювання промислових підприємств.

ПРАКТИКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ CREDIT AGRICOLE

Грищенко О.І.,

*студентка факультету Міжнародної економіки та менеджменту,
КНЕУ ім. В.Гетьмана*

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), згідно з класичним визначенням Єврокомісії, – це концепція, яка відображає добровільне рішення компаній брати участь в поліпшенні суспільства і захисті навколишнього середовища.[1] Сучасне бізнес-середовище з його жорсткою конкуренцією актуалізує необхідність об'єднання зусиль усіх його учасників не тільки та не стільки в підвищенні ефективності бізнесу, а й у боротьбі за виживання та сталий глобальний розвиток. Ключовою характеристикою корпоративної відповідальності глобальних компаній є їх бажання включати соціальні, екологічні, моральні фактори в процеси прийняття рішень та бути підзвітними за вплив своїх рішень і діяльності на суспільство, довкілля, людину, цивілізаційний розвиток планети. [2,с.221]

Група Crédit Agricole є міжнародною кооперативною фінансовою установою та банківською групою з усім спектром послуг. Вона складається з мережі місцевих банків Crédit Agricole, 39 регіональних банків Crédit Agricole і центральної установи Crédit Agricole SA. Група Crédit Agricole зі своїм кооперативними і взаємозалежним минулим має керівництво, яке схильне інвестувати в стійкість територій, на яких провадиться діяльність, стійкість проектів, які фінансуються та користь, яку матимуть клієнти в довгостроковій перспективі і поділяє цінності, зосереджені на принципі солідарності. [3]

Виконавчі органи управління розвинули корпоративну соціальну відповідальність, як стратегічний пріоритет для Crédit Agricole S.A. Мета полягає в тому, щоб компанія здійснювала свою банківську і страхову діяльність відповідально і ефективно по відношенню до зацікавлених сторін, а також взяла на себе роль провідного фінансового партнера економіки Франції та її регіонів. КСВ була одним зі стратегічних викликів групи після «2010 Group Project». Важливість цієї ініціативи була підтверджена запуском

середньострокового плану - Стратегічної амбіції 2020 року, у березні 2016 року. Рішення, які приймаються компанією кожен день демонструють як критерій КСВ впливає на бізнес-модель і фінансування клієнтів. Рада директорів бере участь в цій ініціативі через комітети зі стратегії та корпоративної соціальної відповідальності.

Новий Кодекс Етики Групи Crédit Agricole спрямований на те, щоб зробити правила більш очевидними та сприяти розвитку культури дотримання нормативно-правової відповідності. В рамках нового кодексу визначається підхід до визначення відповідності за основними напрямками, такими як боротьба з корупцією, шахрайством, кіберзлочинністю, запобігання відмиванню грошей та встановлення прозорої податкової політики.

Соціальна роль компанії і всі ті функції, які спрямовані на якомога краще задоволення потреб клієнтів стали критичними вимогами для досягнення довгострокового розвитку. Діяльність компанії дозволяє втілювати клієнтські проекти в реальність шляхом надання кредитів новим типам бізнесу (мікрокредити, соціальний бізнес, технологічні та соціальні стартапи), застосуванням заходів у сфері захисту (фінансова освіта, обізнаність з питань охорони здоров'я, надмірної заборгованості) і навіть через пропозицію ощадних продуктів, орієнтованих на проекти з соціальним впливом.

Ще однією сферою занепокоєння компанії є екологія і вплив її діяльності на навколишнє середовище. Будучи номер один серед компаній, які фінансують французьку економіку, Crédit Agricole розуміє важливість своєї ролі в переході країни до альтернативних джерел енергії. Тому стратегія компанії має просту мету: прискорити перехід до низьковуглецевої економіки та захистити навколишнє середовище шляхом створення екологічних критеріїв у продуктах та послугах.

Для того, щоб досягти цієї мети, Crédit Agricole вирішила підтримувати споживачів, які здійснюють перехід на альтернативні джерела енергії через інвестиційну, консультативну та страхову діяльність відповідно стратегії, яка складається з 3 етапів.

1. Контролювати вуглецевий та екологічний відбиток компанії;
2. Збільшити частку присутності відновлювальних джерел енергії у діяльності Групи;
3. Оцінювати і управляти кліматичними ризиками.

Ще однією метою, яку поставила перед собою компанія в розрізі корпоративної соціальної відповідальності є забезпечення справедливості та різноманітності. Для досягнення цього, компанія звертає увагу на просуванні рівності та запобіганні дискримінації. За останні декілька років, Група Crédit Agricole S.A. притримувалась підходу підтримки гендерної рівності на робочому місці, в більшості завдяки підписанню договорів з таких питань, як рівність при найманні працівників, тренуваннях, просуванні по кар'єрній дробині, виплаті компенсацій і балансі між роботою та особистим життям.

Ще одним питанням в контексті досягнення справедливості є віковий склад персоналу. Група Crédit Agricole S.A. також продовжує проводити активну політику щодо працевлаштування та інтеграції людей з обмеженими можливостями у всіх своїх філіях у Франції. [4]

Дослідивши основні документи, які визначають стратегічні цілі компанії, я визначила потенційні ініціативи, які можуть бути використані, як частина плану щодо впровадження корпоративних соціальних заходів в українському підрозділі банку і бути продовженням цінностей Групи та материнської компанії в регіональному відділенні

Першою ініціативою корпоративної соціальної відповідальності в фінансовому секторі, зокрема в банку можуть бути курси фінансової освіти, які включають тренінги на безкоштовній засаді для всіх бажаючих з поділом на групи за певними ознаками, наприклад віковими.[5] Сучасні українські користувачі фінансових послуг користуються ними інтуїтивно. Вони володіють лише базовими знаннями та навичками, що дозволяє використовувати здебільшого найпростіші послуги, зокрема платежі та розрахунки. Таким чином, на мою думку, ініціатива з проведення курсів фінансової грамотності для населення України буде вважатися важливим кроком на шляху створення довготривалих та заснованих на довірі відносин.

Екологічний напрям корпоративної соціальної відповідальності може виявлятися в багатьох заходах, як благодійних, так і спрямованих на зменшення споживання ресурсів та викидів CO2. Однією з таких ініціатив може бути «зелений офіс» - це певна концепція, що стосується організаційних дій і поведінкових звичок та складається з мотиваційних, технічних і освітніх заходів, покликаних допомагати співробітникам компанії дбайливо ставитися до ресурсів офісу, підвищувати корпоративну культуру та її репутацію.[6]

Ще однією ініціативою, потреба в якій викликана основним пріоритетом Групи Crédit Agricole, а саме імплементацією цифрових технологій в діяльність підрозділів є кібербезпека, її забезпечення і тренінги щодо захисту інформації в цифровому просторі. Також до забезпечення кібербезпеки та діджиталізації фінансових послуг доцільно буде створювати в Україні, як вже робить Група по всьому світові, IT-інкубатори.

Ще одне питання, яке необхідно брати до уваги при забезпеченні корпоративної соціальної відповідальності – це недопущення дискримінації. На сьогодні масштаби дискримінації в Україні є значними, і хоча точної статистики цих масштабів немає, через недостатню кількість даних, все ж таки можна зазначити те, що згідно з дослідженням ПРООН 2018 року, лише 45% українців намагаються захистити свої права, якщо їх порушують.[7] Credit Agricole Україна не тільки повинна не допускати дискримінацію на робочому місці, а і привертати уваги до цього питання, щоб кожен працівник знав свої права і міг покласти край дискримінаційні поведінці. Привернути увагу можна шляхом проведення відповідних заходів, тренінгів щодо підвищення

обізнаності про проблему і шляхи її вирішення.

Запровадження цих заходів забезпечать збільшення впливу банку на суспільство України та продемонструє його зацікавленість в створення довготривалих відносин з населенням, заснованих на взаємодовірі. Також, окрім значного впливу на імідж банку, це буде мати економічний ефект, а саме залучення все більше клієнтів та талановитих кадрів, відповідно збільшення прибутку, що все ж таки залишається основною метою ведення бізнесу.

Література:

1. Сорокина А. КОРПОРАТИВНАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ / А. Сорокина, К. Фионова. – Москва: ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ И ФИНАНСОВ, 2015. – 135 с.

2. Петрашко Л.П. Корпоративна відповідальність: крос-культурні моделі та бізнес-практики : Монографія / Л.П. Петрашко. – К.: КНЕУ, 2013. - 342 с. –14,25 д.а

3. CSR, A FACTOR OF SUSTAINABLE PERFORMANCE FOR CRÉDIT AGRICOLE GROUP [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.credit-agricole.com/en/responsible-and-committed/csr-a-factor-of-sustainable-performance-for-credit-agricole-group>.

4. REGISTRATION DOCUMENT ANNUAL FINANCIAL REPORT [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.credit-agricole.com/var/storage/original/application/157adcf630f132a0ad81f873cc457385.pdf>.

5. Corporate Social Responsibility in the Banking Sector [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://www.asz.hu/storage/files/files/public-finance-quarterly-articles/2015/a_lentner_szegedi_tatay_2015_1.pdf.

6. Концепція \"зеленого офісу\": що це таке та навіщо її впроваджувати [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bakertilly.ua/news/id45157>.

7. Невидима проблема. Що ми знаємо про дискримінацію в Україні [Електронний ресурс] // 2019 – Режим доступу до ресурсу: <https://voxukraine.org/uk/seksizm-shovinizm-antisemitizm-za-yakimi-shhe-oznakami-ukrayinske-suspilstvo-diskriminuje-lyudej/>.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД КОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Павлик В.П.,

*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Постановка проблеми. Знаходження ефективних методів контролю господарювання підприємств є актуальним. Достовірність інформації – істина, правда цікавила людей ще у давнину. Так, Сократ казав: «Платон мені друг проте істина дорожча.» Джерело: <http://chtooznachaet.ru/platon-mne-drug-no-istina-dorozhe.html>

Проблема достовірності інформації про господарювання підприємств полягає у здійсненні контролю відповідних даних. Відомо, що одним з методів контролю інформації про господарювання підприємств є співставлення фактичних даних з розрахунковими. Пропонується сконцентрувати інформацію на основі інформаційно-аналітичної системи, яка дає змогу знайти узгодженість між економічними показниками господарювання підприємства, що забезпечить контроль їх на достовірність, які відповідні числові значення повинні бути залежно від умов ринку.

Аналіз рішень. Традиційний метод аналізу інформації про господарювання підприємства зводиться до послідовного визначення економічних показників, що характеризують виробництво й реалізацію продукції, ефективність господарської діяльності. Проте у ньому формули визначення показників розглянуто відокремлено, через що інформаційні дані потребують перевірки на достовірність, відповідність їх між собою. Проведено економічні розрахунки, які вказують на можливу невідповідність даних, що вказує на необхідність між ними знаходження узгодженості. Наукова новизна полягає у запропонованому методі перевірки інформаційних даних про господарювання підприємства на відповідність між собою. Відмінністю є сконцентрованість інформаційних даних за допомогою інформаційно-аналітичної системи, яка дає змогу охопити необхідні у обробці інформації відповідні взаємозв'язані показники.

Мета – удосконалення контролю результатів господарювання підприємств на основі інноваційного методу прийняття управлінських рішень.

Розв'язання проблеми. Інформаційно-аналітична система контролю господарювання підприємства наведено у наступному вигляді:

$$\begin{cases} (Q_p / Д) & - 1 = P \\ (Q_p / C) & - 1 = P \\ (Q_p / П) & - 1 = P, \end{cases}$$

де $Q_p = N_v \cdot (Q_v - Y) / N_c$; Q_v – обсяг виробництва продукції, тис. ц; Q_p – обсяг реалізації продукції, тис. ц; Y – обсяг нереалізованої продукції, тис. ц; N_v – кількість виробників продукції на ринку; N_c – кількість споживачів продукції на ринку; D – дохід, тис. грн; C – повна собівартість продукції, тис. грн; Π – прибуток, одержаний від реалізації продукції, тис. грн; P – рівень рентабельності виробництва й реалізації продукції, %.

Замість P також можна використовувати для знаходження відповідності показники - D , C , Π та Π - ціну одиниці реалізованої продукції, грн/ц.

Зазначена система дає змогу встановити достовірність інформації про господарювання підприємства, відповідність між вказаними показниками, підвищити ефективність господарської діяльності зарахунок зазначеного контролю.

Контроль результатів господарської діяльності підприємства при виробництві пшениці озимої

Показник, од. виміру	Порівняння варіантів контролю	
	I – Традиційний	II - Запропонований
Q_v , тис. ц	8,7	8,7
Q_p , тис. ц	6,59	6,59
N_v	2	2
N_c	1	1
D , тис. грн	1413,59	1708
C , тис. грн	1213,59	1213,59
Π , тис. грн	200	494,4
Π , грн/ц	214,61	259,3
P , %	16,48	40,74

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг. (За 2012 рік, товариства).

Приклад використання інформаційно-аналітичної системи контролю господарювання підприємства наведено за допомогою економічних розрахунків у таблиці.

Економічний ефект $E = 294,4$ тис. грн (59,55%).

Для I варіанту контролю господарювання підприємства немає відповідності між показниками, а для II варіанту відповідність існує.

Висновки. Запропонований метод контролю господарювання підприємства ґрунтується на інформаційно-аналітичній системі, яка дає змогу перевірити результати його господарської діяльності використовуючи взаємозв'язок між економічними показниками, що її характеризують.

Викладені теоретико-методологічні положення удосконалення контролю в процесі господарювання підприємств дають змогу по-новому підійти до розв'язання проблеми ефективності державно-приватного партнерства, взаємодії між собою держави, яка забезпечує відповідні умови функціонування ринку продукції, з її виробниками та споживачами. При цьому важливе значення у забезпеченні ефективності, вигідності їх економіко-організаційних взаємовідносин належатиме запропонованому методу контролю.

ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ГЕОМЕТРИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПРИ СТВОРЕННІ ОРНАМЕНТІВ ТА МОЗАЙК

Шаповалова Н.В.,

*кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри вищої математики,*

Бублик А.С.,

магістрант 1-го року навчання,

Рижик О.П.,

магістрант 1-го року навчання,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Геометричний орнамент формує лінійні, просторові композиційні системи. Саме геометричний орнамент дає можливість досягнути суть математичного, раціонального «пояснення» навколишнього світу. Створюючи різноманітні композиції, що складаються з центричних, квадратних, трикутних сегментів, художник спирався на вихідні положення побудови геометричного орнаменту – математичний розрахунок. У центр ставилося число, яке в орнаментальній композиції кратно повторювалося або виражало пропорційне співвідношення компонентів.

Основою геометричного орнаменту була сувора послідовність і впорядкованість у використанні одних і тих же елементів. Найчастіше орнаментальні композиції, що містять у собі геометричні елементи, будувалися за законами симетрії. Однак зустрічалися і більш складні варіанти орнаментальних комбінацій, насичені рослинними, тератологічними (звіриними), гротескними сюжетами. Як правило, геометричні мотиви повторювалися або чергувалися, створюючи неперервний ритмічний ряд однакових сегментів.

Орнамент – (від лат. ornamentum – прикраса) візерунок, що складається з ритмічно впорядкованих елементів; призначається для прикраси різних предметів (посуду, знарядь праці та зброї, текстильних виробів, меблів, книг та ін.), архітектурних споруд (як ззовні, так і в інтер'єрі), творів пластичних

мистецтв (головним чином прикладних), у первісних народів також самого людського тіла (розфарбовування, татуїровка). Пов'язаний з поверхнею, яку він прикрашає і візуально організовує, орнамент, як правило, виявляє або акцентує архітектоніку предмету, на який він нанесений. Він або оперує абстрактними формами, або стилізує реальні мотиви, часто схематизувавши їх до невпізнання. Г. Вейль назвав орнаментальне мистецтво «самим древнім видом вищої математики, що виражений в неявній формі» [1, с. 46].

Геометричні побудови, сполучення та закономірні криві використовуються з давнини до сьогодні в орнаменті. Застосовувавши ритмічний повтор (лінійний і центричний), дзеркальну симетрію (дзеркальну симетрію і / або поворот), накладання декількох елементів (створення сітки) ми отримуємо надзвичайно красиві зображення [3, с. 81]. Основою для побудови орнаменту є геометричні побудови, а тематика може бути різною, як технічною, так і рослинною [3, с. 84]. Схеми орнаментів розробляються на основі ряду принципів побудови, які дозволяють вибрати із сукупності наявних мотивів той, що дає найбільш виразний ефект. Гарний декоративний ефект дає принцип повторення, який часто зустрічається в бордюрах, стрічках, фризах та ін. Поперемінне повторення мотиву в протилежних напрямках дає принцип інверсії. Принцип чергування має місце у поперемінному вертикальному і горизонтальному розташуванні мотиву орнаменту. Принцип симетрії проявляється в розташуванні двох однакових мотивів по обидві сторони від осі. Вісь може бути як зображеною, так і уявною [11, с. 26].

Популярними програмами для створення орнаментів є такі: Corel Painter, Livebrush, ArtRage, TwistedBrush Pro Studio та інші [2].

При побудові орнаментальних композицій на сучасних паркетних виробках застосовують три різновиди орнаментів:

- сітчасті орнаменти, які заповнюють суцільними візерунками всю поверхню підлоги;
- орнаментні фризи, якими тільки окантовують підлогу;
- орнаменти, вписані в коло-розети, що містяться в центрі підлоги [9, с. 250].

Паркет (або мозаїка) – це нескінченне сімейство багатокутників, що покриває площину без просвітів і подвійних покриттів. Створення паркетів тісно пов'язане з вивченням і застосуванням властивостей багатокутників, оскільки існують різні види паркетів [9, с. 251].

У статті [6, с.135] наведена таблиця значень кутів напівправильних паркетів та види напівправильних паркетів.

Мозаїки не обмежуються правильними багатокутниками. Можна створювати мозаїки з криволінійних фігур, або з неправильних багатокутників [6, с.135-136].

Різні способи створення мозаїк описані у статті [7, с.138-139].

Але правильно і красиво зобразити мозаїки на дошці чи в зошиті досить важко. Тому дуже корисним є розгляд різних способів утворення мозаїк із

застосуванням комп'ютерних програм, які відкривають широкі можливості для особистої творчості та створення нових паркетів і мозаїк. У доповіді [10] нами було розглянуто використання програми «PowerPoint», яка входить в стандартний пакет Microsoft Office, для створення паркетів і мозаїк.

Для більш емоційного і яскравого сприйняття мозаїк доцільно розглянути різнокольорові та сюжетні мозаїки,

Необхідність продовження подальших досліджень обумовлена широкими можливостями застосувань не лише в геометрії, але й в архітектурі, живописи, легкій промисловості, ювелірному мистецтві, дизайнерській справі.

Пошук і класифікація нових мозаїчних многокутників є однією з актуальних задач у сучасній комбінаторній геометрії і триває в даний час.

Література:

1. Вейль Г. Симметрия. – М.: Наука, 1968. – 192 с.
2. Павлова О. Програми для малювання на комп'ютері. [Електронний ресурс] // Сайт для початкових користувачів ПК. – Режим доступу: <http://www.pcbce.ru/soft/programmy-dlya-risovaniya-na-komputer.html>
3. Шаповалова Н. В., Панченко Л. Л. Орнаменти на площині: їх види, властивості і застосування [Електронний ресурс] // Математика в сучасному технічному університеті. – 2015. – Номер 1 (1). – С. 80-92. – Режим доступу: http://mmtu.in.ua/issues/1/MMTU_Iss1_10.pdf
4. Шаповалова Н. В., Слободенюк І. І. Геометрія в мистецтві створення орнаментів // Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Математика в сучасному технічному університеті», Київ, 28—29 грудня, 2017 р. — Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – С. 164-169. – Режим доступу: <http://matan.kpi.ua/public/files/2017/mvstu6/MSTU6.pdf>
5. Іванків І. І., Шаповалова Н. В. Використання програмного забезпечення для створення геометричних орнаментів // Інформаційні технології – 2018: зб. тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, 17 трав. 2018 р., м. Київ / Київ. ун-т імені Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2018. – С. 74-75. – Режим доступу: http://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/kitmd/Internet_conf_17.05.18/Zbirnyk%20materialiv%20konferentsii_%20IT%20-%202018.pdf
6. Шаповалова Н. В. Паркети, мозаїки і заощення площини у реалізації прикладної направленості вивчення многокутників у курсі геометрії / Н. В. Шаповалова, Л. Л. Панченко // Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методології та методики навчання фізико-математичних дисциплін», 18 січня 2018 року, м. Київ, Україна – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – С. 134-138. – Режим доступу: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17847/1/gorbachuk-85.pdf#page=135>

7. Шаповалова Н. В., Процак Л. В. Способи створення паркетів, мозаїк та замошень площини // Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Математика в сучасному технічному університеті», Київ, 28—29 грудня 2018 р. — Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. — С. 137-140. — Режим доступу: <http://matan.kpi.ua/public/files/2018/mvstu7/%D0%9C%D0%A1%D0%A2%D0%A37.pdf>

8. Шаповалова Н. В., Бублик А. С. Геометричні перетворення фігур на площині та їх використання при створенні орнаментів // Інноваційні пріоритети у розвитку науки, XXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. — м. Вінниця, 18 лютого 2019 року. — Ч.4. — С. 92-96. — Режим доступу: <http://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2019/02/4-%D0%A7%D0%90%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%90.pdf>

9. Шаповалова Н. В., Панченко Л. Л., Башук О. Ю. Вивчення та створення паркетів, мозаїк і замошень площини для формуванні професійних компетентностей студентів закладів вищої освіти // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. — Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. — Випуск СХХХХІ (141). — (Серія педагогічні науки).— С. 247-256.

10. Шаповалова Н. В., Рижик О. П. Створення геометричних паркетів за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint // Сучасні інформаційні технології в освіті і науці: II Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція [27-28 березня 2019 р.]. — Умань : Візаві, 2019. — С. 159-163.

11. Morant, H. de. (1970) Histoire des arts décoratifs : des origines à nos jours, Chêne, Paris.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Руженський М.М.,

*доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту,
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України*

Суперечливий характер сфери зайнятості засвідчує про відсутність автоматизму в її функціонуванні та у реалізації об'єктивних закономірностей розвитку системи соціально-економічних відносин. Останні функціонують на основі органічної єдності об'єктивного та суб'єктивного, свідомої цілеспрямованої регуляторної діяльності суб'єктів господарської діяльності, провідна роль серед яких належить державі.

Державне регулювання сфери зайнятості базується на використанні комплексу форм і засобів централізованого впливу на економічні об'єкти та процеси з метою стабілізації економічної системи, її адаптації до змін

внутрішнього і зовнішнього середовища.

Глобалізаційні умови розвитку вітчизняної економіки спричинили активне включення її громадян в мережу використання інтернаціонального контингенту робочої сили. Крім зовнішніх чинників суттєвий вплив на трудову еміграцію наших співгромадян мали деструктивні процеси у вітчизняній економіці, які створили вкрай несприятливе середовище для життєдіяльності носіїв робочої сили в рідній країні і як наслідок - небувалий сплеск еміграції працездатного населення за її межі.

Перехід України до ринкових відносин був можливий лише за умови перетворення відносин власності шляхом роздержавлення і приватизації та виникнення в результаті цього плюралізму форм привласнення. Здійснена протягом 1988-1999 рр. приватизація об'єктів власності поряд зі створенням різноманітних форм власності, не забезпечила зростання ефективності вітчизняної економіки та високу конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, формування власника-інвестора, припливу закордонних інвестицій, новітніх технологій у реальний сектор економіки. Не відбулася і структурна перебудова вітчизняної економіки. Значна частина приватизованих промислових підприємств зосередилась на видобутку і експорті сировинних ресурсів та виробництві продукції з невисокою доданою вартістю. Перший напрям господарської діяльності має найнижчий рівень міжгалузевого споживання і не сприяє створенню робочих місць в інших галузях вітчизняної економіки. Другий – виробництво продукції з невеликою доданою вартістю, до того ж зорієнтоване на експорт, визначальною мірою залежить від кон'юнктури на міжнародних ринках цієї продукції і при незначному попиті на внутрішньому ринку породжує зменшення обсягів виробництва, звільнення працівників.

Відсутність дієвого регулювання господарської діяльності приватизованих підприємств з боку держави у поєднанні з недоліками здійсненої приватизації породило скорочення обсягів виробництва у провідних комплексах вітчизняної промисловості. За 1990-2017 рр. виробництво чавуну скоротилося в 2,1 раза, сталі – в 4,5 раза, труб – в 5,4 раза. В машинобудуванні виробництво автотранспортних засобів для перевезення пасажирів зменшилось в 14,1 раза, двоколісних велосипедів – в 5,4 раза[1, с.270]

Водночас скорочувались не тільки обсяги виробництва продукції промисловості, а й зникли її окремі галузі. Перестали існувати верстатобудування, виробництво роботів та засобів автоматизації, приладобудування тощо. Внаслідок цього було зруйновано виробництво у суміжних галузях, зникли виробники і споживачі продукції, які забезпечують науково-технічний і технологічний прогрес у вітчизняній економіці.

Розпакування об'єктів власності колишніх колгоспів і радгоспів в агропромисловому комплексі України привело до формування багатомільйонної армії власників паїв, лєвова частка яких не мала ресурсів

для ведення фермерського господарства і була змушена передати їх в оренду новоствореним агрохолдингом або незначним за чисельністю фермерським господарствам. Орендарі, будучи вмотивованими на отримання максимуму прибутку, переорієнтувались на пріоритетний розвиток рослинництва. Орендовані площі використовуються для вирощування високоліквідних, значною мірою орієнтованих на експорт, зернових культур (пшениця, ячмінь, кукурудза, бобові) з використанням високопродуктивних землеобробних та збиральних комплексів та невеликої кількості висококваліфікованих фахівців.

У тваринництві, яке потребує порівняно з рослинництвом, більших за обсягами операційних витрат, але забезпечує цілорічну зайнятість значної кількості жителів сільських територій, зменшилися можливості для працевлаштування. Останнє спричинене тим, що в цій галузі неухильно скорочувалось поголів'я. Якщо в 1990 році великої рогатої худоби в Україні було 24,6 млн. голів, то в 2017 р. – 3,5 млн. або в 7 разів менше, свиней відповідно 19,4 млн. і 16,1 млн. або в 3,1 раза менше, овець і кіз – 8,4 млн. і 1,3 млн. або в 6,5 раза менше, птиці – 246,1 млн. і 204,8 млн. голів або в 1,2 раза менше [1, с. 326].

Неминучим наслідком цих процесів стала наявність «безробітних» сіл та сіл з мінімальною кількістю робочих місць та десятками претендентів на їх заповнення. Загалом чисельність зайнятих в сільському, лісовому та рибному господарстві скоротилась з 5 млн. в 1990 р. до 2,8 млн. осіб в 2017 р. або більше ніж в 2 рази [2, с. 342; 1, с. 51].

Скорочення обсягів виробництва в провідних галузях і комплексах вітчизняної економіки призвело до зменшення чисельності зайнятого населення. За 1990 – 2000 рр. кількість зайнятих в усіх сферах економічної діяльності скоротилася з 25,4 до 21,3 млн. осіб, або на 16,6%, а з 2000 по 2014 рр. з 21,3 до 16,1 млн. осіб, або на 24,5% [2, с. 342; 1, с. 51].

Неминучим наслідком охарактеризованих процесів стало хронічне безробіття, яке породжує суперечність між можливістю для працездатного населення задовольняти потребу в праці і наявними робочими місцями. Відсутність підходящої роботи, перебування в стані безробіття значних контингентів працездатного населення знижує рівень їх добробуту і належать до дієвих чинників трудової міграції.

Відсутність державної політики, спрямованої на високотехнологічний розвиток вітчизняної економіки, призвела до нещадної експлуатації і речових факторів виробництва. Наслідком цього стала технологічна деградація матеріально-технічної і технологічної основи вітчизняної економіки, що проявляється у використанні фізично і морально застарілих засобів виробництва.

Робоча сила завжди мігрує у галузі, де використовуються високопродуктивні засоби виробництва. Оскільки в лівій частці галузей виробництва базується на використанні технологій індустріальної епохи, то технологічне відставання

економіки породжує внутрішні суперечності між якісними характеристиками робочих місць і бажанням висококваліфікованих фахівців працювати в адекватних умовах, що спричиняє трудову еміграцію.

За таких умов стратегічною метою соціально-економічного розвитку України має стати перехід на інноваційні засади економічного зростання. Такий крок є критично актуальним, належить до необхідних умов існування нашої держави. При цьому слід мінімізувати втрати такого невідновлюваного ресурсу як час.

Необхідність переформатування стратегії розвитку української економіки на інноваційних засадах здатна перетворитися на реальність при дотриманні в економічній політиці засад «економічного націоналізму». Її конкретними інструментами, спрямованими на зменшення трудової еміграції українців, мають стати заходи стимулювання попиту на робочу силу, прямі інвестиції у створення і реконструкцію робочих місць, пільгове оподаткування та кредитування галузей чи регіонів, де слід збільшити попит на робочу силу, податкове та субсидіарно-дотаційне стимулювання господарської діяльності підприємств.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2017 рік / За ред. І.Є. Вернера. – К.: Державна служба статистики України. – 2018. – 540 с.
2. Статистичний щорічник України за 2000 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Техніка. – 2001. – 528 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО КЛУБУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тадля О.М.,

старший викладач кафедри шоу-бізнесу,

Київський національний університет культури і мистецтв

Трансформація і соціальні потрясіння які відбуваються в нашому суспільстві зламали систему традиційного виховання у закладах вищої освіти, зруйнували концептуальні позиції і методику роботи зі студентською молоддю. Стало очевидним, що нова соціальна реальність принципово змінила механізм людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей та ідеали, призвела до зниження рівня як загальної, так і моральної культури. Реальний факт – вищій школі потрібні нові концепції, парадигми і технології, що здатні забезпечити підготовку студентської молоді до життя в суспільстві з новим

соціально-культурним устроєм. Ефективним засобом удосконалення відносин – це створення у закладах вищої освіти цілеспрямованого середовища, через організаційні аспекти студентських клубних об'єднань.

У сучасній соціокультурній ситуації у закладі вищої освіти продуктивною може бути концепція, що реалізує особистісний підхід, який орієнтується на особистість студента, повагу до унікальності та достоїнства індивіда, розвиток та саморозвиток його природних задатків і здібностей, створення в установі гармонійної обстановки та творчої співдружності клубних об'єднань. Сьогодні ми все з більшою очевидністю бачимо, що гармонійний соціокультурний простір має бути головним пріоритетом, а заклад вищої освіти – виховною системою. Заклади вищої освіти мають фундаментальне значення для розвитку суспільства, вони створюють модель майбутніх людських відносин. Проте стан сучасного соціуму, економічна криза, конфлікти, духовна деградація ускладнюють її життєдіяльність у цьому плані. Тому сьогодні виключно важливо продуктивно керувати процесом формування морально-ціннісних відносин особистості, знаходити способи подолання труднощів суб'єктивного та об'єктивного порядку, що перешкоджають розвитку цих відносин. У цих умовах проблема закладів вищої освіти в цілому і організації культурно-дозвілєвої діяльності студентського клубу зокрема, стає виключно актуальною.

Проблема організації діяльності студентського клубу в закладах вищої освіти не є новою. До розгляду пов'язаних з нею питань зверталось чимало закордонних і вітчизняних дослідників. Специфіку формування студента вищого навчального закладу засобами клубної діяльності розглядають у своїх працях О. Борисова (Борисова, 2005), М. Галєєва (Галєєва, 2010), С. Пішун (2005) В.Суранов (Суранов, 2010), В.Тюска (2006), О. Шамсутдінова (Шамсутдінова, 2000) та інші.

Відзначаючи вагомість наукових досліджень цих вчених, слід наголосити, що у зазначеній проблемі на сьогодні залишилося ще чимало невирішених питань. Зокрема, практично відсутні комплексні теоретико-методологічні напрацювання, мало уваги приділяється сучасному стану використання клубних заходів у загальних стратегіях розвитку закладів вищої освіти і системи вищої освіти загалом. По суті, більшість дослідників найчастіше висувають пропозиції щодо реалізації поширених культурно-дозвілєвих прийомів, які традиційно використовувалися в діяльності студентських клубів. Проте актуальні питання діяльності студентського клубу його структурно-функціональний аналіз на сучасному етапі та особливості різноманітних форм навчальної, наукової та клубної роботи залишилися поза увагою дослідників, або частково розглядалися у розвідках науковців. Актуальність та значимість вивчення і вирішення цих питань визначили мету та завдання цього дослідження.

Мета статті – виявлення сучасних тенденцій організації діяльності

студентського клубу у закладах вищої освіти.

У нашому дослідженні для виявлення сутності організації діяльності студентського клубу необхідно з нашої точки зору розглянути клуб як одну із форм життєдіяльності студентської молоді в культурно-дозвіллевій сфері закладу вищої освіти. Аналіз структури та функцій діяльності студентського клубу дозволяє виявити його інваріанти, які безпосередньо втілені в соціально-особистісних характеристиках студентської молоді. Для цього відповідно з правилами здійснення структурно-функціонального підходу, вимагається визначення структури, встановити його функції в системному колі навчального закладу, виявити фактори детермінації студентського клубу, як відносно самостійної соціально-культурної організації.

Під терміном «організація» маємо на увазі: по-перше, структуру, тобто головний атрибут діяльності організації, ступінь впорядкованості системи і її підпорядкованість; по-друге, певну суб'єктивну практику по досягненню чіткого результату; по-третє, модель соціального інституту, діяльність якого покликаний забезпечити відповідну функціональну особливість. Організаційну діяльність, ми можемо розуміти, з одного боку, як структурну систему у вигляді взаємовідносин, цілей, ролей, змісту діяльності та інших факторів, а з іншого - як процес, в ході якого розробляється і створюється клубна діяльність і зберігається структура установи.

Поняття «клубна діяльність» М. Галеєва (Галеєва, 2010), С. Пішун (2005), розглядають, як особливий різновид культурно-дозвіллевої творчості. Її істотними характеристиками є наявність культурного спілкування, задоволення потреб особистості, розвиток самодіяльності, сприяння соціалізації та індивідуалізації особистості, добровільність участі особистості у клубній діяльності. В.Суранов (Суранов, 2010), О. Шамсутдінова (Шамсутдінова, 2000) роблять акцент на саме на формування дозвіллевої та організаційної культури студентської молоді. За О. Борисовою (Борисова, 2005) діяльність студентського клубу виступає як частина освітнього простору вищого навчального закладу. Модель процесу формування соціальної активності студентів у клубному об'єднанні являє собою виховну систему, що включає в себе цільовий (мета, закономірності, принципи, завдання), змістовний (функції, напрямки діяльності), інструментальний (етапи, шляхи, засоби, форми, методи, технології), оціночно-регулятивний (критерії, показники) компоненти. У сучасних наукових дослідженнях В. Тюска (2006), розглядає діяльність студентського клубу: з позиції теорії культури – як складова частина духовної культури суспільства, що слугує її забезпеченню й демократизації, а також формуванню й утвердженню певної системи розвитку та поширення творчих цінностей.

Таким чином, клубна діяльність – це сфера організованої самодіяльної творчості, що виявляється у колективно-індивідуальних формах дозвілля, накреслюючи планомірний розвиток особистості та сприяючи індивідуальному

нагромадженню власного культурного досвіду.

Клубна діяльність постає як процес включення особи в художню творчість на підставі соціально-культурних програм й одночасно: є умовою раціональної взаємодії; цілеспрямованої діяльності; як система вона включає такі загальні компоненти, як суб'єкт, об'єкт, засоби, процес, умови, результат та середовище; кожна особа включена у сферу зазначеної діяльності на основі раціонального планування, організації, керівництва та регулювання з урахуванням її сформованих потреб, мотивів, інтересів, а також індивідуально-творчих здібностей і якостей.

Таким чином, аналіз клубної практики підтверджує, що клубні форми є складовими як цілісної системи і зумовлює ряд відносно спільних закономірностей їх розвитку, а саме: єдність клубної технології; спільність художніх принципів, засобів і форм клубної діяльності; спільність засобів та методики його опанування.

За своєю організаційною структурою діяльність студентського клубу розглядається нами як певна структура взаємозв'язків: у загальному обсязі діяльності студентського клубу провідною є його масова робота, активності у формі студентських свят, урочистостей, фестивалів, конкурсів, тематичних вечорів та зустрічей, що розширюють кругозір учасників, що забезпечують спілкування, прояв ініціативи, творчості, самодіяльності. Наше дослідження стосовно різних аспектів організаційної структури художньо-творчої діяльності студентського клубу виявили багатоманітність його специфічних ознак, які потребували детального розгляду.

Першою об'єктивною організаційною передумовою свідомих дій учасників й діяльності студентського клубу в цілому постає актуальна потреба пізнання та потреба у змістовному дозвіллі.

Другою об'єктивною організаційною передумовою функціонування студентського клубу є як колективна художньо-творча діяльність, що становить специфічну сутність самодіяльності. Саме в клубі виявляється функціональний взаємозв'язок і взаємозалежність учасників, що створює сприятливі передумови для діяльності студентського колективу.

Третьою об'єктивною організаційною передумовою діяльності студентського клубу є часовий фактор, що виявляється у визначенні часу (тривалості) проведення репетиційних занять та концертних виступів, участі в культурно-дозвіллевих заходах тощо. Аксиоматично, що в основі клубних занять лежить конкретна предметна діяльність зорієнтована на створення духовних цінностей у вільний час з метою виховання всебічно розвиненої особистості кожного з учасників художньої самодіяльності.

Таким чином, дослідження вчених відображають різноманітні методологічні підходи до змісту діяльності студентського клубу, його принципів та закономірностей, що дозволяє нам проаналізувати функціональне навантаження діяльності як таке, яке визначає значимість діяльності

студентських клубів в сучасних закладах вищої освіти.

Результати проведених нами досліджень, а також застосування системного підходу до підведення підсумків здійсненої роботи дає нам змогу дійти таких висновків.

Детальний аналіз наукової літератури дозволив сформулювати визначення студентського клубу як єдиного культурно-дозвіллевого єдності студентської молоді, що має особливу структурно-організаційну побудову, спирається на дотримання таких принципів: самореалізації та самовдосконалення; цілеспрямованості творчих особистостей, активізації творчої взаємодії в клубній громаді та принцип опори на колегіальність у вирішенні проблем життєдіяльності; виконує специфічні функції у сфері культурно-дозвілдової діяльності та сприяє соціалізації шляхом засвоєння учасниками певних культурних цінностей з подальшою об'єктивацією набутих знань, умінь і навичок колективної творчості як формі самореалізації та соціального самоствердження.

На основі сучасних підходів до формування сутності студентського клубу до основних характеристик, які необхідно враховувати в організації діяльності, слід віднести, на наше переконання, такі:

1. Студентський клуб має бути відкритою системою художньо-творчого розвитку особистості у взаємодії із соціально-культурним середовищем її життєдіяльності.

2. Учасники студентського клубу мають швидко адаптуватися до нових підходів в інноваційному художньо-творчому розвитку колективу, до нової стратегії взаємодії між учасниками цього процесу, до сучасних нових вимог соціокультурної практики.

3. Художньо-творча діяльність студентського клубу має виявлятися й поглиблюватися на рівні практики з орієнтацією на гуманістичні, національно-культурні цінності.

4. Управління процесом художньої творчості студентів, об'єднаних в клубний колектив, здійснює його керівник.

Таким чином, мета діяльності студентського клубу полягає у забезпеченні естетико-виховного впливу клубних заходів на формування внутрішнього світу його учасників, на усвідомлення ними світових і національних духовних цінностей, на розвиток їх світоглядних позицій у сфері життєтворчості, а також на змістовне наповнення молодіжного дозвілля різними видами і формами художньої творчості.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у ґрунтовному дослідженні реальної практики організації молодіжного дозвілля в умовах діяльності студентського клубу, які мають місце в сучасній соціокультурній дійсності.

Література:

1. Борисова О. В. Формирование социальной активности студентов в условиях клубных объединений вуза: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.08. – Чебоксары, 2005. – 235 с.
2. Галеева М. З. Клубные объединения как фактор самореализации студентов в современных условиях: диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.05 / Галеева Миляуша Загитовна; [Место защиты: Казан. гос. ун-т культуры и искусств]. – Казань, 2010. – 195 с.
3. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу [Текст]: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Пішун Сергій Григорович; Національний ун-т внутрішніх справ МВС України. – Суми, 2005. – 254 арк.: табл. – арк. 198-212
4. Суранов В. Г. Формирование организаторской компетенции у студентов педагогического вуза в системе деятельности студенческого клуба: диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.08 / Суранов Валерий Геннадьевич; [Место защиты: Чуваш. гос. пед. ун-т им. И.Я. Яковлева]. – Чебоксары, 2010. – 244 с.
5. Тюска В. Б. Творча самореалізація майбутнього педагога в процесі діяльності студентського клубу [Текст]: дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Тюска В. Б. ; наук. кер. Карпенчук Світлана Григорівна; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2006. – 259
6. Шамсутдинова Е. В. Формирование досуговой культуры студентов вуза в условиях клубного объединения: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.01. – Ставрополь, 2000. – 174 с.

ОЦІНКА РІВНЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРМАНЕНТНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Козарчук І.А.,

*к.т.н., доцент кафедри транспортного будівництва
та управління майном,*

Національний транспортний університет

Сьогодні світова ринкова економіка характеризується високою динамічністю та мінливістю кон'юнктури, що пояснюється різноманітними соціально-політичними процесами, швидким розвитком науки і техніки, посиленням глобалізації та конкуренції. Тому природно, що кожне підприємство намагається залишитися «на плаву» та посилити свої економічні показники та конкурентні позиції.

Одним з ефективних методів забезпечення перманентного розвитку підприємства в таких умовах є диверсифікація, суть якої спрощено виражається прислів'ям «не складайте всі яйця в один кошик». Диверсифікація – процес урізноманітнення активів (розширення асортименту товарів), кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику портфеля в цілому. Головна мета диверсифікації – пошук джерел розвитку бізнесу за допомогою різних факторів та забезпечення прийнятного співвідношення між прибутковістю та рівнем ризику. Стратегічною метою є підвищення вартості капіталу за рахунок ефективного використання ресурсів. Ефективність здійснення диверсифікації залежить від своєчасної орієнтації на види товарів, які мають попит і є конкурентоздатними. Оцінка результатів діяльності підприємства пов'язана з розробкою методики отримання та аналізу інформації, яка стосується освоєння нових технологій, видів продукції, діяльності ринків та інших видів діяльності, а також визначення стану досягнення мети проведення диверсифікації.

Для оцінки загальної економічної ефективності інновацій (як наслідку диверсифікації) може використовуватися система наступних показників: інтегральний ефект, або чистий дисконтований дохід; індекс рентабельності; внутрішня норма рентабельності; термін окупності. Основним параметром економічної оцінки ефективності диверсифікації є вартісний розрив – різниця між поточною вартістю підприємства при існуючих умовах і поточною вартістю підприємства після диверсифікації. У якості базової моделі розрахунку вартості компанії в результаті диверсифікації діяльності застосовується метод дисконтування грошових потоків. Даний метод дозволяє враховувати майбутні зміни в грошових потоках підприємства.

Одним з найефективніших методів аналізу рівня диверсифікації на підприємствах є інтегральний. Він дозволяє обчислити інтегральний показник, який охоплює найважливіші показники: виробничі, фінансово-економічні, технологічні, ресурсні та ринкові. Інтегральний показник розраховується як сума добутків показників кожної групи (виробничої, ринкової тощо) на відповідний коефіцієнт вагомості цієї групи.

Отже, диверсифікацію вибирають, намагаючись підвищити стійкість бізнесу, збільшити вартість компанії, підвищити ефективність організації, іноді – просто використовуючи вдалу можливість щоб змінити вид діяльності. Аналіз рівня диверсифікації дозволяє керівникам підприємств отримати інформацію про структуру виробничої діяльності, визначити результативність диверсифікації, дослідити рівень впровадження нових технологій, наукових розробок, раціональність використання ресурсів.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ АДЖАЙЛ В ОСВІТІ НА ПРИКЛАДІ СТВОРЕННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Аверіна О.І.,

*к.ф.н., доцент, доцент кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*

Питання реформування сучасної освітньої системи є вкрай актуальним як в планетарному, так і в національному масштабі. Це пов'язано з тим, що існуючі освітні системи не встигають адекватно відповідати на мінливі соціокультурні реалії. Проектний менеджмент є актуальною і прогресивною управлінською технологією, що охоплює усі сфери життя і сферу освіти зокрема. Досвід проектного навчання налічує близько двадцяти років і зарекомендував себе як найбільш ефективна форма отримання знань, навичок, вирішення реалістичних проблем і створення власних продуктів. Проте, як і будь-яка методологія, має певні недоліки. Зокрема, проектний підхід в класичному розумінні, є доволі статичним і не в змозі швидко реагувати на постійні зміни динамічного середовища. Тому часто навчаємось тому, що вже не актуально, досліджуємо те, що вже стало відомо, створюємо продукт який не відповідає потребам.

Спробу подолати таку невідповідність, в рамках проектного підходу, здійснює технологія Аджайл (Agile). Аджайл – гнучкий підхід в управлінні, що включає різні методології (Scrum, Kanban, XP). Аджайл підхід отримав широку підтримку і використовується у багатьох бізнесових структурах.

Важливою компонентою навчання у ВНЗ є написання кваліфікаційної роботи, що є власним проектом випускника, втіленням його ідей, демонстрацією дослідницького потенціалу, творчого мислення, спробою створити власний продукт і досягти поставленої мети. Вважаємо за доцільне, представити модель створення кваліфікаційної роботи з використанням Аджайл підходу.

Преш ніж описати аджайл-технологію розробки дипломного проекту, слід вказати на загальні принципи цього підходу, які містяться у офіційній Декларації «Agile Manifesto». У чотирьох зазначених цінностях відображується загальна філософія цього методу:

1. «Люди і взаємодія важливіші за процеси і інструменти»
2. «Працюючий продукт важливіший за докладну документацію»
3. «Співробітництво із клієнтом важливіше за узгодження умов контракту»
4. «Готовність до змін важливіша за дотримання початкового плану.[3]

Тепер розглянемо по черзі як це може бути використано при написанні кваліфікаційної роботи.

1.Принцип «Люди і взаємодія важливіша за процеси і інструменти». З точки зору Аджайл найважливіше це взаємодія між співробітниками у ході якої розвивається їх індивідуальний потенціал, виникають нові ідеї і посилюється

колективний результат. Тому основна адміністративна одиниця в такій компанії – це команда (група професіоналів, які зорієнтовані на досягнення мети в найкращій спосіб).

З нашої точки зору, для створення дипломного проекту студентам також варто поділитись на такі проектні команди (4-10 осіб), де вони матимуть змогу досліджувати обрану тематику шляхом взаємодії з колегами та експертами. Очолює проектну групу викладач, що є експертом з обраної тематики, координує і консультує свою проектну команду.

2. Принцип «Працюючий продукт важливіший за докладну документацію». За Аджайл-технологією документація відходить на другий план для того щоб процедури узгодження і затвердження не затягували розробку продукту у часі. У вітчизняних ВНЗ наявна досить громіздка система вимог щодо оформлення дипломної роботи, що заважає зосередитись на змісті і дотримуватись регламенту. Спростити цю процедуру можна декілька способів: а) проведення навчального вебінару щодо структури і оформлення роботи для всіх студентів; б) створення он-лайн форми, з автоматичними налаштуваннями; в) призначення відповідальної особи у кожній проектній групі, яка буде займатись процесами оформлення документації належним чином.

3. Співробітництво із клієнтами важливіше за узгодження умов контракту. Одне з основних досягнень Аджайлу це максимальне наближення замовника до кінцевого продукту шляхом постійного співробітництва між командою і замовником(клієнтом). Клієнтом для проектної команди при написанні дипломної роботи є об'єкт дослідження, організація або людина, яка зацікавлена у вирішенні певної проблеми. Співробітництво студентів і бізнесових, урядових і неурядових організацій є взаємовигідним: замовники отримують інформацію і варіанти рішень, студент мають можливість застосувати свій потенціал в реальному часі, оцінити результат власної роботи.

4. Готовність до змін важливіша за дотримання початкового плану. Даний Аджайл принцип орієнтує нас на створення найкращого рішення, продукту, результату завдяки адекватному відношенню до змін і коректив в ході робочого процесу. В ході розробки дипломного проекту, встановлюється графік зустрічей, де робоча група разом з керівником і всіма зацікавленими особами обговорюють досягнуті результати, проблеми і планують подальшу роботу.

Джефф Сазерленд, автор методики Scrum виокремлює всього 3 основні елементи, що лежать в основі гнучкого та ефективного управління:

1. Ролі
2. Артефакти
3. Процеси [1,4]

Для управління процесом підготовки дипломного проекту також достатньо буде трьох елементів:

1. Ролі: власник продукту (клієнт, замовник); Scrum-майстер (науковий керівник); команда (студенти).

2. Артефакти: беклог(основні побажання та вимоги до кваліфікаційної роботи); беклог спринта(бажані зміни в дипломному проекті); інкремент продукту(пілотні варіанти проекту).

3. Процеси: планування (графік написання дипломної роботи); спринти (заплановані зустрічі-консультації), презентація результату (захист дипломного проекту).

Дана технологія є реалізацією принципів Аджайлу в дії, де люди, продукт, готовність до змін і співробітництво набагато важливіше за бюрократичну документацію, довгі узгодження і плани. Це те, чого так не вистачає сучасній вищій школі в Україні. Отже, в ході цього невеликого дослідження, ми дійшли висновку, що принципи гнучкого управління, які з успіхом використовуються у багатьох сферах бізнесу вкрай актуальні для освітньої системи і можуть адаптуватись під реалії ВУЗу, спрощувати і оптимізувати навчальні процеси.

Література:

1. Джефф Сазерленд. Scrum Революционный метод управления проектами// Сазерленд Дж. – М.:МИФ, 2016. – 331с.

2. Юрген Апелло. Agile менеджмент. Лидерство и управление командами// Апелло Ю. – М.: Альпина Паблишер, 2018. – 534с.

3. Наталья Баранова. Принципы гибкой методологии управления проектами Agile: почему люди важнее бюрократии [Електронний ресурс] – Точка доступа: <https://te-st.ru/2017/07/06/principles-of-agile/>

4. Алексей Дерюшкин. Что такое Agile-подход и зачем он нужен бизнесу? [Електронний ресурс] – Точка доступа: <https://scrumtrek.ru/blog/chto-takoe-agile-podhod-i-zachem-on-nuzhen-bisnesu/>

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ НА РІВНІ G2C: ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Барат С.П.,
аспірант, ІПК ДСЗУ

В умовах формування демократичного, інформаційного суспільства та прагнення стрімкого входження України до складу Євросоюзу, необхідним є адаптувати електронне урядування до стандартів Європейських країн. Зробивши всі можливі корективи та наблизившись до міжнародних стандартів у цьому питанні, взаємодія уряду на всіх рівнях з громадянами стане більш ефективною у порівнянні з традиційною взаємодією.

Об'єктом роботи є визначення проблем цифрової нерівності громадян України на рівні електронного урядування G2C. Предмет роботи: методичні рекомендації щодо вирішення проблем цифрової нерівності громадян. Метою даної роботи є дослідити та проаналізувати причини виникнення цифрової нерівності громадян України на рівні надання електронних послуг державою та подати рекомендації щодо їх вирішення.

Україна довго була централізованою країною, і громадяни не мали можливості впливати на процес прийняття рішень. Маючи досвід централізованого, непрозорого управління, сьогодні залучення громадян на місцевому рівні є критично важливим.

Інформаційна демократія набуває важливого значення, тому електронний уряд є дієвим механізмом взаємодії і формою співпраці держави й громадян.

Для більш детального розгляду та аналізу цього питання треба визначити, що саме розуміється під електронним урядуванням та що забезпечується на рівні G2C.

Електронне урядування - форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян[1].

G2C (government to citizens) або «Уряд – громадянам» (організація зворотного зв'язку з громадянами). З введенням систем G2C громадяни зможуть набагато менше стояти в чергах за типовою інформацією, довідками і формами, економлячи при цьому власні фінансові ресурси, а бюджетні витрати на адміністрування типових процедур при цьому пропорційно зменшуються[1].

Як відомо Інтернет мережа зараз доступна широкому загалу та у будь-якому куточку. Але не все так чудово, як здається на перший погляд.

Тільки 58% українців, 25,59 мільйона чоловік, використовують мережу інтернет. Про це повідомляє у своєму звіті «Digital in 2018» агентство «We are social»[3].

Користувачів сервісами електронного урядування користується близько 30% українців[2].

Більше половини українських користувачів Інтернет мешкає у містах з населенням понад 1 млн жителів, сільські мешканці складають лише п'яту частину Інтернет-аудиторії, де і простежується проблема цифрової нерівності[2].

Проблеми цифрової нерівності сільського населення полягають у наступному:

- низька грамотність і відсутність навичок роботи з інформацією закривають доступ до користування послугами;
- існуючі системи пошуку інформації не орієнтовані на потреби сільських

людей;

- сільські райони мають слабкі канали комунікації до інформаційних сервісів;

- малозабезпечені люди мають обмежені мобільні ресурси для доступу до центрів культури і науки;

- апаратне та програмне забезпечення, як і раніше занадто дорого для населення з низьким рівнем доходу;

- непоінформованість сільського населення про наявність інформаційних сервісів (це спостерігається не тільки у сільській місцевості, а повсюди).

Для вирішення вище поданих проблем слід:

- впровадити та налагодити у шкільних закладах, скрізь, систему навчання сервісам електронного урядування;

- створити на території селищної ради або відділення пошти можливість надання послуг електронного урядування та людину яка змогла б допомогти у користуванні ними;

- адаптувати сервіси до всіх електронних носіїв інформації та для різного програмного забезпечення;

- проінформувати людей всіх верств населення та місць проживання в ЗМІ, але не тільки на телебаченні, а й через друковані видання; робити даний

Зрозуміло що, для цього Україні необхідний певний час, оскільки остаточний перехід до електронного урядування потребує багато проміжних етапів від декларування на найвищому державному рівні цього напрямку до удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та населення. Розвиток електронного урядування має відбуватися поступово та супроводжуватися відповідними змінами у свідомості суспільства, що сприятиме його стабілізації. Подальші дослідження за даною проблематикою доцільно спрямувати в напрямку моніторингу та оцінюванню вирішення недоліків у системах електронного урядування.

Література:

1. Погребняк І. С. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. – Режим доступу : <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Pogrebnyak7.pdf>.

2. Моніторинг, оцінювання та прогнозування розвитку системи електронного урядування / [С. К. Полумієнко]. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. – 64 с.

3. WE ARE SOCIAL. Digital Report 2018. Available at: <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> (30 January 2018).

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

Гришко О.П.,

аспірант кафедри менеджменту,

Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Сучасний стан українського ринку праці є напруженим, оскільки в останні роки посилюється розбалансованість попиту ринку праці і пропозиції ринку освітніх наук, знижується мотивація громадян до продуктивної легальної діяльності в межах України, відбувається відтік людського потенціалу за кордон, а відтак і зменшується чисельність зайнятого населення.

Ринок праці підпорядковується законам товарного виробництва, і як сучасна ринкова система потребує регулювання шляхом поєднання механізмів саморегулювання і державного впливу на процеси реалізації трудового потенціалу.

Наразі, офіційне і законодавчо-визначене оприлюднення характеристик стану і тенденцій на вітчизняному ринку праці значною мірою забезпечене інформацією Державної служби статистики України, державної служби зайнятості України, Міністерства освіти і науки України тощо. Інформація державної служби зайнятості України дає уявлення про стан та тенденції на фіксованому (реєстрованому) ринку праці, але не віддзеркалює реального стану ринку праці з огляду на наступне. На українському ринку праці, крім державної служби зайнятості, здійснюють працевлаштування 984 суб'єкти господарювання у якості приватних посередників ринку праці. Також в останні роки, з розвитком віртуального середовища, відбулось збільшення кількості інтернет-сайтів з пошуку роботи і персоналу, соціальних мереж, що в останні роки підтверджує динаміка зменшення звернень за послугами до державної служби зайнятості України.

Поточна ситуація на українському ринку праці вказує на те, що його інформаційна функція забезпечується не в повній мірі, оскільки інформаційне забезпечення не виконує інтеграційну функцію серед суб'єктів ринку праці. Так, приватні суб'єкти формують на свій розсуд власне інформаційне середовище, яке намагаються максимально розповсюдити, в першу чергу з метою отримання власної вигоди та бізнесових інтересів. Інформація про робочі місця на приватних сайтах є не завжди достовірною і за їх правилами, відповідальність за коректність інформації несе суб'єкт, який її зареєстрував, що також впливає на розміри тіньової зайнятості і нелегальних трудових відносин.

Впродовж тривалого часу асиметрія інформації на ринку праці проявляється у неконтрольованій чисельності попиту і пропозиції робочої сили, що не може

віддзеркалювати реальний попит і пропозицію на ринку праці. Отже, існує проблема у інформаційному середовищі ринку праці з позиції недостатньої взаємодії державного і приватних посередників ринку праці, та інтернет-сайтів з пошуку роботи і персоналу.

Проблеми асиметрії інформації ринку праці проявляються у штучному збільшенні приватними посередниками кількісних показників попиту і пропозиції на ринку праці, що стають наслідком обмеження реальної конкуренції із-за сегментації ринку, збільшенні часу користувачів на пошук інформації у зв'язку з необхідністю обробки багатьох джерел інформації.

Стратегічною метою функціонування українського ринку праці є своєчасне і оптимальне забезпечення його достовірною інформацією на інноваційних засадах, які передбачають перегляд та осучаснення змісту інформаційного забезпечення ринку праці, його джерел і об'єктно-суб'єктної взаємодії між ними, процесів формування і перетворення даних, які використовуються при наданні соціальних послуг і реалізації державної політики зайнятості.

Відправною точкою інноваційної стратегії у сфері інформаційного забезпечення вітчизняного ринку праці має стати Рекомендація МОП №188 (1997), яка доповнює Конвенцію №181, де наведено перелік заходів зі сприяння співпраці між державною службою зайнятості та приватними агентствами зайнятості. Наразі, в Україні запропоновані МОП заходи на національному рівні не застосовуються, мають місце лише окремі одноразові заходи співпраці державного і приватного секторів, а також несистемна взаємодія на регіональному та місцевому ринках праці.

Враховуючи стан сучасного ринку праці та процеси, які відбуваються на ньому, стан його інформаційного середовища, шляхом впровадження інноваційної стратегії пропонується: розширення взаємодії з обміну інформацією між суб'єктами ринку праці (державними і соціальними установами, органами влади, приватними посередниками ринку праці: кадровими і рекрутинговими агенціями та ін.), з метою формування єдиного інформаційного середовища про вітчизняний ринок праці; модернізація процедур і інструментів надання послуг з працевлаштування та доведення їх до рівня міжнародних стандартів; надання окремих послуг з працевлаштування безробітним і роботодавцям на основі електронних даних; запровадження цільових підходів до окремих груп населення і роботодавців для формування їх активної позиції на ринку праці; осучаснення механізмів підбору персоналу і укомплектування вакансій з урахуванням затребуваних професійно-кваліфікаційних характеристик і вимог до персоналу; підвищення он-лайн комунікації зі споживачами послуг.

Державна служба зайнятості має всі інструменти і можливості щодо формування єдиного інформаційного середовища ринку праці. Необхідним кроком є удосконалення механізму інформаційного забезпечення цього ринку за допомогою комплексу засобів, способів збору, обробки та узагальнення даних, формування коректних інформаційних потоків, спрямованих на

формування єдиної інформаційної системи вітчизняного ринку праці. Вони включають: формування на базі державної служби зайнятості єдиного інформаційного середовища вітчизняного ринку праці; запровадження “універсального” особистого електронного кабінету для шукачів роботи та роботодавців з функціями on-line спілкування зі спеціалістами служби зайнятості з можливістю імплементації до інших програмних продуктів; перехід до супроводу шукачів роботи і роботодавців у питаннях зайнятості засобами сучасних месенджерів Viber, Skype, WhatsApp, Telegram, сервісів спілкування на основі штучного інтелекту (chatterbot), мобільного зв’язку та ін.; запровадження віддаленого робочого місця спеціаліста-надавача соціальних послуг; формування осучаснених довідників, класифікаторів, спільних реєстрів даних з метою створення якісного інформаційного середовища та результативного обслуговування населення і роботодавців; створення універсальної системи моніторингу і візуалізації результатів надання послуг (на різних рівнях управління), в т.ч. за цільовими групами користувачів; запровадження системи оцінювання якості отриманих користувачами послуг.

Участь інших посередників в інноваційній стратегії інформаційного забезпечення функціонування ринку праці передбачає: запровадження взаємодії з усіма суб’єктами ринку праці у сфері інформаційного забезпечення; використання суб’єктами ринку праці єдиних методів, засобів, способів збору, обробки та узагальнення даних, формування коректних інформаційних потоків, спрямованих на формування єдиної інформаційної системи вітчизняного ринку праці; удосконалення законодавчого регулювання діяльності приватних посередників ринку праці і, зокрема, інтернет-сайтів з пошуку роботи і персоналу, запровадження тісного співробітництва між усіма посередниками ринку праці для формування якісного інформаційно-комунікативного середовища.

Реалізація запропонованих заходів спричинить взаємовигідну взаємодію державного і приватних посередників ринку праці, зменшить асиметричність ринку праці та мінімізує її наслідки для користувачів послуг; внесе позитивні зміни на локальні, регіональні та вітчизняні ринки праці; збільшить охоплення програмами з працевлаштування громадян і роботодавців; зменшить соціальну напруженість у суспільстві, збільшить чисельність роботодавців, які формують попит у легальному секторі економіки; усуне перешкоди у доступі до продуктивної зайнятості працездатного населення, осіб старшого віку, молоді, інвалідів; збільшить чисельність зайнятих громадян; зменшить трудову міграцію за кордон.

Формування інформаційного середовища ринку праці засобами єдиної інформаційної системи в рамках макроекономічного регулювання вплине на якість робочої сили, оптимальне розміщення і раціональне використання трудових ресурсів, зменшить дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, скоротить трудову міграцію за кордон.

НАУКОВІ ОБҐРУНТУВАННЯ У ЗАВДАННЯХ СТАЛОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТАМИ Й ФІНАНСАМИ

Кондрашихін А.Б.,

доктор економічних наук, кандидат технічних наук, професор,

Інститут економіки і права (філіал) ОУП ВО

«Академія праці та соціальних відносин» у м. Севастополі

Трансформація економічного простору на умовах сталого розвитку, що здійснюється механізмами державного управління та менеджменту, торкається й фінансових складників продуктивних сил, відчуває вплив зовнішніх чинників, інтеграційних прагнень, тенденцій глобалізації практично за усіма просторовими координатами господарства [1]. Водночас застосування науково-інноваційного підходу передбачає певну фахову підготовку, доступність масивів інформаційних даних, швидкість реагування, наявність досвіду фінансової роботи та публічної служби (або викладацької практики у навчальному закладі освіти) з боку осіб, що вони покликані виконувати ці функції дотепер [2-5]. Потенціал інституційного та інфраструктурного розвитку наук по галузях економіки, соціології, політології та правознавства сьогодні дозволяє розробляти найсучасніші технології фінансового управління, пропонувати комплексне наукове обґрунтування фінансово-господарських та бюджетних процесів для завдань сталого руху, , у т.ч. через модернізацію педагогічних технологій і підходів до змісту освіти [6]. Однак недостатньо вивченими залишаються питання запровадження наукових обґрунтувань у сфері фінансового управління, озброєння користувачів ефективними фінансовими механізмами, сучасними засобами державного впливу на сталому підґрунті державотворення. Задля вирішення цього можна використати методологічний апарат науки на основі системного та фронтального підходів.

Наука не стоїть осторонь від фінансово-економічних проблем суспільного життя, намагається власним методологічним інструментарієм давати наукове обґрунтування важливих господарських та фінансових рішень на сучасній інформаційно-технологічній базі. Зростаючий «вал» спеціальних вимог щодо організації фінансових систем, що надходять із-зовні від світових фінансових інституцій, розмаїття внутрішніх нормативних вимог щодо обігу фінансових активів в межах національного господарства та регіональних господарських комплексів ставлять роботу з фінансового обґрунтування господарських рішень у розряд виробництва з «науковим» характером праці.

На законодавчому рівні передбачено механізми управління бюджетними коштами, фінансовою системою, до складу яких віднесено сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних із формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення

цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного й цільового використання бюджетних коштів [1, ст. 1]. Проголошення механізму управління бюджетною системою на практиці призводить до виникнення чисельних схем впливу на бюджети, якісні ознаки яких свідчать про інформаційно-технологічні основи менеджменту, що має спрямовуватися у сталому режимі. Бюджетні питання у законотворчій діяльності Верховної Ради займають до 7-10 % робочого часу, підтверджуючі досить високу актуальність налагодження бюджетних важелів організації суспільного розвитку. У роботі інших установ і організацій витрачається чимало часу на узгодження фінансової тематиці, у т.ч. із міжнародними фінансовими інститутами, фондами, спільнотами, що можуть розглядатися суб'єктами безпосереднього впливу на бюджетні процеси та функціонування фінансово-економічних відносин.

Корисний матеріал для оцінки методологічного потенціалу науки у завданнях сталого фінансового управління та розробки державних механізмів у фінансовій сфері надає аналіз системи державного управління, зокрема, щодо носіїв відповідної фахової освіти (економічні, управлінські, правові, фінансові напрями підготовки). Найчастіше до кола суб'єктів фінансового впливу потрапляють такі професії: народний депутат (або його помічники, працівники апаратів виборних органів влади); фінансисти та економісти підприємств, установ, організацій, профспілок тощо; представники малого бізнесу; працівники апаратів політичних сил країни; робітники служб фінансового менеджменту, акціонерних і господарських товариств; інші суб'єкти, громадські організації; заклади освіти, науки; поодинокі творчі працівники; юристи, адвокати, пенсіонери; тимчасово не працевлаштовані громадяни тощо.

Науковий аналіз виконується по вибірці персональних даних щодо рівня освіти у фінансовій сфері, наявності стажу роботи із фінансами, підвищення кваліфікації, стажування у фінансовій сфері. Окремо слід враховувати наукові праці, насамперед – захищені дисертації, монографії, науково-дослідні роботи фінансової спрямованості. За кількісними ознаками можна зробити рейтингування суб'єктів фінансових відносин по рівнях освіченості та виконати прогноз щодо сталого розвитку фінансової системи через надання в управління цим особам фінансових та інших ресурсів регіону. Також можна виконувати функції контролю за ефективністю використання фінансів, доцільністю фінансово-господарських рішень на базі фінансових знань кожного з суб'єктів.

Здобутки науковців складають основу не лише для освітнього процесу у вищих навчальних закладах, підготовці бакалаврів та магістрів, але мають втілюватися у практику фінансового менеджменту установами, підприємствами, цілими регіонами. Методологія фінансової науки вбирає багато досліджень, з'явилися яскраві особистості, науковці, практики. Виконуються дисертаційні та монографічні дослідження, науково-дослідні роботи, провадиться багато

комунікативних заходів. Теоретичні доробки впроваджуються у практичну площину [7; 8]. Ефективність технологій сталого управління бюджетом і фінансовою сферою буде залежить від фахової підготовки осіб, що виконують такі функції задля суспільних потреб.

Аналіз сучасного стану наукового обґрунтування бюджетного процесу та пов'язаних з ним фінансово-економічних відносин засобами та механізмами наукових обґрунтувань свідчить про недостатню ефективність фінансового менеджменту через брак уваги до цього з боку науковців й як наслідок – слабкість наукового підходу у фінансовому господарстві. В сучасних умовах надзвичайно гострими залишаються питання модернізації фінансової системи регіонального розвитку, зокрема підготовки та виконання бюджетів усіх рівнів, обліку та фіксації міжбюджетних відносин, трансфертів тощо. Потребують послідовного вирішення питання узгодження нормативних вимог із фінансово-господарською практикою та її соціально-економічними результатами. Його можна забезпечити через поширення методології науки у практичній діяльності суб'єктів фінансових відносин, запровадження інституту наукового обґрунтування фінансово-господарських рішень по всіх рівнях управління.

Література:

1. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI від 08.07.2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 50-51, ст.572.
2. Бюлетень ВАК України. – 1997-2011 рр.
3. Науковий вісник. – 2003-2011 рр.
4. Атестаційний вісник. – 2011-2014 рр.
5. Спецвипуск газети «Освіта України» // 2014-2019 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadri-vishoyi-kvalifikaciyi/ogoloshennya-shodo-zahistiv-disertacij>
6. Дівінська Н.О. Теоретико-методологічні засади модернізації змісту гуманітарної освіти у вищій школі України [Текст] : монографія / [К. Є. Балабанова та ін. ; за заг. ред. Г. В. Онкович] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 281 с.
7. Кондрашихін А. Б. Бюджетні механізми фінансування міського туризму // Економічний форум. – 2017. – №1. – С.205-212.
8. «Фінанси в умовах модернізації регіональної економіки», міжнародна науково-практична конференція [Текст] / НАН України [та ін.] ; [редкол.: Даций О. І., Свида І. В.]. – Київ : Компрінт, 2016. – 118 с.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

Кучеренко Д.Г.,

кандидат економічних наук, доцент,

Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

В сучасних умовах вимоги глобалізації стосовно якості людського ресурсу все частіше вступають у протиріччя з локальними потребами ринків робочої сили. Мотивацією студентів зазвичай є отримання знань і вмінь для подальшого працевлаштування, кар'єрного зростання, отримання високого рівня доходу тощо. Конкуруючи між собою університети знижують ціну за навчання, а не рідко й вимоги щодо якості підготовки фахівця. Наявність диплому про вищу освіту або навчання в магістратурі ВНЗ вже дає переваги для працевлаштування, особливо коли якість освіти для роботодавця не стоїть на першому місці.

На конкурентоспроможність студентів і випускників ВНЗ впливають наступні процеси, які змінюють характер та зміст праці:

– зміна функцій праці, зростання значення універсалізації праці та його комбінування;

– унікалізація праці, поява нових професій, що вимагають від працівників високої кваліфікації і надають можливості для постійного професійного самовдосконалення;

– зміни в структурі кваліфікаційного комплексу, превалювання знань над навичками і вміннями, залежними від рівня професійної підготовки.

Формування економіки знань і процеси глобалізації впливають на структуру ринку праці, підвищуючи залежність успішного працевлаштування та ефективної професійної діяльності людини від накопиченого нею людського капіталу, найважливішу роль у формуванні якого відіграє рівень і якість освіти.

Безперервний процес інновацій, нині притаманний усім сферам діяльності, він пришвидшує розвиток ринку праці і вимагає від особи здатності в найкоротші терміни адаптуватися до змін соціально-економічного середовища та готовність розвивати свої знання та навички впродовж усього життя.

Міжнародні дослідники, аналізуючи роль університетів в економічному розвитку країни, оцінюють економічний вплив університетів за наступними аспектами: надходження та витрати університетів; роль університетів у забезпеченні зайнятості; вплив університетів на розробку і впровадження інноваційних наукових досліджень; вплив університетів на розвиток країни.

На світових ринках лідерство економік пов'язують виключно з використанням інновацій, які забезпечують підвищення попиту на продукцію (роботи, послуги), збільшення обсягів продажів, зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці, рентабельності виробництва та добробуту людей. Отже, створення стабільної конкурентоспроможної

економіки можливе лише на основі підвищення її інноваційності, одними з визначальних факторів формування конкурентоспроможної економіки є рівень розвитку та якість взаємодії сфер вищої освіти та бізнесу.

Інноваційна економіка вимагає, з одного боку, активних процесів створення та впровадження у виробництво наукових розробок, спрощення схеми їх трансформації в інноваційну конкурентоспроможну продукцію, а з іншого боку, високорозвиненого людського капіталу, здатного їх забезпечити, що володіє сучасним затребуваним ринком праці та інноваційними процесами, компетенціями, які неможливо сформувати виключно зусиллями ВНЗ на основі використання традиційних технологій навчання. Становлення країни як високотехнологічної конкурентоспроможної держави неможливе без впровадження новітніх технологій. Вища освіта розглядається як один з найважливіших стимулів впровадження інновацій, без чого неможливий поступовий розвиток економіки.

Сьогодні конкурують між собою і роботодавці, щоб отримати професійно підготовлену молодь для бізнесу. Як показує практика, роботодавці все частіше незадоволені рівнем підготовки та компетенцією шукачів роботи і наявність диплому навіть престижного закладу освіти не дає ніяких гарантій. Наприклад, відповідно до дослідження Світового Банку, 4 з 10 компаній, що працюють у ключових сферах, заявляють про значний розрив між навичками, які мають їх робітники, та цілями, які ставить перед собою бізнес [1]. На нашу думку, це питання потрібно розглядати принаймні у двох площинах – якості освіти та інституалізації зв'язку освіти та ринку праці.

В Україні участь роботодавців у розвитку професійної освіти доволі обмежена і фрагментарна, а фінансування з боку бізнесу на підготовку компетентних фахівців майже відсутнє [2]. Частково це викликано причинами, що виходять за межі власне освітньої сфери: слабким розвитком громадянського суспільства і, відповідно, відсутністю практики створення механізмів самостійної побудови ефективної співпраці між суспільними інститутами; несформованістю в суспільстві і, зокрема, у більшості роботодавців розуміння необхідності і економічної ефективності інвестицій у розвиток людського капіталу; низьким рівнем інноваційної складової в економіці країни.

Великий міжнародний бізнес завжди підтримував талановиту молодь, надаючи міжнародні гранти на освіту, на науково-технічні розробки університетів, на комерціалізацію наукових розробок. З'являються нові форми навчання, такі як дистанційне, паралельне, корпоративне, що дає бізнесу можливість динамізувати втілення своїх креативних ідей у практику, ще й одночасно долаючи просторові перепони. В підсумку така взаємодія бізнесу, університетів і науки збільшує частку робочої сили з вищою освітою, що дає поштовх для розвитку національної економіки за рахунок втілення інновацій та підвищує конкурентоспроможність країни на світовому ринку вищої освіти. Тенденція перетворення провідних університетів на інкубатор інновацій

закріплює за ними випереджальну роль у швидкозмінному світі [3].

Досягнення успіху в інноваційній економіці вимагає необхідність володіння людиною новими компетенціями, що мають постійно оновлюватись, навіть порівняно із недавнім минулим. Розвиток технологій призводить до витіснення ручної роботи, а кваліфікована праця вимагає все більшого зосередження на вирішенні неструктурованих проблем і ефективному аналізі інформації. За останні 50 років в економіці розвинутих країн відбувається стійке скорочення робочих місць, що потребували рутинних ручних і когнітивних навичок. Натомість повсякчас зростає попит на кваліфікованих фахівців, здатних до нетривіальної аналітичної праці, та спеціалістів із розвиненими комунікативними компетенціями [3].

Це створює нові виклики перед споживачами освітніх послуг і системою освіти в цілому, вимагаючи створення і впровадження інноваційних форм освіти, які відповідатимуть на такі виклики:

- необхідність постійного оволодіння новими компетенціями;
- здатність функціонувати у нових моделях економічної діяльності;
- постійний розвиток технологій та прискорене зростання обсягу знань.

Література:

1. Skills for a modern Ukraine [Electronic resource] – Mode of access:: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine/WB%20EN%2012%20pt.pdf

2. В Україні работодатели стали меньше ценить высшее образование [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://newsoboz.org/ekonomika/ukrainskie-rabotodateli-razdumali-pereplachivat-za-diplom-10112014135531>

3. Янковська О. Роль університетів в економічному розвитку міст, регіонів, країни : звіт III національного форуму «Бізнес і університети» / О. Янковська, А. Зінченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/12/forum_publ_all_bezpolos_print.pdf.

«УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА»

Сербенівська А.Ю.,

к.е.н., старший викладач,

Мархель Ю.С.,

студент факультету економічних наук,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Проблема виживання підприємств у швидкозмінному оточуючому середовищі є дуже гострою в усіх розвинутих країнах. Важливою є вона і в Україні на сучасному етапі формування ринкових економічних відносин. Підприємство, як і будь-яка система іншого походження та призначення, незалежно від форми власності, галузі та масштабів діяльності, підпорядковується циклічним законам життєдіяльності. Можливість модифікуватись, переходити на вищі стадії розвитку або ж, навпаки, потрапляти у кризові становища, потребує від підприємства зміни цілей, стратегій та способів їх реалізації [2]. Важливим та актуальним постає завдання розроблення систем оцінки та управління життєвим циклом розвитку підприємства.

Кожен бізнес проходить чотири етапи життєвого циклу: стартап, зростання, зрілість і оновлення/занепад [1]. Розуміння того, на якому етапі знаходиться підприємство може зіграти велику роль у стратегічному плануванні та операціях вашого бізнесу. Багато власників не інвестують у необхідні системи та людей аби почати фазу оновлення. Крім того, багато підприємств у фазі зростання не виділяють належних ресурсів для продовження росту та втрати цінної ринкової частки.

Існують шляхи, щоб визначити, на якій фазі знаходиться бізнес, і що можливо зробити з ним. Під час фази запуску компанія витрачає час на зустрічі з людьми, створюючи нові способи продажу продуктів або послуг і послідовно впроваджуючи нові ідеї. На цьому етапі компанія не матиме багато процесів, і тут варто налаштувати бізнес-модель, щоб отримати уявлення про ринок і шляхи отримання прибутку [1]. Зазвичай співробітники на початку виконують багато різних обов'язків та робіт, проте кілька посадових інструкцій та назв повинні існувати, тому що цей процес – це початок створення корпоративної структури.

Зазвичай саме на цьому етапі більшість підприємств зазнають невдачі. Високі витрати грошових коштів часто означають, що ви можете лише платити собі та ключовим співробітникам, оскільки більшість людей залишається в компанії лише на короткий період, перш ніж вони відчуватимуть, що їм потрібно знайти інше місце роботи, щоб піднятися в кар'єрі [1].

У фазі зростання зберігайте свій рівень ціноутворення зі скромними збільшеннями для нових клієнтів. Існуючі відносини з клієнтами мають бути

зрілими від трьох до чотирьох років. Обороти повинні зменшуватися, і ви більше не повинні турбуватися про створення заробітної плати та збереження працівників.

Фаза росту полягає в тому, що бізнес зміцнює свою позицію на ринку. Варто витратити час на заходи, які допомагають компанії зростати і визначити, які бар'єри можуть перешкодити зростанню, визначити час для зміцнення відносин з клієнтами. Інвестуйте в своїх співробітників і наполягайте на тому, щоб вони брали на себе контроль малих внутрішніх процесів.

Зрілі підприємства є надійними та послідовними. Багато зрілих компаній мають сильну грошову позицію і ростуть завдяки придбанню або поєднанню інших виробничих ліній. Зрілі компанії можуть захищати свої ринкові позиції і розширюватися на нові території, використовуючи своє визнання бренду. Дохід стабільний і передбачуваний. На цьому етапі ви зможете прийняти рішення про виведення коштів або реінвестування в бізнес для подальшого зростання та стабільності. Більшість підприємств не починають інвестувати в фазу оновлення, поки вони вже не знаходяться в стані занепаду.

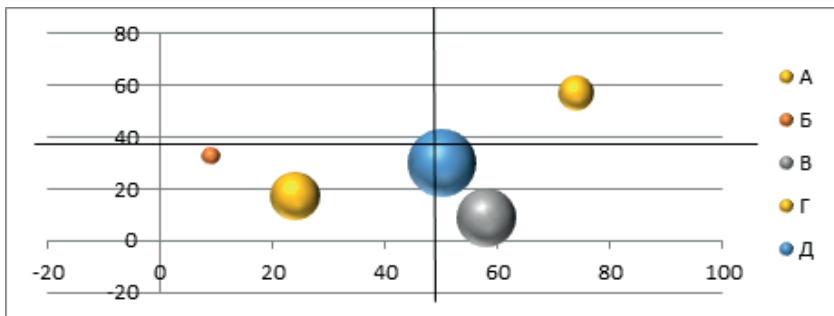

Рис. 1 BCG матриця для 5 видів турів на основі даних підприємства ТОВ «Абсолют»

Для того, щоб знаходитися тривалий час у фазі зростання, туристичним підприємствам України необхідно своєчасно реагувати на вподобання споживачів, інвестувати кошти у розробку нових туристичних продуктів та проводити постійний моніторинг рівня життя населення. Тому, в рамках наукового дослідження життєвого циклу компанії, проведений аналіз економічного стану туристичної компанії ТОВ «Абсолют». Був проведений аналіз туристичного продукту ТОВ «Абсолют» за основними напрямками. Виділено найбільш вигідні продукти, на яких варто сфокусуватися для розвитку компанії з метою збільшення продажів. В той же час, було виявлено слабкі сторони підприємства та загрози зовнішнього середовища, які також слід брати до уваги.

Продукт А: корпоративний туризм; продукт Б: освітній туризм; продукт В:

індивідуальний туризм; продукт Г: медичний туризм, продукт Д: гарячі тури.

Отримані данні свідчать, що основним джерелом прибутку є тури індивідуального характеру та гарячі пропозиції. Вони відносяться до сектору «дійні корови». Для них характерна велика частка ринку, при низькому темпі його зростання. Витратних інвестицій «дійні корови» не вимагають, приносячи при цьому стабільний і високий дохід. Цей дохід компанія використовує для фінансування інших продуктів. Звідси і назва, ці продукти буквально «доять».

До «Зірок» можна віднести медичний туризм. Такі тури користуються великою популярністю, проте потребують значних інвестицій у себе. «Зірки» володіють найвищими темпами ринкового зростання і займають найбільшу частку на ринку. Вони популярні, привабливі, перспективні, швидко розвиваються. Рано чи пізно зростання «Зірок» починає сповільнюватися і тоді вони перетворюються в «Дійних корів» [4].

Корпоративний туризм та освітні тури не користуються надмірною популярністю. Низька відносна частка на ринку, низькі темпи зростання ринку. Дохід принесений ними і рентабельність малі. Зазвичай вони самоокупні, але не більше того. Проте такі тури необхідні для підтримання іміджу компанії та принесення мінімального додаткового доходу. При наявності додаткових інвестицій вони можуть перетворитися на «зірок». Без них можна обійтися, але тоді компанія втратить потенціал для захоплення нових ринків. [4]

Для збільшення кількості туристів та підвищення якості маркетингових заходів підприємства, було запропоновано для ТОВ «Абсолют» створити 3D-Тур та канал на YouTube [5]. Загалом витрати по даному впровадженню складуть 160 тис.грн. Збільшення прибутку очікується на рівні 12%, враховуючи маркетингові дослідження від впровадження даних заходів. Додатковий прибуток становитиме: $6526 * 112\% = 783,12$ тис.грн. Отже, впровадження даних заходів дозволить збільшити кількість клієнтів ТОВ «Абсолют» та підвищить впізнаваність серед інших туристичних компаній.

Література:

1. Forbes - Business Life Cycle Spectrum: Where Are You? Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/theyec/2018/01/11/business-life-cycle-spectrum-where-are-you/#7535ac86ef5e>

2. Домбровський в. С., Пластун О. Л. Фаза життєвого циклу підприємства як важливе джерело інформації при попередженні криз [електронний ресурс] / в. С. Домбровський, о. Л. Пластун. – режим доступу: www.rusnauka.com/7_nnd_2009/economics/42556

3. Штангрет А. М., Копилюк О. І. Антикризове Управління Підприємством : Навч. Посібник / А. М. Штангрет, О. І. Копилюк. – К. : Знання, 2007. – 335 с.

4. Матриця БКГ. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. - режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D1%80%D>

0%B8%D1%86%D1%8F_%D0%91%D0%9A%D0%93

5. Блог веб-студії «Бізнес-сайт» - Що таке SMM. – режим доступу <https://www.site2b.com.ua/web-blog/smm.html>

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОТИВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Ігнат'єва І.І.,

д.е.н., професор,

Сербенівська А.Ю.,

к.е.н., старший викладач,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Існують різні погляди на те, що є ключовим чинником успіху компанії. Одні вчені виділяють її інноваційність, інші залежність від лідерського потенціалу, але ключовим в цих пошуках є людина – яка виступає і суб'єктом і об'єктом діяльності. На персонал компанії можна дивитися як на носія культури і знань організації, можна дивитися як на групу осіб, пов'язану певними відносинами і що володіє певними компетенціями. Але, крім усього перерахованого, персонал можна і потрібно розглядати як один з ключових ресурсів компанії. У нинішній непростій демографічній та економічній ситуації управління даним ресурсом приділяється все більше уваги. Керівники багатьох компаній замислюються про вдосконалення процесів управління персоналом, вибудовуванні їх як регулярної і регламентованої діяльності. Однією з ключових і найбільш проблемних менеджерських функцій в управлінні персоналом є мотивація. З одного боку здається, що в 20-ому столітті вченими гуманістичної теорії мотивації та їх послідовниками усе вирішено. Але аналіз ситуації на ринку праці України констатує протилежне. На одному із найбільш відомих порталів «rabota.ua» станом на 6 березня 2019 року розміщено 54 171 вакансію та 3 047 103 - резюме. В середньому можна зробити висновок що на одне робоче місце претендує 56 фахівців [1]. Така статистика може бути інтерпретована наступним чином. Конкурентна ситуація на ринку праці – є стимулом для підвищення кваліфікації фахівців і може бути використана як часткова мотивація представниками бізнесу. Але реальна ситуація в менеджменті компаній зовсім інша. Спілкування з представниками бізнесу доводить, що існує певний «голод» на мотивованих співробітників, які не просто мають відповідні компетенції, а готові бути відповідальними. На ринку праці сьогодні багато кандидатів на різні посади, які не готові брати на себе відповідальності за результати їх діяльності і продовжують вести політику інфантильної поведінки, що набута в первинному дідачному зв'язку. Таким

чином, і представники бізнесу і освітяни, які забезпечують певні компетенції персоналу фіксують ситуацію, коли працівники не затримуються в компаніях більше 6 місяців, оскільки не спроможні і не готові протистояти реальним бізнес-проблемам, з іншої сторони – підприємці-бізнесмени не можуть забезпечити результативність своїх компаній оскільки в їх командах не вистачає вмотивованого персоналу. Таким чином, звична формула «вакансія=досвід + компетенції» більше не працює, а учасники бізнес-простору змушені шукати нові підходи до управління персоналом, які б забезпечували результат.

Метою досліджень є виявлення у класичному та сучасному трактуванні теорій мотивації неврахованих джерел підвищення ефективності праці з урахуванням сучасних євроінтеграційних тенденцій.

В багатьох підручниках з менеджменту та управління персоналом стимул розглядається як основний елемент, за допомогою якого реалізується хід мотивації праці. Так, у науковій літературі виділяють чотири форми стимулів: – примусові заходи, такі як зауваження, переведення на іншу посаду, перенесення відпустки, догана, звільнення з роботи; – матеріальне заохочення – стимули в матеріальній формі: заробітна плата, винагорода за результати, премії з прибутку, компенсації, путівки тощо; моральне заохочення, подяки, почесні грамоти, дошки пошани, почесні звання, вчені ступені, інше; самоствердження, внутрішні рушійні сили людини, які підштовхують її до досягнення певних цілей без прямої зовнішньої винагороди [2, 3]. Є автори які вважають, що з метою посилення матеріальної та моральної зацікавленості в професійному навчанні, цілеспрямованому плануванні трудової кар'єри, під час розроблення та поліпшення механізму стимулювання роботодавців і найманих працівників доцільно враховувати досвід країн з розвинутою економікою у цій сфері [4, с. 140-143]. Але перш ніж переймати цей досвід варто проаналізувати ситуацію, яка складається в країнах ЄС. Результати досліджень, які доповідаються на міжнародних форумах [5, с.153-157], доводять тривожність і проблематичність ситуації щодо стимулювання молодих людей та їх поведінки в суспільстві. А саме, високий рівень життя, підтримка з боку сім'ї та соціальна політика держави дозволяє молодій людині не турбуватися про своє майбутнє і головне не думати як працевлаштуватися і де жити. Середній вік європейського випускника 27 років. Варто зазначити, що в Україні ще років 15 тому був таким же показник. Але тут варто звернути увагу, що в Україні була поширена форма заочної освіти, де як правило навчались громадяни, які були працевлаштовані, і така освіта розглядалась як можливість підвищення власної кваліфікації. Сьогодні в освіті в Україні переважає денна форма, а отже вік випускників наблизився до 23-24 років. В ЄС, за даними звіту Британського Центру вивчення вищої освіти, 40% студентів закінчують навчання у віці 20-24 роки, 44% - від 25 до 29 років, а 16 % взагалі закінчують навчання після 30 років [6]. Статистична ситуація з одного боку демонструє, що у молодих людей з'являється багато часу щоб приділити більше уваги власному становленню та саморозвитку. Але як

констатує практика такого не відбувається. Навпаки психологи стверджують, що ситуація, яка скалася гальмує розвиток особистості, а як наслідок – зупиняє розвиток економік країн. [6]. І, в цьому контексті, є актуальними, для осмислення сучасного процесу мотивації, тези Беатриче Корбо (Італія): «Необхідно надати можливість молодим людям рости через самостійне вирішення проблем, ставати дорослими, доводити хто ти і чого вартий, реалізовувати власний соцебізнес, та зробити вклад своєю працею в розвиток конкретного суспільства і всього людства». Дослідження методології стимулювання, яка діє в країнах ЄС дозволяє зробити висновок, що ключовим моментом стратегії мотивації, є високий рівень соціальної захищеності, пільг і компенсацій.

Основні напрями мотивації та захисту прав найманих працівників закріплені законодавчо у відповідних актах та положеннях (про мінімальну заробітну плату, відпустку, компенсації дорожньо-транспортних витрат, соціальне страхування, умови праці та ін). Керівництво фірм, установ і організацій має право відхилятися від них тільки в бік збільшення пільг і компенсацій.

Типовим для трудового законодавства ЄС є виплата компенсацій для звільнених співробітників. Розміри компенсацій за незаконні звільнення постійно збільшуються. Фактично можна констатувати, що в країнах ЄС поширюється стратегія «життєвого найму», оскільки звільнити неефективного співробітника для бізнеса є затратним.

В той же час в країнах ЄС фіксується ситуація молодіжного безробіття - одна з головних больових точок національної політики. Наслідки економічних криз вдарили по показникам ВВП більшості держав-членів Європейського Союзу, та вплинули на життєдіяльності населення. У світлі розігралася фінансової бурі в центрі уваги громадськості і політичних інститутів виявилася проблема зайнятості молоді, точніше її відсутності. У жовтні 2018 р. у ЄС-28 безробітних перебувало 3,446 млн., молодих людей (до 25 років), з яких 2,503 млн. При цьому найнижчі ставки спостерігалися в Чехії (5,2%), Німеччині (6,2%) і Нідерландах (7,2%), а найвищі були зафіксовані у Греції (36,8% у серпні 2018 року), Іспанії (34,9%) та Італії (32,5%) [13]. Фактично ми бачимо обернений взаємозв'язок між рівнем соціальних компенсацій і рівнем безробіття. Чим більше соціальних гарантій тим більший рівень безробіття і навпаки чим більше стримані соціальні компенсаційні виплати тим менший рівень безробіття. Фактично на цьому етапі можливо наголосити на визначені межі соціальних гарантій, які будуть діяти як стимул, а не антистимул для працевлаштування і особистого розвитку.

Ринок трудового капіталу потребує змін, модернізації, формування нових життєвих установок щодо розвитку особистості. Сьогодні бізнес-структури потребують сучасних освічених, моральних, заповзятливих і компетентних особистостей, які здатні самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їх можливі наслідки, які вміють вибирати способи співпраці. Нажаль, фактична ситуація зовсім інша. Це потребує формування соціальної стратегії, яка змушувала би молодих людей займати активну життєву позицію,

будувати власну стратегію життя, розвивати лідерський потенціал особистості.

Література:

1. Chernyishev, A. (2017) Why they are not in a hurry: 5 stories of German students «at the age of» [«Pochemu oni ne toropyatsya: 5 istoriy nemetskih studentov «v vozraste»»] [online] available from < <https://euro-pulse.ru/eurocampus/pochemu-oni-ne-toropyatsya-5-istoriy-nemetskih-studentov-v-vozhraсте> > [04.04.2019]

2. Generation theory [«Teoriya pokoleniy»] [online] available from < https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9 > [01.04.2019]

3. III International Forum «FOIL: Psychology of Management for the Future Society» [«III MIZhnarodniy forum «FOIL: psihologiya upravlnnya dlya suspilstva maybutnogo»»] [online] available from < https://onto.ru/directions/scientific_effort/ > [04.04.2019]

4. Leading foreign experience of innovative forms of stimulation of personnel of enterprises [«Provdniy zarublzhniy dosvid Innovatsynih form stimulyuvannya pratsl personalu pldpriemstv»] [online] available from < http://www.rusnauka.com/34_NIEK_2013/Economics/10_150973.doc.htm > [04.04.2019]

5. Newsrelease euroindicators [online] available from < <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9422707/3-30112018-BP-EN.pdf/fb7929e7-5e59-4a28-ba16-46a0beb188dc> > [06.04.2019]

6. Search jobs by category [«Poisk vakansiy po rubrikam»] [online] available from < <https://rabota.ua/%D0%B2%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%D0%B8.> > [04.04.2019]

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ «ВЕКТОР» В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КУРСАХ ГЕОМЕТРІЇ

Панченко Л.Л.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Шаповалова Н.В.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Варцаба В.Г.,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Інтегральним показником якості в контексті модернізації освіти є компетентність, яка визначається не просто як сума знань і умінь, а характеризує вміння людини мобілізувати отримані знання і досвід у конкретній ситуації. В остання роки термін «професійна компетентність» фахівця є одним з найуживаніших понять.

Професійна компетентність майбутнього учителя забезпечується успішним оволодінням ним основних базових курсів математики під час навчання у вищому педагогічному закладі вищої освіти.

Серед математичних дисциплін, які вивчаються студентами, провідне місце займають курси геометрії: «Аналітична геометрія», «Проективна геометрія і методи зображень», «Диференціальна геометрія та топологія», «Основи геометрії». Ці курси є фундаментальними і передбачені в навчальному плані підготовки бакалаврів зі спеціальності «Математика. Середня освіта» та «Математика» для навчання в I-V семестрах навчального циклу підготовки.

Як відомо, зміст навчання визначається стратегічними цілями вищої освіти і конкретними завданнями ВНЗу на визначений період. Він обумовлюється основними державними документами про освіту, навчальними планами та програмним змістом підручників та навчальних посібників, інструктивно-методичними документами державних органів освіти та специфікою організації і змістом навчально-виховного процесу ВНЗ.

Вивчення будь-якого курсу, у тому числі і зазначених курсів геометрії, передусім, повинно бути цілеспрямованим, оперативним, гнучким і конкретним, побудованим на таких принципах:

- відповідності змісту курсу сучасному замовленню суспільства щодо рівня освітньої підготовки спеціаліста;
- сумісності та комплексності, тобто встановлення єдності та взаємозв'язку всіх розділів курсу;
- систематичності та послідовності (охоплення всіх студентів різними формами навчальної діяльності з урахуванням структури курсу);
- пріоритетності (вибір і дотримання певної наукової теорії, яка має вирішальне значення для даного курсу);
- науковості, тобто орієнтації на досягнення класичної та сучасної математичної та психолого-педагогічної науки;
- практичної спрямованості (підпорядкування всіх аспектів навчального процесу завданням курсу).

Ефективність навчання геометрії у педагогічному закладі вищої освіти значно зростає, коли забезпечується єдність та взаємозв'язок не лише між розділами в межах однієї дисципліни, але й різних геометричних дисциплін, що послідовно вивчаються студентами. Цілісність та комплексність навчання геометрії забезпечується оволодінням майбутніми вчителями основними та базовими поняттями геометрії. Основними поняттями курсів геометрії є «точка», «пряма», «площина». Поняття «вектор» є фундаментальним базовим поняттям, без якого сучасні курси геометрії в педагогічному університеті неможливо уявити. Поняття «вектор» у курсі «Аналітична геометрія» уточнюється і означається так: «Вектор – це клас еквівалентних між собою непрямих відрізків. Вектор задається («породжується») довільним представником класу еквівалентності. Вектори позначаються малими буквами

зі стрілкою: $\vec{a}, \vec{b} \dots$ » [3].

Розглянемо застосування поняття «вектор» до розвитку геометричної теорії. Однією з дисциплін геометричного циклу в педагогічному університеті є «Проективна геометрія та методи зображень». Ключові поняття проективної геометрії інтерпретуються відповідними поняттями евклідової геометрії в процесі дослідження основних моделей 1) проективної прямої – розширеної евклідової прямої та пучка евклідових прямих і 2) проективної площини – розширеної евклідової площини та в'язки евклідових прямих і площин. Означення проективного простору вводиться через векторний простір: так Нехай V – векторний простір над полем P . Непорожня множина $P_3 \neq \emptyset$ називається проективним простором над полем R , якщо задано відображення

векторного простору V без $\vec{0}$ ($V/\vec{0}$) на множину P_3 таке що: 1. φ – сюр'єктивне,

2. $\varphi(\vec{x}) = \varphi(\vec{y})$, якщо $\vec{y} = \lambda \vec{x}$ [2].

Елементи проективного простору P_3 зветься його точками і позначаються $A, B \dots$, якщо $\varphi(\vec{x}) = X$, то кажуть, що вектор \vec{x} породжує точку X .

Із пункту 2 наведеного означення випливає, що всі колінеарні вектори породжують одну і ту ж саму точку. Саме цей факт покладений в основу введення проективної системи координат і на проективній площині, і на проективній прямій. Якщо вектор \vec{x} має евклідові координати $(x_1; x_2)$, то точка X проективної прямої, що породжена цим вектором, має координати $(X_1; X_2)$. Тобто координати точки X записують через відношення чисел.

Багато тверджень та рівнянь проективної геометрії доводяться і виводяться за допомогою векторів та їх властивостей. Зокрема, рівняння проективної прямої виводимо на основі встановлення факту колінеарності трьох точок проективної прямої, що співпадає з умовою компланарності трьох векторів, що відповідно породжують ці точки.

Вектори широко використовуються при вивченні студентами дисциплін «Диференціальна геометрія і топологія». Завданням диференціальної геометрії є вивчення властивостей геометричних образів, розташованих у тому чи іншому просторі за допомогою числення нескінченно малих або, як говорять, за допомогою математичного аналізу. Апарат векторного числення став основним апаратом дослідження при вивченні як теорії кривих, так і теорії поверхонь. Векторне числення є прикладом суто геометричного числення, що дає можливість вивчати геометричні образи та їх властивості без допомоги методі координат, але значно ефективніше, коли поєднуються обидва методи – суто геометричний метод векторного числення і звичайний метод координат.

Якщо зафіксувати в просторі деяку точку O (поліус) і сумістити з нею початки всіх векторів, то кінці цих векторів дадуть у просторі відповідно

точки. Самі вектори в цьому випадку називаються радіусами – векторами точок. Координати радіус-вектора в якійсь системі координат, є й координатами точки. При цьому за початок координат беруть точку O . Якщо точка – кінець радіус-вектора рухається у просторі, описуючи криву або поверхню, то сам радіус-вектор змінюється. У випадку кривої він є функцією одного параметра, у випадку поверхні – функцією двох параметрів. У курсі аналітичної геометрії за допомогою таких змінних векторів задаються лише прямі лінії і площини, а тому вектор-функції були лінійними функціями від параметрів. Проте, якщо лінія або поверхня, що описується кінцем радіус-вектора, не є пряма або площина, то радіус-вектор вже не є лінійною функцією параметрів.

Для вивчення цих функцій, а через їх посередництво – кривих і поверхонь стосовно змінних векторів застосовують векторний аналіз, об'єктом вивчення якого є вектор-функція одного скалярного елементу, яку означають так: «Вектор-

функцію одного скалярного аргументу t (позначається $\vec{a}(t), \vec{b}(t), \vec{r}(t) \dots$) називається такий вектор, який із змінною t не залишається сталим у загальному випадку. У такого вектора змінюється і модуль, і напрямок. Але вектор-функцією може бути й такий вектор, якого змінюється лише напрям, а модуль залишається незмінний. Це радіус-вектор сталого модуля. Може бути й випадок, коли у вектор-функції змінюється лише модуль, а напрям залишається сталим [1].

На основі вектор-функції та властивостей в диференціальній геометрії виводяться і досліджуються векторні та векторно-параметричні рівняння кривих ліній, поверхонь, дотичних та нормалей до них.

Особливе значення серед дисциплін займає курс «Основ геометрії», який завершує вивчення геометрії в педагогічному університеті. Однією з тем цієї навчальної дисципліни є тема «Система аксіом Германа Вейля», що розглядає аксіоматичне обґрунтування евклідової геометрії, в основі якого лежать основні поняття «точка» та «вектор». Це відкриває студентам новий погляд на можливість розвитку евклідової геометрії, зокрема, і тих її розділів, що вивчаються в школі. Таким чином, засвоєння поняття «вектор», вміння ним оперувати, оволодіння векторною алгеброю та векторним численням забезпечує геометричну компетентність майбутнього учителя математики.

Література:

1. Кованцов М. І. Диференціальна геометрія. – К.: Вища шк., 1973. – 276 с.
2. Певзнер С. Л. Проективная геометрия: учебное пособие по курсу «Геометрия» для студентов-заочников II-III курсов физико-математических факультетов. – М.: Просвещение, 1980. – 128 с.
3. Працьовитий М.В. Аналітична геометрія. Елементи векторної алгебри. Тема 1: Вектори та лінійні оператори над ними. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 28 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ В МАРКЕТИНГОВОМУ АГЕНТСТВІ

Рябченко О.С.,

НУ «Києво-Могилянська академія»

У світі, в якому попит на маркетингові послуги зростає у геометричній прогресії, агентствам, що надають даний вид послуг, необхідно проявляти свої конкурентні переваги для утримання на плаву та здобуття більшої кількості клієнтів, аніж їхні конкуренти. З урахуванням кількості не лише зареєстрованих агентств, а і фрілансерів та ФОПів, представників маркетингових послуг налічується ще більше. Так, в одному лише Києві кількість зареєстрованих маркетингових агентств становить 79 організацій [1], а кількість фрілансерів та ФОПів в рази перевищує вищезазначене число. Тому розробка конкурентних стратегій для маркетингових агентств є пріоритетним завданням в існуючому конкурентному середовищі.

Поняття «стратегія» було вигадане греками, які наділили дану концепцію військовою конотацією. Термін, який походить від грецької стратегії, перекладається як генерал в командуванні військами або мистецтво генерала чи план по знищенню ворогів через ефективне використання ресурсів [2]. Цей термін сам по собі містив ідею створення цілей, які мають бути досягнуті, і плани дії, які необхідно виконати в різних сценаріях, залежно від поведінки ворога [3]. Звідси випливає, що стратегія – це завжди про конкуренцію. Одне з перше визначення даного поняття, що має відношення до економіки та управління організаціями, було запропоноване у 1938 році Честером Барнардом, американським бізнес-керівником, адміністратором і автором новаторської роботи в галузі теорії менеджменту та організаційних досліджень. Відповідно до нього, стратегія – це те, що має значення для ефективності організації, зовнішньої точки зору, яка підкреслює актуальність цілей щодо навколишнього середовища, з точки зору внутрішніх стресів, збалансованого спілкування між членами організації та готовності сприяти діям і досягненню спільних цілей [4].

Науковець Майкл Портер впродовж всього періоду своєї наукової діяльності дав щонайменше три визначення поняття конкурентної стратегії, поміж яких були наступні:

- Стратегія – це вибір компанії щодо ключових змінних рішень таких як ціна, просування, кількість та якість. Компанія, щоб мати хорошу продуктивність, повинна правильно позиціонуватися у своїй галузі (1980 рік);
- Стратегія – це комплекс наступальних або оборонних дій для створення оборонної позиції в галузі, успішної боротьби з конкурентними силами і, таким чином, отримання вищої віддачі від інвестицій (1985 рік);
- Стратегія означає виконання відмінних заходів до тих, які виконуються конкурентами або виконання тієї ж діяльності по-іншому (1996 рік) [5].

Сучасні маркетологи не можуть прийти до одного спільного рішення щодо визначення поняття конкурентної стратегії, тому в маркетингових агентствах аналогічно є власні підходи до цього поняття, способів її розробки та впровадження, що будуються на основі власних особливостей. Загалом маркетингові агентства поділяються на маркетингові центри та рекламні агентства, які виконують різні функції.

Маркетингові центри займаються аналітичною роботою, що полягає у дослідженні товарних ринків, створенні бази надійних постачальників та оптових покупців, здійсненні аналізу конкурентного середовища та головних конкурентів, проведенні зовнішніх та внутрішніх маркетингових досліджень тощо. В Україні даними центрами найчастіше являються державні або приватні установи, які займаються науково-дослідницькою діяльністю на основі наявних власних банків даних та панелей респондентів. Тому, зважаючи на вищеперечислені особливості маркетингових центрів, найбільш вигідним стратегічним рішенням для них буде підвищення рівня впізнаваності, співпраця з рекламними агентствами задля збільшення портфелю клієнтів та спроба диверсифікації власних послуг шляхом впровадження маркетингових ініціатив та інновацій у сфері ринкових та внутрішньоорганізаційних досліджень.

Рекламні агентства займаються конкретно збутовою діяльністю, що полягає у виробництві та розповсюдженні рекламних матеріалів, замовлених іншими компаніями за визначену фінансову винагороду. Вони класифікуються за базовою ознакою – кількістю роботи, що виконується у межах агентства. Відповідно до цього, вони поділяються на агентства з повним циклом послуг – так звані агентства 360 градусів, які займаються всіма видами маркетингової діяльності, що стосуються розробки, виробництва, впровадження та просування продукції, – або ті, що спеціалізовані на окремих видах послуг, наприклад, діджитал маркетингові агентства чи піар агентства. Не зважаючи на рід діяльності агентства, в загальному організаційна структура представлена у наступному вигляді: адміністративно-господарський відділ, що включає в себе бухгалтерію та власне керівництво агентства; творчий відділ, який займається генерацією ідей та є основою креативної групи агентства; відділи виконання та виробництва, що займаються координацією завдань від замовника до виробника та виготовленням рекламних матеріалів відповідно; відділ дослідження і розвитку виконує функції маркетингових центрів, але в межах одного агентства; художня рада, яка займається критичної та естетичною оцінкою розроблених для просування матеріалів. Дана структура може бути як ієрархічно представленою лінійно-функціональною, так і адаптивно представленою горизонтальною з відсутністю поділу на відділи, що, в принципі, залежить від розмірів агентства. Тож, зважаючи на дані особливості, рекламні агентства мають забезпечувати відповідний робочий простір, у якому зможуть взаємодіяти люди різних схильностей (творчі, аналітики, управлінці тощо), тобто бути не тільки клієнтоорієнтованими, а і корпоративно орієнтованими

зادля забезпечення максимальної продуктивності та ефективності роботи усіх працівників. Зважаючи увагу на зростання кількості саме спеціалізованих агентств, заради забезпечення їх високої конкурентоспроможності, їм, як і маркетинговим центрам, необхідно підтримувати імідж компанії, збільшувати кількість клієнтів та прихильників шляхом покращення якості портфелю продукції або за рахунок цінової лояльності, визначених як основну конкурентну перевагу.

Отже, конкурентна стратегія є невід'ємною частиною здорового функціонування будь-якої організації, включаючи маркетингові агентства, відповідно до умов сучасного ринку України та світу. Не зважаючи на те, що поняттю стратегії так і не було дане єдине вірне визначення, її впровадження в діяльність організації і є ключем до розвитку, а отже і успіху. Зважаючи на те, що кількість маркетингових агентств зростає, а розробка та впровадження конкурентних стратегій є надзвичайно важливими у сучасному конкурентному світі, можна стверджувати, що дана тема є не повністю розкритою, тому потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Каталог підприємств. Рекламні агенства. Рейтинг. Київ і Київська область [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://catalog.ub.ua/rating/today/advertising-agencies/10/host-desc/1/>
2. BRACKER, J. The historical development of the strategic management concept. *Academy of Management Review*. 1980, Vol. 5, Iss. 1, pp. 219-224. ISSN 0363-7425.
3. SCHNAARS, S. *Marketing strategy: A customer-driven approach*. New York: Free Press, 1991. ISBN 002927-953-4.
4. BARNARD, C. *The function of the executive*. Boston: Harvard University Press, 1938. ISBN 06- 7432-800-0.
5. Портер М. *Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран* / Майкл Портер., 2016. – 947 с.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДОГОСТРОКОВИМИ КОНТРАКТАМИ З ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО УТРИМАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Славінська О.С.,

доктор технічних наук, професор,

Харченко А.М.,

кандидат технічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

Запровадження контрактів тривалого строку дії (до семи років) про експлуатаційне утримання автомобільних доріг передбачено Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування» від 17.11.2016 № 1764-VIII.

Довгострокові контракти з експлуатаційного утримання автомобільних доріг на основі забезпечення кінцевих експлуатаційних показників впроваджуються для збільшення суспільної ефективності доріг, що є важливим управлінським фактором в дорожньому господарстві. Основним призначенням довгострокових контрактів є гарантія адекватності фізичного стану доріг потребам користувачів протягом всього періоду дії контракту [1, 2, 3]. Економічне обґрунтування таких контрактів є складним науковим завданням, яке вимагає розв'язання багатьох теоретико-методологічних завдань, зокрема, окрім інших: розроблення моделей і алгоритмів обґрунтування параметрів рівнів обслуговування; обґрунтування специфікацій рівнів обслуговування елементів доріг за допомогою розроблених моделей і методик.

В Україні перші роботи, присвячені довгостроковим контрактам, були виконані на базі Національного транспортного університету. Були розроблені Методичні рекомендації з їх застосування [3], а також створена Інформаційно-аналітична система управління довгостроковими контрактами на основі рівнів обслуговування доріг (ІАСУ-ДККП) з відповідним програмним забезпеченням та примірною базою даних рівнів обслуговування.

Подальші дослідження щодо вирішення проблем управління такими контрактами в Україні проводяться у напрямку розробки державних стандартів, що базуються на існуючій галузевій нормативно-технічній документації та містять показники обґрунтовані з використанням імітаційного моделювання. Окрім того, передбачається розробка моделей впливу реалізації довгострокових контрактів з експлуатаційного утримання автомобільних доріг на величину суспільного добробуту.

Література:

1. Performance-Based Contracting for Maintenance. TRB's National Cooperative Highway Research Program (NCHRP) Synthesis 389: Performance-Based Contracting for Maintenance [Електронний ресурс] // 2011. - Режим доступу: <http://www.trb.org/Main/Blurbs/161949.aspx>.

2. Performance-Based Contracts for Management and Maintenance of Roads (PMMR). Introduction and Overview of PMMR. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www-esd.worldbank.org/pbc_resource_guide/Docs-latest%20edition/TrainingMaterials/Module010Introduction0and0overview.pdf.

3. МР В.3.2-02070915-844:2014 «Методичні рекомендації з управління станом автомобільних доріг на основі довгострокових контрактів з поточного дрібного ремонту та утримання доріг за показником рівня їх обслуговування» / Канін О.П., Соколова Н.М., Харченко А.М., Шпиг А.Ю., Маковська Ю.А., Шкарівська Н.Ю. // Укравтодор. К.: 2014.

ДЕРЖАВНО – ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Соколова Н.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

Національний транспортний університет

Екологічна інфраструктура займає значне місце у підвищенні ресурсоефективності економіки країни та збільшенні якості і кількості природного капіталу, яка забезпечує умови для ефективного функціонування економіки та комфортної життєдіяльності населення, підвищення конкурентоздатності економіки. Наукові дослідження екологічної інфраструктури у сучасній вітчизняній економічній теорії знаходяться у початковій стадії та вивчаються вченими Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Важливим стратегічним рішенням в умовах екологічних загроз і виснаження екосистем – формування механізмів державно-приватного партнерства, концентрація зусиль суспільства та основних стек - холдерів по розбудові і розвитку екологічної інфраструктури і досягнення збалансованого природокористування.

Під екологічної інфраструктурою слід розуміти комплекс об'єктів, територій, мереж і систем природного і та антропогенного походження, які функціонують за природними законами, а також забезпечують умови для підтримання збалансованого розвитку природного середовища, збереження середовища життя людини, а також сукупність контролюючих і та запобіжних обслуговуючих ланок, які мають завдання гарантувати нешкідливі щодо

довкілля оптимальні умови діяльності всіх галузей екологічного виробництва, організацій і установ, які здійснюють господарську діяльність на певній території [1, 2].

ДПП за своєю економічною природою створено у розвиток традиційних механізмів взаємодії господарських відносин між державною владою і приватним сектором з метою розробки, планування, фінансування, будівництва і експлуатації об'єктів інфраструктури і доцільно застосувати щодо екологічної інфраструктури.

Досвід країн ЄС є корисним для аналізу і практичного застосування у теорії і практиці формування державно-приватного партнерства у розбудові екологічної інфраструктури. Урядові структури повинні зміцнювати партнерські відносини влади, бізнесу та громадськості, як це відбувається у більшості європейських країн. Це є запорукою стабільності та накопичення соціального і природного капіталу. Важливою проблемою впровадження механізму державно - приватного партнерства у розбудові екологічної інфраструктури з урахуванням досвіду зарубіжних країн стає аналіз співвідношення залучених джерел фінансування суспільно і соціально значимих проєктів.

Структура фінансових та інвестиційних джерел для реалізації проєктів державно-приватного партнерства залежить від рівня та особливостей соціально-економічного розвитку країни, можливостей державного сектору економіки, наявності стимулів, переваг, інструментів і мотивації залучення приватного сектору, сфери вкладення інвестицій, виду інфраструктури.

Вибір моделі ДПП залежить від виду і сфери інфраструктурного об'єкту, у якій реалізується проєкт, у рамках обраної моделі можуть застосовані різні форми і методи взаємодії між державою і бізнесом в залежності від умов і особливостей конкретного виду об'єкту екологічної інфраструктури.

Партнерські відносини органів влади і бізнесу по формуванню екологічної інфраструктури, як зацікавлених суб'єктів, повинні розвиватися на основі принципів, що забезпечують досягнення згоди між ними. До основних принципів можна віднести наступні: прозорість, підзвітність, законність, зрозумілість і передбачуваність, врахування специфіки, економічність та фінансова стійкість, гнучкість, рівність, соціальне залучення.

Загальні умови для забезпечення впровадження механізмів державно-приватного партнерства у практику формування і розробки проєктів розбудови і розвитку екологічної інфраструктури необхідно в українських реаліях створювати з урахуванням зарубіжного досвіду функціонування державно-приватного партнерства у різних секторах економіки і видах економічної діяльності. Сутність, функції і види екологічної інфраструктури визначають особливості вибору механізмів, форм, напрямів та інструментів розробки і реалізації державно-приватного партнерства.[3]

Основними джерелами фінансування проєктів ДПП по розвитку екологічної інфраструктури можуть бути державні, бюджетні інвестиції, державний природоохоронний фонд, приватних інвесторів (бізнесу), засоби міжнародних

фінансових і некомерційних організацій, транснаціональних корпорацій, неурядових некомерційних організацій та фондів.

Для вирішення складних та масштабних проблем розбудови екологічної інфраструктури стратегічним напрямом стає налагодження дієвої взаємодії та розподілу функцій між державою і ринком, ефективної системи інвестиційного забезпечення і управління, підсилення економічної домінанти рішення питань вдосконалення, відтворення і збереження екологічної інфраструктури. Реалізація екологічних програм і проєктів в країні потребує значного обсягу фінансування та ефективних витрат інвестицій на екологічні цілі згідно з Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року».

Ініціювання розв'язання проблеми шляхом впровадження механізмів державно-приватного партнерства відносно розвитку екологічної інфраструктури особливо актуально в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів і фінансових можливостей бюджетів, відсутності припливу іноземного і вітчизняного капіталу в економічну, соціальну і екологічну інфраструктуру.

При формуванні механізмів ДПП у розбудові екологічної інфраструктури у повній мірі слід урахувати досвід застосування механізмів ДДП закордоном у різних країнах світу та акумулювати найкращі винаходи у теорії і практиці господарювання і взаємодії влади і бізнесу, найкращі методи, форми, інструменти і процедури використання механізмів ДПП, узагальнити приклади і методи подолання негативних тенденцій та явищ у ДПП.

Формалізоване оформлення партнерських відносин між державою і бізнесом на основі узгодження єдності інтересів здійснюються у формі угоди, договору про ДПП по розбудові і розвитку екологічної інфраструктури або іншого документу, обов'язковий для виконання учасниками. Держава має виконувати роль організатора суспільної спільної дії.

Розвиток механізмів ДДП по розбудові екологічної інфраструктури орієнтує суспільство на модернізацію системи формування екологічної інфраструктури і природокористування, послідовного реформування інвестиційної діяльності, інституційного середовища, створення системи інститутів громадянського суспільства та інститутів партнерства, сприятливих умов для взаємодії влади і бізнесу, залучення приватного інвестора.

Література:

1. Екологічна інфраструктура природокористування. Глосарій / [Н.М. Андрєєва, С.І. Рассадникова та ін.]; Наук ред. д.е.н., проф. С.К. Харічков. – Одеса: ПІРЕЕД НАН України, 2010. – 115 с.

2. Харічков С.К. Модернізація екологічної інфраструктури як визначальний фактор переходу до збалансованого(сталого)розвитку України / С.К. Харічков // Природно-ресурсний потенціал збалансованого (сталого) розвитку України: Матеріали міжнар. наук-практ. конференції (Київ, 19-20 квітня 2011 р.) у 2-х

т. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – Т.1. – С. 17-21.

3. Мартусевич Р.А. Государственно-частное партнерство в коммунальном хозяйстве // Р.А. Мартусевич, С.Б. Сивавев, Д.Ю. Хомченко. – М.: Фонд «Института экономики города», 2006. – 240 с.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Савон Д.О.,

*студент 4 року навчання, спеціалізації менеджмент,
НУ «Кієво-Могилянська академія»*

На сьогоднішній день залишається актуальним поняття інвестиційної стратегії підприємства та розкриття цієї категорії через такі поняття, як «інвестиції» та «стратегія підприємства». Концепція інвестицій - складна і суперечлива економічна та фінансова категорія, на практиці вона являє собою операцію зміни і збільшення початкового капіталу. Американські економісти Карл Уолш та Джозеф Стігліц у своїх дослідження пишуть, що інвестиції - це «...придбання активу в надії отримання прибутку»[1]. Категорія «інвестиції» еволюціонувало з часом, розширюючи рамки охоплення та застосування. Так, незважаючи на певні універсальні характеристики, інтерпретація цього поняття відрізняється в залежності від різних кутів уявлення того чи іншого дослідника.

Можна розглянути концепцію інвестицій у бухгалтерському значенні. У цьому відношенні інвестиція – це виділення активів, що доступні в даний час для придбання основних засобів, які в майбутньому будуть визначати майбутні фінансові потоки доходів і операційні витрати [2].

Але якщо розглядати поняття інвестиції з економічної точки зору, італійські економісти М. Бандіні, І. Геррієрі та Т. Седіані у своєму дослідженні «Principi di Economia» визначають інвестиції як «...економічний процес, через який заощадження трансформуються у засоби виробництва» [3]. Іншими словами, на рівні інвестиційної стратегії підприємства інвестиції можна розглядати як відмова від негайного економічного результату в надії на те, що ці ресурси зможуть трансформуватися в економічний успіх для підприємства.

Стратегія підприємства є абсолютно важлива для розуміння категорія у контексті інвестиційної стратегії підприємства, оскільки сьогодні компанії, що орієнтуються виключно на фінансовий результат, довго не затримуються на ринку, адже без чіткого плану довгострокового розвитку, стратегії, жодна організація не може забезпечити собі достатній рівень конкурентоспроможності. Було розглянуто два фундаментальні погляди науковців Майкла Портера та Генрі Мінцберга, які по-різному визначали категорію «стратегія

підприємства». Так, прихильники теорії Портера вважали, що стратегія - це чіткий план, формалізований вищим керівництвом, розроблений в інструкціях для середнього керівництва і, у свою чергу, перекладений на діяльність працівників нижчого рівня[4]. Тоді як Мінцберг стверджував, що стратегія створюється в процесі діяльності компанії і вона не може бути запланована. Стратегічна робота, на думку дослідника, має бути відповідальністю не тільки вищого керівництва, а й відповідальністю управління на всіх рівнях [5].

Досить складно стверджувати, що сьогодні підприємства є прихильниками того чи іншого підходу у контексті формування інвестиційної стратегії, адже визначальними факторами залишаються специфіка продукту підприємства, розмір, ринок функціонування та інші. Але, разом з тим, сучасний стан ринкових відносин трактує необхідність використовувати як аналітичні інструменти, так і гнучкість та ситуативність при визначенні ключових напрямків інвестиційної діяльності.

Серед великої кількості авторів, що інтерпретували поняття «інвестиційна стратегія» підприємства, усі дослідники сходяться на тому, що це є довгострокові цілі, які є меншою або більшою мірою інтерпретацією завдань розвитку підприємства, а також найефективніших шляхів їх досягнення [6].

Для формування успішної інвестиційної стратегії, окрім розуміння сутності категорії, важливо окреслити основні принципи та етапи розробки стратегії. Найбільш вдало їх описано у роботі Богатирьова А.М., Бутенка А.І. та Кузнецової І.О, де згадано принцип участі, принцип економічності, принцип зворотного зв'язку, принцип системності, принцип безперервності, принцип ситуативності, принцип оптимальності[7]. Такі принципи охоплюють усі важливі аспекти формування інвестиційної стратегії підприємства, є найбільш практичними та чіткими, відповідають усім сучасним вимогам ринкових відносин та можуть слугувати основною базою для створення та імплементації інвестиційної стратегії.

Очевидно, що немає чіткої схеми, стандартизації у розробці етапів формування інвестиційної стратегії, оскільки такий процес є достатньо специфічним, мають враховуватися такі аспекти, як: стадія життєвого циклу підприємства, сегмент ринку, цільове коло споживачів товару чи послуги, еластичність продукту діяльності підприємства, загальний рівень зацікавленості інвесторів на ринку. Але найбільш поширена схема включає такі етапи:

1. Ідентифікація проміжку часу, необхідного для формування стратегії.
2. Аналіз внутрішнього стану підприємства та оцінка зовнішнього середовища за допомогою різних інструментів.
3. Окреслення основних цілей стратегічного значення у контексті інвестиційної діяльності.
4. Формування найкращих методів та способів імплементації стратегії.
5. Періодизація впровадження інвестиційної стратегії та її опис.
6. Формування економічних та організаційних засад, необхідних для

успішної реалізації стратегії.

7. Оцінювання ефективності результатів стратегії підприємства [6].

Принципи та етапи розробки інвестиційної стратегії є важливими складовими інвестиційної політики будь-якого підприємства. Дотримання принципів є запорукою прийняття правильних інвестиційних рішень, правильно сформовані етапи прискорять впровадження інвестиційної стратегії, а також нададуть чітке розуміння необхідних кроків цієї діяльності.

Зростання невизначеності, ризику та конкуренції особливо актуалізують питання структурованого, сучасного та привабливого плану інвестиційної стратегії, оскільки це є запорукою стійкого конкурентного положення та розширення діяльності компанії.

Безумовно, що для розробки ефективної інвестиційної стратегії в першу чергу необхідно урахувати велику кількість факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, які потенційно можуть впливати на різних етапах впровадження інвестиційної стратегії. Це, у свою чергу, буде впливати на темпи здійснення основної мети інвестицій – отримання короткострокового або довгострокового прибутку. Необхідно звернути увагу на такі економічні фактори зовнішнього середовища, як: рівень економічного зростання, інфляція, відсоткова ставка, продуктивність капіталу.

Для будь-якої інвестиційної стратегії необхідне фінансування. Сьогодні існує багато інструментів та джерел залучення коштів, але питання використання власних або залучених коштів – зазвичай перше, що ставить перед собою менеджмент підприємства. Щодо актуальності використання власних коштів, або залучених ресурсів можна приймати рішення тільки у контексті окремого підприємства. При цьому необхідна специфічна інформація фінансової звітності, успішність інвестиційної діяльності в минулому та використання тих чи інших ресурсів фінансування. Разом з тим, на мій погляд, розглядаючи невелику організацію, незалежно від темпів росту, не є доречним використання зовнішніх інвестиційних інструментів забезпечення розвитку та розширення підприємства, оскільки зважаючи на недоліки є загроза втрати контролю та незалежності в цілому. При цьому для великої компанії, що формує свій портфель та розробляє інвестиційну стратегію доречним була б диверсифікація, тобто використання як власних коштів для свого стабільного та високоліквідного бізнесу, та розвиток нових напрямків, інноваційних проектів за допомогою залучення фінансування поза межами організації.

Література:

1. Joseph E. Stiglitz, Carl E. Walsh Economics, Fourth Edition, p. 830.
2. Eglem, J.Y.; Mikol, A.; Stolowy, H. (1988) Les mécanismes financiers de l'entreprise, Montchretien, Paris, p.343.
3. Bandini, M.; Guerrieri, I.; Sediani, T. (1989) Principi di Economia, Bologna, p.290.

4. Competitive strategy, Michael E. Porter, The Free Press, New York, 1980. No. of pages: 396
5. Mintzberg, H. (1978). Patterns in Strategy Formation. Management Science. Vol. 24, No. 9, pp. 934-948.
6. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н; НикаЦентр, 2001. – 448 с.
7. Богатирьов А.М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку: Монографія / А.М. Богатирьов, А.І. Бутенко, І.О. Кузнецова. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеська національна академія харчових технологій, 2002.

SWOT АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ДОРІГ УКРАЇНИ НА 2018 - 2022 РОКИ

Савенко В.Я., д.т.н., професор,

Загорняк О.В., к.т.н., доцент,

Усиченко О.Ю., к.т.н., доцент,

Національний транспортний університет

Кабінетом міністрів України 21 березня 2018 року було затверджено Державну цільову економічну програму розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2018—2022 роки з метою подальшої інтеграції України до Європейського Союзу в напрямку відновлення та покращення рівня транспортної інфраструктури країни [1]. В основу розробленої програми для збереження та забезпечення ефективного функціонування автомобільних доріг загального користування покладено маршрутний принцип - належне транспортне сполучення між обласними центрами та за напрямками міжнародних транспортних коридорів; національні транспортні коридори, що забезпечують рух товарів та робочої сили між великими містами, промисловими регіонами; під'їзди до АЕС, ТЕЦ, аеро- та морських портів, військових баз; основні туристичні маршрути.

Виконання попередньої Програми [2] на 2013-2018 роки було зірвано із-за хронічного недофінансування протягом 2013-2015 років. Відповідно до Звіту Рахункової палати України [3] за результатами аудиту ефективності використання бюджетних коштів за ці роки встановлено відсутність спеціального дорожнього фонду та фінансування дорожньої галузі за залишковим принципом на рівні 13 – 14 відсотків від мінімально необхідної потреби. Водночас відмічалось невідповідність проведення робіт запланованих Програмою кошти інвесторів не залучалися, окремі завдання не фінансувалися та не виконувалися, фінансування переважно було спрямоване на погашення зобов'язань за залученими кредитами під державні гарантії. Як наслідок – стан доріг продовжував погіршуватися. За даними Укравтодор в Україні 95% доріг перебувають у стані, який не відповідає нормам.

Сильні сторони

- сформульовані мета та два варіанти реалізації програми (традиційний та оптимальний);
- передбачене впровадження дов-гострокових контрактів (на п'ять — сім років) на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування;
- на основі прогнозного обсягу надходжень сформовані обсяги та джерела фінансування;
- передбачається впровадження гарантійного строку експлуатації не менш як 10 років;
- з 2020 року планується відмовитись від поточного ремонту і перейти до капітального ремонту, реконструкції і нового будівництва;
- заплановано активізацію спів-праці з міжнародними фінансовими організаціями, впровадження незалежної системи контролю якості, активізацію інноваційної та науково-технічної діяльності, запровадження геоінформаційної системи управління автомобільними дорогами, екологічну безпеку, враховано потреби осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Слабкі сторони

- не існує чіткої функціональної відповідальності за дотримання плану;
- не визначені критерії оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень;
- не визначені критерії оцінки ефективності виконання Програми;
- відсутність єдиних методологічних підходів до формування регіональних програм розвитку місцевої дорожньої інфраструктури та сформованих рекомендацій, виходячи із загальнодержавних концепцій;
- відсутність навіть середньострокового планування фінансових ресурсів у розрізі областей;
- ряд заходів є задекларованими, але не конкретизованими щодо термінів та результатів.

Можливості

- дорожня галузь віднесена законодавством до пріоритетних;
- на законодавчому рівні встановлені джерела фінансування Державного дорожнього фонду;
- перспектива пожевлення та підвищення конкурентноздатності економіки, покращення бізнес-клімату України;
- планове збільшення фінансування Державного дорожнього фонду за рахунок приросту податкових надходжень;
- пожевлення інвестиційного середовища, перспективи зростання іноземних інвестицій в галузь;
- активізація транскордонного співробітництва;
- розвиток проектів державно-приватного партнерства;
- поглиблення зв'язків науки і виробництва, розвиток сучасної інноваційної інфраструктури;
- розвиток виробничих потужностей дорожніх організацій;
- приведення у відповідність на законодавчому рівні державних стандартів будівництва доріг до європейських вимог;
- швидкий розвиток технологій будівництва доріг.

Загрози

- нестабільність, зміна законодавчої та нормативно-правової бази;
- незадовільний стан транспортної мережі;
- відхилення фактичного рівня фінансування від індикативного (можливість неритмічного фінансування дорожньо-будівельних робіт);
- низький рівень освоєння коштів державного дорожнього фонду;
- нерівномірний розподіл здійснення фактичних витрат державного дорожнього фонду;
- високий рівень платежів на виконання боргових зобов'язань по-передніх періодів;
- фінансова і цінова нестабільність, інфляційні процеси в тому числі через ведення бойових дій;
- відсутність гарантій довгострокового фінансування;
- неналежний ваговий контроль на дорогах;
- виникнення надзвичайних ситуацій природного (паводки, селі, зсуви) та техногенного характеру;
- підвищення вартості енергоносіїв;
- високий ступінь зношеності основних фондів будівельних підприємств;
- обмеженість кредитування будівельних підприємств, високі кредитні ставки;
- недовіра населення до роботи галузі та соціальне невдоволення станом доріг.

Одним із основних передумов забезпечення сталого розвитку мережі доріг України є формування стабільних джерел фінансування дорожнього господарства. Внаслідок реформування 17 листопада 2016 року Верховною Радою законодавства України було започатковано створення Дорожнього фонду, визначення його місця в бюджетному регулюванні та децентралізації підпорядкування частини автомобільних доріг.

Із застосуванням SWOT-аналізу, базуючись на результатах виконання Програми [1] за 2018 рік та з урахуванням Ініціативи CoST Україна за результатами верифікаційного процесу в дорожній галузі у 2016 році [4] виявлені сильні та слабкі внутрішні сторони та зовнішні фактори у вигляді можливостей та загроз:

Реалізація затвердженої Державної цільової програми розвитку доріг України з метою уникнення та запобігання вищенаведених загроз враховуючи означені слабкі сторони потребує доопрацювання та коригування за результатами моніторингу виконання. Разом з тим, при оптимістичному сценарії виконання Програми протягом її виконання буде збудовано чи відремонтовано 6,7 тис. км доріг, то для повного відновлення дорожньої інфраструктури потрібно виконання п'яти таких п'ятирічних програм. Постає нагальне питання розроблення стратегічного законодавчого документу щодо планування розвитку дорожньої галузі на найближчі 15-20 років, який визначить на цей період напрямки, пріоритети та гарантовані джерела необхідних ресурсів.

Література:

1. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-ekonomichnoyi-programi-rozvitku-avtomobilnih-dorig-zagalnogo-koristuvannya-derzhavnogo-znachennya-na-20182022-roki>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/696-2013-%D0%BF>
3. http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16749919/Zvit_15-1.pdf?subportal=main
4. https://costukraine.org/wp-content/uploads/2017/07/Rekomendatsiyi-CoST_July-2017.pdf

ОБҐРУНТУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЕРНОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аксюк Я.А., аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

Глобалізація середовища для більшості товаровиробників значною мірою уніфікує означені складові маркетинг-міксу, нівелюється можливість отримання стійких конкурентних переваг (переваги втрачаються через зростання можливостей залучення конкурентами кращих практик роботи підприємства). Відповідно і стійкість конкурентної переваги забезпечуватиметься врахуванням індивідуальних особливостей та персоналізацією пропозиції кожному лояльному або вже залученому споживачу. За таких умов основу обґрунтування маркетингової діяльності становить орієнтація на встановлення партнерських відносин для кожного етапу налагодження взаємодії зі контрагентами та споживачами.

Таким чином, основної метою діагностики ефективних напрямів вдосконалення маркетингу, наприклад, зернопереробних підприємств в умовах глобалізації є визначенні поточного статусу зернопереробного бізнесу та виявлення ключових тенденцій змін в досліджуваній системі задля програмування необхідних змін та встановлення партнерських відносин з метою забезпечення сталого розвитку зернопереробного сектору агропромислового комплексу.

У системі галузей АПК зернопереробні підприємства є споживачами зернової продукції, виробленої підприємствами з сільськогосподарської спеціалізації. З цієї причини ефективність виробничого процесу зернопереробних підприємств буде в значній мірі залежати від результативності (кількісної та якісної) сільськогосподарських підприємств-постачальників зерна. Тому пошук об'єкту управлінського впливу маркетингової системи зернопереробного підприємства варто розпочати з дослідження виробничого механізму сільськогосподарських підприємств з метою виявлення джерел позитивного впливу їх діяльності на виробничий цикл зернопереробного підприємства.

Головні напрями ефективного розвитку зернопереробних підприємств, які продиктовані ринковою реальністю, можна описати біполярною системою з різноспрямованими пріоритетами: пріоритетом виробництва екологічно безпечних (в тому числі і органічних) продуктів переробки з мінімальним штучним технологічним втручання в «природу» продукту; пріоритетом виробництва продуктів глибокої переробки зерна з використанням всього потенціалу технологічних новацій з метою отримання дефіцитних речовин, що є джерелом збільшення ефективності та конкурентоспроможності виробництва

продовольчих товарів. Розглянемо дану систему більш детально.

Важливим напрямом змін сучасного зернопродуктового підкомплексу України є необхідність його екологізації, під якою потрібно розуміти процес неухильного і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень в підкомплексі, які дозволять при наданні переваги державній формі власності на засоби виробництва, особливо землю, підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов одночасно з поліпшенням або хоча б збереженням якості природного середовища на локальному, регіональному і глобальному рівнях [2]. За роки незалежності ситуація розвивалася неоднозначно. З одного боку, збереглося 8 млн.га відносно чистих ділянок (19% сільгоспугідь), на яких можна вирощувати органічну продукцію, українські ґрунти мають високу природну родючість; внесення мінеральних добрив у 3 рази менше від західноєвропейських норм. Прагнення збільшити зерновиробництво будь-якою ціною, порушення процесу сівозмін через безперестанне вирощування найбільш експортоорієнтованих культур, може прискорити процеси екологічної деградації. Поки що ситуація на Полтавщині дещо краща, ніж у цілому по країні, проте вже спостерігаються порушення європейських нормативів. Зокрема, частка зернових та зернобобових у посівній площі перевищує 50%, рекомендованих нормативами ЄС.

Екологізація сільського господарства означає застосування раціональних, ресурсозберігаючих, екологічнобезпечних методів господарювання, які здатні забезпечити зростання виробництва, а також вирішувати соціально-економічні проблеми [4]. Екологізацію зерновиробництва можна розглядати як із загальнолюдських позицій (забезпечення здоров'я, якісного стану рослинного, тваринного світу, збереження ландшафтів), так і з позицій підвищення конкурентоспроможності зернової продукції завдяки її високим якостям [1, 3]. Проте першочерговим завданням, вирішення якого є в сфері сумісного інтересу виробників та переробників зерна, є формування системи управління якістю зерна.

Передумови для досягнення заданих показників якості в країні існують. Національна академія аграрних наук України, Національна академія наук України та їх науково-дослідні установи, навчальні господарства вищих сільськогосподарських навчальних закладів, які виробляють насіння еліти, повністю забезпечують потребу товаровиробників у такому насінні відповідно до прийнятої Законом України «Про насіння і садивний матеріал» схеми насінництва. Сьогодні в науково-дослідних установах виробляється близько 140 тис. т елітного насіння, в тому числі 100 тис. т озимих культур.

Репродуктивне насінництво ведеться у спеціалізованих та товарних господарствах, які пройшли відповідну атестацію й отримали паспорт на виробництво й реалізацію насіння і занесені до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу. Саме такі господарства доцільно

використовувати державному підприємству «Державний резервний насінневий фонд України» при формуванні резервного насінневого фонду та подальшого впровадження високоврожайних сортів і гібридів. Створення в регіонах представництва державного підприємства «Державний резервний насінневий фонд України» сприятиме ефективному використанню бюджетних коштів та координації дій різних ланок управління зерновим господарством.

Переведенню зернопродуктового підкомплексу на інноваційний шлях розвитку сприятиме реалізація заходів з реформування та становлення галузі насінництва і розвитку ринку насіння.

Література:

1. Amiri M. A. Study of marketing strategy adopted by edible oil wholesalers in Pune city. Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences. 2016. №6(S2). P. 646-650.

2. Danylenko A., Satyr L., Shust O. Price parity in the agricultural sector as a guarantee of the national food security. Economic Annals-XXI. 2017. №164(3-4). P. 61-64.

3. Hauser J., Dong S., Ding M. Self-Reflection and Articulated Consumer Preferences. Journal of Product Innovation Management. 2015. № 31 (1). P. 17-32.

4. Natorina A. Congruent marketing product strategies of the enterprises. Economic Annals-XXI. 2017. №163(1-2(1)). P. 75-78.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ЦІН НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ М. КИЄВА НА ОСНОВІ МЕТОДІВ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Бондаренко Л.П., к.т.н., доцент,

Бубела А.В., к.т.н., доцент,

Національний транспортний університет

На сьогоднішній день прогнозування поведінки ринку нерухомого майна стає особливо складним. Це в першу чергу обумовлено тим, що процеси, які відбуваються на ринку нерухомості під впливом як об'єктивних економічних умов, так і суб'єктивних рішень учасників ринку, обумовлюють нелінійний характер динаміки ціни на ринку, кризові явища та, в результаті, високий ступінь непередбачуваності динаміки.

Для аналізу і прогнозування вартості житла можуть застосовуватися різні методики. Одним із найбільш ефективних є кореляційно – регресійний метод, що передбачає дослідження швидкості та інтенсивності статистичних

показників цін на ринку житла в динаміці та тенденцій зміни середньої ціни на ринку житла методом аналітичного вирівнювання по рівнянню лінійного тренда (обробка рядів динаміки) [1,2].

В рамках даного підходу, на основі методів статистичного аналізу проведено передпрогнозний аналіз цін на ринку вторинної житлової нерухомості по районах міста Києва за період з 2013 по 2018 роки та побудовано прогнозну регресійну модель передбачення тенденцій розвитку досліджуваного ринку нерухомості до 2023 року (рис.1).

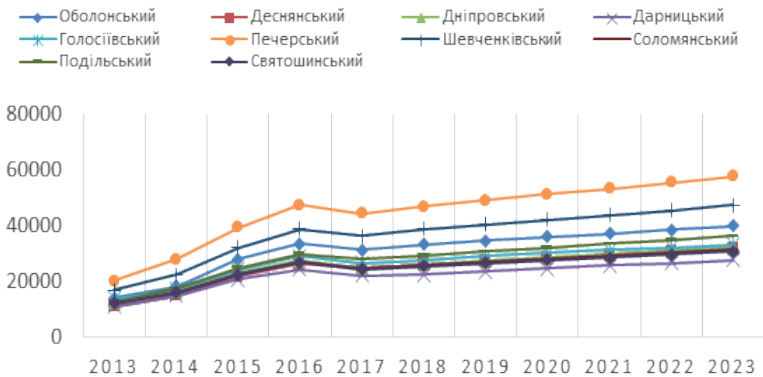

Рис. 1. Прогноз динаміки цін житлової нерухомості в м. Києві з урахуванням темпів інфляції

На підставі аналізу і прогнозу цін на вторинному ринку житлової нерухомості міста Києва, можна зробити про те, що ціни на житлову нерухомість матимуть тенденцію до зростання на наступні 5 років.

Література:

1. Olena Slavinska, Vyacheslav Savenko, Lyudmila Bondarenko, Andrey Bubela. (2017). Improvement of methods of the property valuation based on mathematical and numerical modeling / Eureka: physics and engineering - Vol.6. (Copernicus)
2. Бондаренко Л.П. Застосування методів математичного моделювання для прийняття управлінських рішень в оцінці нерухомості / Савенко В.Я., Бондаренко Л.П., Усиченко О.Ю. // Автомобільні дороги і дорожнє будівництво –Вип.98. – 2016. – С.204-212

ЯКІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМКИ

Вараксіна О.В.,

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія*

Низький рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств є однією із головних причин кризових явищ, які спостерігаються в економічному житті країни [1, с. 599].

Враховуючи увесь власний та зарубіжний досвід, для вітчизняних підприємств основними шляхами підвищення якості продукції виступають:

- 1) використання досягнень науки та техніки в процесі проектування виробів;
- 2) запровадження новітньої технології виробництва і суворе дотримання технологічної дисципліни;
- 3) забезпечення належної технічної оснащеності виробництва;
- 4) удосконалення застосовуваних стандартів і технічних умов;
- 5) поліпшення стандартизації як головного інструменту фіксації та забезпечення заданого рівня якості, адже саме стандарти й технічні умови відображують сучасні вимоги споживачів до технічного рівня;
- 6) збільшення випуску сертифікованої продукції, покращення окремих показників якості продукції, що випускається на підприємстві;
- 7) запровадження сучасних форм та методів організації виробництва та управління;
- 8) удосконалення методів контролю й розвиток масового самоконтролю на всіх стадіях виготовлення продукції;
- 9) покращення заходів щодо застосування угодженої системи прогнозування та планування необхідного рівня якості виробів [2].

На основі проведених досліджень, автори прийшли до висновку, що хронічне відставання України у конкурентному середовищі на світових ринках пояснюється:

- низькою ефективністю господарських реформ, особливо на макроекономічному рівні;
 - ігноруванням необхідності посилення оптимального втручання держави в процес регулювання та управління економікою – концепції «економічного етатизму»;
 - відсутністю науково обгрунтованої державної промислової політики, а також системи державного регулювання конкурентоспроможності;
 - погіршенням структури економіки, особливо промисловості;
 - недостатньою увагою до проблеми прискорення інноваційного потенціалу держави
- ; – відсутністю необхідного рівня дослідження проблеми якості, як фактора

підвищення конкурентоспроможності та недостатнім фінансуванням науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок.

Низький рівень конкурентоспроможності української економіки визначається інерційністю розвитку та неспроможністю виділити пріоритети при побудові інформаційного суспільства, яке поступово набирає обертів у багатьох країнах світу. Країна зіткнулася з проблемами, пов'язаними з падінням попиту на експортну продукцію, девальвацією гривні і руйнуванням фінансової системи. Однією з головних умов конкурентоспроможності продукції виступає її якість. Саме якість товарів і послуг формує конкурентні переваги корпорації, що означають історично сформовані об'єктивні і суб'єктивні умови. Для виготовлення конкурентоспроможної продукції виробник повинен точно прогнозувати потреби потенційного споживача [3, с. 9-10].

Якість є невід'ємною складовою конкурентоспроможності як окремого підприємства, так і національної економіки держави. Вивчення чинників, що впливають на якість продукції та послуг дозволяє закріпити конкурентні позиції підприємства (рис. 1). Побудовано на основі [5].

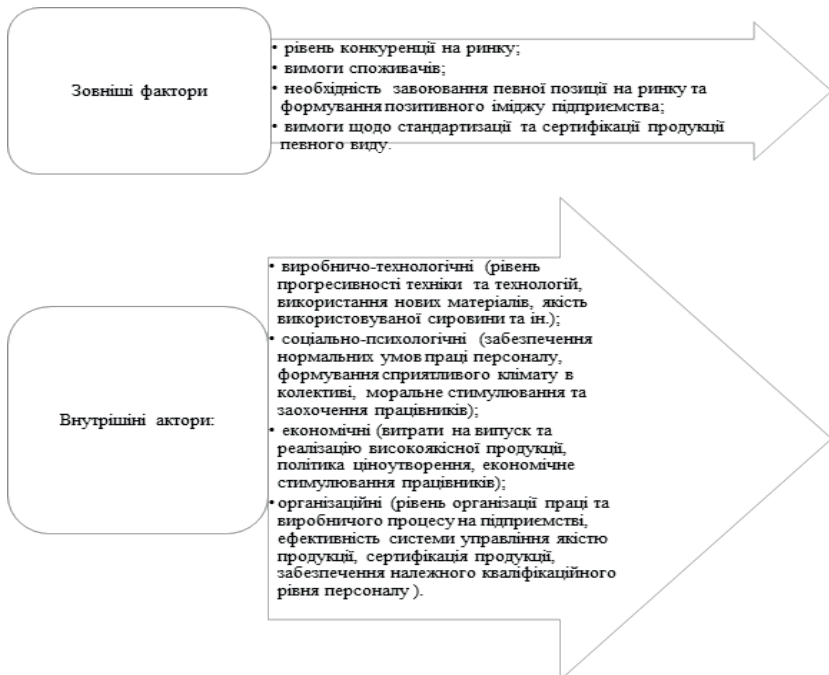

Рис. 1. Основними фактори, що впливають на рівень якості продукції

Якість – це сукупність властивостей продукції, що характеризують її призначення, особливості, корисність (здатність задовольняти конкретні потреби споживачів). Вона залежить від рівня розвитку науки й техніки,

прогресивності виробництва, кваліфікації кадрів і може бути визначена показниками якості самої продукції, якості її виготовлення, експлуатації та супровідних послуг [4, с. 116].

Отже, конкурентоспроможність підприємств національної економіки є визначальним фактором формування позитивного іміджу держави в умовах інтеграційних процесів України до світового економічного простору, а базовою складовою конкурентоспроможності українських підприємств має бути якість продукції та послуг.

Література:

1. Богацька Н. М. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства / Н. М. Богацька, Л. Р. Цинкобур // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 599–603.

2. Хращевська С. Шляхи підвищення якості продукції на підприємстві [Електронний ресурс] / С. Хращевська // Формування та розвиток економіки в сучасних умовах господарювання. – Режим доступу: <http://www.wp.viem.edu.ua/konf5/art.php?id=0418>.

3. Пронкіна Л. І. Стан і перспективи конкурентоспроможності економіки України / Л.І. Пронкіна, О. М. Гавриш // Економіка і суспільство. – 2018. – 16. – С. 9–13.

4. Конащук В. Л. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність [Електронний ресурс] / В. Л. Конащук, Д. Г. Робота. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_115.pdf.

5. Причепя І. В. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Причепя, Г. І. Лисаченко // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23–24 березня 2016. – Режим доступу: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2016/paper/view/497>.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ ТА ЇХ ПРАКТИЧНА РОЛЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Гавриленко Т.В.,

доцент кафедри маркетингу та управління бізнесом,

Балак М.Т.,

студентка 4 року навчання спеціальності “Маркетинг”,

Національний Університет “Києво-Могиланська академія”

З розвитком технологій у світі та в Україні, маркетинг, як практична наука, все більш розвивається та розширяється. На сьогодні, найбільш динамічнішим та більш ефективнішим стає digital-маркетинг, що включає в себе велику кількість інноваційних інструментів. Завдяки цифровим технологіям, кожного року з’являються різноманітні інноваційні рішення та ідеї в digital-просторі,

що допомагають компаніям ставити нові цілі, цим самим збільшувати власні прибутки та задовольняти нові потреби споживачів.

Вивчення та застосування провідних digital-маркетингових інструментів надає змогу кожній компанії слідувати світовим тенденціями та залишатися лідером на ринку. Серед сучасних каналів виділяють мобільний-маркетинг, веб-аналітику та зручність використання сайту, контент-маркетинг, контекстно-медійну рекламу, SMM, SEO, email-маркетинг, а також партнерський-маркетинг, відео-рекламу, радіо, телебачення та електронні-білборди [1]. Однак, кожне підприємство під власні цілі та маркетингову стратегію обирає власний вектор розвитку та застосування digital-маркетингових інструментів. Влучне застосування індивідуального набору комплексу каналів в digital-середовищі слугує запорукою успішної діяльності, що призводить до підвищення іміджу, впізнаваності бренду, довіри та лояльності з боку покупців та збільшення продажів компанії.

Такі сучасні інструменти, як контент-маркетинг, контекстно-медійна реклама, SMM, SEO, веб-аналітика, партнерський-маркетинг та email-маркетинг відносяться до онлайн-каналів. За допомогою правильно налаштованої контекстно-медійної реклами в пошукових запитах Google, компанії мають змогу бути на перших позиціях при індексуванні, та цим самим охоплювати більшу кількість користувачів, набирати популярність в мережі Інтернет, підвищувати кількість переглядів веб-сторінки та збільшувати продажі. Веб-аналітика в Google Analytics, в свою чергу, дозволяє аналізувати вхідні дані від користувачів, їх поведінку та динаміку в цілому, успішні результати якого корелюють із зручним користуванням веб-сайту, а саме «usability». Контент-маркетинг присутній як на веб-сторінці, так і в соціальних мережах, при створенні візуального та текстового наповнення в плануванні. Даний інструмент відіграє значну роль, адже першими в пошуковому запиті видаються веб-сторінки з унікальним текстовим наповненням, яке залежить від якісно проведеного контент-маркетингу. SEO забезпечує оптимізацію веб-ресурсів та додатків, завдяки чому користувач залишається максимально задоволеним від digital-взаємодії з брендом. Іншим важливим інструментом digital-маркетингу є SMM, що на сьогодні є ключовим в просуванні та підвищенні іміджу та престижу бренду, адже дозволяє рекламувати товари чи послуги та проводити ґрунтовну аналітику щодо взаємодії публікацій із користувачами та прямої комунікації. Крім цього, соціальні мережі являють собою ідеальне середовище для партнерського маркетингу, адже саме там наразі є високою концентрація різноманітних онлайн-видань та лідерів думок з багатомільйонною аудиторією. Компанія в будь-якій маркетинговій стратегії потребує закріплення досягнутих цілей та успіху, що досягається ремаркетингом та одним з таких інструментів, як email-маркетинг. Листи через електронну пошту або Viber проінформовують клієнтів про новинки, акції та інше, що спонукають їх до повторної покупки та завжди бути в курсі

подій улюбленого бренду.

Для успішного впровадження digital-маркетингу підприємствам необхідно мати стратегічний план щодо появи бренду в онлайн- та офлайн-просторах, з попереднім аналізом споживчого ринку, сегментування та наявних пропозицій. Також, важливим етапом впровадження digital-маркетингу є як традиційний конкурентний аналіз, так і аналіз, що проводиться в мережі Інтернет. Проведення аналізу надає змогу визначити слабкі та сильні сторони компанії та зосередитись на диференціюванні та створенні унікальної торгової пропозиції. Серед сучасних офлайн-інструментів на сьогодні виокремлюють радіо, телебачення та електронні білборди, використання яких дозволяє великій кількості інтернаціональних компаній підвищувати власний прибуток. Однак, в сучасних умовах, радіо все більш опускається в рейтингу найпоширеніших засобів реклами, в той час як телебачення переходить в інші цікаві формати, зокрема ITV. Наразі більш популярними та інтерактивними є електронні білборди, аніж звичайні. Окрім сучасних інструментів в digital-маркетингу, існує чимало інноваційних, що в найближчому майбутньому зможуть навіть трансформувати наявні інструменти та посилити їх вплив.

В трендах 2019-2020 рр. постає такий інструмент, як персоніфікація в мобільному-маркетингу та веб-застосунках [2]. Цей потужний digital-прояв є мостом взаємодії компаній із споживачем, в основі якого знаходяться внутрішні потреби та бажання людей мати індивідуальний сервіс та підхід. Завдяки даному інструменту, людина має можливість відчувати себе особливою та обрати товар під свої власні потреби. Це новий вид інновацій в digital-комунікаціях, який згодом стане один із найважливішим, адже орієнтується не на масовість, а на індивідуальність. Іншим інструментом, що буде в наступному році лише набувати обертів є відео-контент та «storytelling», завдяки якому кожен бренд матиме змогу розповісти про свою власну історію та досягнення.

Інноваційним інструментом в digital-маркетингу на 2020 рік також є віртуальна та доповнена реальність, яка також є частиною мобільного-маркетингу [2]. Дані технології та можливості для світу стали новими, однак важливими складовими маркетингової діяльності. Завдяки ним компанії можуть розширювати свої можливості в наданні послуг, комунікацій та інформуванню споживача про свій продукт, показувати його з найцікавішої сторони, що привертає увагу та заохочує до купівлі. Даний інструмент буде лише розвиватись та удосконалюватись в найближчому майбутньому у світі. В Україні до найбільш масштабніших компаній, що надають послуги підприємствам у впровадженні даних технологій в бізнес є UniVRsee, SIMO AR та інші. Згідно компанії Digi-Capital [3], до 2020 року обсяг продажів на ринку доповненої та віртуальної реальності досягне 150 мільйонів доларів, 120 мільйонів з яких припаде на AR. Тому, можна зробити висновок, що дані технології дещо змінять комунікацію між споживачем та брендом, посилять вплив компаній та трансформують в деякій мірі вже наявні інструменти

digital-маркетингу.

Дослідивши історію виникнення digital-маркетингу в світі та проаналізувавши сучасні інструменти, можна стверджувати про ефективність та значні переваги у застосуванні їх в маркетинговій діяльності вітчизняних підприємств. Інновації в digital-маркетингу значно прискорюють розвиток та надають змогу підприємствам розширювати діяльність на міжнародних ринках, створювати ідеальне середовище або ініціативу для збільшення продажів та залучення якомога більше потенційних клієнтів.

За допомогою емпіричного методу дослідження, а саме спостереження та порівняння, було виявлено, що digital-маркетинг динамічно розвивається та стає провідним напрямом та невід'ємною частиною в маркетингу. Шляхом вивчення об'єктів digital-маркетингу та одержання певних даних, а саме динаміку Інтернет-користувачів у світі та Україні, digital-проникнення та популярність digital-рішень, рівень соціальної активності користувачів вищесказані ствердження були підтверджені.

Отже, digital-маркетинг відіграє ключову роль на 2019 рік в побудові сучасної прибуткової маркетингової стратегії компаній і невід'ємною складовою комплексу маркетингу. Найцікавішими інноваційними інструментами в digital-маркетингу є такі прояви та інструменти як персоналізація, відео-маркетинг, віртуальна та доповнена реальність, адже відкривають нові можливості як і для будь-якого бізнесу, так і для споживачів. Задовольняючи нові потреби, дана digital-практика дає змогу глибше пізнати самого покупця, надати йому нові пропозиції, згідно тенденцій світового рівня технологій, проінформувати, полегшити життя та зробити щасливішим.

Література:

1. Digital 2018 / Лекція від Marya Shlyvakova / Курс Consumer Experience, МАМІ / Navas Digital – Київ, 2019
2. Класичні механіки consumer promo / Лекція від Логвиненко, Корняга / Курс Consumer Experience, МАМІ / Teddy Group – Київ, 2019
3. Revenue forecast for augmented and virtual reality segments/ Digi-Capital/ [електронних ресурс] – режим доступу: <https://www.digi-capital.com>

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ КРИЗИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Гавриленко Т.В.,

доцент кафедри маркетингу та управління бізнесом,

Кобилінський М.Є.,

студент 4 року навчання спеціалізації “Менеджмент”,

Національний Університет “Києво-Могилянська академія”

Актуальність даної теми обумовлена тим, що сучасна економічна система перебуває у глибокій кризі, зумовленій негативними тенденціями у соціальному та політичному житті, а вітчизняні підприємства функціонують в умовах високої складності, невизначеності та динамічності зовнішнього середовища. Саме такі умови вимагають від підприємств відходу від сталих стереотипів управлінського мислення і переходу до нових методів системи управління, що ґрунтуються на ранній діагностиці кризових явищ і розробці запобіжних антикризових заходів як інструментарію запобігання банкрутству.

Управління в кризовій ситуації можна визначити як процес роботи під тиском обставин таким чином, що дозволить керівникам аналізувати, планувати, організовувати, направляти і контролювати ряд взаємозалежних операцій при прийнятті швидких і раціональних рішень з невідкладних проблем, що виникли перед фірмою.

Отже, антикризове управління - це управлінські дії, що спрямовані на прогнозування небезпеки кризи, аналіз усіх її причин та факторів і превентивне усунення загроз появи самої кризи, а в разі її настання – прийняття швидких мір ліквідаційного характеру, що передбачають найменші втрати для підприємства.

Основною цілю антикризового управління являється забезпечення максимальних результатів – запланованих чи випадкових – за допомогою правильної організації, що досягається шляхом використання усіх наявних ресурсів, та на основі добре поставленого управління людьми і комунікаціями.

Задля забезпечення максимального ефективного результату у період кризи, при спеціальній підготовці антикризових менеджерів, необхідно приділити ретельну увагу методології розробки ризикованих рішень, науковому аналізу фінансово-господарського стану підприємства, прогнозуванню тенденцій його розвитку, підхід по створенню механізмів оперативного і гнучкого управління, стратегічному плануванню і оцінці якості антикризових програм та організації системи моніторингу кризових ситуацій. У даному випадку є істотною система моніторингу та виявлення ознак майбутньої кризи із подальшими превентивними методами запобігання.

Система моніторингу ознак майбутньої кризи має наступні складові:

1. Реакція на заходи, які здійснює підприємство, від зовнішнього середовища,

яка характеризується показовими чинниками у реорганізації підприємства: закупівля сировини у ненадійних постачальників та необґрунтована їх зміна, вихід на нові ринки, невірні зміни стратегії компанії.

2. Зміна у структурі управління, звільнення членів керівництва, початок прийняття великої кількості рішень, що характеризується руйнацією звичного устрою та банкрутством підприємства, яке, у більшості випадків, починається з конфліктів у найвищій ланці керівництва.

3. Погіршення фінансових показників компанії, що характеризується затриманням квартальної/річної звітності, зміною у балансі, збільшенням чи зменшенням ліквідних активів, зростанням короткострокової заборгованості підприємства, зменшенням доходів і збільшенням витрат компанії.

4. Обмеження комерційної діяльності компанії державними органами влади, що проходить наступні стадії:

- стадія перша – відбувається навмисно приховане зниження ціни підприємства, вживаються косметичні заходи.
- стадія друга – починаються проблеми з нестачею найбільш ліквідних активів (готівки), небажані різкі зміни статей балансу у непередбачуваному напрямку.
- стадія третя – якщо проігнорувати дві попередні стадії то компанія буде не здатна своєчасно погашати свою заборгованість перед кредиторами. Банкрутство виражається у неузгодженості грошових потоків.

Першим кроком до подолання кризи є постійний її моніторинг та передбачення. Якщо ж превентивне управління кризою не спрацювало, або вчасно не було застосовано, у підприємства все ще є шанс впоратися із кризою, що наступила зненацька. З цією метою застосовують методіку реактивного управління кризою, відмінність якої від попередньої заключається у стадії прийняття антикризових заходів. Ціллю даного методу є запобігнення поглиблення проявів кризи, мінімізація їх впливу на стан, умови і результати функціонування.

Система реактивного управління підприємством характерна наступними діями менеджерів:

1. Оцінка масштабу кризи, визначення її фази, встановлення локалізації;
2. Акумуляція внутрішніх резервів для фінансування антикризових заходів;
3. Розробка плану антикризових заходів і забезпечення їх реалізації;
4. Реформування організаційної структури і структури управління;
5. Посилення системи контролю;
6. Запровадження систему жорсткого контролю за рухом грошових коштів;
7. Здійснення постійного моніторингу перебігу кризи.

Проте, іноді, чи то завдяки помилці та недостатній кваліфікації менеджера, чи то особливості перебігу кризи на даному підприємстві, не має можливості успішно застосувати методіку реактивного управління підприємством, і криза поглиблюється та збільшує свій руйнівний вплив на підприємство. У даній

ситуації потрібно більше уваги звернути на реформування організаційної структури.

В період, що слідкує за періодом подолання кризи, настає момент відновлення діяльності підприємства, та повернення позицій на ринку. Проте, цей період не завжди протікає так просто і безболісно. Тому, в посткризовий період не варто послаблювати запроваджені дії, а задля найбільш ефективного відновлення після кризи, застосовують посткризове управління.

Сутність посткризового управління полягає у відновленні параметрів життєдіяльності докризового рівня або формації принципово нових. В свою чергу, посткризове управління передбачує наступні кроки:

1. Оцінка сильних та слабких сторін підприємства на ринку у змінених умовах;
2. Формування оновленої стратегії розвитку з оптимізацією структури діяльності;
3. Розробка інвестиційної програми;
4. Забезпечення формування стійких позицій на інвестиційному і кредитному ринках;
5. Удосконалення організаційної структури та структури з управління орієнтацію на майбутній ринок;
6. Реорганізація системи контролю і руху інформаційних потоків.

Після застосування запропонованих заходів, підприємство може повернути всі свої параметри докризового періоду, або ж, навпаки, сформує нову інвестиційну програму, програму розвитку і вийде на абсолютно нові ринки та позиції.

Отже, перебіг кризи на підприємстві у більшості випадків залежить від дій кризового менеджера. Якщо на підприємстві немає відповідного функціонального підрозділу, або працівників відповідної кваліфікації, ймовірність використання системи моніторингу та превентивного методу управління кризою є дуже малою. Тож, в теперішній час, більшість вітчизняних підприємств використовують реактивне управління, а головним у кризовій ситуації є вихід із неї з мінімальними витратами та швидким поновленням всіх докризових позицій.

Література:

1. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / За заг. Ред Є.З. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007.
2. Іванюта С.М. Антикризове управління: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літ., 2007.
3. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. – К. МАУП, 2006.

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНЦІ МІЖ АУТСОРСИНГОВИМИ КОМПАНІЯМИ

Дюкарєв Д.С.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія*

Не секрет, що будь-який управлінський апарат в першу чергу ставить собі за мету розвиток підконтрольного йому об'єкта, що гарантує збільшення інтенсивності показника акумулювання матеріальних благ. Як правило, чим більший капітал підприємства – тим більшою стає можливість реалізувати свою волю в ніші, в якій воно існує, відкрити нові ринки та можливості.

Така філософія в управлінні підприємствами все частіше заводить нових гравців, витісняючи старих за рахунок відсутності інноваційних підходів та точок зору на потреби ринку, постановку проблем і розробку методики чи підходів, направлених на їх вирішення.

Утримання та покращення позицій вимагає від управлінського складу підприємства неабиякої концентрації з питань дослідження усіх факторів, що впливають хоч і найменшим чином на об'єкт управління з метою мінімізації ризиків, що певним чином негативно вплинуть на нього. Така концентрація, звичайно, вимагає простору в часі, а сталий поділ праці в поєднанні з обмеженням ресурсів не завжди дає змогу його знайти. Такі організації знаходять вихід в аутсорсингових компаніях.

Варто розуміти, що аутсорсингові компанії – це ті організації, що здійснюють свою підприємницьку діяльність на основі договірних відносин між нею та організацією-клієнтом, що мають тривалий характер (не менше року). Метою аутсорсингу є реалізація належного функціонування окремих бізнес-процесів компанії-клієнта, ресурсами аутсорсера, враховуючи корпоративні цінності обох сторін.

Цікавим є той факт, що організацією-клієнтом навмисно створюється конкурентне середовище шляхом поділу на деякі частини одного бізнес-процесу між декількома аутсорсерами як ефективний інструмент покращення його реалізації. Стимулом такого поділу є перевага у володінні більшою часткою робочих місць в рамках одного процесу, що зазвичай позитивно впливає на дохід виконавця.

Деякі сучасні аутсорсингові компанії не обмежуються лише одним бізнес-процесом в одній організації. У такому разі це зумовлено відсутністю гнучкості на ринку послуг. Тому вони розробляють власні, незалежні методи підготовки та навчання персоналу, займаються перекваліфікацією кадрів, вкладають в їх розвиток, що дозволяє значно полегшити процес його адаптації на нових робочих місцях (такий підхід називається – аутстафінг). Таким чином досягається стійкість до уражень від зовнішніх факторів.

Організація-клієнт, впроваджуючи та стимулюючи конкурентне середовище між аутсорсерами, значною мірою впливає на ризики, пов'язані з втратою трудових ресурсів. Оскільки самі працівники мають можливість порівняти умови праці в суміжних агенціях, представники апарату управління аутсорсерів займаються не тільки контролем та організацією виконання робіт, а й дослідженням конкурента з метою лідерства в якості підтримки корпоративного духу.

Аутсорсери не тільки займаються підготовкою нових кадрів з метою аутстафінгу, а й працевлаштуванням звільнених робітників клієнта після залучення такої форми поділу праці, що безумовно призвело до розвитку HR-консалтингу, а саме його виду – аутплейсменту.

Аутплейсмент (від англ. Outplacement) – термін в менеджменті та управлінні персоналом, пов'язаний з діяльністю роботодавця з працевлаштування звільнених співробітників [1].

Звичайно, що аутплейсмент виступає як один із інструментів поповнення складу персоналу новими кваліфікованими фахівцями, тому такий підхід не обходиться в деяких випадках без боротьби за них аутсорсерами.

Загалом аутплейсмент може включати:

- консультації з працевлаштування співробітників, яких скоротили за рахунок колишнього роботодавця;
- послуги з консультування та просування на ринку праці персоналу, який попав під скорочення;
- послуги з організації процесу звільнення співробітників найбільш «безболісним» способом; форму розірвання трудових відносин між компанією і працівниками, що передбачає залучення спеціалізованих організацій з метою надання допомоги в працевлаштуванні звільненим співробітникам [1].

Отже, в сучасних умовах ринку аутсорсингові компанії знаходяться в пошуках та розробках інноваційних підходів не тільки в процесах виробництва, а й в організації праці, стимулюванні і розвитку власного персоналу. Така ситуація значною мірою позитивно впливає на рух надання цих послуг.

Література:

1. Аутплейсмент [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://powerpact.com.ua/staticpages/outplacement>.

МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

*Замикула О.В., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

Ступінь використання енергетичних ресурсів підприємствами агропродовольчої сфери характеризується сукупністю показників, що характеризують виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю реалізованої продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність реалізованої продукції тощо.

Передумовою розвитку економіки агропродовольчої сфери є конкурентоспроможність і ефективність сільськогосподарських підприємств. Динаміка рівня рентабельності виробництва продукції в підприємствах агропродовольчої сфери, свідчить що виробництво основних видів продукції рослинництва є рентабельним, але має нестабільну тенденцію. Забезпечення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції надалі залежатиме від цінової кон'юнктури та стримування зростання собівартості продукції, зокрема витрат на виробничі ресурси.

Проблема українських підприємств, а особливо підприємств агропродовольчої сфери у тому, що сьогодні більшість з них функціонує за принципом витратного, а не енергозберігаючого методу. Ще з тих пір, коли абсолютно всі ресурси були державною власністю і по суті їх можна було витрачати за вказівкою адміністративно-командної верхівки влади в необмеженій кількості, не піклуючись про раціональність, багато сучасних управлінців дотепер не може відійти від такої політики використання ресурсів.

Інша проблема полягає в тому, що у багатьох українських підприємств трактування енергетичних ресурсів доволі обмежено і асоціюється зазвичай з грошовими коштами. При цьому фінанси – це тільки один з ресурсів, яким потрібно управляти на підприємстві, а фінансові показники діяльності лише відображають стан підприємства, рівень керованості ресурсами і їх поліпшення однієї постановкою фінансового обліку не досягнеш.

Ресурси підприємства – це вся сукупність цінностей, якими оперує підприємство: люди, машини, матеріали, інструменти, і звичайно гроші. Більшість українських фірм скаржаться на брак оборотних коштів, і серед них чимало таких, хто навіть не знає, що у них лежить на складах і чи знадобиться їм це, забуваючи, що незавершене виробництво і матеріали на складі – це кошти, вилучені з обігу і заморожені, це неможливість оновити обладнання, купити життєво необхідні комплектуючі і заплатити вчасно зарплату робітникам і податки [1].

Таким чином, енергозбереження це метод управління підприємством,

заснований на впровадженні енергозберігаючих технологій, прийнятті ефективних управлінських рішень стосовно енергозбереження, а також постійному вдосконаленні знань і професійних навичок відповідних управлінців.

На відміну від традиційних технологій, використання в сільськогосподарському виробництві ресурсо- та енергозберігаючих технологій забезпечує економію виробничих витрат у середньому в п'ять разів, у тому числі витрати на добрива – на 30-40%, паливно-мастильні матеріали – на 60-70%, придбання сільськогосподарської техніки – на 80-90% [2].

Є наступні основні завдання енергетичного забезпечення розробки і реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства агропродовольчої сфери:

- забезпечення високого наукового рівня робіт і процесів з енергозбереження;
- ретельне обґрунтування напрямів витрачання ресурсів і енергоспоживаючих об'єктів як усередині системи (у підприємстві), так і в зовнішньому середовищі, за рахунок інноваційних проєктів;
- застосування науково обґрунтованих методів прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування, нормування потреб в енергетичних ресурсів;
- знаходження джерел і форм ресурсного забезпечення з різних джерел;
- стиківка в стратегії, інноваційно-інвестиційних проєктах цільових завдань, об'єктів, витрат енергетичних ресурсів, місця, термінів, виконавців, ефективності та інших компонентів;
- вибір прогресивних логістичних технологій організації матеріальних потоків;
- вибір сучасних інформаційних технологій нормування, планування, обліку і контролю витрачання енергетичних ресурсів;
- аналіз ефективності використання енергетичних ресурсів;
- стимулювання підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів;
- організація навчального персоналу прогресивним технологіям, методам, моделям та інструментам ефективного використання енергетичних ресурсів.

Моделювання механізму управління енергозбереженням підприємства агропродовольчої сфери в системі управління еколого-економічним розвитком ґрунтується на методології структурного системного аналізу. Регулятори механізму управління енергозбереженням забезпечують адаптивність структури і функціонального поведінки для збереження ефективності управління конкурентоспроможністю.

Декомпозиція системи управління конкурентоспроможністю підприємства і механізму управління енергозбереженням повинна враховувати ієрархію об'єкту і рівень прийняття рішень. Поведінка системи описується дискретними характеристиками у вигляді множини показників та їх величин на усіх рівнях управління. Формування і реалізації стратегії енергозбереження на всіх рівнях

управління – одне з найважливіших питань управління конкурентоспроможністю, оскільки, по-перше, енергоємність є другою стороною товару (перша – якість), по-друге, Україна за ефективністю використання ресурсів в кілька разів відстає від розвинених країн [3].

Перспективним напрямом розвитку ринку енергозберігаючої продукції є використання нових можливостей, що відкривають перед суб'єктами господарювання. До них належать:

- розроблення принципово нової енергозберігаючої продукції та створення для цього спеціалізованих компаній (наприклад, виробництво нових продуктів з відходів, розроблення техногенних родовищ корисних копалин);

- залучення іноземного капіталу та створення спільних підприємств з представниками країн, де розвинений ринок енергозбереження. Це дозволяє використовувати провідні технології, методи управління енергозберігаючою діяльністю, підвищуючи її ефективність в Україні;

- подальший розвиток спеціалізованих компаній з надання консультаційних, інжинірингових, освітніх та інших послуг з енергозбереження тощо.

Розглянуті напрями здебільшого стосуються державного, регіонального та місцевого рівнів господарювання. Водночас на мікроекономічному рівні доцільно активізувати роботу зі:

- сприяння з боку суб'єктів інфраструктури енергозбереження підвищенню обізнаності населення та підприємств з новинками енергозберігаючих технологій, їх еколого-економічними і соціальними перевагами та недоліками шляхом проведення виставкової діяльності, рекламних акцій, особистого продажу і т.д.;

- формування для громадськості іміджу енерго-, водосервісних та інших компаній сфери енергозбереження як економічно ефективних та екологічно сприятливих через випуск прес-релізів та інформаційних матеріалів про діяльність підприємств, статей на замовлення, складання звітів, проведення прес-конференцій і презентацій;

- розроблення та впровадження у практичну діяльність суб'єктами інфраструктури гнучких фінансових схем, перфоманс-контракту, що дозволяють працювати навіть з низьколіквідними підприємствами;

- розширення спектру послуг, що надаються суб'єктами інфраструктури енергозбереження, зокрема, надання практичної допомоги замовникам при складанні поетапного плану реалізації енергозберігаючих заходів на основі їх «самофінансування», навчання персоналу підприємств замовників основам енергоменеджменту.

Література:

1. Іскаков А.А., Кобушко І.М. Енергоефективність національної економіки в контексті її еколого-економічної безпеки. Механізм регулювання економіки.

2016. №3. С. 88-96.

2. Лобозинська С.М., Назаркевич О.Б. Стимулювання екологізації агровиробництва у формуванні продовольчої безпеки України. Економіка: реалії часу. 2017. №3(31). С. 53-59.

3. Руснак А.В. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД». 2017. 432 с.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

*Вараксіна О.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Іськович А.А., здобувач вищої освіти,
Полтавська державна аграрна академія*

Стримуючим фактором ефективного розвитку аграрного сектору є сучасний рівень технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва. Сфера матеріально-технічного забезпечення і обслуговування в даний час не володіє властивими зрілому ринку рисами й особливостями, вона функціонує при низькому рівні виробничої та ринкової інфраструктури.

Більшість підприємств через технічну відсталість перейшли на екстенсивні методи, і їх діяльність стала цілком залежати від ландшафтних і погодних умов. Виробничий процес на будь-якому підприємстві передбачає використання засобів та предметів праці, що в сукупності формують засоби виробництва. Основне завдання підприємств аграрної галузі це формування потенціалу, необхідного для забезпечення оптимального обсягу продовольства та пошук ефективних напрямів використання наявного матеріального оснащення.

У сільському господарстві використовується 2,6% основних засобів вітчизняної економіки. Для аграрних підприємств характерною є нерівномірність надходження та вибуття виробних засобів, що створює перешкоди для виробництва якісного продовольства. Для вирішення даної проблеми необхідним є створення потужного виробничого потенціалу, який би забезпечив збільшення обсягів виробництва продовольства, сприяв росту рентабельності підприємств, зниження матеріаломісткості продукції.

При цьому, якщо в економіці України в цілому, починаючи з 2001 р., спостерігається зростання вартості основних засобів, то у сільському господарстві їх вартість постійно знижується. Проте за рівнем забезпеченості сільського господарства матеріально-технічними ресурсами Україна значно відстає від розвинутих країн світу. В середньому по Україні на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 5–7 разів менше основних засобів, ніж у сільськогосподарських підприємствах з оновленою матеріально-технічною

базою. Особливо низький рівень фондооснащеності спостерігається в господарствах населення, малих та середніх сільськогосподарських підприємствах з площею посівів до 250 га. [1].

Стрімке зменшення наявної кількості машинно-тракторного парку та суттєве погіршення його якісного стану призводять до значного збільшення навантаження на фізичний трактор ріллі, а на зернозбиральний комбайн – посівів зернових. В свою чергу, все це призводить до розтягування агротехнічних строків виконання польових робіт, погіршує їх якість, значно збільшує втрати урожаю, що в кінцевому підсумку негативно відображається на якісних характеристиках виробленої сільськогосподарської продукції та її собівартості.

Щорічно сільськогосподарські підприємства списують близько 4 тис. тракторів, 1,1-1,5 тисяч зернозбиральних комбайнів, а надходження їх не перевищує відповідно 10 та 3,5 тисяч, в свою чергу відбивається на загальній кількості техніки в сільгоспідприємствах. Навантаження на трактор та комбайн в Україні у 3-7 разів перевищує відповідні показники розвинених країн [2].

Значна зношеність основних засобів та повільні темпи їхнього відновлення призводять до порушення технологічних процесів у виробництві сільськогосподарської продукції, що адекватно позначається на урожайності, продуктивності тварин та ефективності використання основних засобів. Нееквівалентність обміну сільськогосподарської та промислової продукції, істотне зростання вартості основних засобів промислового виробництва зумовили подовження термінів їхнього оновлення та підвищення ступеня зносу. Важливим практичним завданням сучасності є необхідність формування системи технічних засобів, сільськогосподарських машин та механізмів для забезпечення безперебійного виконання комплексу всіх сільськогосподарських робіт, оскільки матеріально-технічний потенціал аграрних підприємств скорочується та морально старіє [3].

Частка інноваційно активних підприємств становила 13,6 % і є надзвичайно низькою. За критерієм частки підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, Україна майже в півтора рази відстає від найменш інноваційно активних країн ЄС – Латвії (17,4 %) та Болгарії (18,0 %), та більш ніж у п'ять разів від лідера – Ірландії – (74,0 %) [4, с. 157].

Факторами, що перешкоджають активізації інноваційної діяльності сільськогосподарського машинобудування, є [5]:

- техніко-економічні – застарілість матеріально-технічної бази, високий економічний ризик, низький попит на інноваційну продукцію, значні витрати на нововведення, відсутність державної підтримки, високі кредитні ставки; кваліфікованого персоналу;

- соціально-психологічні та культурні – неготовність до нововведень, відсутність необхідних умов для участі в науковій діяльності, низький рівень

інноваційної культури керівників та працівників, відсутність дієвої системи стимулювання інноваційної активності;

- політико-правові – недосконалість законодавства та нормативно-технічної бази, закриття великої кількості науково-дослідних інститутів та дослідно-конструкторських бюро;

- інформаційно-комунікаційні – брак інформації про нові технології, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, відсутність можливостей кооперації з іншими сільгоспмашинобудівними підприємствами.

Катастрофічна ситуація із забезпеченням технічними засобами склалася внаслідок списання значної кількості машин, що відпрацювали свій ресурс. Водночас відсутність власних фінансових ресурсів через неприбуткове ведення господарства, недоступність кредитів комерційних банків, недосконалість лізингових програм не дають змогу сільськогосподарським підприємствам поновити основні засоби виробництва, що вибували. Зменшення кількості технічних засобів спричиняє збільшення на них навантаження, порушення термінів виконання основних агротехнічних робіт. Через фінансову неспроможність сільськогосподарських товаровиробників відсутня можливість купувати нову техніку; заводи-виробники, втративши ринки збуту, не розширюють виробництво, не модернізують виробничі потужності. Вони завантажені на 10-20%, знос технологічного обладнання досягає 70-80%, а його середній вік – 30-35 років. Відставання вітчизняного сільськогосподарського машинобудування від зарубіжних аналогів енергетичних засобів, збиральних машин, комбінованих агрегатів сягає майже двох поколінь [3].

З метою активізації складової інноваційної діяльності як фактора підвищення конкурентоспроможності в агропродовольчій сфері доцільним є створення агротехнопарків у кожному регіоні. При цьому їх засновниками мають стати регіональні органи влади, аграрні та переробні підприємства, наукові установи, підприємницькі і фінансові структури.

Література:

1. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.

2. Агеєва І.В. Сучасний стан матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Агеєва І.В. // Таврійський державний агротехнологічний університет. – 2010. – № 3. Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_3_3/135-139.pdf.

3. Мрачковська Н.К. Оцінка забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами / Н.К. Мрачковська // – [Електронний ресурс] – Режим досту- пу http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2010_10-12/MRACHKOVSKA.pd.

4. Малюта Л. Інноваційний розвиток сільськогосподарського машинобудування в контексті ланцюга «держава – освіта і наука – підприємництво» / Л. Малюта // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 3 (28). – С. 153–161.

5. Луциків І. В. Проблеми розвитку та активізації інноваційної діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування [Електронний ресурс] / І. В. Луциків // X Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти - 2014». – Режим доступу : <http://intkonf.org>.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА З ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

*Кобченко М.Ю., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

На структуру товарної продукції великий вплив має рівень екологізації землеробства. В Україні даний вплив сильно різниться по регіонам. Так, наприклад, Полтавський регіон має давні, багаторічні традиції впровадження тих чи тих систем екологічно спрямованого або альтернативного землеробства (або окремих його елементів). Практична діяльність у цьому напрямку має потужну наукову підтримку як науково-дослідницького, так і академічного середовища регіону. Наукові розробки кількох осередків Полтавської школи органічного (біологічного, екологічного) землеробства відомі не тільки на теренах України, а й за її межами.

Значна кількість праць науковців Полтавського регіону [8] присвячена питанню розробки інтегрованої системи землеробства, яка б урахувала всі кращі властивості альтернативних систем і водночас допускала б у розумних межах застосування мінеральних добрив і пестицидів. Таке землеробство відповідало б, з одного боку, вимогам інтенсивного ведення рослинництва з використанням сучасних досягнень науки і техніки, а з іншого – завданням охорони навколишнього середовища та максимальної реутилізації всіх відходів сільськогосподарського виробництва. Воно орієнтоване на часткову послідовну заміну агротехнічних заходів біологічними операціями, але за високого рівня агрохімічних прийомів [10].

Врахувавши основні науково-дослідні та практичні підходи до формування та використання тих чи тих систем землеробства, що містять екологічноспрямовані елементи, вважаємо доцільним проаналізувати відомі наявні підходи оцінки землекористування сільськогосподарського виробництва агропідприємств Полтавської області на предмет їх ефективності.

Існує значна кількість підходів до кількісно-якісної оцінки ефективності

сільськогосподарського землекористування на основі природо орієнтованого підходу [2, 4, 6, 9]. Більшість із них поєднують три основні складники збалансованого розвитку – екологічний, економічний та соціальний. Порівняння моделей господарювання або ефективності впровадження органічного агровиробництва на підприємствах різних організаційних форм вимагає багато часу, залучення додаткових витрат на проведення досліджень та чіткого окреслення самих показників, що значно ускладнює або інколи робить майже неможливою саму оцінку цих моделей.

Узагальнюючи різні системи показників щодо ефективності агровиробництва, ми запропонували просту схему, що дає змогу класифікувати загальний тренд землекористування господарств відповідної групи.

Найпоширенішими ознаками класифікації еколого-економічних показників з метою оцінки й аналізу рівня екологічності сільськогосподарського виробництва є такі: за змістом – натуральні, натурально-вартісні, вартісні, локальні; за рівнем визначення – народногосподарські, галузеві, регіональні, макрорівень, рівень внутрішньовиробничих підрозділів підприємства; за часовим інтервалом – ретроспективні, поточні, фактичні, оперативні, прогнозні, планові; за об'єктом оцінки – виробництво загалом, виробництво конкретних видів продукції, складники виробничо-господарської діяльності підприємств; за характером використання – регульовальні, індикаторні, допоміжні [1, 3, 5, 7].

Використовуючи загальновідомий методологічний принцип «бритва Окками» (не множити сутність без необхідності), представимо агроекологічну систему землекористування сільськогосподарського підприємства у вигляді двомірної системи перетворення природних ресурсів (землі) на суспільні блага. Еколого-економічний рівень сільськогосподарського виробництва регіону слід аналізувати на підставі системи показників, що формують основні складники (блоки) екологічної діяльності підприємства у взаємозв'язку з виробничо-господарською діяльністю.

Визначальним показником сучасного використання земель є динаміка вмісту гумусу. Дана інформація міститься у агрохімічних паспортах під час здійснення ґрунтових обмежень і суттєво впливає на вивчення явищ, які відбуваються у родючому шарі ґрунту.

В якості показника, що відображає цілеспрямованість сільськогосподарського землекористування, визначено прибуток на 1 га угідь для оцінки сільськогосподарської активності загалом, та на 1 га ріллі – для оцінки ефективності рослинницької галузі.

Наведену систему показників використано для вивчення впливу підходів до землекористування сільськогосподарських підприємств Полтавської області, зокрема екологічного фактору на кінцеві результати діяльності аграрного підприємства.

Полтавська область характеризується високим рівнем сільськогосподарського

освоєння (близько 75 %) та специфікою розміщення у 3 природно-сільськогосподарських зонах, що відповідає розвитку сільськогосподарської галузі.

Середньорічні втрати гумусу в Полтавській області сягають 1,44 млн т за умови загальної маси ґрунту у шарі 0-30 см – 3600 т/га. Зміни вмісту гумусу в ґрунтах області за 30-ти річний період були в межах від 0,3 до 27%. Найбільше вміст гумусу зменшився у Чутівському, Карлівському, Диканському, Новосанжарському районах – 1,46; 1,27; 1,05; 1,04 % відповідно. Так, значна частина чорноземів перейшла від категорії з високим вмістом гумусу до підвищеного.

Щодо економічних результатів, то за підсумками 2014 року загальний експорт продукції господарств Полтавської області та продуктів переробки склав 536,3 млн. дол., що становить 25,2% загального експорту регіону. Обсяги експорту продукції АПК в 3,7 рази перевищили обсяги її імпорту. У товарній структурі експорту пріоритетним були продукти рослинного походження – 43,4% (232,7 млн. дол.), з яких 38,4% становили зернові культури.

У системі агроекологічних умов, яких необхідно дотримуватися у виробничій програмі сільськогосподарського підприємства, ключове місце займає умова дотримання позитивного балансу гумусу. Рівень гумусу в ґрунтах впливає на формування врожаїв сільськогосподарських культур, причому чим менші його запаси, тим більшою є ефективність. Проте, варто зазначити, що витрати органічної речовини (гумусу) є не регульованим параметром, тобто його споживання регулюється рослинами в залежності від наявних агрокліматичних умов. В своїй діяльності сільськогосподарське підприємство спроможне тільки регулювати загальне співвідношення процесів утворення та споживання гумусу. Тому в даному випадку витрати гумусу будемо сприймати як процес, що супроводжує той чи інший характер землекористування, а планований прибуток є регульованою величиною.

Література:

1. Антонєць С. С., Антонєць А. С., Писаренко В. М. та ін. Органічне землеробство: з досвіду ПП «Агроєкологія» Шишацького району Полтавської області. Практичні рекомендації. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 200 с.
2. Екологічна експертиза технологій вирощування сільськогосподарських культур (методичні рекомендації) / за ред. Н. А. Макаренко, В. В. Макаренко. К., 2008. 84 с.
3. Ковальова О. В. Організація управління еколого-спрямованим сільськогосподарським виробництвом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». К., 2008. 20 с.
4. Корніцька О. І. Екологічні та соціально-економічні передумови розвитку виробництва органічної продукції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 03.00.16 «Екологія». К., 2009. 19 с.

5. Купинец Л. Е. Методология формирования комплексной оценки эффектов и эффективности создания органического производства. Органічне виробництво і продовольча безпека. 2013. №1. С.61–66.

6. Легеза Д. Г. Модель органічного виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах. URL: http://mev-hnu.at.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktichna_internet_konferencija/8_shljakhi_pidvishhennja_konkurentospromozhnosti_vitchiznjanikh_pidpriemstv/9-1-0-35 (дата звернення: 02.05.2019).

7. Писаренко В. М. Основні напрями інтегрованого захисту рослин в умовах органічного землеробства. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2008. № 4. С. 14–18.

8. Тарасова В. В. Екологічна статистика (з блочно-модульною формою контролю знань): підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.

9. Тарасова В. В. Екологічність агровиробництва в Україні. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2011. Т. 1. № 1(28). С. 189–196.

11. Чайка Т. О., Бікбаєв І. М. Економічна ефективність органічного землеробства. Дім, сад, город. 2014. № 8. С. 22–23.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Мазіленко С.С.,

аспірант кафедри менеджменту,

Полтавська державна аграрна академія

Одним із пріоритетних напрямів розвитку державної політики є забезпечення продовольчої безпеки як в сфері постачання населення продуктами харчування, так і в сфері промисловості ресурсами. Проблема збереження продовольчої безпеки не є новим явищем, а мала і має глобальний характер як в політичній, так і в соціально-економічній сферах життєдіяльності будь-якої держави і в системі світової політики. Продовольча безпека – це складне багатоаспектне соціально-економічне та політичне явище. В економічній літературі використовуються різні методи її визначення: філософські, соціологічні, економічні, із застосуванням методів економіко-математичного моделювання та ін.

Уперше термін «продовольча безпека» з'явився після зернової кризи 1972-1973 рр. Під світовою продовольчою безпекою розумілося «збереження стабільності на ринках продовольчих товарів при доступності базових продуктів харчування для всіх країн світу» [2].

Сьогодні в багатьох українських економічних словниках та енциклопедіях немає визначення терміна «продовольча безпека». Немає єдиної думки і

серед вчених-економістів у визначенні даного поняття. Однак представники провідних економічних шкіл єдині у визначенні складових економічної безпеки. Поширеним є визначення продовольчої безпеки як здатності держави гарантувати задоволення потреби населення країни в продовольстві на рівні, що забезпечує його нормальну життєдіяльність [3].

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» дає таке визначення цьому поняттю: «продовольча безпека – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання його звичайної життєвої діяльності» [4].

Як об'єкт дослідження, продовольча безпека розглядається перш за все як система виробництва і розподілу продуктів харчування.

За своїм економічним змістом продовольча безпека охоплює чотири основні складові умови її досягнення, зокрема:

- фізичну доступність продовольства, тобто наявність продуктів харчування на всій території країни за будь-якої необхідності і в необхідному асортименті. У рамках цієї складової розраховують такі показники оцінки стану продовольчої безпеки: рівень самозабезпечення видами сільськогосподарської продукції і продовольством, харчову цінність споживаного продовольства, частку імпорту в продовольчих ресурсах, територіальну доступність продуктів харчування і т.д.;

- економічну доступність продовольства. Кожен громадянин повинен мати такий рівень доходів, який дозволяє купувати продукти харчування незалежно від соціального статусу і місця проживання. Розраховуються такі показники, як співвідношення темпів зростання грошових доходів населення і цін на продовольчі товари, поляризація розподілу грошових доходів за соціальними групами, частка витрат на продовольство в загальних витратах людини і т.д.;

- стійкість доступу до продовольства, яка полягає в гарантованості доступу продовольства кожному громадянину не тільки в короткостроковій, а й в довгостроковій перспективі;

- безпеку харчування, яку розглядають як можливість запобігання виробництву, реалізації та споживання неякісних продуктів харчування, які шкодять здоров'ю населення. Для цього розраховують обсяг забракованих державними органами продуктів харчування, чисельність населення із зайвою вагою і т.д. [1].

Також варто підкреслити і зворотний зв'язок продовольчої безпеки і конкурентоспроможності, оскільки основною умовою досягнення продовольчої незалежності є ефективна діяльність товаровиробників і покращення загального стану економіки. Тобто конкурентоспроможність бізнесу формує виконання продовольчої політики країни. У той же час ефективна робота сільського господарства і переробних виробництв сприяє розвитку ринків сировини і продуктів харчування, створенню нових робочих місць, підтримує зайнятість населення країни і створює умови для підтримки їх доходів, збільшує надходження в бюджет за рахунок зростання податкових відрахувань.

Крім того, забезпечення продовольчої безпеки, як і конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, пов'язане з типовими для них ризиками: макроекономічними (зниження інвестиційної привабливості вітчизняного реального сектора, залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури); технологічними, виробничими, фінансовими ризиками.

Таким чином, місце і роль продовольчої безпеки проявляються у взаємозв'язку з іншими складовими системи національної безпеки. Відповідно, продовольча безпека займає особливе місце в економічній стабільності розвитку регіонів і держави.

Література:

1. Акопян О.О. Современное состояние и перспективы обеспечения продовольственной безопасности Украины [Електронний ресурс] / О.О. Акопян, А.Н. Химченко. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/1410/1439.

2. Алтухов А.И. Концептуальные основы обеспечения продовольственной безопасности страны / А.И. Алтухов, И.Г. Ушачев и др. – М.: ГНУ ВНИИЭСХ, 2008. – 176 с.

3. Басюркіна Н.Й. Продовольча безпека як системна характеристика функціонування агропромислового сектору економіки / Н.Й. Басюркіна // Економіка харчової промисловості. – 2011. – № 2. – С. 5-10.

4. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – С. 527.

ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Мареніченко В.В.,

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та права,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Дослідження питання управлінського рішення та, відповідно, сучасного досвіду отримує новий імпульс через суттєві перетворення в економічному, політичному та соціальному середовищі.

Процеси прийняття управлінських рішень в органах влади мають специфічні особливості в різних країнах. Національні особливості виконання цього універсального процесу ґрунтуються не тільки на відмінних історичних

традиціях, а й похідній різниці в ментальному плані.

Слід розглянути передовий досвід країн, органи влади яких змогли досягти високого рівня розвитку. Показником успішності в сучасному динамічному світі цілком виправдано вважають рівень економічного розвитку, що забезпечується на основі високого рівня добробуту людей та оптимально організованої системи публічного управління. До країн із зазначеними характеристиками відносять країни «Великої Сімки»: США, Японію, Канаду, Німеччину, Велику Британію, Францію, Італію. Економіки цих країн загально визнані як найпотужніші у світі, а системи організації влади, як і системи прийняття управлінських рішень в них, є взірцями для всіх інших країн.

Не всі із зазначених країн заслуговують окремої уваги в рамках дослідження процесів прийняття управлінських рішень. Управлінська школа в деяких з цих держав є, фактично, повтор іншої держави, що не дає особливого чи унікального взірця організації.

Зокрема, адміністративна система Великої Британії через її організаційний універсалізм має найдавніший спектр традицій публічного управління. Процес прийняття управлінського рішення в органах публічного управління даної країни організований, враховуючи багатий досвід та глибинні морально-етичні та ідеологічні настанови.

Порівняно за віком є система публічного управління США. Вона має відмінності від британської системи зі своїми особливостями, а саме:

- змагальна ідеологія американського суспільства;
- розповсюдженість механізмів, направлених на комерційний менеджмент.

Американська система публічного управління ґрунтується на активному залученні методології, направленої на комерційний менеджмент. Тим не менш, посадові особи, що приймають управлінське рішення, в повній мірі мають усвідомлення ситуативності цих рішень та намагаються зробити компенсацію цього динамічністю діяльності. Повний процес публічного управління в США є постійним прийняттям управлінських рішень в ситуаційних умовах, що постійно змінюються. Така динамічність дозволила американській системі публічного управління успішно діяти протягом останніх століть.

Канадська система публічного управління представлена симбіозом систем вищенаведених країн.

Французька система публічного управління використовує суперечливе поєднання поваги до права особистості з преклонінням державній ідеології. Вона має широкий спектр відмінностей від прагматичності англо-саксонської моделі. Французькі чиновники сумлінно мають слідкувати встановленим процедурам, що об'єднує потужність бюрократичного корпусу та робить процес прийняття управлінських рішень у французьких органах влади специфічним явищем.

Прагматичним є той факт, що організація французької системи публічного

управління є успішною. Вона стала певним еталоном для інших країн. Для країн-позичальників відносять не лише багато колишніх французьких колоній, але й сучасні успішні країни.

Зокрема, система публічного управління Італії ґрунтується на великій кількості запозичень у Франції (організація територіального устрою, принципи здійснення процедур).

В той же час, Німеччина, в схожій мірі з Францією та Італією, має континентально-європейський ментальний простір. Вона після Другої Світової війни мала значні корективи в організації системи публічного управління. Це вплинуло на те, що управлінські структури та процедури представляють симбіоз, який включає континентальний раціоналізм та англо-саксонський прагматизм.

Одна з наймолодших серед зазначених у межах цього дослідження країн є система публічного управління Японії. Після радикальної зміни системи управління майже півтора століття тому («революція Мейзді») в цій країні була запроваджена адміністративна система, яку не змогла змінити навіть катастрофічна поразка в Другій світовій війні та наступна за цим військова окупація. Активний зовнішній вплив так і не зміг змінити ідеологію функціонування органів влади з її унікальними світоглядними засадами (від уявлень про сутність процесу державної служби до ставлення до людини). Все це зробило роботу органів влади в Японії унікальним явищем, яке поєднує в собі гіпертрофовану повагу до традицій з активним застосуванням новітніх методів та технологій [2].

Японська система управління (навіть в органах влади) заснована на ідеях широкого залучення та консенсусу. Згідно з положеннями класичної (західної) теорії менеджменту кожна особа в організації повинна отримувати доручення від свого безпосереднього вищого керівника та відповідати за роботу тільки перед ним. Тобто, відповідальність за рішення несе лише одна людина. Японська система протилежна: відповідальність за прийняття рішень несе вся група, жодна людина не має права одноосібно приймати рішення. Тому японська система організації прийняття управлінського рішення в органі влади передбачає певну специфіку здійснення всіх операцій на різних етапах цього процесу [1].

Аналіз світового досвіду дозволив визначити, що система прийняття управлінських рішень у вищезазначених країнах створювалася та розвивалася з урахуванням культурних, традиційних особливостей, а також менталітету людей.

Сьогодні для України є актуальним використання світового досвіду конструювання системи публічного управління, а, особливо – на місцевому рівні. Через взаємодію місцевих (регіональних) органів влади з громадськістю вдосконалення слід вводити з низів влади. Використовуючи зарубіжний досвід прийняття рішень в публічному управлінні, ми зможемо прискорити процеси вдалих реформ та отримати вектор рівня європейських країн, на які зараз рівняється і Україна.

Література:

1. Білинська М.М. Прийняття управлінських рішень: організаційно психологічний аспект: навч. посіб. / М.М. Білинська, Ю.В. Ковбасюк. – К.: НАДУ, 2011. – 232 с.
2. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс. – Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.

СУЧАСНІ ФАКТОРИ ТА ТРЕНДИ ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ

Мартинюк О.В.,

*доцент кафедри міжнародного менеджменту,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана*

В умовах нової економіки знання технологій та методи їх ефективного використання стали основним джерелом благополуччя і процвітання держав і тому освіта є стратегічним ресурсом. Визнання цінності і доцільності інвестицій в професійний та особистий розвиток людини підвищує інтенсивність міжнародної академічної мобільності і експорту освітніх послуг. Ринок освітніх послуг набуває ознак глобального, а академічна (освітня) міграція утверджується як ключовий світовий тренд. Навчання в іншій країні сьогодні дає можливість не тільки отримати унікальні знання, а й цінний соціальний досвід, можливість зрозуміти критерії життя за кордоном і отримати вигідні і цікаві зв'язки.

В сучасних умовах продовжують стабільно розширюватися масштаби навчальної міграції і, за даними Світового банку, якщо в середині 1980-х рр. чисельність іноземних студентів ВНЗ оцінювалася в Європі в 800 тис. осіб, в 1990-х — понад 1 млн осіб, в кінці ХХ ст. - близько 1,5 млн осіб, то в 2018 р. вже перевищила 3 млн. осіб. Найбільшими країнами, які приймають навчальних мігрантів, залишаються США, Великобританія, Німеччина, Франція, Австралія, Японія, Канада і Росія. Більшу частину освітньої міграції складає потік осіб, які орієнтовані на отримання знань в школах, коледжах і університетах. Також значну частину становлять студенти мережі мовної та професійної підготовки зарубіжних фахівців, за допомогою якої трудові мігранти включаються в систему освіти приймаючих країн. Для студентів, аспірантів, докторантів, стажистів, професіоналів, що підвищують свою кваліфікацію в різних освітніх структурах, організаціях та компаніях в зарубіжних країнах, навчальна міграція є одним з найдоступніших шляхів потрапити на міжнародний ринок праці.

Країни-донори і країни-реципієнти розглядають освітню міграцію як спосіб підвищення чисельності працездатного населення і кваліфікованих

фахівців на ринку праці без значних соціальних і фінансових витрат; для багатьох з них навчання іноземних студентів, продаж технологій, підручників і програм перетворюються в одну з важливих статей прибутку. Разом з тим спектр наслідків даного процесу охоплює не тільки економічні, але і політичні, демографічні, соціокультурні зміни, зумовлені взаємною адаптацією суспільства і мігрантів, ефекти яких в даний час повністю не вивчені.

Для сучасних мігрантів все більш привабливими стають можливості транскордонної освіти і підвищення кваліфікації, включаючи дистанційні та віртуальні форми, а також комплекс умов їх отримання (тип візи і можливості громадянства, тимчасові обмеження і умови повернення, можливість навчання у вищих навчальних закладах кількох країн в рамках однієї програми). Сьогодні освітня міграція багато в чому обумовлюється наявністю міграційних мереж нової якості, які функціонують за рахунок підтримки навчальних, наукових, трудових відносин та контактів, етнічних, релігійних, родинних та інших зв'язків у різних країнах. Факторами міграції в цьому випадку виявляються перспективи професійної самореалізації і роботи в середовищі однодумців, рівень науково-технічного забезпечення та розвитку, очікуваний розмір оплати праці, адекватний витратам на придбаний людський капітал.

Позитивна динаміка зміни чисельності навчальних мігрантів, що спостерігалася протягом останніх десятиліть, їх розподіл між регіонами світу не тільки вказують на збереження стійкого попиту на професіоналів на міжнародному ринку праці, а й є індикаторами адаптивності освітніх систем різних країн. Політичні і соціальні трансформації, що відбуваються на локальному (реформи і кризи в певних країнах світу) і глобальному (посилення впливу економіки, культури і політики розвинених країн на ситуацію світі) рівнях, визначають можливості держав в конкурентній боротьбі за талановитих перспективних абітурієнтів.

Привабливість освітньої міграції незаперечна, оскільки окрім наукових і академічних переваг, яких набувають навчальні заклади, що приймають талановитих іноземних студентів, вона створює додаткові економічні, соціальні та політичні ефекти, наприклад інтернаціоналізація моделей організації і ведення бізнесу. З огляду на реалії сучасної ринкової економіки і можливості зайнятості в перспективі, багато провідних професіоналів і управлінців обирають в якості стратегії підвищення кваліфікації отримання освіти в країнах, що демонструють високі показники фінансової стійкості і надійності. Згідно глобального рейтингу університетів світу, підготовленому аналітиками The Financial Times, найбільш привабливими для іноземних слухачів за критерієм співвідношення інвестицій в навчання і очікуваного доходу після його завершення є бізнес-школи Великобританії (London Business School), США (University of Pennsylvania: Wharton; Harvard Business School), Франції (HEC Paris, Insead), Китаю (Hong Kong UST Business School, Ceibs), Індії (Indian Institute of Management, Ahmedabad (IIMA)), Іспанії (IE

Business School), Швейцарії (IMD). У більшості провідних бізнес-шкіл чисельність навчальних мігрантів досягає чверті всіх учнів: наприклад, 25,3% - в Оксфордському університеті, 23,3% - в Гарварді, 18,7% - в Принстоні.

Отже, міжнародну освітню міграцію можна розглядати як наслідок адаптації студентів до змінюваних реалій ринку праці, освітніх послуг, флуктуацій в економіці.

Ухвалення рішення про переїзд і способи його здійснення пов'язане з необхідністю продумати і оцінити безліч різних чинників, які також слід враховувати при розробці заходів щодо стимулювання навчальної міграції, зокрема: політику приймаючої країни щодо іноземних студентів (простота отримання візи, можливість поєднувати роботу з навчанням або залишатися в країні після закінчення освіти); можливості зайнятості в приймаючій країні та країні-донорі студентів (перспективи запрошення на роботу за кордоном, попит на певні спеціальності на локальному ринку праці); визнання придбаних знань і навичок в країнах вибуття і перебування, міжнародне визнання кваліфікації; величину витрат навчання за кордоном (вартість навчання і проживання, джерело фінансування і його надійність, інфраструктура соціальної підтримки іноземних громадян, можливість отримання пільг і субсидій); репутацію і передбачувану якість освітніх інститутів і освітньої системи у приймаючих країнах; можливість і доступність післядипломної освіти в країні походження (доступність другої вищої освіти та аспірантури, обмеження щодо квот на деякі спеціальності, вимоги до рівня підготовки і форми його підтвердження); транскордонні зв'язки між студентами, аспірантами, їх науковими керівниками та іншими членами наукового співтовариства приймаючої сторони; можливість збереження особистих, дружніх і професійних контактів на батьківщині; мова приймаючої країни і можливості її вивчення; рівень і сприйняття якості життя в приймаючій країні (транспортна доступність, клімат, культурні та туристичні можливості, культура і релігія, політична стабільність тощо); географічну і культурну близькість країн походження та призначення, історичні зв'язки.

Скориставшись потужним сучасним трендом підвищення інтересу студентів і професіоналів до отримання закордонної освіти, Україна має шанс створити тенденцію до поступового підвищення частки присутності нашої держави на світовому ринку освітніх послуг.

ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*Вараксіна О.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Михайло В.В., здобувач вищої освіти,
Полтавська державна аграрна академія*

Маркетинг розглядається як комплексна система заходів з організації управління виробничо-збутовою діяльністю, що базується на вивченні ринку продукції, що виробляється на підприємстві, з метою максимально можливого задоволення в ній потреб покупців. У функції маркетингу входять комплексне вивчення ринку, планування товарного асортименту, політика цін, реклама і стимулювання збуту, управління збутом.

На конкурентоспроможність підприємства, а тому й продукту, виготовленого на даному підприємстві, впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Прояви та виникнення внутрішніх чинників залежать від самої діяльності підприємства, його ресурсної бази, системи управління, менеджменту. Зовнішні чинники обумовлені станом зовнішнього середовища, яке впливає на діяльність підприємства. Це можуть бути науковотехнічні, економічні, соціальні, екологічні, політичні чинники [1].

Маркетингові методи забезпечення конкурентоспроможності являють собою комплекс етапів маркетингової діяльності, що класифікуються за функціями, які вони виконують у маркетинговому процесі: маркетингове дослідження (збір та аналіз інформації), планування, сегментація та позиціонування, комплекс маркетингу (досягнення), контроль. Особливо важливою функцією є контроль за зовнішніми факторами і всіма етапами виробничо-збутової діяльності підприємства та його підрозділів, в тому числі і управління, і маркетингу. Забезпечення постійної конкурентоздатності підприємства, що виражається у його прибутковості вище середнього рівня серед учасників ринку протягом тривалого періоду часу є основним завданням маркетингу. Тільки за такої умови маркетингова діяльність підприємства ефективна [4].

Прийняття нової маркетингової стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємств вимагає чіткої організаційної підготовки та глибокого дослідження, аналізу та резюмування висновків за чинниками та їх показниками з використанням методів та моделей оцінювання конкурентоспроможності [2].

Характерними ознаками маркетингової системи підприємства мають бути:

- відповідність стратегічним довгостроковим пріоритетам і цілям України;
- поетапність зазначеного процесу;
- наявність природних ресурсів та біологічних активів;
- техніко-технологічне оснащення;

- інвестиційна привабливість галузі;
- достатній рівень інформатизації галузі;
- врахування соціально-демографічної ситуації;
- регіональних і зональних особливостей, а також особливостей інституційного середовища – внутрішнього і зовнішнього.

Для забезпечення статичної і динамічної стійкості маркетингової системи інтеграції підприємств необхідно не лише враховувати основні детермінанти відродження, але й створювати умови для ефективного міжсекторного узгодження стратегічного розвитку секторів, а саме політичного, соціального, економічного та екологічного. Треба врегулювати результативний зв'язок усіх структурних елементів (як керівних, так і керованих), що забезпечить оптимальне виконання всіх процесів та оперативний зворотний зв'язок, що допоможе коригувати ці процеси. Життєздатність вітчизняної маркетингової системи управління підприємствами залежатиме від дбайливого ставлення до всіх груп ресурсів, оптимального їх використання та комбінації, орієнтації на самозабезпеченість держави та експортні можливості й інтеграції з іншими системами [1].

Процес формування конкурентоспроможності продукції тісно пов'язаний із маркетинговим стратегічним управлінням, яке передбачає виконання довгострокових цілей у забезпеченні високого рівня лояльності споживачів, з досягненням ринкових цілей: бажаної частини ринку, рівня прибутковості, обсягів реалізації тощо.

Стратегічний маркетинг є консультативно-регулюючою ланкою у процесі номінального виробництва та збуту продукції. Маркетингові інструменти, які використовуються у стратегічному аспекті мають реалізовуватись в рамках єдиної маркетингової стратегії, розробленої відповідно до особливостей підприємства та стратегічних цілей. Але першочерговим в процесі маркетингового забезпечення конкурентоспроможності продукції підприємств є розроблення та реалізація маркетингової стратегії для формування цільового рівня конкурентоспроможності продукції. Для його ефективного застосування в загальній управлінській діяльності підприємств необхідно визначити «точки впливу» стратегічного маркетингу у класичному підході виробничої діяльності.

Іншими словами, завданням дослідження є визначення структури конкурентоспроможності продукції підприємств, визначення основних етапів та чинників впливу на дану структуру, ідентифікацію маркетингової ролі та визначення форми та моменту впливу стратегічного маркетингу у формуванні даних складових конкурентоспроможності [3].

Заходи стратегічного характеру дозволять сформувати певний рівень конкурентоспроможності продукції через управління асортиментом, втіленням інновацій, фірмового стилю, стратегічного ціноутворення, управління збуту, заходи формування попиту.

Тобто маркетингова орієнтація в бізнесі дозволяє максимально ефективно задовольнити потреби споживача через застосування маркетингових інструментів у сфері комунікаційної, товарної, цінової політики та політики розподілу. Тобто стратегічний маркетинг дозволяє розробити та реалізувати стратегію підприємств максимально орієнтуючись на ринкові потреби з допомогою ефективною ринковою сегментації, орієнтації на інновації з метою отримання цільового прибутку та забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його продукції.

Тактичні інструменти маркетингу передбачають контроль якості продукції та сервісу, тактичне ціноутворення та формування ціни, логістику та якість роботи посередників, використання реклами, зв'язків з громадськістю, прямого маркетингу, заходів стимулювання збуту [3].

Виробники мають бути здатними виробляти свою продукцію, а маркетинг – зробити цей процес успішним, забезпечуючи виробника конкурентними перевагами. Маркетингова діяльність забезпечує конкурентоспроможність продукції прямо – за рахунок вартісних та не вартісних факторів, і опосередковано шляхом пошуку сегменту ринку, потреби якого відповідають сукупності характеристик продукції.

Виявлення конкурентних переваг та розробка ефективної стратегії щодо маркетингу продукції з якомога меншими витратами дозволяє потенційним конкурентним перевагам стати реальними. Саме в цьому і розкривається суть маркетингової діяльності в аспекті забезпечення конкурентоспроможності – шляхом дослідження (виявити переваги та підсилити їх за рахунок розробки ефективної стратегії) [4].

Література:

1. Гуменюк А.В. Маркетингове забезпечення процесу створення конкурентоспроможної овочевої продукції / А.В. Гуменюк, О.Б. Школенко // Економіка і суспільство. – 2017. – № 12.
2. Дудяк Р.П. Маркетингове забезпечення конкурентоспроможності підприємств у формуванні їх збутової політики / Р.П.Дудяк, С.Я. Бугіль, О.Р. Дудяк // Львів. – 2009.
3. Том'юк О.Я. Маркетингове забезпечення конкурентоспроможності продукції автомобілебудівних підприємств / О.Я. Том'юк, О.В. Юринець // Дисертація. – Національний університет «Львівська політехніка». – 2016.
4. Назарчук Р.С. Маркетинг у забезпеченні конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Р.С. Назарчук, А.О. Харенко // Уманський національний університет садівництва.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Москалець М.М., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри публічного управління та права,
проректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»,*
*Шапран Л.О., кандидат технічних наук,
професор кафедри публічного управління та права,
проректор КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Питання якості та ефективності управління закладами освіти с кожним днем набувають в суспільстві гостроти та актуальності. Кінцевий результат освітньої діяльності сучасної школи, нажаль, не завжди відповідає новому баченню змісту освіти, глобальних та вітчизняних проблем її розвитку. Тема підготовки управлінських кадрів – надзвичайно важлива в процесі стратегічних змін на сучасному етапі галузевих реформ. Висвітлення даної проблематики вимагає розгляду як традиційно - академічних підходів до організації діяльності управління, так і акцентовано-специфічних в умовах сучасного державного управління освітою.

На кожному етапі становлення української державності система освіти набирає все більш чітко окреслених національних ознак. Національне в освіті постає засобом включення особистості в суспільне буття і дає можливість сформувати риси національного характеру, національний образ світу, ментальність, світогляд особистості, розуміння нею своєї ролі та місця у процесах державотворення.

Процес становлення незалежної демократичної України з її прагненням стати повноправним членом європейської спільноти передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному бутті цивілізованого життя. В основу покладаються загальнолюдські цінності та духовні, моральні і культурні засади життя українського народу. Тому мета сучасного освітнього процесу-не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота, інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам глобалізації цих процесів, що відбуваються у світі. Молода людина повинна вміти вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ, не втрачати своєї індивідуальності.

Педагогічні ідеї які формуються у світовому просторі не мають сьогодні етнічно або географічно обмежені риси. Засвоєння всесвітніх знань, ознайомлення із світовою культурою, основами макроекономіки, всесвітньої історії та спілкування у всесвітніх мережах вимагають від школи, від її

керівників нового мислення та нових освітніх акцентів.

Перед ними стоїть завдання при виконанні державного замовлення на надання освітніх послуг усвідомлювати, що центром всіх зусиль педагогів повинна стати дитина яка здатна стати особистістю усвідомлено включеною у процес державотворення .

Надзвичайно складно сьогодні, в ситуації політичної нестабільності суспільства, ставити змістовні завдання в освітньому просторі. Слід визнати, що чим вище рівень освіченості, тим вище рівень національної свідомості. Неосвіченою особистістю легше маніпулювати. Нажаль, це доводить та агресивна не цивілізаційна форма вирішення суперечностей в сучасному політикумі України. Національне виховання передбачає в першу чергу активну участь у державотворенні, а не в використанні досягнень суспільства для самореалізації за межами країни. Тобто, повинна бути усвідомлена налаштованість на участь у виробництві матеріальних благ і на вмінні виробляти конкретні практичні кроки вдосконалення державних інституцій та організаційних основ побудови власної справи на теренах своєї країни, а не за її межами.

На думку сучасних дослідників важливим є не тільки вміння оперувати знаннями, а й бути готовим змінюватись і пристосовуватись до потреб ринку праці, управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Це актуалізує значення компетентнісного підходу.

Компетентнісний підхід означає переорієнтацію з процесу на результат у діяльнісному вимірі. Результат розглядається з позицій затребуваності у суспільстві, забезпечення спроможності особистості самостійно діяти, вирішувати життєві та професійні ситуації.

У документах Ради Європи подається наступний перелік ключових компетенцій:

1) Думати, тобто організовувати взаємозв'язок минулих і теперішніх подій; критично ставитись до того чи іншого аспекту розвитку нашого суспільства; займати позицію в дискусіях і виробляти свою власну думку; бачити важливість політичного й економічного оточення, в якому відбувається навчання й робота; оцінювати соціальні звички, пов'язані зі здоров'ям, споживанням, а також з довколишнім середовищем; уміти оцінювати твори мистецтва і літератури;

2) Вивчати, тобто вміти здобувати користь і досвід; організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх; організовувати свої власні прийоми навчання; уміти вирішувати проблеми; самостійно займатися своїм навчанням;

3) Шукати, тобто затребувати різні бази даних; опитувати оточення; консультуватися; отримувати інформацію; уміти працювати з матеріалом і класифікувати його;

4) Співпрацювати, тобто уміти працювати в групі; приймати рішення; улагоджувати суперечності й конфлікти; уміти домовлятися; уміти розробляти

і виконувати проекти;

5) Адаптуватися, тобто уміти використовувати нові технології інформації та комунікації; доводити гнучкість перед обличчям змін; показати стійкість перед труднощами; уміти знаходити нові рішення;

6) Братися до справи, тобто включатися у проекти; нести відповідальність; довести солідарність; зробити свій внесок у справу; уміти користуватися новими технічними засобами.

Керівникам закладів освіти необхідно усвідомити, що особливе значення в оцінюванні якості освіти за Європейськими стандартами надається ключовим компетенціям, до яких належать: соціальна компетенція, комунікативна компетенція, соціально - інформаційна компетенція та когнітивна компетенція. При цьому слід мати на увазі, що ключові компетентності, мають рухливу і перемінну структуру, залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей самовизначення особистості в соціумі. Саме на таких орієнтирах повинна об'єднуватись освітянська громада в намірах подолати негативні тенденції соціально-історичних та глобалізаційних процесів.

Отже, українське суспільство перебуває у непростій ситуації пошуку власного шляху розвитку у світі, що глобалізується і поряд з можливими ризиками для України, ці процеси дають нашій державі шанс зайняти гідне місце на новому етапі розвитку цивілізації, опираючись на освіту та науку. Кінцевим результатом освітніх зусиль має стати сформована цілісна особистість – полікультурна, повноправна, самостійна, та творча, яка реалізує свої потенційні можливості на благо України.

Література:

1. Закон України «Про освіту» -К.: Генеза, 1996.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» -К.: Відомості В.Р.,1999.
3. Національна доктрина розвитку освіти. Указ президента України від 17 квітня 2002 р. № 347//Освіта України.-23 квітня 2002 р. (№33).
4. Концепція реформування освіти України на період 2015-2025 років.
5. Дорожня карта освітньої реформи 2015-2025 років.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді в Україні (2015 рік).
7. Авер'янова Н.І. Національне виховання в контексті глобалізації// Філософська думка.-2011.-№8.С.15-58.
8. Основи національного виховання. Концептуальні положення/За ред. В.Кузя, Ю.Руденка, З.Сергійчук,-К.,2010.
9. Формування національних, загальнонародських ціннісних орієнтацій студентської молоді: Мат. між нар. наук.-практ. конф.(11-12 грудня 2013 р.).-К.,2013.
10. Шейко В.О. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.): У 2-х т.-Х., 2014. –Т.2.

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Стеценко М.О.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія*

Зазвичай при вирішенні екологічних проблем використовувалися різні методи знешкодження забруднюючих речовин, що утворювалися в процесі виробництва. Основна увага приділялася при цьому технічним і технологічним аспектам. У сучасних умовах, поряд із підвищенням екологічних вимог до технологій виробництва, менеджмент виходить на перший план і стає вирішальним фактором, який визначає подальший ефективний розвиток підприємства. Таким чином, при вирішенні екологічних проблем підприємства більше уваги приділяється менеджменту, політиці, культурі, які знаходять своє вираження в стилях і методах управління.

Усі ці аспекти висувають нові вимоги до управління діяльністю всіх видів підприємництва і, відповідно, до знань і компетенції менеджерів всіх рівнів у сфері екології. Необхідно враховувати екологічні особливості в управлінні виробництвом, розробці нової продукції, маркетингових операціях, персоналі та фінансах.

Відновити баланс між викидами шкідливих речовин у середовищі та екосистемою підприємства може екологічний менеджмент.

Екологічний менеджмент підприємства – це частина загальної системи менеджменту, що включає в себе організаційну структуру, планування, розподіл відповідальності, практичну діяльність, процедури, процеси і ресурси, необхідні для розробки, впровадження, досягнення цілей екологічної політики, її перегляду і коректування [1, 2].

Нині науковці доводять доцільність впровадження екологічного менеджменту у сільськогосподарські підприємства. Енс Колк (Ans Kolk) звертає увагу на необхідність посилити екологічну свідомість та відповідальність власників бізнесу, споживачів продукції, послуг й працівників підприємств [3].

Що стосується системи екологічного менеджменту, то вперше це поняття було чітко визначено і роз'яснено в Стандарті Великобританії в 1992 році. Принципи, закладені в цих стандартах, були трансльовані в серію стандартів, рекомендованих всьому світу. Планування системи екологічного менеджменту є найважливішою умовою її успішного функціонування. Кожне велике підприємство, що має шкідливий вплив на природне середовище, здійснює розробку екологічних програм і планує їх поетапну реалізацію, виходячи зі своїх фінансових можливостей, а також виконує процедури їх схвалення державними природоохоронними органами.

**Етапи впровадження екологічного менеджменту
в сільськогосподарських підприємствах [4]**

Етапи	Заходи	Документація
Аналіз і дослідження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оцінка екологічної ситуації у с.-г. підприємстві. 2. Оцінка та аналіз впливу діяльності галузей на навколишнє природне середовище 3. Ухвалення рішення про впровадження екологічного менеджменту. 4. Визначення екологічних аспектів діяльності с.-г. підприємства та визначення законодавчих природоохоронних вимог. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Звіт про проведення моніторингу екологічної діяльності с.-г. підприємства. 2. Звіт про проведення моніторингу впливу діяльності галузей на навколишнє природне середовище. 3. Наказ про впровадження екологічного менеджменту на с.-г. підприємства. 4. Проект тексту екологічної політики с.-г. підприємства.
Створення екологічної служби і підготовка персоналу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення повноважень і відповідальних серед вищого керівництва. 2. Введення структури адміністративного екологічного управління – створення екологічної служби с.-г. підприємства. 3. Навчання фахівців з упровадження екологічного менеджменту (програми та план навчання). 4. Організація механізму контролю робочих процедур 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Документальна розробка задекларованих принципів та зобов'язань щодо екологічних аспектів діяльності с.-г. підприємства. 2. Розробка системи документообігу і записів для екологічної служби. 3. Розробка інструкцій з підготовки фахівців за галузями. 4. Положення про контроль робочих процедур.
Розробка та впровадження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка завдань програми екологічного менеджменту. 2. Впровадження програми екологічного менеджменту за галузями. 3. Розробка планів дій реагування на нештатні ситуації, які можуть впливати на навколишнє середовище. 4. Визначення вимог до моніторингу. 5. Впровадження робочих процедур. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проект тексту програми екологічного менеджменту с.-г. підприємства. 2. Програма екологічного менеджменту с.-г. підприємства. 3. Інструкція плану дій реагування на нештатні ситуації. 4. Розробка процедур моніторингу. 5. Документальний механізм впровадження робочих процедур.
Проведення аудиту та оцінки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз керівництвом запланованих заходів. 2. Проведення внутрішнього аудиту. 3. Періодичне проведення моніторингу і оцінки ефективності роботи програми екологічного менеджменту в галузях. 4. Удосконалення програми екологічного менеджменту с.-г. підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Протокол заходів з боку керівництва. 2. Звіт про внутрішній аудит. 3. Звіт про проведення моніторингу і оцінки ефективності роботи програми екологічного менеджменту в галузях. 4. Розробка процедур для виявлення і виправлення невідповідностей програми екологічного менеджменту.
Сертифікація	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення передсертифікаційного аудиту екологічного менеджменту. 2. Вибір органу сертифікації. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Звіт про передсертифікаційний аудит. 2. Замовлення на сертифікацію.

Тому впровадження процедур планування системи екологічного

менеджменту передбачає насамперед адаптацію існуючої практики планування охорони навколишнього середовища у підприємствах до вимог стандартів. Відповідно до цих вимог планування системи екологічного менеджменту в організації повинно включати визначення екологічних аспектів її діяльності, встановлення відповідності діяльності організації законодавчим і іншим вимогам у сфері охорони навколишнього середовища, формування цільових і планових екологічних показників організації, а також розробку програм управління охороною навколишнього середовища.

Впровадження системи екологічного менеджменту є складним процесом, що спричиняє зміну структури і виробничих відносин всередині підприємства та вимагає істотних тимчасових і матеріальних ресурсів. У зв'язку з цим виникає необхідність визначення доцільності впровадження стандартизованої системи екологічного менеджменту, адаптованої до поточних потреб підприємства.

Розробка ефективної системи екологічного менеджменту починається з розуміння того, як підприємство може взаємодіяти з навколишнім середовищем. Екологічні аспекти найчастіше пов'язані з недотриманням законодавчих та інших вимог, а також основних принципів державної політики у сфері охорони довкілля та природокористування.

Дослідивши шляхи впровадження системи екологічного менеджменту та адаптувавши їх до специфіки аграрного виробництва, М.І. Мартинчук виділив оптимальні етапи її впровадження (табл. 1).

Таким чином, інтеграція екологічно значимих напрямів діяльності в загальну систему менеджменту може привести до ефективного впровадження системи екологічного менеджменту, а також позначитися на підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства вцілому.

Література:

1. Siebert H. Economics of environmental theory and policy. – Berlin : Springer, 1998. – 187 p.
2. Soderbaum P. Ecological Economics: A Political Economics Approach to Environment and Development. – London : Earthscan, 2000. – 287 p.
3. Ans Kolk. Economics of Environmental Management. – Harlow: Pearson Education. – 2000. – 205 p.
4. Мартинчук М.І. Впровадження екологічного менеджменту в сільськогосподарських підприємствах / М.І. Мартинчук // Збалансоване природокористування. – 2014. – № 2. – С. 57-62.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Ткаченко В.І., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

Кадрова безпека є однією з найбільш важливих і актуальних проблем в системі економічної безпеки підприємства. Важливість забезпечення кадрової безпеки охоплює всі рівні економічних відносин: мікроекономічні, макроекономічні, інтерекономічні.

В загальній системі економічної безпеки кадрова безпека тісно пов'язана з підсистемою управління персоналом. За останні кілька років зросли кількість і масштаб виробничого шпигунства. Відповідно до загальносвітових критеріїв оцінки виявлено, що близько 80 % економічного збитку підприємства відбувається через дії персоналу [3]. Зупиняючись на внутрішніх загрозах економічної безпеки, до яких відноситься кадрова, необхідно відзначити, що остання домінує по відношенню до інших складових системи безпеки, так як персонал бере безпосередню участь у всіх процесах, що відбуваються в організації.

По суті, кадрова безпека – це процес, який запобігає негативному впливу на безпеку країни в цілому, в певній мірі – це зменшення ризиків та загроз, які пов'язані з трудовими ресурсами, їх професіоналізмом, інтелектуальним потенціалом і соціально-трудовими відносинами за допомогою ефективної діяльності державної, регіональної, муніципальної кадрової політики. Водночас, кадрова безпека держави є маловивченою проблемою, так як ризики і загрози кадрової безпеки посилюються в умовах глобалізації.

Доцільно виділити наступні загрози кадрової безпеки і способи їх нівелювання:

1. Погроза виснаження людських ресурсів. Дана загроза для підприємств України полягає у:

- недостатності природних джерел припливу населення;
- низькій тривалості життя та трудової діяльності населення;
- безконтрольній міграції населення;
- високій шкідливості виробництва, і як наслідок, зниженні рівня здоров'я населення, зростанні числа професійних захворювань.

Основними способами протидії даним загрозам можуть бути:

- забезпечення населення доступним житлом;
- вдосконалення інститутів охорони та безпеки праці;
- зниження рівня шкідливості та мінімізація безпосередньої участі людини у шкідливих виробництвах;
- розвиток системи охорони здоров'я і медичного страхування.

2. Загроза спотворень мотивації найманих працівників. Найбільш явні прояви зазначеної загрози полягають в наступному:

- низька довіра до бізнесу та держави, що створює стимули до ворожої поведінки;
- відкладені наслідки перехідних реформ, які виражаються в руйнуванні трудової етики і лояльності до роботодавця;
- відсутність дієвих соціальних гарантій;
- відсутність або низький рівень системи соціального партнерства;
- поширення тіньового сектора, висока диференціація доходів на фоні монополізації внутрішніх ринків праці на окремих підприємствах;
- загострення проблеми еміграції висококваліфікованих кадрів;
- нерозвиненість системи корпоративного управління.

Основні шляхи боротьби з донною загрозою полягають у:

- підвищенні доходів «середнього» працівника;
- розвитку нових, ринкових форм соціального партнерства;
- створенні та розвитку системи корпоративної власності працівників;
- підвищенні питомої ваги базової частини оплати праці та приведенні системи оплати до міжнародних норм;
- вдосконаленні системи фільтрації кадрів при їх відборі, створенні системи попередження найму свідомо ненадійних співробітників;
- розвитку системи корпоративного управління та підвищенні ступеня публічності вітчизняних підприємств.

3. Загроза зниження якості людських ресурсів. Найбільш явними проявами даної загрози для нашої держави є:

- зниження рівня шкільної освіти, загального рівня грамотності населення;
- безконтрольне розширення і «аномальна» доступність вищої освіти і як результат – зниження якості студентів й рівня вимог до них;
- структурні диспозиції в оплаті праці;
- втрата освітою наукової та практичної актуальності, фактична виключеність вітчизняної науки і освіти з світового простору, переважання комерціалізації.

Основні шляхи вирішення:

- відродження вітчизняних традицій шкільної освіти;
- скорочення кількості ВНЗ і концентрація бюджетних місць серед вузького кола вузів – лідерів за напрямками підготовки;
- посилення взаємодії бізнес-структур та вузів, безпосереднє включення бізнесу в підготовку фахівців;
- реформування системи сертифікації професійних кваліфікацій як інституту об'єктивної оцінки якості людського капіталу [1].

Вищевикладене дозволяє виділити основні напрями забезпечення кадрової безпеки в межах економічної безпеки:

- 1) розвиток сфери послуг в області працевлаштування;
- 2) реалізація політики, спрямованої на скорочення безробіття, особливо серед молоді, її професійна самореалізація;

3) подолання стихійності міграційних процесів та вдосконалення систем міграційного та імміграційного контролю;

4) зниження рівня неформальності трудових відносин [2, 4].

Таким чином, кадрова безпека як домінуючий елемент системи економічної безпеки організації побудована на трудових та етичних відносинах інтелектуального потенціалу, які забезпечують стабільну і прибуткову роботу підприємства, запобігаючи як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, що сприяє розвитку людського та соціального потенціалу, підвищенню рівня і якості життя населення, що притаманні цивілізованому суспільству. Отже, подальші дослідження мають бути спрямовані на визначення методичних засад щодо оцінювання рівня розвитку кадрової безпеки підприємства, а також пошук ефективних інструментів її забезпечення, серед яких центральне місце посідають соціальне партнерство та соціальна відповідальність бізнесу.

Література:

1. Крохичева Г. Е. Кадровая безопасность в системе экономической безопасности [Электронный ресурс] / Г. Е. Крохичева, Э. Л. Архипов, М. А. Виноградова, Д. Е. Деточка // Интернет-журнал Науковедение. – 2016. – №3(34). – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kadrovaya-bezopasnost-v-sisteme-ekonomicheskoy-bezopasnosti>

2. Савина С. Е. Эффективный рынок труда как элемент экономической безопасности / С. Е. Савина // Вестник КРСУ. – 2015. – Том 15. – №8. – С. 145-148.

3. Чумарин И. Г. Что такое кадровая безопасность компании / [Электронный ресурс] / И. Г. Чумарин // Кадры предприятия – 2003. – № 2. – Режим доступа: <http://www.bre.ru/security/20813.html>

4. Яременко О. Ф. Кадрова безпека підприємства: концептуальні основи забезпечення / О. Ф. Яременко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 2. – Том 1. – С. 29-32.

ЕПАТАЖНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Сербенівська А.Ю.,

к.е.н., старший викладач,

Звонікова Г.В.,

студентка факультету економічних наук,

Національний університет «Києво-Могиллянська академія»

Оскільки у сучасному ринковому середовищі зростає конкуренція та звужуються можливості просування товарів та послуг, актуальними стають незвичні маркетингові заходи. Зараз стрімко розвивається медіа-галузь. Щороку з'являються нові видавництва. Але, багато з них не витримують жорсткої конкурентної боротьби і банкрутують, не утримавши позиції на ринку жодного року. Тому, вивчення особливості діяльності видавництва, а особливо дослідження стратегії його діяльності, аспектів маркетингу є дуже актуальною на сучасному етапі темою. Метою даного дослідження було розглянути специфіку роботи видавництва «Караван-Медіа», проаналізувати економічні показники його діяльності, провести комплексну оцінку маркетингової діяльності. Для дослідження використовувалися наступні методи: вертикальний, горизонтальний та трендовий аналізи, що передбачають розгляд системи економічних показників у часі з виявленням тенденцій їх подальшого розвитку.

Епатажний маркетинг є складовою частиною партизанського маркетингу, основні особливості якого - малобюджетність та ефективність, а також простота використання. Він включає в себе ряд заходів, до яких належать інструмент масового, локального та цільового впливу. Так, найголовнішим ресурсом для вивчення методів партизанського маркетингу є праця Конрада Левінсона, що є путівником для початківців у цій сфері [1].

Партизанський маркетинг включає в себе суміш різних заходів, серед яких інструменти масового, локального та цільового типу. Вони використовуються у відповідності до ситуації та мети маркетингової кампанії. При цьому, звертають увагу на чотири головні фактори «Продакт», «Плейс», «Прайс», «Промоушн» для комплексного створення та розробки дій щодо просування товару чи послуги [2].

Методи епатажного маркетингу дозволяють проводити ефективні маніпуляції із свідомістю споживачів, впливаючи на сенсорні системи людини. Також іде вплив на підсвідомість, особливо у рекламі, що найчастіше має на меті змусити глядача відчути певні яскраві емоції, такі як страх, сором, пристрасть, голод, спрагу тощо. Усе це формує асоціативний ряд з товаром чи послугою, відповідно підкріплює бажання купити річ [3].

Компанії будь-якого розміру та з будь-яким бюджетом можуть користуватися

методами епатажного та в цілому партизанського маркетингу, оскільки вони є універсальними. Проте, вони мають як переваги, так і недоліки. Така реклама може містити забагато жорстокості, що може зіпсувати ставлення до компанії, підірвати репутацію чи в загалі викликати образу та повне відторгнення. Таким чином, такий метод є ризикованим, тому його використання повинне бути обмежене та контрольоване. У іншому разі, підприємство може отримати чималі збитки.

Окрім цього, використовують розрахунки психоемоційного впливу на потенційних покупців, що дозволяють визначити, на скільки сильно реклама може змінити поведінку або ж стан глядачів.

На даний час можемо спостерігати домінуючий вплив Інтернет видань та інформаційних ресурсів. У зв'язку з цим друковані видання стають менш популярними, продати їх стає складніше. Тому важливим фактором на шляху до збільшення попиту на журнали стає дослідження цільової аудиторії та виокремлення сегменту потенційних покупців журналу. На прикладі ТОВ «Караван-Медіа» було здійснено комплексний аналіз підприємства, зокрема розроблено SWOT, PEST, SPACE-аналізи, в результаті яких визначили основні слабкі та сильні сторони підприємства (компанія має велику кількість рекламодавців, хорошу кредитну історію, висококваліфікованих працівників, проте було помічено відсутність спеціалізованого відділу маркетингу, використання маніпулятивних новин), виокремили основні фактори, що можуть мати вплив на подальшу діяльність компанії (політичні зміни в країні, економічна криза, зміна вподобань покупців, розвиток інформаційних технологій). Унаслідок дослідження конкурентного середовища компанії було визначено, що журнал «Cosmopolitan Україна» є основним конкурентом на ринку журналів для жінок. Аналітика соціальних мереж визначила Фейсбук як найбільш вживаним та ефективним засобом просування ТОВ «Караван-Медіа». В ході дослідження з'ясовано, що основна кількість переходів на сайт була спровокована саме з офіційної сторінки компанії на Фейсбук. Інші ж канали – Інстаграм, Ютуб, Твіттер мають потенціал, проте не є задіяними. Видавництво не використовує рекламу в Інтернеті. Тому високі цифри відвідуваності сайту говорять про велику впізнаваність бренду. Компанія орієнтується на пасивне просування у соціальних мережах, яке базується на створенні контенту. Імовірно, це пов'язано із особливістю її організаційної структури, у якій не має відділу маркетингу, тому вона обмежена в людських ресурсах і не має часу для впровадження інших інноваційних методів просування.

У той же час було проведено опитування респондентів (жінки від 18 до 44 років) щодо їх ставлення до друкованих видань та особистих вподобань. Ці дані дозволяють зробити висновки про те, яким же є справжній «портрет» покупця журналів та допоможе при розробці рекламної кампанії. Відповідно до результатів опитування розробили «аватар» покупця, який поділяється на

2 особи. Перша з них характеризується такими показниками: дівчина 25 років, що має дохід 10000 грн. і більше, закінчила вищий навчальний заклад, працює у сфері послуг або бізнесу, добре вихована, живе в Україні, у великому обласному центрі. Завжди знаходиться у курсі подій моди. Вона обирає бренди середнього рівня, такі як Ів Роше, Гарнієр, Гесс, Нью Беленс, Майкл Корс, Інтіміссімі, Пандора. Друга особа: жінка 40 років, що має заробітну плату 20000 грн. і вище, у неї також вища освіта, вона має більше можливостей, потребує якісного та здорового харчування, любить відпочивати з родиною. Більш консервативна та вимоглива до себе та оточуючих.

Також на основі попередньо зібраної інформації ми визначили, що партизанський та епатажний маркетинг є малобюджетними та забезпечують високу результативність завдяки глибокому зафарбовуванню в пам'ять та свідомість покупців.

Таким чином, спираючись на проаналізовані дані, було запропоновано створити шаблон обкладинки журналу «Караван історій. Україна», що використовує елементи епатажного маркетингу. А також розробити рекламу сумки «Louis Vuitton», яку можна розмістити у журналі. Після створення макету реклами, було проведене опитування-апробація реклами. З'ясувалося, що такий вид публікацій може нанести шкоди бренду, негативно вплинути на його репутацію, проте, це призводить, як правило до «вірусного» ефекту, коли всі навколо починають активно обговорювати таку рекламу, і відповідно підвищується рівень популярності бренду. Проте з метою підвищення продажів така реклама не є ефективною.

Література:

1. Бобрицька Н. Партизанський маркетинг на сучасному ринку [Електронний ресурс] / Н. Бобрицька // 2011 – Режим доступу до ресурсу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/2077/1/bobrizka.pdf>.
2. Lum R. What is Ambient Advertising? [Електронний ресурс] / Ryan Lum – Режим доступу до ресурсу: <http://www.creativeguerrillamarketing.com/guerrillamarketing/what-is-ambient-advertising/>.
3. Основи рекламної діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://kerivnyk.info/osnovy-reklamnoi-diyalnosti5-1>.

БІОХІМІЧНІ МАРКЕРИ КІСТКОВОГО МЕТАБОЛІЗМУ В ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАННЯ ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ

Горб-Гаврильченко І.В.,

*к.мед.н., доцент кафедри терапевтичної стоматології,
ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України»*

Остеопороз - є актуальною проблемою сучасної стоматології. [1]

В даний час можна з упевненістю стверджувати, що остеопоротичні зміни у жінок, викликані припиненням функції статевих залоз, спостерігаються в різних відділах скелета, в тому числі і в кістковій тканині пародонту. Це є однією з причин різкого збільшення частоти захворювань тканин пародонта у даного контингенту хворих [2,3].

Безсумнівно, що тільки комплексне вивчення вмісту основних біохімічних маркерів може не тільки дозволити визначити інтенсивність кісткового метаболізму [4], а й який процес превалює (резорбція або пригнічення кисткоутворення). Тільки маючи такі відомості, надається можливість розробити індивідуальну тактику лікування генералізованого пародонтиту у жінок з «виключеною» оваріальною функцією.

Було проведено клініко-рентгенологічне і лабораторне обстеження 60 жінок у віці від 30 до 50 років, які перенесли оваріоектомію та страждають на генералізований пародонтит. Клінічне обстеження пацієнтів проводили за загальноприйнятою схемою, що включає аналіз скарг хворих, збір анамнезу, огляд, об'єктивні дані. Для об'єктивної оцінки стану тканин пародонта враховували параметри пародонтальних проб та індексів. Для визначення стану процесів метаболізму кісткової тканини визначали рівень біохімічних маркерів метаболізму кісткової тканини - оксипроліну та остеокальцину.

Пацієнти були розділені на дві групи: до першої групи (28 жінок) увійшли пацієнтки з малоактивними вогнищами остеопорозу в альвеолярній кістці, в другу (32 жінки) - з середньо активними і активними вогнищами остеопорозу. Контрольну групу склали 20 здорових жінок без клінічних та біохімічних ознак запально-деструктивного процесу в пародонті. Проведені раніше дослідження показали, що у жінок з малоактивними вогнищами остеопорозного процесу (I група) доцільне застосування «Кальцій-D3 Нікомед». При середній і високій активності остеопорозного процесу (II група) - необхідно застосовувати комбінацію препаратів з різним механізмом дії. Таку комбінацію склали препарати «Кальцій-D3 Нікомед», «Фосамакс» і препарат замісної гормональної терапії «Прогінова» [5].

Клінічні, рентгенологічні та лабораторні дослідження виконували до початку лікування, через 1 і 3 роки після завершення курсу лікування.

В ході аналізу результатів лікування генералізованого пародонтиту у

жінок, після тотальної овариоектомії, через рік після проведеного лікування рецидивів захворювання виявлено не було.

Через 3 роки після проведеного лікування, в першій групі дослідження позитивні клінічні результати відзначалися у 26 (92,9%) жінок, в другій - у 28 (87,5%), рецидив захворювання відзначався у 2 (7,1%) і 4 (12,5%) відповідно.

Таблиця 1

Динаміка показників маркерів кісткового метаболізму (M±m)

Групи	Сроки лікування	Показники	
		Остеокальцин (МО г/л)	Оксипролін / Кр (ммоль/л)
I група (n = 28)	До лечения	20,1±1,1**	0,83±0,03**
	Через 1 год	19,9±1,2***	0,53±0,04***
	Через 3 года	17,1±0,8***	0,61±0,03***
II група (n = 32)	До лечения	14,1±0,9**	2,40±0,04**
	Через 1 год	20,0±1,4***	0,55±0,01***
	Через 3 года	19,1±1,1***	0,70±0,02***
Контрольна група (n=20)		20,9±1,4	0,54±0,02

Найбільш інформативним показником ефективності проведеного лікування є маркери кісткового метаболізму. При аналізі їх показників було виявлено, що рівень остеокальцину через 1 і 3 роки після проведеного лікування у пацієнтів II групи, з середньою і високою активністю остеопорозу в міжзубних альвеолярних перегородках, істотно не змінився, і відповідав такому у осіб контрольної групи (табл.1).

Примітки:

1. * 0,05<p - достовірність по відношенню до показників до лікування;
2. ** 0,05<p - достовірність по відношенню до осіб контрольної групи;
3. n - кількість пацієнтів в групі.

У жінок I групи спостереження, через рік після проведеного лікування, були відсутні статистично достовірні зміни в рівнях остеокальцину, а через 3 роки спостерігалось деяке його зниження до 17,1 ± 1,2 МО г / л. У той же час, вивчення показників оксипроліну вказує на достовірне зниження маркера кісткової резорбції у даного контингенту хворих після апробованих комплексів лікування (табл.1).

Через рік після лікування рівень оксипроліну у жінок II групи зменшився в 4 рази, в порівнянні з вихідними показниками (0,55 ± 0,01 ммоль / л проти 2,40 ± 0,04 ммоль / л, 0,05<p), а в I групі в 1,5 рази (0,53 ± 0,04 ммоль / л проти 0,83 ± 0,03 ммоль / л, 0,05<p).

Висновки. Результати досліджень свідчать про те, що лікування

генералізованого пародонтиту у жінок після тотальної овариоектомії має ґрунтуватися на етіотропному підході та впливу на механізми порушення ремоделювання кістки (стимуляція недостатнього кісткоутворення та пригнічення підвищеної резорбції). Жінкам після тотальної овариоектомії, з малоактивними вогнищами остеопорозу в альвеолярних кістках досить призначення препарату кальцію («Кальцій D3 Нікомед»). При наявності середньоактивних і активних вогнищ остеопорозу в кісткових структурах пародонту, більш доцільним є призначення препаратів кальцію і антирезорбтивних засобів, в комплексі з препаратами, що нормалізують гормональний фон.

Література:

1. Reddy M.S. Osteoporosis and periodontitis: discussion, conclusions, and recommendations. *Ann. Periodontol.* – 2001.-№ 6(1). – P. 214–217. Geurs N.C. Osteoporosis and periodontal disease progression. / Geurs N.C., Lewis C.E., Jeffcoat M.K.// *Periodontol.* – 2000. - № 32. - P. 105–110.

2. Мазур І.П. Взаємозв'язок тканин пародонту, перебігу генералізованого пародонтиту та структурно-функціонального стану кісткової системи / Мазур І.П. // *Проблеми остеології.* - 2004. - № 1. - С. 44-49.

3. Горб-Гаврильченко І.В. Влияние длительности искусственной менопаузы на клиническое проявление генерализованного пародонтита у женщин после овариоектомии. // *Український стоматологічний альманах.* 2010.-№4.-С.33-36.

4. Горб-Гаврильченко І.В. Активність остеопорозу кісткової тканини пародонта жінок з гіпоестрогенемією, хворих на генералізований пародонтит // *Новини стоматології.* – 2002. – № 1 (30). – С. 58–59.

5. Мащенко І.С. Эффективность применения остеотропной и заместительной гормональной терапии у женщин после тотальной овариоектомии, страдающих генерализованным пародонтитом, в зависимости от активности остеопорозного процесса в костных структурах пародонта / І.В. Горб-Гаврильченко. // *Вісник стоматології.* 2005.-№3.-С.26-29.

ПРИМЕНЕНИЕ КОМПОЗИТНОГО МАТЕРИАЛА ПРИ ВОССТАНОВЛЕНИИ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ

Ищенко А.А.,

д.т.н., профессор,

Какарека Д.Л., аспирант,

«Приазовский Государственный Технический университет»

Поиск новых методов восстановления оборудования, является актуальной задачей, поскольку большая часть металлургического оборудования отработала свой ресурс и не отвечает требованиям, которые предъявляются к надежности оборудования. Внеплановые выходы из строя оборудования приводят к снижению производительности и выпуска продукции, из-за этого необходимы методы, позволяющие в кратчайшие сроки восстановить его работоспособность. Кафедрой «Механическое оборудование заводов черной металлургии» Приазовского государственного технического университета разработаны технологии экстренного ремонта оборудования на месте эксплуатации с помощью композитных материалов. Для эффективного использования композитного материала необходимо определить нагрузки, которым он будет подвергаться в процессе эксплуатации. В качестве примера рассмотрим восстановление подшипниковой опоры. Для ее восстановления необходимо определить нагрузки, которые могут действовать на композит в подшипниковой опоре. Одним из таких параметров является динамическая нагрузка, поскольку она в несколько раз может превышать статическую. Для испытания композитного материала при циклическом нагружении была использована универсальная испытательная машина ГРМ-1.

Эксперименты, которые проводились кафедрой МОЗЧМ ранее, показали, что металлополимер в замкнутом состоянии способен выдерживать статические нагрузки в два раза большие, чем металлополимер в свободном состоянии. Изготовление образцов для эксперимента проводилось следующим образом: была изготовлена цилиндрическая форма с проточной в центре диаметром 20мм и глубиной 1мм, сверху устанавливалась крышка, в которой выполнено сквозное отверстие, для возможности регулирования толщины слоя и формировании площадки полимерного слоя. Перед заполнением образцов, формы тщательно обрабатывались обезжиривателем, после чего формы заполняются и ожидается полная полимеризация композитного материала, которая наступает в течении 24 часов. Затем формы разбираются и выполняются замеры по толщине при помощи микрометра, в случаях, когда поверхность имеет неровности, её обрабатывают при помощи наждачной бумаги, таким образом площадь контакта остается всегда неизменной.

Проведенные эксперименты позволяют сделать вывод о том, что образцы

композита, находясь в свободном состоянии, выдерживают длительные циклические нагрузки без каких-либо значимых следов деформации при напряжении сжатия от 47 МПа до 76 МПа. А дальнейшее повышение этого напряжения до 82 МПа приводит к незначительной деформации образцов в пределах 0,5% от первоначальной толщины.

В соответствии с полученными результатами, была разработана технология восстановления подшипниковых опор при помощи композитного материала. При этом, для увеличения несущей способности композитного материала при восстановлении подшипникового узла делается кольцевая проточка по ширине наружного кольца подшипника, которая заполняется композитным материалом. В этом случае слой композитного материала выдерживает большие нагрузки, чем слой находящийся в свободном состоянии.

Также, композитный материал испытывался на ударную нагрузку, которая зачастую встречается при эксплуатации металлургического оборудования. На кафедре МОЗЧМ была спроектирована и изготовлена установка позволяющая исследовать ударные нагрузки. Данная установка состоит из: консольной балки, которая приводится в движение при помощи профильного кулачка, конец балки подвергает ударным нагрузкам приспособление имитирующее подшипниковую опору. Приспособление имитирующее подшипниковую опору состоит из: основания, в котором сделана кольцевая проточка, а также основания без дефектов. Основания с кольцевой проточкой было заполнено композитным материалом Multimetall фирмы «Diamant», формирование поверхности осуществлялось при помощи самого бойка предварительно обработанного отделительным составом, это позволило максимально точно обеспечить сопрягаемость восстановленной поверхности с бойком. Величины ударных ускорений фиксировались при помощи акселерометра AD XL 150AQC фирмы Analog Device.

Согласно полученным результатам можно сделать вывод, что полимерный материал поглощает динамическую нагрузку на 26% больше по сравнению с не восстановленной поверхностью и сокращает время затухания ударных колебаний на 48%. В результате испытаний было определено, что ударные ускорения при восстановлении оборудования с помощью полимерного материала намного ниже - это означает, что демпфирующие способности материала, позволяют поглощать энергию удара, следовательно его можно использовать в ремонтах узлов работающих при динамической нагрузке. Можно сделать вывод, что поглощение энергии удара положительно скажется на сроке службы подшипника, за счет уменьшения динамических нагрузок.

Проанализировав результаты экспериментов можно сделать выводы, что применение композитного материала для восстановления металлургического оборудования возможно. Поскольку композитный материал своими характеристиками показывает, что многое зависит от технологии его применения, что грамотно разработанная технология позволяет эффективно

восстанавливать и продлевать срок службы оборудования с минимальными затратами на материалы и времени на ремонт. Положительный опыт применения композитного материала приведен в литературе [3]. Таким образом, использование композитных материалов при ремонтах оборудования, является эффективным и с каждым годом набирает все больше специалистов.

Литература:

1. Штаерман И.Я. Контактная задача упругости / И.Я, Штаерман.-М.: Гостехтеориздат. 1949.-295с.
2. Исследование механических характеристик металлополимерных материалов, применяемые при ремонтах металлургических машин // Металлургия и горнорудная промышленность.- 2006. -№4.-С..107-110.
3. А.А. Ищенко; Е.В. Дашко Ремонт деталей и узлов энергетического оборудования композитными материалами / ПГТУ Мариуполь 2016 С.131 -134.
4. Плахтин В. Д. Надежность, ремонт и монтаж металлургических машин: учебник для вузов / В.Д. Плахтин. - М.: Металлургия, 1983. - 415 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Чаграк Н.І.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра іноземних мов і країнознавства,*

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Освіта і навчання дорослих і старших дорослих (людей похилого віку) значною мірою ґрунтується на теоріях психології (біхевіоризму, когнітивізму, когнітивного конструктивізму та психології розвитку), які розглядали процес навчання як феномен особистості. Водночас, у площині соціокультурної психології, теорії активності і теорії пізнання наукові дослідження сформували розуміння навчальної діяльності як форми соціальної участі.

Освітню діяльність людини у похилому віці пов'язують з якістю її життя. Зауважимо, що якість життя у цьому віці залежить від п'яти головних факторів: здоров'я, соціально-економічного статусу, віку, рівня активності та суспільної інтеграції. Два останні серед зазначених факторів пов'язані з освітньою діяльністю, оскільки вона – один з дієвих механізмів підтримання активності (ментальної, психічної, фізичної) та соціальної інтеграції людей похилого віку. Чим більш соціально активною, освіченою та здоровою (як у фізичному, так і в психічному аспекті) є людина в похилому віці, тим менше

навантаження лягає на її смію та соціальні ресурси.

Соціальна інтеграція, залучення до суспільного життя осіб похилого віку через продуктивну діяльність, волонтерську роботу, навчання (формальне і неформальне), дозволила здійснює позитивний вплив на ментальне і фізичне здоров'я (Herzog, Ofstedal & Weeler, 2002, p.595). Крім того, дослідження доводять, що чим різноманітніші види діяльності людини, тим вища якість її життя, у порівнянні з тими, хто веде більш ізольований та одноманітний спосіб життя (Herzog, Ofstedal & Weeler, 2002, p. 595). Відповідно, навчання стає фактично головною сферою діяльності людей похилого віку, через яку реалізується соціальна активність та інтеграція цієї вікової групи, а відтак – підвищується якість життя.

Прагнення і мотивація осіб похилого віку до навчальної діяльності логічно вписується в епігенетичну теорію життєвого шляху особистості Е. Еріксона (E. Erikson), який довів, що розвиток особистості триває впродовж усього життя і кожна психосоціальна стадія цього розвитку може мати і позитивний, і негативний ефект, який залежить від біологічних, психологічних і соціальних компонентів та базується на досягненнях чи втратах на попередніх стадіях.

Перша психологічна теорія навчання була сформульована у площині біхевіоризму й акцентувала на можливості навчати, використовуючи біхевіоральні техніки, розбивати складні форми поведінки на сукупність простіших і винагороджувати за правильне виконання. Однак, в освітньому процесі для дорослих очевидно, що така біхевіористична модель навчання не сприяє глибокому розумінню та концептуалізації знань, автономії суджень.

Модель навчання, основана на теорії когнітивізму, зміщує технологію навчальної діяльності від редукціонізму біхевіористського підходу до усвідомлення ментальної комплексності у процесі освіти. Ця модель зосереджує увагу радше на наявних знаннях і компетентностях слухачів, аніж на відтворенні інформації чи форм поведінки. Такий підхід є основним при організації освітнього процесу для осіб похилого віку, оскільки у них великий життєвий і професійний досвід, який дозволяє контекстний підхід у навчанні.

Теорія когнітивного конструктивізму наголошує на активній участі слухача в навчальному процесі, зокрема у виборі й створенні навчальних стратегій та автономності формування освітньої траєкторії.

Вивчення процесу особистісного розвитку людини у період дорослості дає розуміння принципів функціонування суспільства. Оскільки навчання пов'язано з процесом розвитку особистості, психологічні теорії розвитку є основним підґрунтям ціложиттєвої освіти, тому що розглядають людину в контексті її розвитку на всіх етапах життєвого циклу, але доводять, що на кожному етапі повинні використовуватися найбільш відповідні форми і методи навчання.

Іншою важливою науковою платформою, на якій формувалися засади освіти осіб похилого віку, є теорія активності та соціального конструктивізму.

Представники теорії активності (соціокультурної теорії) зосередили увагу на вивченні ментальної сфери у контексті постійної, змістовної, цілеспрямованої взаємодії з іншими людьми, активованої сімейними та матеріальними засобами.

Теорія активності розглядає навчання з точки зору систем діяльності – спільнот людей, залучених у спільну діяльність. Вчені наголошують на значенні соціальної взаємодії та посередницьких артефактів у культурно організованій цілеспрямованій діяльності, якою вважають навчання.

Організація навчальної діяльності дорослих і старших дорослих значною мірою здійснюється через навчання на практиці. Ефективність такої форми довели психологи Д. Лейв (D. Lave) та Е. Венгер (E. Wenger). Ці ідеї лягли в основу теорії ситуативного навчання як альтернативи до інструктивного. Навчальна діяльність є невід’ємною складовою соціальної активності. розглядають навчання радше як засіб, що допоможе людям долучитися до соціальної участі, а не спосіб набуття неконтекстуальних навичок. Відповідно до ситуативної моделі навчання, в освіті дорослих і старших дорослих важливо знайти той вид соціальної діяльності, в якій люди цієї вікової категорії хочуть чи потребують брати участь, та запропонувати можливості для навчання через залучення у таку діяльність. Обмін досвідом та інформацією – головна умова ефективного навчання (Lave & Wenger, 1991). Цей підхід лежить в основі принципу взаєонавчання в організації освітнього процесу для осіб похилого віку в Інститутах освіти впродовж життя (Lifelong Learning Institutes) та Інститутах навчання на пенсії (Learning in Retirement Institutes), які діють як структурні підрозділи закладів вищої освіти у США.

Таким чином, можемо виокремити дві контрастні групи моделей навчання дорослих (старших дорослих) у психології, які обґрунтовують важливість освіти людей похилого віку. Такі напрями у психологічній науці як біхевіоризм, когнітивізм та когнітивний конструктивізм розглядають навчальну діяльність у площині індивідуального розвитку особистості з точки зору зміни моделей поведінки чи розумової діяльності. Пізніше набула розвитку альтернативна ідея щодо навчання дорослих (старших дорослих) у таких площинах як соціокультурна психологія, соціальний конструктивізм, теорія активності, ситуативне пізнання.

Навчальна діяльність – невід’ємна умова позитивного старіння у пост-індустріальному старіючому суспільстві, оскільки сприяє підтриманню їх когнітивної здатності та розумової активності, підвищенню адаптивної функції та соціальної взаємодії. Потреба в суспільній інтеграції осіб похилого віку впливає з необхідності адаптації до швидкозмінних умов життя, які охоплюють зміни в економічній, соціальній та культурній сферах суспільного розвитку. Навчання у похилому віці (пізній зрілості) є запорукою позитивного шляху особистісного розвитку, оскільки уможливує інтеграцію індивіда в суспільне життя. Людина, будучи соціально активною у похилому віці,

відчуває свою потрібність та корисність і, таким чином, підтримує емоційно-особистісну та пізнавальну сферу.

Література:

1. Erikson, E.H. & Erikson, J.M. (1998). *The Life Cycle Completed (Extended Version with New Chapters on the Ninth Stage of Development by Joan M. Erikson)*. New York: WW Norton and Company.

2. Herzog, A.R., Ofstedal, M.B., & Wheeler, L.M. (2002). Social engagement and its relationship to health. *Clinics in Geriatric Medicine*, 18, 595–609.

3. Lave, J. & Wenger, E. *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

4. Leont'ev, A.N. (1978). *Activity, consciousness, and personality*. Englewood Cliffs and London: Prentice Hall.

РОЗВИТОК ПОНЯТЬ ПРОЕКТИВНОЇ ГЕОМЕТРІЇ В НЕПЕРЕРВНІЙ МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ

Шановалова Н.В.,

*кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри вищої математики,*

Панченко Л.Л.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри вищої математики,*

Свистун А.С.,

магістрант 1-го року навчання,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Стратегія реформування сучасної освіти будується на формуванні у фахівця здібності самостійно генерувати нові знання та здатності у нестандартних ситуаціях знаходити нові, творчі рішення. Для забезпечення кожній людині індивідуальної траєкторії розвитку творчих здібностей і становлення її як особистості та спеціаліста необхідні нові освітні технології.

Визначальними складовими у професійній компетентності майбутнього вчителя є пізнавальна та професійна активність в їх взаємозв'язку з фундаментальною та методичною підготовкою. Основна мета підготовки фахівця досягається в процесі навчальної діяльності, яка найбільш інтенсивно впливає на розвиток і формування психічних процесів та професійних властивостей особистості, на набуття необхідних для цього знань, умінь

і навичок. Навчальна діяльність характеризується цілями, мотивами, пізнавальними процесами, починаючи із сприйняття інформації і закінчуючи функціонуванням складних творчих процесів. Навчальна діяльність студентів – це перш за все напружена розумова діяльність, інтенсивність якої залежить від багатьох факторів: змісту і складності поставлених задач, рівня знань, інтелектуальних вмінь і навичок, мотивів та загальних психологічних установок особистості. Формування позитивних мотивів до навчання визначається такими умовами, як усвідомлення теоретичної і практичної значущості засвоєння знань; нарощування змісту та новизни навчального матеріалу; професійна спрямованість навчальної діяльності; добір адекватних задач, які створюють інформаційне протиріччя в самій структурі навчальної діяльності і стимулюють пізнавальну активність та творче мислення тощо [14, с. 134].

Проективна геометрія має великі можливості для розвитку пізнавальної діяльності майбутнього вчителя математики через розвиток таких прийомів розумової діяльності, як аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, аналогія, інтуїція тощо. З урахуванням спеціалізації та індивідуального розвитку студентів відповідно до їх здібностей та можливостей зміст курсу «Проективна геометрія та методи зображень», крім теоретичного матеріалу з обов'язковою та додатковою частинами, задачного матеріалу, що забезпечить міцне засвоєння базових знань, повинен містити і мотиваційний матеріал (система проблемних та евристичних задач і запитань, творчі та дослідницькі запитання, задачі міжпредметного змісту, історичні матеріали до вивчення відповідних тем курсу тощо).

На перших лекціях необхідно роз'яснити загальне призначення проективної геометрії, як окремого модуля курсу, з'ясувати структуру цього модуля, як деякої цілісної системи. Слід звернути увагу на діалектичний характер модуля в цілому. Потрібно звернути увагу студентів на широке коло прикладних і практичних задач, які розв'язуються методами і засобами проективної геометрії.

Існують два підходи до вивчення проективної геометрії – аналітичний і конструктивний. При аналітичному підході виводяться рівняння всіх геометричних образів в деякій наперед заданій проективній системі координат. Проективні властивості цих образів доводяться шляхом дослідження їх рівнянь. Великою перевагою такого підходу є те, що студенти можуть за аналогією використовувати для цього координатний метод, який вивчається раніше в курсі аналітичної геометрії. Лише в поєднанні побудов геометричних образів та вивченні властивостей їх конфігурацій за допомогою апарату алгебри можна досягти бажаного результату. Однак, аналітичний підхід не вирішує проблему формування у студентів мислення образами проективної геометрії, що є головним завданням вивчення будь-якої з неевклідових геометрій.

Для вирішення цієї проблеми більш доцільним є конструктивний підхід.

При конструктивному підході перевага надається побудові геометричних образів, алгоритму чи правила-орієнтиру такої побудови. Він забезпечує наочність, формування просторової уяви та образного мислення студентів. Але в даному випадку виникають труднощі, зумовлені великою кількістю часто досить громіздких побудов, що вимагають значної витрати навчального часу.

Був час, коли геометрію поділяли на аналітичну і синтетичну. Якщо який-небудь геометричний факт можна було викласти за методом координат, – його відносили до аналітичної геометрії, у протилежному випадку – до синтетичної геометрії. Факти проєктивної геометрії викладали, як правило, синтетичним методом, тому їх відносили до синтетичної геометрії. Більше того, сам термін «проєктивна геометрія» почали розглядати як синонім терміна «синтетична геометрія».

Проте майже кожний геометричний факт можна викласти як за методом координат, так і без допомоги цього методу. Тому протиставлення аналітичної і синтетичної геометрії має штучний характер, який не відповідає суті справи. Таке протиставлення є навмисне переплутування предмета і методу дослідження. Кожна геометрія має певний предмет дослідження, має такий предмет і проєктивна геометрія. Для вивчення фактів цієї геометрії не обов'язково додержуватись одного якого-небудь методу – щоразу слід вибирати той, який у певний момент найзручніший, швидше приводить до мети. Метод координат майже в усіх випадках, з якими доводиться мати справу, природніше і простіше приводить до мети [4, с. 4].

Досвід навчання проєктивної геометрії майбутніх учителів математики, фізики, інформатики показує, що для підвищення ефективності начального процесу з цієї дисципліни доцільно поєднувати обидва підходи. Таке поєднання та взаємодія цих двох тенденцій виявилась досить продуктивною і дала можливість створити загальні методи розв'язування різних за своїм змістом задач, зокрема задач на побудову та доведення з використанням теореми Дезарга, гармонічних властивостей повного чотиривершинника, проєктивних та перспективних відповідностей, теореми Паскаля та теореми Бріансона, полярних відповідностей, властивостей проєктивних перетворень.

Проєктивна геометрія, як і евклідова, будується аксіоматично. Однак в проєктивній геометрії, на відміну від евклідової, є не лише власні, а й невластні або нескінченно віддалені елементи: точки, прямі, площини. Розуміння невластних елементів краще досягається за допомогою побудови відповідних моделей проєктивних прямої, площини та простору.

Виклад кожного нового розділу доцільно починати з проведення аналогії між проєктивною геометрією (яка є першим прикладом неевклідової геометрії для студентів) і евклідовою геометрією. Це слугує коротким введенням в тему, встановлює логічний зв'язок нового матеріалу з попереднім, вияснює теоретичне та практичне значення вивчення цієї теми, показує її місце і значення у загальній системі знань, що відносяться до даної галузі науки,

окреслює основне коло питань для вивчення.

Нові поняття слід вводити на моделях побудованих в образах евклідової геометрії. Вважається, що моделлю точки на проєктивній площині є евклідова пряма, проєктивна пряма інтерпретується як розширена евклідова пряма, тобто евклідова пряма доповнена невласною або нескінченно віддаленою точкою, або як пучок евклідових прямих, проєктивна площина інтерпретується як розширена евклідова площина, тобто евклідова площина доповнена невласною або нескінченно віддаленою прямою, або в'язка прямих і площин.

Особливу увагу слід звернути на введення та усвідомлення студентами невлачних або нескінченно віддалених елементів. Так, наприклад, невласна точка задається за допомогою власної прямої або пучка паралельних прямих, тобто паралельні прямі проходять через одну і ту ж невласну точку; різні невлачні точки задаються за допомогою різних власних прямих, тобто прямих, що перетинаються; невласна пряма задається за допомогою власної площини або в'язки паралельних площин, тобто паралельні площини перетинаються по нескінченно віддаленій прямій. Слід також зазначити, що в проєктивній геометрії власні і невлачні елементи є рівноправними. Це означає, що вони можуть переходити одні в одні [14, с. 137].

При вивченні проєктивної геометрії студенти стикаються з труднощами логічного характеру, які походять з особливостей її понять і методів. Так з однієї сторони точка, проєктивна пряма і проєктивна площина є основними поняттями проєктивної геометрії, відношення інцидентності або належності або сполучення, порядку, неперервності між якими описуються системою аксіом проєктивної геометрії. Досвід показує, що поняття проєктивної прямої, проєктивної площини мають формуватися спочатку на основі наочно-інтуїтивного розуміння з наступним введенням формально-логічних означень цих понять як проєктивних просторів відповідної розмірності.

Ключові поняття проєктивної геометрії інтерпретуються відповідними поняттями евклідової геометрії в процесі дослідження основних моделей: 1) проєктивної прямої – розширеної евклідової прямої та пучка евклідових прямих, та проєктивної площини - розширеної евклідової площини та в'язки евклідових прямих і площин. Означення проєктивного простору вводиться через векторний простір наступним чином. Нехай V - векторний простір над полем R . Непорожня множина $P^3 \neq \emptyset$ називається проєктивним простором над полем R , якщо задане відображення ϕ векторного простору V без нуль-вектора на множину P^3 , яке володіє такими властивостями:

- 1) ϕ - сюр'єктивне (довільні елементи з P^3 мають прообрази в V)
- 2) колінеарним векторам відповідає один і той самий елемент [1, с. 9].

Елементи проєктивного простору P^3 називаються його точками і позначаються A, B, \dots Кожен вектор простору V породжує точку в просторі P^3 .

Той факт, що колінеарним векторам відповідає один і той самий елемент, покладений в основу введення проєктивної системи координат і на проєктивній

прямій, і на проєктивній площині. Якщо вектор має евклідові координати $(x_1; x_2)$, то відповідна точка проєктивної прямої, що породжена цим вектором, має координати $(x_1:x_2)$, тобто координати точки записуються через відношення чисел.

Багато тверджень та рівнянь в проєктивній геометрії доводяться і виводяться за допомогою векторів та їх властивостей. Наприклад, рівняння проєктивної прямої виводиться на основі встановлення факту колінеарності трьох точок проєктивної прямої, що співпадає з умовою компланарності трьох векторів, які відповідно породжують ці точки.

Мотивація та роз'яснення доцільності вивчення окремих питань з необхідністю приводить до виявлення зв'язків між різними поняттями та розділами модуля, які зручно зображати у вигляді логічних ланцюжків або структурно-логічних схем (наприклад, пряма теорема Дезарга – принцип двоїстості – обернена теорема Дезарга; повний чотиривершинник – принцип двоїстості – повний чотиристоронник; теорема Паскаля – принцип двоїстості – теорема Бріаншона).

Для актуалізації певних знань у свідомості студентів можна запропонувати вправи, які вимагають інтелектуальних зусиль та просторової уяви: «Визначити, які фігури будуть двоїстими наступним: 1) тривершиннику; 2) двом прямим, що перетинаються; 3) трьома точкам, які належать одній прямій, за малим та великим принципами двоїстості».

Розвитку нестандартного мислення сприятимуть завдання, які вимагають творчого оволодіння навчальним матеріалом. Прикладами таких завдань є задачі на побудову з невласними елементами, задачі на застосування теорем проєктивної геометрії до доведення тверджень евклідової геометрії (наприклад, доведення того факту, що медіани трикутника перетинаються в одній точці), прикладні задачі на знаходження недоступних точок та прямих [10]. Дуже корисно, щоб в процесі розв'язування задач студенти запропонували і в результаті оволоділи різними способами їх розв'язання.

Система цілеспрямовано сконструйованих задач, запитань і завдань є важливою умовою розвитку пізнавальної мотивації у навчальному процесі та ефективним засобом розвитку продуктивного евристичного мислення. Розв'язуючи геометричні задачі, студенти не тільки активно оволодівають змістом модуля, а й набувають вміння використовувати аналогію, узагальнення, самостійно і творчо мислити. Поряд із завданнями репродуктивного характеру, пов'язаними з пізнавальними труднощами, для подолання яких необхідні нові знання або докладання інтелектуальних зусиль. Такі задачі складають основу проблемного навчання, педагогічними умовами успішності якого є: створення пізнавальних труднощів, відповідних інтелектуальним здібностям студентів; забезпеченість сукупністю знань з предметного змісту проблемної ситуації; формування операційних вмінь розв'язання проблемних задач.

Урізноманітнення методичних можливостей надається завдяки використанню мультимедійних засобів навчання, а саме показу презентацій,

динамічних рисунків з візуальними підказками, застосуванню покрокового сценарію роботи з багаторівневими завданнями. При цьому студент може (або навіть повинен) виконувати на рисунку деякі дії. Рисунки цього виду слугують заміною фрагментам підручника і особливо корисні при самопідготовці.

Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість значно підвищити ефективність отримання і засвоєння навчального матеріалу, його пізнавальну доступність, врахувати індивідуальні особливості студентів, ефективно поєднати індивідуальну і колективну діяльність, надати навчальній діяльності творчого, дослідницького характеру.

Курс проєктивної геометрії завершується вивченням проєктивних перетворень. Розглядаються наступні проєктивні перетворення: колінарні перетворення або колінеації, гомології, інволютивні перетворення або інволюції, їх види, властивості, аналітичний запис та застосування. Розв'язуються задачі на застосування проєктивних перетворень в курсі загальноосвітньої школи. Студенти усвідомлюють той факт, що проєктивна геометрія є наукою, яка вивчає інваріанти групи проєктивних перетворень, або іншими словами можна сказати, що це галузь геометрії, в якій вивчаються властивості фігур, що не змінюються відносно проєктивних перетворень, і як будь-яка інша наука має свою власну внутрішню логіку [4, с. 7].

Таким чином, при навчанні проєктивної геометрії доцільно використовувати порівняльний аналіз фактів евклідової геометрії та тверджень проєктивної геометрії, різні моделі, побудовані в образах евклідової геометрії, виявляти міжпредметні зв'язки проєктивної геометрії з аналітичною геометрією, алгеброю, фізикою, астрономією, а згодом і з іншими неевклідовими геометріями, та досліджувати застосування фактів проєктивної геометрії в різних галузях науки, техніки, фізики, будівництві та ін.

Література:

1. Атанасян Л.С., Базылев В.Т. Геометрия. Ч. 2. – М.: Просвещение, 1987. – 352 с.
2. Боровик В.Н., Яковець В.П. Курс вищої геометрії: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 464 с.
3. Вернер А.Л., Кантор Б.Е., Франгулов С.А. Геометрия. Ч. 2. – СПб.: «Специальная литература», 1997. – 320 с.
4. Кованцов М. І. Проективна геометрія. – К.: Вища школа, 1985. – 368 с.
5. Ломаєва Т.В., Семенович О.Ф. Перетворення і аксіоматичний метод в геометрії. В 3-х частинах. – Ч.1. – Черкаси, 1998. – 216 с.
6. Нікулін М.А. Проективна геометрія. – К.: Радянська школа, 1962. – 235 с.
7. Певзнер С.Л. Проективная геометрия. – М.: Просвещение, 1980. – 128 с.
8. Певзнер С.Л., Цаленко М.М. Задачник-практикум по проективной геометрии. – М.: Просвещение, 1982. – 80 с.
9. Семенович А.Ф. Учебное пособие по проективной геометрии. – М.:

Учпедгиз, 1961. – 200 с.

10. Сергунова О.П., Котлова В.М. Практикум з проєктивної геометрії. – К.: Вища школа, 1971. – 188 с.

11. Тадеєв В.А. От живописи к проєктивной геометрии. – К.: Высш. шк., 1988. – 232 с.

12. Циганок Л.В. Проєктивна геометрія: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 146 с.

13. Четверухин Н.Ф. Проєктивная геометрия. – М.: Просвещение, 1969. – 368 с.

14. Шаповалова Н. В., Панченко Л. Л. Проєктивна геометрія у формуванні професійних компетентностей майбутніх вчителів математики // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 3. Фізика і математика у вищій і середній школі: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – № 9. – С. 132-140. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2976> http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2976/1/Shapovalova_Panchenko.pdf

15. Щербаков Р.Н., Пичурин Л.Ф. От проєктивной геометрии – к неевклидовой (вокруг абсолюта): Кн. для внеклассного чтения. IX, X кл. – М.: Просвещение, 1979. – 158 с.

16. Яковець В.П., Боровик В.Н. Курс проєктивної геометрії: Навчальний посібник. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 255 с

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Юхненко М.А.,

*кандидат наук з державного управління,
Донецький державний університет управління*

Децентралізація є одним з пріоритетів реформування економіко-адміністративної системи України протягом останніх п'яти років.

Адміністративні перебудови, пов'язані з процесами децентралізації підлегли практично всі сфери та галузі існування вітчизняного соціуму, ці процеси не оминули й облікову політику державних установ України.

Реформування економіко-адміністративного устрою регіонів та територій України відбувається під впливом реалізації положень Концепції сталого розвитку.

Перехід України до сталого розвитку - складний, довготривалий і багатофакторний процес досягнення рівноваги між суспільством, економікою та навколишнім середовищем на основі дотримання законів розвитку біосфери. Для просування до сталого розвитку має бути розуміння такого розвитку як з

боку населення, так й зі сторони можновладців.

Концепція сталого розвитку, прийнята провідними країнами світу, покладена в основу всіх програмно-цільових та системоутворюючих документів та нормативно-правових актів України, виступає однією з базових складових децентралізації.

Реалізація даної концепції передбачає перехід вітчизняної економічної системи до сталого розвитку, згідно з яким усім місцевим Адміністраціям, територіальним громадам якими вони опікуються, при підготовці планів довгострокового розвитку необхідно брати до уваги базові принципи Концепції сталого розвитку.

Концепція переходу економічної системи України до сталого розвитку ґрунтується на наступних базисних системоутворюючих положеннях:

- сталий розвиток - це такий розвиток суспільства, при якому вплив на навколишнє середовище залишається у межах господарської ємності біосфери і не викликає руйнування природного середовища, як основи для відтворення життя людини в довгостроковій перспективі;

- природні екосистеми - найважливіший резерв стійкої біосфери, а їх збереження - необхідна умова сталого довгострокового розвитку;

- перехід вітчизняної економічної системи до сталого розвитку - це не стільки економічна або науково-технічна задача, скільки суспільна, пов'язана з вихованням та освітою населення, формуванням такої суспільної свідомості, яка відповідала б гармонізації взаємовідношення людини і природи;

- перехід України до сталого розвитку повинен супроводжуватися структурною перебудовою від природоємної (ресурсоємної) економіки до ресурсозберігаючої – економіки ефективного розвитку;

- перехід до сталого розвитку повинен здійснюватися поетапно;

- для здійснення переходу до сталого розвитку необхідним є об'єднання зусиль державних і недержавних структур, координація роботи на державному, регіональному та місцевому рівнях, широке міжнародне співробітництво.

Отже, під сталим розвитком нами розуміється економічно оптимальний та екологічно безпечний розвиток суспільства при мінімальному впливі на середовище проживання, яке забезпечує задоволення потреб населення та виробництва в природних ресурсах необхідної якості, відновлення природного або близького до нього стану природного середовища, реалізацію прав на користування природними ресурсами і здоровим навколишнім середовищем нинішнього і майбутніх поколінь людства.

Для визначення показників ефективності реалізації політики обліку господарської діяльності держаних установ та підприємств в умовах децентралізації, необхідно використовувати нормативну, звітну інформацію про використання всіх видів економічних ресурсів за аналізований період.

Джерелами інформації виступають матеріали статистичної і бухгалтерської звітності, первинного аналітичного і бухгалтерського обліку.

Ефективне господарювання державних підприємств можливе перш за все на формуванні чіткої політики довгострокового планування.

Розглянемо найбільш розповсюджені підходи до організації процесу стратегічного планування:

- модель стратегічного планування на основі «стратегічного горизонту господарювання»;
- модель стратегічного планування, що базується на обліку ринкових переваг;
- модель стратегічного планування, орієнтована на створення і підтримку конкурентноздатності підприємства;
- модель стратегічного планування, орієнтована на створення позитивного іміджу.

Модель стратегічного планування, що базується на обліку ринкових переваг тісно зв'язана з використанням результатів SWOT-аналізу. Основна увага приділяється врахуванню інтересів працюючих на цих підприємствах, з іншого боку на врахуванні уподобань та переважень мешканців тієї чи іншої територіальної громади (об'єднань громад).

Розглядаючи приведені підходи до процесу стратегічного планування, в умовах поширення процесів децентралізації, можна зробити висновок про наявність єдиної філософії стратегічного планування - активної адаптації до середовища і середовища - до потреб підприємства; а також декількох загальних етапів, що повторюються в різних схемах планування.

До них належать: аналіз і оцінка середовища, визначення рівня конкурентоздатності, розробка місії, цілей, стратегій, формування стратегічних і поточних планових документів, організація їхнього виконання на основі адекватних механізмів обліку, контролю й аналізу.

Реформування політики організації діяльності державних підприємств, формування політики обліку на таких підприємствах з урахуванням пророблення інноваційних проектів організації економіко-господарських процесів базується на обговоренні і фіксації уточнених цілей й стратегії розвитку, необхідних змін в організації управління, уточнюється програма розвитку, уточнюються можливі джерела залучення додаткових ресурсів.

Усі проміжні і кінцеві результати оформлюються у вигляді звіту. Наприклад, до числа стратегічно важливих першочергових змін, функціонування підприємств в умовах децентралізації як правило, відносять наступні:

- створення (розширення) маркетингової служби і зміна маркетингової стратегії;
- створення служби стратегічного планування;
- упорядкування функцій підрозділів і відповідна зміна організаційної структури;
- створення ефективної системи фінансового обліку, планування і контролю;

- зміна асортиментної політики, створення нових видів продукції;
- створення системи управління інноваційними процесами;
- реорганізація системи управління персоналом;
- перепідготовка керівництва верхньої і середньої ланки в області економіки, фінансів і управління;
- створення інформаційно-аналітичного центру.

У висновку намічаються першочергові організаційні кроки. Такі, наприклад, як підготовка і видання наказів, інформування всіх працівників підприємства про розробку програми реформування тощо.

Сформовані під час колективної роботи команди, за ключовими проектами стратегічного розвитку, згодом підсилюються необхідними фахівцями, оформляються тимчасові трудові колективи (з додатковою оплатою) і починається інтенсивне пророблення проектів головних змін, що інтенсифікуються в умовах реалізації державної політики децентралізації.

ПАРТНЕРСЬКІ ІНІЦІАТИВИ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ З «КОНТАКТНИМИ КРАЇНАМИ»

Яковенко Н.Л.,

доктор історичних наук, професор,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Поширена географія партнерських відносин Альянсу пояснюється концепцією глобального партнерства, яка все частіше знаходить відображення в документах і матеріалах самітів НАТО. У 1998 році Альянс розробив комплекс загальних керівних принципів щодо відносин із контактними країнами, де зазначено готовність розширювати співробітництво без формальної інституціоналізації відносин. Так звані «контактні країни», які не є ані членами, ані партнерами Альянсу, активно залучаються до співробітництва. Це Австралія, Нова Зеландія, Японія, Південна Корея, Сінгапур. Спільною рисою всіх «контактних країн» є їх значне географічне віддалення від північноатлантичного регіону. Однак незалежно від свого розташування вони, як правило, поділяють базові цінності, характерні для західного співтовариства. Іноді до «контактних країн» відносять також КНР, Індію і Пакистан, які відстають від названих вище держав за рівнем розвитку демократії, проте займають стратегічно важливе положення в тих чи інших регіонах і відповідно є значущими для Північноатлантичного альянсу. До числа «контактних країн» зазвичай не відносять Бразилію, Аргентину і ПАР, хоча і ці держави поділяють західні цінності, мають демократичну політичну

систему і прагнуть до дотримання прав людини. Незважаючи на це, співпраця між ними і НАТО зараз перебуває в початковому стані, і про її розвиток може йтися лише в довгостроковій перспективі.

Найбільш активно співпраця з неєвропейськими країнами обговорювалася напередодні Ризького саміту Альянсу в 2006 р. Саме тоді в політичній фразеології НАТО з'явився термін «контактні країни». На сьогодні загальної рамкової програми, яка б об'єднувала їх під своєю егідою, в Альянсі не існує. Проте відносини з цими державами в силу низки причин є важливими для НАТО.

З 2007 року НАТО укладає з «контактними країнами» індивідуальні Спеціалізовані модулі зі співробітництва (Individual Tailored Cooperation Package (TCP)). Співпраця Альянсу з «контактними країнами» є взаємовигідною та взаємозобов'язуючою. Кожна «контактна країна» може вибрати свій рівень співпраці з НАТО відповідно до власних інтересів. Рішення про участь «контактних країн» в операціях Альянсу потребує офіційного схвалення Північноатлантичної Ради.

Так, останніми роками спостерігається поглиблення співробітництва НАТО й Австралії, в основному в результаті спільної операції в Афганістані. Австралія є найбільшим військовим контриб'ютором МССБ серед країн не-членів НАТО й посідає 9 місце серед усіх учасників МССБ. Австралія виконувала зобов'язання в провінції Урузган, надала допомогу з навчання Афганської національної армії, направила гелікоптери Chinook, Групу сил спеціального призначення, підрозділ радіолокаційного контролю та сповіщення на ТВД, а також штабних офіцерів до Штаб-квартири в Кабулі й Кандагарі. Австралія – це єдина «контактна країна» НАТО, що має свого військового представника в ранзі аташе в Брюсселі.

НАТО і Нова Зеландія взаємодіють на регулярній основі після терористичних нападів на США 2001 року. Пакет заходів, в яких бере участь країна, пов'язаний в основному з миротворчою діяльністю. Основою розвитку партнерських зв'язків був внесок Нової Зеландії в МССБ в Афганістані. Розгортання новозеландських військ спочатку відбувалося в рамках операції Enduring Freedom у тісному двосторонньому співробітництві зі США. У результаті географічного розширення МССБ в кінці 2006 року новозеландські війська були передані під командування МСС. В лютому 2006 р. Нова Зеландія і НАТО підписали угоду про захист секретної інформації, яка дозволяє здійснювати обмін оперативною інформацією на регулярній основі.

На відміну від стосунків НАТО з Австралією та Новою Зеландією, де головним є оперативне співробітництво, відносини Альянсу з Японією з початку 1990-х рр., особливо після спільної конференції з питань безпеки, розвиваються передусім через політичний діалог. Практичне співробітництво зосереджене у таких областях: реагування на випадок надзвичайних ситуацій, протидія тероризму та розповсюдженню ЗМУ, врегулювання криз, військові

обміни. Після 11 вересня 2001 року співпраця окремих країн НАТО і Японії у сфері безпеки, зокрема у боротьбі з терористичними групами, стала активнішою та конкретнішою. Японія зробила істотний внесок у стабілізацію на Балканах. Із грудня 2001-го по січень 2010 року японські військово-морські сили забезпечували паливом і водою кораблі, що брали участь у боротьбі з терористами в Індійському океані й Аравійському морі. Як частина коаліційних зусиль японські сухопутні війська були розміщені у південній частині Іраку для гуманітарної допомоги та реконструкції з січня 2004 до вересня 2006 р.

Відносини між Республікою Корея (Південна Корея) і НАТО почались із 2005 р., коли тодішній південнокорейський міністр закордонних справ Пан Гі Мун зробив відповідне звернення, і з того часу розвиваються на основі регулярних переговорів на високому рівні. Як і з іншими контактними країнами, НАТО заснувала щорічний Спеціальний пакет співробітництва з Південною Кореєю. Це забезпечує основу практичної співпраці, з основним акцентом на областях, пов'язаних з операціями з підтримання миру. Республіка Корея бере участь в операціях НАТО, зокрема сприяє стабілізації ситуації в Афганістані. Країна очолює ГВП Парван, куди були направлені медичні й інженерні підрозділи у 2002 р. Вони були виведені 2007 р., але залишилися цивільні медики та інженери. У липні 2010 р. військовий контингент знову був розгорнутий в провінції Парван як частина південнокорейської ГВП. Південна Корея співпрацює з НАТО, Коаліційними військово-морськими силами, ЄС та іншими країнами в рамках антипіратської операції в Аденській затоці.

Усвідомлюючи те, що нові виклики безпеці та сучасні загрози, як тероризм, піратство кібернетичні атаки не визнають кордонів, НАТО віддана співпраці з партнерами у всьому світі, зокрема з «контактними країнами». Загалом налічується понад 40 країн-партнерів Альянсу і низка міжнародних організацій, як ООН, Європейський Союз, ОБСЄ, Африканський союз, співпраця з якими спрямована на забезпечення стабільності й безпеки.

Література:

1. Даалдер Айво. Глобальная НАТО / Даалдер Айво. – <http://inosmi.ru/translation/230827.html>
2. Брежнева Т. В. Глобальне партнерство: НАТО і контактні країни / Т.В. Брежнева // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20).
3. НАТО обдумывает вопрос о своей трансформации в союз, действующий по всему миру («Sueddeutsche Zeitung», Германия). — <http://www.inosmi.ru/translation/225309.html>
4. Рижский саммит расширит сферу НАТО до Японии и Австралии. – <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id=67BBAE30530145008480916A37BEEE41>

Наукові розробки, передові технології, інновації [матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції]. — Nemoros s.r.o., - Prague, - 2019. — 336 с.

Scientific publication

Scientific development, advanced technologies, innovations

Circulation 500 copies

ISBN 978-611-01-1506-3

Nemoros s.r.o.,
Rubna 716/24, 110 00, Prague 1
Czech Republic, 2019